

Urząd Marszałkowski
Województwa Lubelskiego
w Lublinie

Załącznik do uchwały
nr CCCXXXVI/5861/2022
Zarządu Województwa Lubelskiego
z dnia 8 lutego 2022 r.

FUNDUSZE EUROPEJSKIE DLA LUBELSKIEGO

2021-2027

PROJEKT

Rzeczpospolita
Polska

Unia Europejska
Europejskie Fundusze
Strukturalne i Inwestycyjne

Spis treści

WYKAZ SKRÓTÓW	1
1. STRATEGIA PROGRAMU: GŁÓWNE WYZWANIA W ZAKRESIE ROZWOJU ORAZ DZIAŁANIA PODEJMOWANE W RAMACH POLITYKI.....	3
BADANIA NAUKOWE I INNOWACJE.....	5
TRANSFORMACJA GOSPODARCZA I CYFROWA REGIONU.....	7
ŚRODOWISKO I KLIMAT	10
EFEKTYWNE WYKORZYSTANIE ENERGII.....	12
ZRÓWNOWAŻONA MOBILNOŚĆ MIEJSKA	14
ZRÓWNOWAŻONY SYSTEM TRANSPORTU.....	14
ZWIĘKSZANIE SPÓJNOŚCI SPOŁECZNEJ.....	17
ZASPOKAJANIE POTRZEB RYNKU PRACY	19
LEPSZA EDUKACJA	22
ROZWÓJ ZRÓWNOWAŻONY TERYTORIALNIE	23
ZGODNOŚĆ Z DOKUMENTAMI STRATEGICZNYMI.....	25
KOMPLEMENTARNOŚĆ.....	27
UZASADNIENIE WYBORU CELÓW SZCZEGÓŁOWYCH.....	28
<i>Cel Polityki 1. Bardziej konkurencyjna i inteligentna Europa dzięki wspieraniu innowacyjnej i inteligentnej transformacji gospodarczej oraz regionalnej łączności cyfrowej.....</i>	<i>28</i>
<i>Cel Polityki 2. Bardziej przyjazna dla środowiska, niskoemisyjna i przechodząca w kierunku gospodarki zeroemisyjnej oraz odporna Europa dzięki promowaniu czystej i sprawiedliwej transformacji energetycznej, zielonych i niebieskich inwestycji, gospodarki o obiegu zamkniętym, łagodzenia zmian klimatu i przystosowania się do nich, zapobiegania ryzyku i zarządzania ryzykiem, oraz zrównoważonej mobilności miejskiej.....</i>	<i>34</i>
<i>Cel Polityki 3. Lepiej połączona Europa dzięki zwiększeniu mobilności.....</i>	<i>41</i>
<i>Cel Polityki 4. Europa o silniejszym wymiarze społecznym, bardziej sprzyjająca włączeniu społecznemu i wdrażająca Europejski filar praw socjalnych</i>	<i>43</i>
<i>Cel Polityki 5. Europa bliższa obywatelom dzięki wspieraniu zrównoważonego i zintegrowanego rozwoju wszystkich rodzajów terytoriów i inicjatyw lokalnych.....</i>	<i>58</i>
2. PRIORYTETY	62
2.1 PRIORYTETY INNE NIŻ POMOC TECHNICZNA.....	62
2.1.1. PRIORYTET I BADANIA NAUKOWE I INNOWACJE.....	62
2.1.1.1. CEL SZCZEGÓŁOWY 1(I) ROZWIJANIE I WZMACNIANIE ZDOLNOŚCI BADAWCZYCH I INNOWACYJNYCH ORAZ WYKORZYSTYWANIE ZAAWANSOWANYCH TECHNOLOGII.....	62
2.1.1.1.1. Interwencje w ramach Funduszy.....	62
2.1.1.1.2. Wskaźniki	65
2.1.1.1.3. Indykatywny podział zaprogramowanych zasobów (UE) według rodzaju interwencji	66
2.1.1.2. CEL SZCZEGÓŁOWY – 1(IV) ROZWIJANIE UMIEJĘTNOŚCI W ZAKRESIE INTELIGENTNEJ SPECJALIZACJI, TRANSFORMACJI PRZEMYSŁOWEJ I PRZEDSIĘBIORCZOŚCI	68
2.1.1.2.1. Interwencje w ramach Funduszy.....	68
2.1.1.2.2. Wskaźniki	70
2.1.1.2.3. Indykatywny podział zaprogramowanych zasobów (UE) według rodzaju interwencji	71
2.1.2. PRIORYTET II TRANSFORMACJA GOSPODARCZA I CYFROWA REGIONU.....	73
2.1.2.1. CEL SZCZEGÓŁOWY 1(II) CZERPANIE KORZYŚCI Z CYFRYZACJI DLA OBYWATELI, PRZEDSIĘBIORSTW, ORGANIZACJI BADAWCZYCH I INSTYTUCJI PUBLICZNYCH.....	73
2.1.2.1.1. Interwencje w ramach Funduszy.....	73

Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027

2.1.2.1.2. Wskaźniki	76
2.1.2.1.3. Indykatywny podział zaprogramowanych zasobów (UE) według rodzaju interwencji	77
2.1.2.2. CEL SZCZEGÓŁOWY- 1(III) WZMACNIANIE TRWAŁEGO WZROSTU I KONKURENCYJNOŚCI MŚP ORAZ TWORZENIE MIEJSC PRACY W MŚP, W TYM POPRZECZ INWESTYCJE PRODUKCYJNE	78
2.1.2.2.1. Interwencje w ramach Funduszy	78
2.1.2.2.2. Wskaźniki	81
2.1.2.2.3. Indykatywny podział zaprogramowanych zasobów (UE) według rodzaju interwencji	82
2.1.3. PRIORYTET III OCHRONA ZASOBÓW ŚRODOWISKA I KLIMATU	84
2.1.3.1. CEL SZCZEGÓŁOWY 2(IV) WSPIERANIE PRZYSTOSOWANIA SIĘ DO ZMIAN KLIMATU I ZAPOBIEGANIA RYZYKU ZWIĄZANEMU Z KLĘSKAMI ŻYWIŁOWYMI I KATASTROFAMI, A TAKŻE ODPORNOŚCI, Z UWZGLĘDNIENIEM PODEJŚCIA EKOSYSTEMOWEGO	84
2.1.3.1.1. Interwencje w ramach Funduszy	84
2.1.3.1.2. Wskaźniki	87
2.1.3.1.3. Indykatywny podział zaprogramowanych zasobów (UE) według rodzaju interwencji	89
2.1.3.2. CEL SZCZEGÓŁOWY 2(V) WSPIERANIE DOSTĘPU DO WODY ORAZ ZRÓWNOWAŻONEJ GOSPODARKI WODNEJ	90
2.1.3.2.1. Interwencje w ramach Funduszy	90
2.1.3.2.2. Wskaźniki	93
2.1.3.2.3. Indykatywny podział zaprogramowanych zasobów (UE) według rodzaju interwencji	93
2.1.3.3. CEL SZCZEGÓŁOWY- 2(VI) WSPIERANIE TRANSFORMACJI W KIERUNKU GOSPODARKI O OBIEGU ZAMKNIĘTYM I GOSPODARKI ZASOBOOSZCZĘDNEJ	95
2.1.3.3.1. Interwencje w ramach Funduszy	95
2.1.3.3.2. Wskaźniki	98
2.1.3.3.3. Indykatywny podział zaprogramowanych zasobów (UE) według rodzaju interwencji	99
2.1.3.4. CEL SZCZEGÓŁOWY 2(VII) WZMACNIANIE OCHRONY I ZACHOWANIA PRZYRODY, RÓŻNORODNOŚCI BIOLOGICZNEJ ORAZ ZIELONEJ INFRASTRUKTURY, W TYM NA OBSZARACH MIEJSKICH, ORAZ OGRANICZANIE WSZELKICH RODZAJÓW ZANIECZYSZCZENIA	100
2.1.3.4.1. Interwencje w ramach Funduszy	100
2.1.3.4.2. Wskaźniki	103
2.1.3.4.3. Indykatywny podział zaprogramowanych zasobów (UE) według rodzaju interwencji	104
2.1.4. PRIORYTET IV EFEKTYWNE WYKORZYSTANIE ENERGII	105
2.1.4.1. CEL SZCZEGÓŁOWY 2(I) WSPIERANIE EFEKTYWNOŚCI ENERGETYCZNEJ I REDUKCJI EMISJI GAZÓW CIEPLARNIANYCH	105
2.1.4.1.1. Interwencje w ramach Funduszy	105
2.1.4.1.2. Wskaźniki	109
2.1.4.1.3. Indykatywny podział zaprogramowanych zasobów (UE) według rodzaju interwencji	109
2.1.4.2. CEL SZCZEGÓŁOWY – 2(II) WSPIERANIE ENERGII ODNAWIALNEJ ZGODNIE Z DYREKTYWĄ (UE) 2018/2001, W TYM OKREŚLONYMI W NIEJ KRYTERIAMI ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU	112
2.1.4.2.1. Interwencje w ramach Funduszy	112
2.1.4.2.2. Wskaźniki	116
2.1.4.2.3. Indykatywny podział zaprogramowanych zasobów (UE) według rodzaju interwencji	116
2.1.5. PRIORYTET V ZRÓWNOWAŻONA MOBILNOŚĆ MIEJSKA	118
2.1.5.1. CEL SZCZEGÓŁOWY 2(VIII) WSPIERANIE ZRÓWNOWAŻONEJ MULTIMODALNEJ MOBILNOŚCI MIEJSKIEJ JAKO ELEMENTU TRANSFORMACJI W KIERUNKU GOSPODARKI ZEROEMISYJNEJ	118
2.1.5.1.1. Interwencje w ramach Funduszy	118
2.1.5.1.2. Wskaźniki	121
2.1.5.1.3. Indykatywny podział zaprogramowanych zasobów (UE) według rodzaju interwencji	122

Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027

2.1.6. PRIORYTET VI ZRÓWNOWAŻONY SYSTEM TRANSPORTU	124
2.1.6.1. CEL SZCZEGÓŁOWY - 3(ii) ROZWÓJ I UDOSKONALANIE ZRÓWNOWAŻONEJ, ODPORNEJ NA ZMIANY KLIMATU, INTELIGENTNEJ I INTERMODALNEJ MOBILNOŚCI NA POZIOMIE KRAJOWYM, REGIONALNYM I LOKALNYM, W TYM POPRAWĘ DOSTĘPU DO TEN-T ORAZ MOBILNOŚCI TRANSGRANICZNEJ.....	124
2.1.6.1.1. Interwencje w ramach Funduszy.....	124
2.1.6.1.2. Wskaźniki	127
2.1.6.1.3. Indykatywny podział zaprogramowanych zasobów (UE) według rodzaju interwencji	128
2.1.7. PRIORYTET VII ROZWÓJ INFRASTRUKTURY SPOŁECZNEJ I ZDROWOTNEJ	130
2.1.7.1. CEL SZCZEGÓŁOWY 4(ii) (EFRR) POPRAWA RÓWNEGO DOSTĘPU DO WYSOKIEJ JAKOŚCI USŁUG SPRZYJAJĄCYCH WŁĄCZENIU SPOŁECZNEMU W ZAKRESIE KSZTAŁCENIA, SZKOLEŃ I UCZENIA SIĘ PRZEZ CAŁE ŻYCIE POPRZECZ ROZWÓJ ŁATWO DOSTĘPNEJ INFRASTRUKTURY, W TYM POPRZECZ WSPIERANIE ODPORNOŚCI W ZAKRESIE KSZTAŁCENIA I SZKOLENIA NA ODLEGŁOŚĆ ORAZ ONLINE	130
2.1.7.1.1. Interwencje w ramach Funduszy.....	130
2.1.7.1.2. Wskaźniki	132
2.1.7.1.3. Indykatywny podział zaprogramowanych zasobów (UE) według rodzaju interwencji	133
2.1.7.2. CEL SZCZEGÓŁOWY 4(iii) (EFRR) WSPIERANIE WŁĄCZENIA SPOŁECZNO-GOSPODARCZEGO SPOŁECZNOŚCI MARGINALIZOWANYCH, GOSPODARSTW DOMOWYCH O NISKICH DOCHODACH ORAZ GRUP W NIEKORZYSTNEJ SYTUACJI, W TYM OSÓB O SZCZEGÓLNYCH POTRZEBACH, DZIĘKI ZINTEGROWANYM DZIAŁANIOM OBEJMUJĄCYM USŁUGI MIESZKANIOWE I USŁUGI SPOŁECZNE	135
2.1.7.2.1. Interwencje w ramach Funduszy.....	135
2.1.7.2.2. Wskaźniki	138
2.1.7.2.3. Indykatywny podział zaprogramowanych zasobów (UE) według rodzaju interwencji	138
2.1.7.3. CEL SZCZEGÓŁOWY 4(v) (EFRR) ZAPEWNIANIE RÓWNEGO DOSTĘPU DO OPIEKI ZDROWOTNEJ I WSPIERANIE ODPORNOŚCI SYSTEMÓW OPIEKI ZDROWOTNEJ, W TYM PODSTAWOWEJ OPIEKI ZDROWOTNEJ, ORAZ WSPIERANIE PRZECHODZENIA OD OPIEKI INSTYTUCJONALNEJ DO OPIEKI RODZINNEJ I ŚRODOWISKOWEJ	140
2.1.7.3.1. Interwencje w ramach Funduszy.....	140
2.1.7.3.2. Wskaźniki	142
2.1.7.3.3. Indykatywny podział zaprogramowanych zasobów (UE) według rodzaju interwencji	143
2.1.7.4. CEL SZCZEGÓŁOWY 4(vi) (EFRR) WZMACNIANIE ROLI KULTURY I ZRÓWNOWAŻONEJ TURYSTYKI W ROZWOJU GOSPODARCZYM, WŁĄCZENIU SPOŁECZNYM I INNOWACJACH SPOŁECZNYCH	144
2.1.7.4.1. Interwencje w ramach Funduszy.....	144
2.1.7.4.2. Wskaźniki	148
2.1.7.4.3. Indykatywny podział zaprogramowanych zasobów (UE) według rodzaju interwencji	148
2.1.8. PRIORYTET VIII ZWIĘKSZANIE SPÓJNOŚCI SPOŁECZNEJ	150
2.1.8.1. CEL SZCZEGÓŁOWY 4(h) (EFS+) WSPIERANIE AKTYWNEGO WŁĄCZENIA SPOŁECZNEGO W CELU PROMOWANIA RÓWNOŚCI SZANS, NIEDYSKRIMINACJI I AKTYWNEGO UCZESTNICTWA, ORAZ ZWIĘKSZANIE ZDOLNOŚCI DO ZATRUDNIENIA, W SZCZEGÓLNOŚCI GRUP W NIEKORZYSTNEJ SYTUACJI	150
2.1.8.1.1. Interwencje w ramach Funduszy.....	150
2.1.8.1.2. Wskaźniki	153
2.1.8.1.3. Indykatywny podział zaprogramowanych zasobów (UE) według rodzaju interwencji	154
2.1.8.2. CEL SZCZEGÓŁOWY 4(i) (EFS+) WSPIERANIE INTEGRACJI SPOŁECZNO-GOSPODARCZEJ OBYWATELI PAŃSTW TRZECICH, W TYM MIGRANTÓW	155
2.1.8.2.1. Interwencje w ramach Funduszy.....	155
2.1.8.2.2. Wskaźniki	158
2.1.7.2.3. INDYKATYWNY PODZIAŁ ZAPROGRAMOWANYCH ZASOBÓW (UE) WEDŁUG RODZAJU INTERWENCJI	158
2.1.8.3. CEL SZCZEGÓŁOWY 4(j) (EFS+) WSPIERANIE INTEGRACJI SPOŁECZNO-GOSPODARCZEJ SPOŁECZNOŚCI MARGINALIZOWANYCH, TAKICH JAK ROMOWIE	160
2.1.8.3.1. Interwencje w ramach Funduszy.....	160

Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027

2.1.8.3.2. Wskaźniki	162
2.1.7.3.3. Indykatorywny podział zaprogramowanych zasobów (UE) według rodzaju interwencji	163
2.1.8.4. CEL SZCZEGÓŁOWY 4(K) (EFS+) ZWIĘKSZANIE RÓWNEGO I SZYBKIEGO DOSTĘPU DO DOBREJ JAKOŚCI, TRWAŁYCH I PRZYSTĘPNYCH CENOWO USŁUG, W TYM USŁUG, KTÓRE WSPIERAJĄ DOSTĘP DO MIESZKAŃ ORAZ OPIEKI SKONCENTROWANEJ NA OSOBIE, W TYM OPIEKI ZDROWOTNEJ; MODERNIZACJA SYSTEMÓW OCHRONY SOCJALNEJ, W TYM WSPIERANIE DOSTĘPU DO OCHRONY SOCJALNEJ, ZE SZCZEGÓLNYM UWZGLĘDNIENIEM DZIECI I GRUP W NIEKORZYSTNEJ SYTUACJI; POPRAWA DOSTĘPNOŚCI, W TYM DLA OSÓB Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIAMI, SKUTECZNOŚCI I ODPORNOŚCI SYSTEMÓW OCHRONY ZDROWIA I USŁUG OPIEKI DŁUGOTERMINOWEJ	164
2.1.8.4.1. INTERWENCJE W RAMACH FUNDUSZY	164
2.1.8.4.2. Wskaźniki	168
2.1.8.4.3. Indykatorywny podział zaprogramowanych zasobów (UE) według rodzaju interwencji	169
2.1.8.5. CEL SZCZEGÓŁOWY 4(L) (EFS+) WSPIERANIE INTEGRACJI SPOŁECZNEJ OSÓB ZAGROŻONYCH UBÓSTWEM LUB WYKLUCZENIEM SPOŁECZNYM, W TYM OSÓB NAJBARDZIEJ POTRZEBUJĄCYCH I DZIECI.....	171
2.1.8.5.1. Interwencje w ramach Funduszy.....	171
2.1.8.5.2. Wskaźniki	175
2.1.8.5.3. Indykatorywny podział zaprogramowanych zasobów (UE) według rodzaju interwencji	176
2.1.9. PRIORYTET IX ZASPOKAJANIE POTRZEB RYNKU PRACY.....	177
2.1.9.1. CEL SZCZEGÓŁOWY 4(A) (EFS+) POPRAWA DOSTĘPU DO ZATRUDNIENIA I DZIAŁAŃ AKTYWIZUJĄCYCH DLA WSZYSTKICH OSÓB POSZUKUJĄCYCH PRACY, W SZCZEGÓLNOŚCI OSÓB MŁODYCH, ZWŁASZCZA POPRZEC WDRAŻANIE GWARANCJI DLA MŁODZIEŻY, DŁUGOTRWALE BEZROBOTNYCH ORAZ GRUP ZNAJDUJĄCYCH SIĘ W NIEKORZYSTNEJ SYTUACJI NA RYNKU PRACY, JAK RÓWNIEŻ DLA OSÓB BIERNYCH ZAWODOWO, A TAKŻE POPRZEC PROMOWANIE SAMOZATRUDNIENIA I EKONOMII SPOŁECZNEJ	177
2.1.9.1.1. Interwencje w ramach Funduszy.....	177
2.1.9.1.2. Wskaźniki	180
2.1.9.1.3. Indykatorywny podział zaprogramowanych zasobów programu (UE) według rodzaju interwencji	180
2.1.9.2. CEL SZCZEGÓŁOWY 4(B) (EFS+) MODERNIZACJA INSTYTUCJI I SŁUŻB RYNKÓW PRACY CELEM OCENY I PRZEWIDYWANIA ZAPOTRZEBOWANIA NA UMIEJĘTNOŚCI ORAZ ZAPEWNIENIA TERMINOWEJ I ODPOWIEDNIO DOPASOWANEJ POMOCY I WSPARCIA NA RZECZ DOSTOSOWANIA UMIEJĘTNOŚCI I KWALIFIKACJI ZAWODOWYCH DO POTRZEB RYNKU PRACY ORAZ NA RZECZ PRZEPEŁYWÓW I MOBILNOŚCI NA RYNKU PRACY.....	182
2.1.9.2.1. Interwencje w ramach Funduszy.....	182
2.1.9.2.2. Wskaźniki	184
2.1.9.2.3. Indykatorywny podział zaprogramowanych zasobów (UE) według rodzaju interwencji	184
2.1.9.3. CEL SZCZEGÓŁOWY 4(D) (EFS+) WSPIERANIE DOSTOSOWANIA PRACOWNIKÓW, PRZEDSIĘBIORSTW I PRZEDSIĘBIORCÓW DO ZMIAN, WSPIERANIE AKTYWNEGO I ZDROWEGO STARZENIA SIĘ ORAZ ZDROWEGO I DOBRZE DOSTOSOWANEGO ŚRODOWISKA PRACY, KTÓRE UWZGLĘDNIĄ ZAGROŻENIA DLA ZDROWIA	186
2.1.9.3.1. Interwencje w ramach Funduszy.....	186
2.1.9.3.2. Wskaźniki	190
2.1.9.3.3. Indykatorywny podział zaprogramowanych zasobów (UE) według rodzaju interwencji	190
2.1.10. PRIORYTET X LEPSZA EDUKACJA	192
2.1.10.1. CEL SZCZEGÓŁOWY 4(E) (EFS+) POPRAWA JAKOŚCI, POZIOMU WŁĄCZENIA SPOŁECZNEGO I SKUTECZNOŚCI SYSTEMÓW KSZTAŁCENIA I SZKOLENIA ORAZ ICH POWIĄZANIA Z RYNKIEM PRACY – W TYM PRZECZ WALIDACJĘ UCZENIA SIĘ POZAFORMALNEGO I NIEFORMALNEGO, W CELU WSPIERANIA NABYWANIA KOMPETENCJI KLUCZOWYCH, W TYM UMIEJĘTNOŚCI W ZAKRESIE PRZEDSIĘBIORCZOŚCI I KOMPETENCJI CYFROWYCH, ORAZ PRZECZ WSPIERANIE WPROWADZANIA DUALNYCH SYSTEMÓW SZKOLENIA I PRZYGOTOWANIA ZAWODOWEGO	192
2.1.10.1.1. Interwencje w ramach Funduszy.....	192
2.1.10.1.2. Wskaźniki	194
2.1.10.1.3. Indykatorywny podział zaprogramowanych zasobów (UE) według rodzaju interwencji	195
2.1.10.2. CEL SZCZEGÓŁOWY 4(F) (EFS+) WSPIERANIE RÓWNEGO DOSTĘPU DO DOBREJ JAKOŚCI, WŁĄCZAJĄCEGO KSZTAŁCENIA I SZKOLENIA ORAZ MOŻLIWOŚCI ICH UKOŃCZENIA, W SZCZEGÓLNOŚCI W	

Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027

ODNIESIENIU DO GRUP W NIEKORZYSTNEJ SYTUACJI, OD WCZESNEJ EDUKACJI I OPIEKI NAD DZIECKIEM PRZEZ OGÓLNE I ZAWODOWE KSZTAŁCENIE I SZKOLENIE, PO SZKOLNICTWO WYŻSZE, A TAKŻE KSZTAŁCENIE I UCZENIE SIĘ DOROSŁYCH, W TYM UŁATWIANIE MOBILNOŚCI EDUKACYJNEJ DLA WSZYSTKICH I DOSTĘPNOŚCI DLA OSÓB Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIAMI	196
2.1.10.2.1. Interwencje w ramach Funduszy.....	196
2.1.10.2.2. Wskaźniki.....	200
2.1.10.2.3. Indykatywny podział zaprogramowanych zasobów (UE) według rodzaju interwencji.....	201
2.1.10.2. CEL SZCZEGÓŁOWY 4(G) (EFS+) WSPIERANIE UCZENIA SIĘ PRZEZ CAŁE ŻYCIE, W SZCZEGÓLNOŚCI ELASTYCZNYCH MOŻLIWOŚCI PODNOSZENIA I ZMIANY KWALIFIKACJI DLA WSZYSTKICH, Z UWZGLĘDNIENIEM UMIEJĘTNOŚCI W ZAKRESIE PRZEDSIĘBIORCZOŚCI I KOMPETENCJI CYFROWYCH, LEPSZE PRZEWIDYWANIE ZMIAN I ZAPOTRZEBOWANIA NA NOWE UMIEJĘTNOŚCI NA PODSTAWIE POTRZEB RYNKU PRACY, UŁATWIANIE ZMIAN ŚCIEŻKI KARIERY ZAWODOWEJ I WSPIERANIE MOBILNOŚCI ZAWODOWEJ	202
2.1.10.2.1. Interwencje w ramach Funduszy.....	202
2.1.10.2.2. Wskaźniki.....	204
2.1.9.2.3. Indykatywny podział zaprogramowanych zasobów (UE) według rodzaju interwencji..	205
2.1.11. PRIORYTET XI ROZWÓJ ZRÓWNOWAŻONY TERYTORIALNIE	206
2.1.11.1. CEL SZCZEGÓŁOWY- 5(i) WSPIERANIE ZINTEGROWANEGO I SPRZYJAJĄCEGO WŁĄCZENIU SPOŁECZNEMU ROZWOJU SPOŁECZNEGO, GOSPODARCZEGO I ŚRODOWISKOWEGO, KULTURY, DZIEDZICTWA NATURALNEGO, ZRÓWNOWAŻONEJ TURYSTYKI I BEZPIECZEŃSTWA NA OBSZARACH MIEJSKICH	206
2.1.11.1.1. Interwencje w ramach Funduszy.....	206
2.1.11.1.2. Wskaźniki.....	210
2.1.11.1.3. Indykatywny podział zaprogramowanych zasobów (UE) według rodzaju interwencji.....	211
2.1.11.2. CEL SZCZEGÓŁOWY- 5(ii) WSPIERANIE ZINTEGROWANEGO I SPRZYJAJĄCEGO WŁĄCZENIU SPOŁECZNEMU ROZWOJU SPOŁECZNEGO, GOSPODARCZEGO I ŚRODOWISKOWEGO, NA POZIOMIE LOKALNYM, KULTURY, DZIEDZICTWA NATURALNEGO, ZRÓWNOWAŻONEJ TURYSTYKI I BEZPIECZEŃSTWA NA OBSZARACH INNYCH NIŻ MIEJSKIE	212
2.1.11.2.1. Interwencje w ramach Funduszy.....	212
2.1.11.2.2. Wskaźniki.....	216
2.1.11.2.3. Indykatywny podział zaprogramowanych zasobów (UE) według rodzaju interwencji.....	216
2.2. PRIORYTETY DOTYCZĄCE POMOCY TECHNICZNEJ	218
2.2.1. PRIORYTET XII WSPARCIE WDRAŻANIA FUNDUSZY EUROPEJSKICH DLA LUBELSKIEGO 2021-2027 W RAMACH EFS+	218
2.2.1.1. INTERWENCJA W RAMACH FUNDUSZY.....	218
2.2.1.2. WSKAŹNIKI.....	219
2.2.1.3. INDYKATYWNY PODZIAŁ ZAPROGRAMOWANYCH ZASOBÓW (UE) WEDŁUG RODZAJU INTERWENCJI.....	220
2.2.2. PRIORYTET XIII WSPARCIE WDRAŻANIA FUNDUSZY EUROPEJSKICH DLA LUBELSKIEGO 2021-2027 W RAMACH EFRR	221
2.2.2.1. INTERWENCJA W RAMACH FUNDUSZY.....	221
2.2.2.2. WSKAŹNIKI.....	222
2.2.2.3. INDYKATYWNY PODZIAŁ ZAPROGRAMOWANYCH ZASOBÓW (UE) WEDŁUG RODZAJU INTERWENCJI.....	222
3. PLAN FINANSOWY	224
3.1 ŚRODKI FINANSOWE W PODZIALE NA POSZCZEGÓLNE LATA.....	224
3.2 ŁĄCZNE ŚRODKI FINANSOWE W PODZIALE NA POSZCZEGÓLNE FUNDUSZE ORAZ WSPÓŁFINANSOWANIE KRAJOWE.....	225
4. WARUNKI PODSTAWOWE	226
5. INSTYTUCJE PROGRAMU	271

Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027

6. PARTNERSTWO	272
7. KOMUNIKACJA I WIDOCZNOŚĆ.....	276
8. STOSOWANIE STAWEK JEDNOSTKOWYCH, KWOT RYCZAŁTOWYCH, STAWEK RYCZAŁTOWYCH I FINANSOWANIA NIEPOWIĄZANEGO Z KOSZTAMI	279
ZAŁĄCZNIKI DO PROGRAMU:.....	280
ANEKS 1 - WKŁAD UNII W OPARCIU O STAWKI JEDNOSTKOWE, KWOTY RYCZAŁTOWE I STAWKI RYCZAŁTOWE	280
ANEKS 2 – WKŁAD UNII W OPARCIU O FINANSOWANIE NIEPOWIĄZANE Z KOSZTAMI	280
ANEKS 3 - WYKAZ PLANOWANYCH OPERACJI O ZNACZENIU STRATEGICZNYM WRAZ Z HARMONOGRAMEM.....	280

WYKAZ Skrótów

AOS	Ambulatoryjna opieka specjalistyczna
AOTMiT	Agencja Oceny Technologii Medycznych i Taryfikacji
BIZ	Bezpośrednie inwestycje zagraniczne
B+I	badania i innowacje
B+R	badania i rozwój
B+R+I	badania i rozwój i innowacje
BUR	Baza Usług Rozwojowych
CR 2019	Sprawozdanie krajowe – Polska 2019 (<i>ang. Country Report</i>)
CSR	Zalecenia Rady w sprawie krajowego programu reform (<i>ang. Country Specific Recommendation</i>)
EFPS	Europejski Filar Praw Socjalnych
EFMR	Europejski Fundusz Morski i Rybacki
EFRR	Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego
EFRROW	Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich
EFS+	Europejski Fundusz Społeczny Plus
ES	ekonomia społeczna
EURES	Europejskie Służby Zatrudnienia (<i>ang. European Employment Services</i>)
FE	Fundusze Europejskie
GOZ	Gospodarka o Obiegu Zamkniętym
GUS	Główny Urząd Statystyczny
IA	Instytucja Audytowa
IF	instrumenty finansowe
IIT	inny instrument terytorialny
IOB	instytucje otoczenia biznesu
IS	Inteligentne specjalizacje
ISP	Informacje sektora publicznego
ITS	Inteligentne Systemy Transportowe
IZ	Instytucja Zarządzająca Funduszami Europejskimi dla Lubelskiego 2021-2027
JST	jednostki samorządu terytorialnego
K	Kobiety (dot. tabel ze wskaźnikami)
KE	Komisja Europejska
KIS	Klub Integracji Społecznej
KM	Komitet Monitorujący Funduszy Europejskich dla Lubelskiego 2021-2027
KPD	Krajowy Plan Działania
KPREiK	Krajowy Plan na Rzecz Energii i Klimatu na lata 2021-2030
KPOŚK	Krajowy Program Oczyszczania Ścieków Komunalnych
KSRR2030	Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030
M	Mężczyźni (dot. tabel ze wskaźnikami)
MOF	miejski obszar funkcjonalny
MŚP, MMŚP	mikro, małe i średnie przedsiębiorstwa
MZ	Ministerstwo Zdrowia
NGO	Organizacja pozarządowa (<i>ang. non-government organization</i>)
O	Ogółem (dot. tabel ze wskaźnikami)
OECD	Organizacja Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (<i>ang. Organisation for Economic Co-operation and Development</i>)
ONZ	Organizacja Narodów Zjednoczonych
OWES	Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej
OSI	Obszary strategicznej interwencji
OZE	Odnawialne źródła energii
OzN	Osoby z niepełnosprawnościami
P	Priorytet
PES	Podmiot Ekonomii Społecznej
PKB	Produkt Krajowy Brutto

PO IiŚ		Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko
PO IR		Program Operacyjny Inteligentny Rozwój
POWER		Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój
POZ		Podstawowa Opieka Zdrowotna
PPO		Proces przedsiębiorczego odkrywania
Program		Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027
PS		Przedsiębiorstwo społeczne
PSZ		Publiczne Służby Zatrudnienia
PSZOK		Punkty Selektywnego Zbierania Odpadów Komunalnych
RLM		Równoważna liczba mieszkańców
RPDWL		Roczny Plan Działania dla województwa lubelskiego w ramach projektu REBORN INTERREG EUROPA
ROPS		Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
RPOWL	2014-	Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020
RIPOK		Regionalna Instalacja Przetwarzania Odpadów Komunalnych
RIS		Regionalne inteligentne specjalizacje
RPZ		Regionalny program zdrowotny
RSI		Regionalna Strategia Innowacji Województwa Lubelskiego do 2030 roku.
SIT		strategiczna inwestycja terytorialna
SOR		Strategia na Rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju
SRKS 2030		Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2030
SZOOOP		Szczegółowy opis osi priorytetowych
SRWL2030		Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego do 2030 roku
SRT2030		Strategia Rozwoju Transportu do roku 2030
SSiNP2030		Strategia Sprawne i Nowoczesne Państwo 2030
SUE RMB		Strategia Unii Europejskiej dla Regionu Morza Bałtyckiego
TEN-T		Transeuropejska sieć transportowa (ang. <i>Trans-European Transport Networks</i>)
TGR		Tematyczna Grupa Robocza
TIK		Technologie Informacyjno-Komunikacyjne
UE		Unia Europejska
UMWL		Urząd Marszałkowski Województwa Lubelskiego w Lublinie
UP		Umowa Partnerstwa
ZIT		Zintegrowana Inwestycja Terytorialna
ZWL		Zarząd Województwa Lubelskiego

1. STRATEGIA PROGRAMU: GŁÓWNE WYZWANIA W ZAKRESIE ROZWOJU ORAZ DZIAŁANIA PODEJMOWANE W RAMACH POLITYKI

Województwo lubelskie jest jednym ze słabiej rozwiniętych regionów Polski. Pomimo zauważalnego, w stosunku do lat poprzednich, wzrostu gospodarczego mierzonego wskaźnikiem PKB *per capita*, w 2019 r., z wartością 40 741 zł na mieszkańca, w dalszym ciągu plasuje się ono na ostatniej pozycji w kraju. Specyfikę regionu obrazują dwa procesy: dywergencja w ujęciu krajowym i konwergencja w skali Unii Europejskiej. Udział regionu w wytworzeniu PKB w 2019 r. wyniósł 3,7%, wobec 4,0% w 2007 r., co oznacza, że powoli następuje zwiększanie dystansu, jaki dzieli region od średniej krajowej. Województwo lubelskie rozwijało się szybciej od PKB dla całego kraju. PKB dla całej Polski niekorygowany o inflację wzrósł w 2019 r. o 8,1 proc. (+8,2 proc. na mieszkańca), a w woj. lubelskim wzrost był o 8,4 proc. (+8,8 proc. na mieszkańca). Jednocześnie następuje proces konwergencji regionu w Unii Europejskiej - również dzięki środkom z polityki spójności (w 2019 r. wartość PKB *per capita* na jednego mieszkańca wyniosła 50% średniej UE, wobec 38% w 2007 r.). W lubelskim występował stały wzrost PKB, jednak zmiany w strukturze gospodarki regionu (charakteryzującej się dużym udziałem tradycyjnego, niskotowarowego i mało efektywnego rolnictwa, małym udziałem przemysłu oraz usług wyspecjalizowanych) są wciąż powolne i utrudniają poprawę pozycji naszego regionu na tle innych regionów Polski. W województwie lubelskim w 2019 r. najwyższy PKB w przeliczeniu na 1 mieszkańca odnotowano w podregionie lubelskim – 54 618 zł, był on wyższy o 34% od średniej wojewódzkiej i stanowił 91,4% średniej krajowej. Zdecydowane niższe wartości osiągnęły pozostałe podregiony województwa: podregion bialski 35 289 zł, podregion puławski 36 442 zł i podregion chełmsko-zamojski 30 879 zł.

Lubelskie dotknięte jest negatywnymi zjawiskami demograficznymi, które od lat ulegają pogłębieniu – obserwowany jest wysoki ubytek ludności, wynikający zarówno z ujemnego przyrostu naturalnego (w 2019 r. współczynnik przyrostu naturalnego wyniósł -1,8‰), jak i niekorzystnego salda migracji (współczynnik salda migracji w 2019 r. osiągnął wartość -2,9‰). Następuje również niekorzystna zmiana struktury, z rosnącym udziałem osób starszych (w 2019 r. odsetek osób w wieku 65 lat i więcej w populacji ogółem w województwie lubelskim osiągnął wartość 18,6%). Prognozy demograficzne wskazują, że tendencje te nadal będą się utrzymywać, co w dłuższej perspektywie może skutkować dalszymi problemami społecznymi i gospodarczymi. W 2019 r. jedynie w podregionie lubelskim współczynnik przyrostu naturalnego przyjął wartość dodatnią 0,1‰, natomiast w pozostałych podregionach odnotowano ujemny przyrost naturalny. Najbardziej niekorzystną sytuację obserwuje się w podregionie chełmsko-zamojskim, gdzie współczynnik przyrostu naturalnego wyniósł -3,7‰. Wartość współczynnika przyrostu naturalnego w podregionie bialskim i puławskim wyniosła odpowiednio: -1,8‰ i -2,0‰. Podobnie kształtuje się sytuacja w odniesieniu do współczynnika salda migracji – dodatnie saldo migracji odnotowano jedynie na terenie podregionu lubelskiego (0,5‰), natomiast w pozostałych podregionach wskaźnik ten przyjął wartości ujemne: -5,1‰ w podregionie chełmsko-zamojskim, -4,8‰ w podregionie puławskim oraz -4,6‰ w podregionie bialskim. W 2019 r. odsetek ludności w wieku 65 lat i więcej w poszczególnych podregionach lubelskiego osiągnął dość zbliżone wartości: od 17,4% w podregionie bialskim, poprzez 18,5% w podregionie lubelskim, po 19,9% w podregionach puławskim i chełmsko-zamojskim.

Według najnowszych dostępnych danych GUS (listopad 2020 r.) stopa bezrobocia rejestrowanego w województwie lubelskim wyniosła 8,0%, wobec 6,1% w Polsce i uplasowała je na 11 miejscu w kraju. Nie należy jednak zapominać, że lubelskie dotyka wiele problemów związanych ze strukturą bezrobocia: duże bezrobocie wśród osób młodych, również tych dopiero wchodzących na rynek

pracy, duże bezrobocie osób starszych w wieku przedemerytalnym, a także istnienie bezrobocia ukrytego, nie wykazywanego w oficjalnej ewidencji statystycznej.

Jednym z najpoważniejszych problemów społecznych w lubelskim jest zagrożenie ubóstwem. Pomimo znaczącej poprawy sytuacji społeczno-gospodarczej wiele grup społecznych w regionie jest zagrożonych wykluczeniem społecznym. Wpływ na tę sytuację ma kilka czynników (m.in. status majątkowy, wykształcenie, miejsce zamieszkania, niepełnosprawność), a sytuacja może ulec pogorszeniu w wyniku pandemii COVID-19 i jej negatywnego oddziaływania na gospodarkę. Pomimo, że zasięg ubóstwa ekonomicznego w lubelskim sukcesywnie maleje, wciąż utrzymuje się on powyżej średniej krajowej. W 2019 r. dochody 17,5% mieszkańców regionu były na poziomie niższym od relatywnej granicy ubóstwa, natomiast w skali kraju zjawisko to dotyczyło 13,0% osób. W 2019 r. na terenie lubelskiego, w gospodarstwach domowych o wydatkach poniżej granicy ubóstwa skrajnego (tzw. minimum egzystencji), funkcjonowało 6,8% osób, wobec 4,2% w Polsce. Wyższy wskaźnik ubóstwa skrajnego odnotowano jedynie w dwóch województwach – małopolskim (7,5%) oraz podlaskim (7,0%). Wskaźniki dotyczące relatywnej i ustawowej granicy ubóstwa kształtują się powyżej średniej krajowej.

Diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej regionu wskazuje na to, że w najbliższych latach lubelskie będzie musiało sprostać **wielu wyzwaniom rozwojowym**, do których należą m.in.:

- transformacja gospodarki służąca poprawie konkurencyjności firm województwa lubelskiego oraz tworzeniu nowych miejsc pracy, w tym w szczególności należących do sektora MŚP, wspieranie ożywienia gospodarczego i łagodzenie skutków pandemii COVID-19,
- budowanie trwałych przewag konkurencyjnych województwa w oparciu o wykorzystanie potencjału badawczo-rozwojowego i transfer technologii z ośrodków naukowych do biznesu oraz koncentrację środków na inteligentnych specjalizacjach regionu,
- wykorzystanie szans płynących z cyfryzacji dla obywateli, przedsiębiorców oraz sektora publicznego,
- zrównoważone wykorzystanie zasobów środowiska, zapewniające ich zachowanie dla przyszłych pokoleń oraz wzrost odporności województwa na zmiany klimatyczne mogące wywoływać zjawiska niepożądane, takie jak klęski żywiołowe,
- wykorzystanie posiadanych zasobów dla zapewnienia zdywersyfikowanych, stabilnych i bezpiecznych dostaw taniej energii, przy zachowaniu wymogów ochrony środowiska oraz racjonalizacja zużycia energii,
- wykształcenie funkcjonalnego systemu powiązań komunikacyjnych (drogowych i kolejowych) w układzie europejskim, krajowym, regionalnym i lokalnym oraz umocnienie pozycji różnych form transportu niskoemisyjnego,
- zapewnienie większej spójności społecznej poprzez aktywizację środowisk zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym, wspieranie usług społecznych i ES, poprawę odporności systemu ochrony zdrowia i intensyfikację działań profilaktycznych, wzmocnienie systemu edukacji,
- poprawa wykorzystania zasobów rynku pracy oraz ich dostosowanie do potrzeb regionu zwiększające efektywność działania firm oraz polepszające jakość życia obywateli,
- wykorzystanie społeczno-ekonomiczne potencjału kulturowego i przyrodniczego województwa,
- animowanie i realizacja inicjatyw społeczności lokalnych w zakresie działań rewitalizacyjnych,
- wzmocnienie współpracy i upowszechnienie stosowania zintegrowanego planowania rozwoju w miejskich obszarach funkcjonalnych, uwzględniającego procesy suburbanizacji, ekonomiczne wykorzystanie infrastruktury komunalnej i społecznej, zmniejszającą się liczbę mieszkańców zajmujących się gospodarką rolną,

- zwiększenie wykorzystania potencjału rozwojowego miast średnich tracących funkcje społeczno-gospodarcze,
- pobudzenie rozwoju obszarów zagrożonych trwałą marginalizacją, poprzez wykorzystanie ich potencjału oraz optymalizacja działań prorozwojowych (społecznych, gospodarczych, kulturowych, krajobrazowych).

W związku z założeniami strategicznymi oraz w odpowiedzi na zidentyfikowane wyzwania rozwojowe za cel główny Programu przyjęto:

Wzmocnienie i efektywne wykorzystanie gospodarczych i społecznych potencjałów regionu, sprzyjające zintegrowanemu, zrównoważonemu i inteligentnemu rozwojowi województwa lubelskiego, ukierunkowanemu na wysoką jakość życia i bezpieczeństwo jego mieszkańców.

Cel główny zostanie osiągnięty przez interwencję w ramach **10 Priorytetów** obejmujących **5 celów polityki pakietu legislacyjnego UE**. Realizacja celu programu nastąpi w zgodzie z celami dotyczącymi zrównoważonego rozwoju oraz z uwzględnieniem zasady nie czyni poważnych szkód (DNSH). W celu wzmocnienia efektów ekologicznych polityki spójności prowadzone będą działania w zakresie edukacji ekologicznej, zmierzające do zmiany postaw i upowszechnienia ekologicznych praktyk oraz przyczyniających się do osiągnięcia celów środowiskowych i klimatycznych projektu i programu. Poniżej wskazano wyzwania wynikające z przeprowadzonej analizy sytuacji w poszczególnych obszarach życia społeczno-gospodarczego oraz rodzaj interwencji planowanej w ramach Programu, projektowanej przy uwzględnieniu wniosków płynących z dotychczasowych doświadczeń.

Badania naukowe i innowacje

W województwie lubelskim występuje stosunkowo niska aktywność przedsiębiorstw w zakresie prowadzenia działalności B+R, jak również wdrażania wyników prac B+R oraz innowacji. Nakłady na działalność B+R ponoszone przez sektor przedsiębiorstw w relacji do PKB w 2019 r. w lubelskim wyniosły 1,15%, wobec 1,32% w kraju, co uplasowało nasz region dopiero na 6 miejscu w Polsce. Problemem jest, wciąż niewystarczający poziom współpracy pomiędzy sferą naukową (w tym badawczo-rozwojową) a przedsiębiorstwami, co przekłada się na niewielką skalę wdrażanych przez nie innowacji produktowych i procesowych. Jednostki naukowo-badawcze skoncentrowane są na prowadzeniu badań podstawowych oraz na funkcji dydaktycznej. Problemem pozostaje również ich niska aktywność i skuteczność w ubieganiu się o granty z programów krajowych i międzynarodowych. Niewystarczająca i niedostosowana do potrzeb przedsiębiorców pozostaje również oferta IOB we wspieraniu działań innowacyjnych w przedsiębiorstwach, transferze wiedzy i komercjalizacji rezultatów B+R.

Dotychczasowe wsparcie mające na celu zaaktywizowanie sektora B+R obciążone zostało pewnymi wadami proceduralnymi, nie zawsze zależnymi od Instytucji Zarządzającej, które spowodowały, niesatysfakcjonujące wykorzystanie środków oraz potrzebę zmiany przyjętych założeń.

Wsparcie w ramach Działania 1.1 RPOWL 2014-2020, dotyczące rozwoju infrastruktury B+R jednostek naukowych prowadzących działalność gospodarczą uwarunkowane zostało koniecznością zagwarantowania wkładu pochodzącego od przedsiębiorstw, jak również odpowiedniej wysokości dochodów z działalności komercyjnej w dłuższej perspektywie czasowej. Dodatkowo, każdy projekt musiał być uzgodniony z Ministerstwem Nauki i Szkolnictwa Wyższego oraz z Ministerstwem Rozwoju oraz ujęty w Kontrakcie Terytorialnym. Powyższe wymogi proceduralne spowodowały nikłe zainteresowanie jednostek naukowych aplikowaniem w ramach Działania 1.1. Biorąc pod uwagę dalszy rozwój województwa Lubelskiego oraz z uwagi na to, że rozwój infrastruktury B+R organizacji badawczych, na bazie której będą prowadzone badania na rzecz przedsiębiorców, jest bardzo ważny dla rozwoju tych MŚP, które nie posiadają własnych

laboratoriów ani doświadczeń w prowadzeniu prac B+R, planowane jest kontynuowanie działań w tym obszarze.

Interwencja w ramach RPOWL 2014-2020 obejmowała w ramach Działania 1.3 zakup infrastruktury B+R w przedsiębiorstwach, a w ramach Działania 1.2 prowadzenie prac B+R przez przedsiębiorstwa lub konsorcja z ich udziałem, w tym z jednostkami naukowymi. Z uwagi na strukturę przedsiębiorstw w lubelskim (przewaga mikro i małych przedsiębiorstw, przeważająca liczba przedsiębiorstw działających w sektorach niskiej i średnio-niskiej techniki) zainteresowanie wsparciem w tym zakresie nie było wysokie, jednak zauważono tendencję wzrostową, zarówno pod względem liczby składanych wniosków, jak i jakości projektów. Analizując doświadczenia płynące z wdrażania ww. Działania w zakresie partnerstwa przedsiębiorców z jednostkami naukowo-badawczymi problemem okazał się niekorzystny dla jednostek naukowych (posiadających status dużego przedsiębiorcy) poziom finansowania wydatków ponoszonych w ramach projektu (40% czy 35% kosztów kwalifikowalnych). Jednostki naukowe, o ile były bardzo zainteresowane udziałem w programie, w efekcie nie przystępowały do projektów (lub odsetek partnerstw z jednostkami badawczymi był niewielki), z uwagi na konieczność zaangażowania wkładu własnego, podczas gdy realizując analogiczne projekty w ramach programów krajowych, miały możliwość finansowania 100% kosztów kwalifikowalnych. Brak atrakcyjnej i kompletnej oferty technologicznej dla przedsiębiorstw, przekładający się na brak współpracy pomiędzy przedsiębiorstwami i jednostkami badawczymi, osłabił rozwój prac badawczo-wdrożeniowych i zablokował aktywność jednostek naukowych, jako strony podażowej innowacji. Z uwagi na powyższe w perspektywie finansowej 2021-2027, oprócz wsparcia na zakup infrastruktury B+R i realizację prac B+R w przedsiębiorstwach planuje się objęcie interwencją działania inicjujące i wspierające nawiązanie współpracy przedsiębiorstw z organizacjami badawczymi.

W kontekście wdrażania środków UE problemem jest długi okres realizacji projektów badawczych (średnio 2,5 roku), co powoduje niski poziom płatności i certyfikacji w pierwszych latach po uruchomieniu programu.

Pozytywnie przez Beneficjentów zostały odebrane typy projektów polegające na prowadzeniu eksperymentalnych prac rozwojowych, realizowane przez przedsiębiorstwa, w zakresie innowacyjnych technologii fotonicznych wpisujące się w Agendę Badawczą Wspólnego Przedsięwzięcia Województwa Lubelskiego oraz Narodowego Centrum Badań i Rozwoju pn. Lubelska Wyżyna Technologii Fotonicznych. W przypadku mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw, dopuszczalna była realizacja elementu dotyczącego wdrożenia wyników prac B+R (tzw. komponent wdrożeniowy) – inwestycje w środki trwałe oraz wartości niematerialne i prawne niezbędne do wdrożenia w działalności własnej MŚP wyników prac B+R powstałych na skutek realizacji eksperymentalnych prac rozwojowych. Jednocześnie, co do zasady, tego typu wsparcie ukierunkowane zostało na projekty służące pogłębieniu współpracy na linii KIS-RIS. W perspektywie finansowej 2021-2027 planowana jest kontynuacja wsparcia działalności B+R w formule Wspólnych Przedsięwzięć.

Z uwagi na niewielkie zainteresowanie przedsiębiorców projektami w zakresie ochrony własności intelektualnej (Działanie 1.5 – *Bon na patent*), wsparcie w ramach tego Działania zostało przeformułowane na zakup wyników prac B+R od jednostek badawczych (Działanie 1.5 – *Bon na innowacje*). Powyższe znalazło pozytywny oddźwięk wśród przedsiębiorców, jednak z uwagi na fakt, że wsparcie to było przyznawane w ramach pomocy *de minimis*, a zakup wyników prac B+R jest dość kosztowny, pomimo zmian w obszarze wsparcia liczba beneficjentów tego Działania nie wzrosła znacząco.

Ponieważ działalność B+R+I jest jednym z kluczowych elementów polityki rozwoju województwa lubelskiego (zgodnie z zapisami w dokumentach strategicznych) w celu zwiększenia potencjału

badawczego i innowacyjnego naszego regionu, a co za tym idzie wzrostu jego konkurencyjności, konieczne jest kontynuowanie wsparcia w tym obszarze w perspektywie finansowej 2021-2027. Interwencja Programu w ramach **P1 Badania naukowe i innowacje** zostanie ukierunkowana na wsparcie potencjału intelektualnego oraz rozwoju infrastruktury badawczo-rozwojowej organizacji badawczych i przedsiębiorstw, zwiększeniu współpracy pomiędzy nimi, a w szczególności na zintensyfikowaniu transferu technologii z ośrodków naukowych do biznesu oraz wdrożenie wyników prac B+R i innowacji przez przedsiębiorstwa. Wspierany będzie również PPO na rzecz inteligentnej specjalizacji pozwalający na koncentrację zasobów w branżach i technologiach o najwyższym potencjale społecznym i ekonomicznym. Przewidziano również działania zmierzające do wzmocnienia potencjału ośrodków innowacji i inkubatorów przedsiębiorczości oraz wspierania rozwoju nowych i istniejących powiązań klastrowych.

Transformacja gospodarcza i cyfrowa regionu

Region charakteryzuje słabość sektora MŚP i relatywnie niska atrakcyjność inwestycyjna. Odnotowuje się niski poziom przedsiębiorczości (w tym przedsiębiorczości technologicznej), a dominujące w strukturze przedsiębiorstw MŚP nie wykorzystują w pełni swojego potencjału związanego ze wzrostem poziomu innowacyjności. Konkurencyjność gospodarcza województwa na tle innych regionów Polski utrzymuje się w końcowej części rankingu pod względem nakładów inwestycyjnych w przedsiębiorstwach. Pomimo ogólnej poprawy struktury firm, z rosnącym udziałem podmiotów sektora przemysłowego i usług rynkowych, bariery w rozwoju MŚP nadal stanowią: niska innowacyjność przedsiębiorstw oraz relatywnie niski poziom aktywności inwestycyjnej. W 2020 r. nakłady inwestycyjne w przedsiębiorstwach na 1 mieszkańca województwa wyniosły 2 890 zł (14 miejsce w Polsce), natomiast wartość brutto środków trwałych przedsiębiorców z naszego regionu wyniosła 66,8 mld zł, co stanowi zaledwie 2,8% wartości dla kraju. Region charakteryzuje niedostateczny stopień przygotowania terenów inwestycyjnych, z których zaledwie trzecia część posiada kompletne wyposażenie w infrastrukturę techniczną, a ponadto wiele z nich charakteryzuje słaba dostępność komunikacyjna. Obecnie, zgodnie z danymi gromadzonymi przez UMWL, łączna powierzchnia terenów inwestycyjnych wymagających uzbrojenia wynosi 771 ha. Ponadto, pomimo wzrostu zainteresowania inwestorów zagranicznych regionem, nadal utrzymuje się małe znaczenie handlu zagranicznego w gospodarce.

W regionie utrzymuje się niski poziom kompetencji cyfrowych, również w przedsiębiorstwach, co znajduje wyraz w niedostatecznym wykorzystaniu możliwości, jakie oferują technologie cyfrowe. Mimo dotychczasowych postępów aktualny poziom cyfryzacji przedsiębiorstw nadal jest niewystarczający – według danych z 2020 r. jedynie 63,2% przedsiębiorstw z terenu lubelskiego posiadało własną stronę internetową. Niska jest również skala wykorzystania e-usług w administracji, wynikająca z niedostatecznego poziomu dostępu obywateli do publicznych informacji, zasobów i usług cyfrowych świadczonych przez administrację publiczną oraz niskiego poziomu świadomości mieszkańców w zakresie możliwości korzystania z cyfrowych usług w kontaktach z administracją publiczną. Utrudnienia w dostępie do e-usług są spowodowane również brakiem lub złym stanem technicznym infrastruktury cyfrowej sektora publicznego oraz rozproszeniem usług cyfrowych na wielu portalach. Niezbędna jest cyfryzacja i podnoszenie jakości danych i usług zasobu geodezyjnego szczebla wojewódzkiego i powiatowego, jako kontynuacja projektu strategicznego perspektywy finansowej na lata 2014-2020, prowadząca do osiągnięcia 100% pokrycia powierzchni cyfrową ewidencją gruntów i budynków (w wyniku realizacji projektu strategicznego w perspektywie 2014-2020 cyfrową ewidencją gruntów i budynków objęte zostanie ok. 70% obszaru województwa). Wsparcie z zakresu cyfryzacji realizowane było w ramach Działania 2.1 RPOWL 2014-2020. Celem działania było zwiększenie poziomu wykorzystania technologii informacyjno-komunikacyjnych w administracji publicznej poprzez działania ukierunkowane na zwiększenie zakresu informacji i zasobów sektora publicznego

udostępnionych cyfrowo, a także rozwój elektronicznych usług publicznych oraz zwiększenia ich dostępności dla obywateli. Wsparcie finansowe na cyfryzację w Działaniu 2.1 skierowane zostało w ramach 2 konkursów prowadzonych odrębnie: pierwszy na realizację projektów dotyczących rozwoju elektronicznej administracji, drugi na wsparcie projektów w zakresie rozwoju informatyzacji w sektorze ochrony zdrowia. Ogłaszane konkursy cieszyły się dużym zainteresowaniem wnioskodawców, a wartość składanych wniosków ponad dwukrotnie przekroczyła dostępną alokację. W ramach realizacji konkursu w e-zdrowiu zaistniała duża potrzeba dofinansowania wszystkich zgłoszonych projektów, ze względu na konieczność dostosowania działalności podmiotów leczniczych do znowelizowanych wymogów narzuconych przepisami prawa dot. wdrożenia elektronicznej dokumentacji medycznej (EDM). W ramach Działania realizowane były również 4 projekty w trybie pozakonkursowym o strategicznym znaczeniu dla województwa. Przede wszystkim należy wskazać tu realizację dużego, partnerskiego projektu strategicznego dot. informatyzacji zasobu geodezyjnego woj. lubelskiego pn. „e-Geodezja cyfrowy zasób geodezyjny województwa lubelskiego”. Kolejnym ważnym przedsięwzięciem jest projekt Województwa Lubelskiego pn. „Cyfrowe Lubelskie”, którego celem jest zwiększenie wykorzystania komunikacji elektronicznej w kontaktach interesariuszy (mieszkańcy, przedsiębiorcy) z Urzędem poprzez modernizację oraz rozbudowę infrastruktury teleinformatycznej, zwiększającej zastosowanie TIK w podmiotach publicznych, w tym rozszerzenie oferty świadczonych usług elektronicznych, a także z informatyzowanie procedur wewnętrznych. Interwencja w cyfryzację realizowana była również z wykorzystaniem Instrumentu ZIT w zakresie Działania 2.2. W ramach tego Działania zrealizowany został pozakonkursowy projekt partnerski 4 gmin województwa lubelskiego pn. „E-gminy w Lubelskim Obszarze Funkcjonalnym”. Należy stwierdzić, iż istnieje dalsza potrzeba interwencji w zakresie wzmocnienia korzyści płynących z cyfryzacji.

W obszarze e-zdrowia dokonał się znaczący postęp ze względu na finansowane inwestycje ze środków UE w ramach konkursu realizowanego w Działaniu 2.1 RPO WL 2014-2020. Jednak w dalszym ciągu wykorzystanie e-usług w obszarze zdrowia kształtuje się na niższym niż oczekiwany poziomie, który pozwala na załatwienie tylko wybranych spraw w sposób elektroniczny. Ponadto, obserwuje się nadal niezadawalający stopień informatyzacji podmiotów leczniczych w województwie. W związku z powyższym istnieje potrzeba kontynuowania interwencji w celu: rozwoju elektronicznej dokumentacji medycznej, rozwoju i zwiększenia dostępności oraz optymalizacji e-usług, jak również zapewnienia wymiany danych pomiędzy podmiotami.”

W okresie 2014-2020 działania z zakresu uzbrajania terenów inwestycyjnych wspierane w ramach Działania 3.1 cieszyły się nikłym zainteresowaniem wnioskodawców. Spowodowane to było zaostrzonymi kryteriami dofinansowania nałożonymi przez KE, tj. koniecznością obniżenia wsparcia w przypadku lokowania na terenie inwestycyjnym dużego przedsiębiorstwa, nakazem niepowielania dostępnej infrastruktury terenów inwestycyjnych (obowiązek przedstawienia analiz świadczących o wykorzystaniu przez wnioskodawcę dotychczas dostępnej na jego terenie infrastruktury) oraz wymóg maksymalnego wykorzystania tworzonych w ramach wspartego projektu terenów inwestycyjnych. Ograniczono również możliwość dofinansowania infrastruktury drogowej. Z uwagi na przygraniczne położenie, województwo lubelskie jest atrakcyjnym miejscem inwestowania dla kapitału krajowego i zagranicznego, dlatego jeżeli będzie to możliwe i dotychczasowe kryteria dofinansowania terenów inwestycyjnych zostaną zliberalizowane w perspektywie 2021-2027 planuje się kontynuację wsparcia w zakresie przygotowania wyselekcjonowanych terenów inwestycyjnych oraz poprawy infrastruktury istniejących terenów.

W perspektywie finansowej 2014-2020 dla projektów inwestycyjnych MŚP, ukierunkowanych na wzrost ich konkurencyjności (Działanie 3.7) stosowane były zróżnicowane formy wsparcia adekwatne do specyfiki przedsięwzięć. Projekty wdrażające innowacje w skali przedsiębiorstwa (nowe lub ulepszone produkty/usługi lub zmiany w zakresie procesu produkcyjnego) o relatywnie

niskim poziomie ryzyka realizacji inwestycji i dużym potencjale do generowania przychodów wspierane były w formie pożyczek, natomiast wdrożenie prac B+R oraz innowacji co najmniej w skali rynku regionalnego stosowanej nie dłużej niż 3 lata (potwierdzone Opinią o innowacyjności, sporządzoną przez jednostkę naukową lub centrum badawczo-rozwojowe) finansowane było w formie dotacji. Preferowane były projekty wpisujące się w RIS. Dodatkowo z uwagi na wystąpienie pandemii COVID-19 w ramach Działania 3.7 mikro i małe przedsiębiorstwa, które znalazły się w sytuacji nagłego niedoboru lub utraty płynności otrzymały wsparcie na finansowanie kapitału obrotowego oraz kosztów bieżącej działalności. W perspektywie finansowej 2021-2027 planuje się kontynuację wsparcia dla MŚP w ww. obszarze. Zaplanowano zastosowanie instrumentów finansowych w projektach charakteryzujących się dużym potencjałem generowania przychodów/oszczędności i relatywnie niższym poziomem ryzyka ze względu na wykonalność ekonomiczną oraz poziom zwrotu z inwestycji. Dotacje planowane są w obszarze wdrażania wyników prac B+R i innowacji przynajmniej na skalę ponadregionalną, gdyż wielkość przychodów/oszczędności w tym obszarze jest trudna do zaplanowania na etapie wnioskowania, a zyski w rzeczywistości mogą pojawić się po bardzo długim czasie, a z uwagi na niską innowacyjność i niski poziom aktywności inwestycyjnej lubelskich MŚP konieczne jest zastosowanie silnych bodźców motywujących do realizacji bardziej skomplikowanych i kapitałochłonnych projektów. Wsparcie dotacyjne jest planowane również w zakresie transformacji cyfrowej MŚP (w szczególności w zakresie wdrażania technologii cyfrowych w przedsiębiorstwach, procesów zmiany modeli biznesowych w kierunku Przemysłu 4.0 i gospodarki opartej na danych, cyberbezpieczeństwa). Inwestycje te nie wiążą się bezpośrednio z generowaniem przychodów ani z pewnym zwrotem z inwestycji. Zastosowanie wsparcia IF w obszarze cyfryzacji przedsiębiorstw prowadziłyby do ograniczania zakresu takich projektów i brakiem ich kompleksowości. Wsparcie w Działaniu 3.5 kierowane do MŚP obejmowało zakup usług specjalistycznego doradztwa od podmiotów zewnętrznych, mających na celu wzrost konkurencyjności oraz podniesienie jakości i efektywności zarządzania przedsiębiorstwem. W perspektywie finansowej 2021-2027 wsparcie w zakresie specjalistycznego doradztwa powinno być kontynuowane, kładąc nacisk na stymulowanie rozwoju MŚP w kierunku Przemysłu 4.0 i innowacji prośrodowiskowych.

W ramach Działania 3.6 realizowany był projekt pn. „Marketing Gospodarczy Województwa Lubelskiego II”, którego celem było zapewnienie wzrostu konkurencyjności regionu poprzez realizację działań wizerunkowych i ukierunkowanych na poprawę jego atrakcyjności inwestycyjnej, wzrost umiędzynarodowienia lubelskich podmiotów, a także wzrost rozpoznawalności regionu jako miejsca przyjaznego przedsiębiorcom i turystom. Wszystkie zadania realizowane w projekcie zostały zaplanowane w oparciu o wykorzystanie potencjałów rozwojowych. Realizacja projektu miała wzmocnić system promocji gospodarki regionalnej, korzystnie wpłynąć na rozwój instrumentów wspierających zaangażowanie lokalnych przedsiębiorstw poprzez rozwój eksportu towarów i usług, globalnie kreować pozytywny wizerunek regionu pod kątem przyciągania BIZ a także zdynamizować procesy gospodarcze w regionie oraz przyczynić się do wsparcia kluczowych branż. W wyniku realizacji projektu nastąpił wzrost rozpoznawalności województwa lubelskiego w kraju i zagranicą, jako regionu rozwijającego się, atrakcyjnego do inwestowania oraz o wysokim potencjale eksportowym.

W perspektywie finansowej 2021-2027 planowana jest kontynuacja ww. projektu. Planowane działania wzmocnią wcześniej podejmowane aktywności, stanowiąc naturalną konsekwencję już zrealizowanych zadań oraz kontynuację wdrażania założeń skoordynowanego modelu współpracy regionalnej na rzecz wspierania inwestorów i eksporterów, a także realizacji działań informacyjno-promocyjnych zmierzających do wykreowania wizerunku regionu jako miejsca atrakcyjnego gospodarczo.

W ramach Działania 3.9 wsparcie zapewniało udział przedsiębiorstw z sektora MŚP w targach lub wystawach krajowych o charakterze międzynarodowym, prowadzących do rozszerzenia oferty

wnioskodawcy na zagraniczne rynki lub w targach, wystawach i misjach zagranicznych, w celu nawiązania współpracy z podmiotami spoza terenu Polski. Powyższe działanie było pozytywnie odebrane przez wnioskodawców, gdyż umożliwiało przedsiębiorcy indywidualny wybór miejsca oraz partnerów handlowych, do których przedsiębiorca planował dotrzeć ze swoją ofertą.

Planowana interwencja w ramach **P2 Transformacja gospodarcza i cyfrowa regionu** przewiduje dalsze stymulowanie rozwoju oraz wspieranie produktywności i konkurencyjności MŚP poprzez wsparcie działalności nowopowstałych oraz funkcjonujących przedsiębiorstw, w szczególności tworzących nowe lub udoskonalone produkty, usługi i technologie oraz ułatwienie dostępu do prorozwojowych usług dla MŚP. Interwencja zostanie skierowana również na zbrojenie terenów inwestycyjnych, uruchomienie potencjału podmiotów należących do regionalnych struktur wspierania i rozwoju przedsiębiorczości oraz stymulowanie zdolności proeksportowych przedsiębiorstw, poprzez kompleksowe wsparcie promocji oferty MŚP oraz ich internacjonalizację. W celu zwiększenia podaży, podnoszenia jakości e-usług sektora publicznego oraz cyfryzacji i większej dostępności danych publicznych planowane wsparcie zostanie ukierunkowane na dalszy rozwój elektronicznych usług publicznych na poziomie regionalnym i lokalnym, digitalizację i udostępnienie zasobów pozostających w dyspozycji różnych podmiotów publicznych i niepublicznych oraz podnoszenie kompetencji cyfrowych społeczeństwa. Realizowane będą również działania zwiększające zaawansowanie cyfrowe sektora przedsiębiorstw, w tym dotyczące rozwoju produktów i usług opartych na TIK.

Do planowania działań w zakresie P1 oraz P2 wykorzystane zostały zarówno wyniki prac własnych prowadzonych przez Lubelskie Centrum Badań nad Innowacyjnością (analiza zagadnień szczegółowych w ramach obszarów RSI, synteza rekomendacji z projektów międzynarodowych dotyczących RSI), jak i diagnoza regionalnego systemu innowacji oraz związane z nią rekomendacje zawarte w raportach z badań: *Analiza wyzwań, w tym wąskich gardeł w dyfuzji innowacji województwa lubelskiego* oraz *Strategiczne kierunki rozwoju gospodarczego województwa lubelskiego w kontekście Regionalnej Strategii Innowacji*. Sformułowane w ww. badaniach i opracowaniach rekomendacje w dużej części odnosiły się do prowadzenia procesu PPO i zostały wykorzystane przy opracowaniu modelu PPO w ramach aktualizowanej RSI.

Środowisko i klimat

W województwie lubelskim istnieje deficyt oraz zła jakość wód powierzchniowych, co stanowi istotne zagrożenie dla środowiska, a w dłuższej perspektywie także dla rozwoju społeczno-gospodarczego regionu. Niezadowalająca jakość wód wynika przede wszystkim z niskiego wskaźnika skanalizowania województwa, w szczególności terenów wiejskich (w 2019 r. jedynie 22,7% ludności na obszarach wiejskich korzystało z sieci kanalizacyjnej, co plasuje województwo na ostatnim miejscu w Polsce), niewystarczającego stopnia oczyszczania ścieków oraz napływu zanieczyszczeń pochodzenia rolniczego. Pomimo podejmowanych działań stan techniczny infrastruktury służącej właściwemu reagowaniu na powtarzające się negatywne zjawiska pogodowe pozostaje niezadowalający. W województwie lubelskim pomimo poprawy jakości powietrza (ze względu na zanieczyszczenia pyłem PM10 w rocznej ocenie jakości powietrza za 2019 r. strefy Aglomeracja Lubelska i strefa lubelska zostały zaliczone do klasy A), nadal odnotowuje się przekroczenia ze względu na zanieczyszczenia benzo(a)pirenem (klasa C). Niewystarczający jest także poziom zagospodarowania oraz retencjonowania wód opadowych i roztopowych. Również pomimo sukcesywnego rozwijania systemu i infrastruktury gospodarki odpadami w regionie nadal obserwuje się niewystarczającą jakość selektywnego zbierania odpadów komunalnych oraz zbyt słabo rozwiniętą infrastrukturę przeznaczoną do recyklingu odpadów (w 2020 r. odpady zebrane selektywnie stanowiły 47,9% ogółu odpadów). Ponadto w regionie brakuje infrastruktury do unieszkodliwiania odpadów medycznych (brak również pokrycia potrzeb w zakresie przetwarzania odpadów weterynaryjnych). Ilość wytwarzanych odpadów

medycznych i weterynaryjnych niestety sukcesywnie wzrasta (w 2017 r. wytworzono łącznie 3,44 Mg ww. odpadów w 2018 r. - 4,02 Mg). Zebrane odpady kierowane są do spalarni odpadów medycznych i weterynaryjnych poza województwo (zachwianie zasady bliskości). Konieczność zapewnienia ciągłości przetwarzania ww. odpadów (szczególnie w sytuacji epidemicznej) przy niewystarczających mocach przerobowych spalarni w skali kraju, wskazuje na potrzebę budowy w województwie niezbędnej infrastruktury unieszkodliwiania odpadów medycznych i weterynaryjnych. Dodatkowo, istnieje potrzeba podjęcia działań ochronnych wobec istniejącej różnorodności biologicznej oraz licznych, cennych przyrodniczo ekosystemów i siedlisk ze względu na silną presję człowieka.

Działania w ramach RPOWL 2014-2020 były ukierunkowane na zachowanie dobrej jakości zasobów przyrodniczych województwa oraz minimalizowanie negatywnego wpływu działalności człowieka na środowisko naturalne. Obejmowały inwestycje z zakresu gospodarki wodno-ściekowej, zabezpieczenia mieszkańców w sytuacji wystąpienia klęsk żywiołowych, gospodarki odpadami oraz wzmocnienia mechanizmów ochrony przyrody. Zainteresowanie wsparciem w zakresie infrastruktury wodno-kanalizacyjnej było wysokie, a wartość składanych wniosków zazwyczaj przekraczała dostępną alokację. Inwestycje te przyczyniły się do zwiększenia liczby osób korzystających z kanalizacji i oczyszczalni ścieków oraz objętych zbiorowym zaopatrzeniem w wodę. Pomimo ciągłego inwestowania w systemy odprowadzania ścieków i zaopatrzenia w wodę, wsparcie tego sektora wymaga kontynuacji, aby spełnić wymogi UE dotyczące osiągnięcia / utrzymania dobrego stanu wód powierzchniowych i podziemnych.

Dzięki realizacji projektu pozakonkursowego pn. „Zabezpieczenie przeciwpożarowe i przeciwpowodziowe województwa lubelskiego poprzez zakup samochodów ratowniczo-gaśniczych dla Ochotniczych Straży Pożarnych”, zwiększone zostało bezpieczeństwo ludności województwa w sytuacji wystąpienia zjawisk katastrofalnych poprzez wyposażenie służb ratowniczych w sprzęt do prowadzenia akcji i usuwania skutków zagrożeń. Z uwagi na ograniczenia związane z finansowaniem Wojewódzkiego Zarządu Melioracji i Urzędzeń Wodnych w Lublinie oraz późniejszą likwidacją tej jednostki i powołanie w jej miejsce Państwowego Gospodarstwa Wodnego Wody Polskie, które jako państwowa osoba prawna nie była uprawniona do aplikowania o środki, Działanie 6.2 nie było realizowane. Kontynuacja interwencji mających na celu ochronę przed skutkami zagrożeń naturalnych powinna mieć charakter kompleksowy i obejmować również zagospodarowanie wód opadowych oraz małą retencję.

Zróznicowanym zainteresowaniem wnioskodawców cieszyły się projekty z sektora gospodarki odpadami. Niewielkie powodzenie miały projekty w ramach konkursu na inwestycje wspierające PSZOK. Spowodowane to było założonymi limitami i ograniczeniami realizacji projektu wynikającymi z kwalifikowalności wydatków – np. ograniczono możliwość dofinansowania związanych funkcjonalnie z PSZOK środków transportu oraz systemów zbiórki odpadów komunalnych – oraz demarkacji z programem krajowym PO IiŚ. Założona dla Działania 6.3 alokacja sfinansowała, obok projektów konkursowych, także projekty realizowane w trybie pozakonkursowym, czyli projekt pn. „Dostosowanie Zakładów Zagospodarowania Odpadów w województwie lubelskim do wymagań dla RIPOK” oraz projekt pn. „System gospodarowania odpadami azbestowymi na terenie województwa lubelskiego”. W kontekście coraz bardziej zaostrzonych norm prawnych w odniesieniu do gospodarki odpadowej konieczna jest kontynuacja działań ukierunkowanych na modernizację i rozwój niezbędnej infrastruktury do zagospodarowania odpadów komunalnych w tym selektywnego zbierania, przygotowania do ponownego użycia, recyklingu i innych metod odzysku.

Inwestycje mające na celu wzmocnienie mechanizmów ochrony przyrody zostały ukierunkowane na działania związane z przywróceniem i zachowaniem bioróżnorodności, skanalizowaniem ruchu turystycznego oraz wzrostem poziomu świadomości ekologicznej mieszkańców i jakości informacji

o środowisku. Realizowane w ramach Osi Priorytetowej 7 Ochrona dziedzictwa kulturowego i naturalnego projekty wypełniły przewidzianą alokację. Kontynuacja działań jest zasadna i powinna uwzględniać redukcję negatywnego oddziaływania działalności człowieka na środowisko naturalne.

Interwencja w ramach **P3 Ochrona zasobów środowiska i klimatu** będzie ukierunkowana na rozwijanie zrównoważonej gospodarki wodnej, poprzez inwestowanie w zwiększenie dostępności i efektywności sieci wodno-kanalizacyjnej (w szczególności na terenach wiejskich, terenach atrakcyjnych turystycznie i obszarach prawnie chronionych). Wsparcie zostanie ukierunkowane również na poprawę bezpieczeństwa publicznego m.in. poprzez rozwijanie systemów prognozowania i ostrzegania środowiskowego oraz wzmocnienie potencjału systemu ratownictwa i reagowania na zjawiska ekstremalne. Podejmowane działania zostaną wsparte poprzez edukację w zakresie kwestii klimatycznych oraz ochrony zasobów wodnych. W zakresie wspierania przechodzenia na gospodarkę o obiegu zamkniętym, realizowane będą kompleksowe projekty dotyczące infrastruktury usprawniającej gospodarkę odpadami. Zaplanowano również wsparcie budowy instalacji do unieszkodliwiania odpadów medycznych (zapotrzebowanie na jedną instalację). Wsparcie uzyskają przedsięwzięcia zwiększające potencjał przyrodniczy regionu przez działania bezpośrednio związane z ochroną zagrożonych wyginięciem oraz rzadkich gatunków i siedlisk przyrodniczych, opracowaniem i wdrażaniem planów ochrony dla obszarów chronionych oraz inwestycje w zakresie budowy i rozwoju ośrodków ochrony różnorodności biologicznej. Wsparcie dotyczyć będzie również działań w zakresie dostosowania do zmian klimatu poprzez rozwój infrastruktury łagodzącej skutki zjawisk katastrofalnych jak również poprawę retencjonowania wód opadowych jak i roztopowych oraz promowanie małej retencji. W celu ograniczenia antropopresji i degradacji środowiska zaplanowano realizację projektów w zakresie rozwoju infrastruktury mającej na celu ukierunkowanie ruchu turystycznego oraz przebudowy i doposażenia ośrodków edukacji ekologicznej. Mając na uwadze ochronę różnorodności biologicznej, usługi ekosystemowe świadczone przez zieleni oraz potrzebę adaptacji do zmiany klimatu (w szczególności na obszarach miejskich), w ramach przedsięwzięć infrastrukturalnych zapewniona będzie ochrona zielonej infrastruktury, w tym w szczególności drzew. Przy wyborze projektów zastosowanie będą miały kryteria premiujące rozwiązania proekologiczne. Kryteria te dostosowane będą do charakteru interwencji.

Efektywne wykorzystanie energii

Województwo lubelskie jest regionem o korzystnych uwarunkowaniach dla rozwoju energetyki, których źródłem jest energia słoneczna. Istniejący potencjał w tym zakresie nie jest w pełni wykorzystywany, co wynika m.in. z ograniczonych możliwości przyłączeniowych spowodowanych stanem istniejącej sieci przesyłowej i dystrybucyjnej. Udział energii ze źródeł odnawialnych w produkcji energii elektrycznej w 2020 r. w województwie lubelskim wyniósł 21,9%, wobec 17,9 % w kraju (7 miejsce w Polsce). Możliwości optymalnego sterowania rozproszonymi źródłami wytwórczymi sieci energetycznych pozostają również ograniczone. Można zaobserwować niewystarczające wykorzystanie systemów magazynowania energii elektrycznej, poprawiających efektywność generacji rozproszonej. W regionie nadal występuje niewystarczająca efektywność energetyczna obiektów użyteczności publicznej, budynków mieszkalnych i przedsiębiorstw oraz utrzymująca się niska świadomość dotycząca wyzwań strategicznych związanych z transformacją energetyki. Istotnym problemem jest również wysoki poziom nagromadzenia wyrobów zawierających azbest. W lubelskim pozostało do unieszkodliwienia 1 113 687 Mg (89,1%) odpadów zawierających azbest spośród ogólnej ilości 1 249 331 Mg zinwentaryzowanych wyrobów tego rodzaju. W ramach realizacji projektu współfinansowanego w ramach RPOWL 2014-2020 planowane jest do unieszkodliwienia 76 000 Mg (6,08%) odpadów zawierających azbest, co pokazuje jak duże potrzeby nadal występują w tym obszarze.

RPOWL 2014-2020 przyczynił się do dynamizowania procesów związanych z poszukiwaniem nowych źródeł wytwarzania energii oraz ich dywersyfikacji. Wsparcie udzielane w ramach Działania: 4.1 oraz 4.2 znacznie zmniejszyło oddziaływanie na środowisko przyrodnicze oraz poprawiło bezpieczeństwo energetyczne regionu. W ramach Działania 4.1 dofinansowaniem objęte zostały głównie inwestycje w energetykę słoneczną. Choć podstawową grupą beneficjentów były JST, to grupę docelową stanowiły gospodarstwa domowe, zwłaszcza na terenach wiejskich. Tak znaczny udział projektów z zakresu wykorzystania energii słonecznej wynikał z możliwości uzyskania oszczędności z tytułu zmniejszonych wydatków ponoszonych na zakup nośników energii w gospodarstwach domowych. Realizowane konkursy cieszyły się bardzo dużym zainteresowaniem wnioskodawców, a wartość składanych wniosków wielokrotnie przekraczała dostępną alokację. Rezultatem realizowanych projektów jest znaczny wzrost produkcji energii elektrycznej ze źródeł odnawialnych w województwie lubelskim.

Nikłe zainteresowanie Wnioskodawców dotyczyło inwestycji związanych z instalacjami kogeneracyjnymi oraz energetyką wodną i wiatrową. Przeszkodami w budowie farm wiatrowych był ich wpływ na otoczenie oraz wymagania dotyczące towarzyszącej im infrastruktury, a także sprzeciw społeczny związany z tego typu inwestycjami. Przyczyną braku zainteresowania rozwojem kogeneracji są bariery o charakterze ekonomicznym, czyli wysokie koszty realizacji tego typu inwestycji oraz społecznym, związane z brakiem doświadczenia samorządów lokalnych we wdrażaniu tego typu projektów. Przeszkodą był także brak infrastruktury sieciowej, w szczególności gazowej, tak aby możliwy był rozwój wysokosprawnej kogeneracji zasilanej paliwami gazowymi.

W ramach wsparcia z Działania 4.2, skierowanego do przedsiębiorców można było uzyskać dofinansowanie m.in. na inwestycje w budowę jednostek wytwarzania energii wykorzystujących energię wiatru, słońca, geotermii i wody, a także energii, której źródłem są biomasa i biogaz. Doświadczenia zdobyte podczas realizacji projektów pozwalają stwierdzić, że znacząco wzrosła świadomość ekologiczna przedsiębiorców. Widzą oni korzyści w działaniach prowadzących do ograniczania strat ciepła oraz produkcji energii z odnawialnych źródeł energii. Wielu przedsiębiorców pomimo początkowej nieufności do instalacji opartych na odnawialnych źródłach energii sukcesywnie wprowadza instalacje OZE do swoich firm.

Z doświadczeń wdrażania RPOWL 2014-2020 płyną wnioski, że istnieje dalsza potrzeba interwencji w zakresie zastępowania konwencjonalnych źródeł energii nośnikami odnawialnymi, głównie energią słoneczną, zwłaszcza, że znaczne w skali kraju jej zasoby pozwalają na osiągnięcie przez region pozycji krajowego lidera w wykorzystaniu energii słonecznej do produkcji ciepła i energii elektrycznej. W dalszym ciągu niezbędne jest kontynuowanie wsparcia JST w zakresie planowania energetycznego rozwoju gminy; wsparcia finansowego dla inwestycji w OZE, a także działań na rzecz efektywności energetycznej i redukcji emisji w przedsiębiorstwach w odpowiedzi na wzrastającą presję na racjonalne gospodarowanie energią i ograniczanie emisji w skali europejskiej i krajowej. Biorąc pod uwagę, że lubelskie jest regionem o bardzo dobrym nasłonecznieniu, należy przypuszczać, że ilość inwestycji w produkcję energii elektrycznej, której źródłem jest energia słoneczna będzie stale rosła.

Niemniej jednak konieczne jest dalsze prowadzenie działań skierowanych na doradztwo w zakresie efektywności energetycznej i odnawialnych źródeł energii na rzecz przedsiębiorstw, sektora komunalnego, JST, budownictwa mieszkaniowego oraz osób fizycznych. Duża ilość nowych inwestycji w instalacje produkujące energię elektryczną uwidoczniła problem braku dostosowania sieci elektroenergetycznych oraz konieczność ich pilnej modernizacji i rozbudowy z uwzględnieniem nowoczesnych rozwiązań.

Innym doświadczeniem związanym z efektywnością energetyczną było wdrażanie Działania: 5.1, 5.2, 5.3 i 5.6, które skupiały się na osiągnięciu wysokiej efektywności energetycznej przedsiębiorstw, budynków użyteczności publicznej oraz budynków mieszkalnych poprzez

realizację wielokierunkowych i kompleksowych zadań w różnych dziedzinach, tj. ogrzewaniu, wentylacji, chłodzeniu, przygotowaniu ciepłej wody i oświetleniu pomieszczeń, jak również szerszym wykorzystaniu energii ze źródeł odnawialnych i niekonwencjonalnych.

Realizowane konkursy cieszyły się bardzo dużym zainteresowaniem wnioskodawców, a wartość składanych wniosków wielokrotnie przekraczała dostępną alokację. Doświadczenie poprzedniej perspektywy pokazuje, że przedsiębiorcy z terenu lubelskiego są świadomi wielkości potrzeb energetycznych. Nadal istnieje potencjał oszczędności energii, dlatego konieczne jest zintensyfikowanie działań na rzecz promowania poprawy efektywności energetycznej w całej gospodarce w tym w szczególności w MŚP. Mimo wielu inwestycji wdrażanych w zakresie poprawy efektywności energetycznej przedsiębiorstw, cały czas istnieje duża potrzeba, aby prowadzić działania w tym zakresie. Bariery stanowią mechanizmy, które hamują inwestycje w technologie efektywne energetycznie i ekonomicznie, a przede wszystkim niskie możliwości inwestycyjne.

Mając na uwadze powyższe w ramach **P4 Efektywne wykorzystanie energii** wspierana będzie budowa i rozbudowa instalacji odnawialnych źródeł energii wraz z infrastrukturą niezbędną do uzyskania przyłącza do sieci dla jednostki wytwórczej, w tym energetyki rozproszonej wraz z magazynami energii/ciepła oraz z zapewnieniem możliwości usuwania i unieszkodliwiania wyrobów zawierających azbest przed dokonaniem montażu instalacji (w celu minimalizacji negatywnych skutków zdrowotnych dla mieszkańców województwa lubelskiego). Ponadto, w celu redukcji emisji zanieczyszczeń do powietrza w regionie oraz w celu ograniczenia zjawiska ubóstwa energetycznego podejmowane będą kompleksowe działania zwiększające efektywność energetyczną w budynkach użyteczności publicznej, budynkach mieszkalnych oraz w przedsiębiorstwach wraz z wymianą źródeł ciepła. Znaczącą rolę odgrywać będą inwestycje w lokalne systemy ciepłownicze/chłodnicze, w tym modernizacja już istniejących, skutkujące ograniczeniem niskiej emisji oraz poprawą bezpieczeństwa dostaw energii cieplnej i chłodu. Jako elementy projektu, planowane są także działania mające na celu podnoszenie świadomości mieszkańców i przedsiębiorców w zakresie efektywności energetycznej i wykorzystania OZE. Realizowane będą również projekty dotyczące budowy i przebudowy energooszczędnego oświetlenia ulicznego.

Zrównoważona mobilność miejska

Pomimo znacznych inwestycji w mobilność miejską, nadal istnieją luki w dostępie do miejskiego transportu publicznego, spowodowane przede wszystkim suburbanizacją ośrodków miejskich.

Środki w ramach RPO WL 2014-2020 przeznaczone na finansowanie projektów w ramach Działań 5.4 i 5.7 miały znaczący wpływ na poprawę niskoemisyjności transportowej regionu. Zrealizowane projekty wpłynęły przede wszystkim na podniesienie atrakcyjności i poprawy infrastruktury drogowej poprzez modernizację ścieżek rowerowych oraz dróg dla rowerów czy budowę parkingów. Dzięki otrzymanemu wsparciu wzrósł komfort życia mieszkańców województwa poprzez zmniejszenie emisji zanieczyszczeń.

Mając na uwadze powyższe w ramach **P5 Zrównoważona mobilność miejska** wspierana będzie interwencja skierowana na działania przyczyniające się do rozwoju transportu niskoemisyjnego na obszarach miejskich, poprzez wsparcie zbiorowej i indywidualnej mobilności o niskiej lub zerowej emisyjności. Realizowane będą m.in. projekty w zakresie infrastruktury i taboru niskoemisyjnego transportu publicznego oraz wdrażania nowoczesnych systemów zarządzania ruchem, a także projekty dotyczące rozwoju infrastruktury dla ruchu niezmotoryzowanego.

Zrównoważony system transportu

Pomimo, że jakość i dostępność infrastruktury drogowej w województwie w ostatnich latach – również dzięki środkom UE – znacznie się poprawiła, niektóre obszary regionu nadal cechuje niekorzystna dostępność komunikacyjna. Wynika to z braku autostrad, niekompletnej sieci dróg ekspresowych, jak również złego stanu technicznego części pozostałej sieci drogowej. W 2020 r.

wskaźnik dotyczący gęstości dróg twardych na 100 km² w województwie lubelskim wynosił jedynie 95,0 km, wobec 100,3 km w kraju (10 miejsce w Polsce). W województwie lubelskim nadal odnotowuje się wysokie ryzyko występowania zdarzeń drogowych, a za główne przyczyny wypadków uznaje się: nadmierną prędkość, niedostateczną dbałość o niechronionych użytkowników ruchu oraz niedociągnięcia infrastrukturalne. Liczba ofiar śmiertelnych na 100 wypadków drogowych w województwie lubelskim w 2020 r. wyniosła 16,8 wobec 10,6 w kraju, co uplasowało region na 2 miejscu w Polsce. Dodatkowo, niedoinwestowany transport publiczny nie stanowi alternatywy dla transportu indywidualnego, co skutkuje zagęszczeniem ruchu i zwiększoną emisją spalin, jak również wpływa na ograniczenie mobilności mieszkańców. Brak rozwiązań systemowych, niedostateczna częstotliwość kursów oraz niewystarczające zintegrowanie z innymi środkami transportu sprawiają, że transport szynowy nie stanowi znaczącego składnika systemu transportu zbiorowego województwa.

Środki w ramach RPO WL 2014-2020 przeznaczone na finansowanie projektów w ramach 8 Osi priorytetowej *Mobilność regionalna i ekologiczny transport* miały znaczący wpływ na poprawę dostępności i spójności transportowej regionu, dzięki realizacji inwestycji drogowych i kolejowych. Zrealizowane projekty transportowe wpłynęły przede wszystkim na poprawę jakości dróg, w tym wzrost bezpieczeństwa ruchu na drogach, sprzyjając konkurencyjności gospodarczej i spójności przestrzennej regionu, przyczyniając się do ograniczenia negatywnego wpływu na środowisko. Inwestycje współfinansowane ze środków unijnych dotyczące infrastruktury kolejowej przyczyniły się do zwiększenia przepustowości na liniach kolejowych oraz poprawy komfortu podróży, m.in. poprzez zakup nowoczesnych środków transportu kolejowego o napędzie elektrycznym. Zwiększyła się również maksymalna dopuszczalna prędkość pociągów oraz poprawie uległ stan bezpieczeństwa na przejazdach kolejowych. Jednocześnie zrealizowane projekty przyczyniły się do podniesienia atrakcyjności i poprawy infrastruktury drogowej poprzez wprowadzenie elementów systemu zarządzania ruchem, budowę obwodnic miast. Dzięki otrzymanemu wsparciu zwiększyło się bezpieczeństwo na drogach, wzrósł komfort życia mieszkańców województwa poprzez usprawnienie dojazdów do pracy, skrócony czas przejazdu, czy zmniejszenie emisji zanieczyszczeń. Zastosowanie trybu pozakonkursowego w projektach z obszaru infrastruktury transportowej sprawdziło się jako efektywna i skuteczna forma oceny i wyboru projektów do dofinansowania. Sprawnie przebiegała również realizacja inwestycji przez podmioty takie jak jednostki samorządu terytorialnego oraz ich związki, porozumienia i stowarzyszenia.

Mimo dotychczas podjętych działań nadal występują znaczne deficyty w standardzie sieci drogowej i kolejowej. W dalszym ciągu niedostatecznie rozwinięte są szlaki drogowe i kolejowe łączące najważniejsze ośrodki społeczno-gospodarcze regionu. Wpływa to niekorzystnie na atrakcyjność inwestycyjną i turystyczną województwa. Ponadto, niedoinwestowany transport publiczny nie jest konkurencyjną formą przemieszczania się, w stosunku do transportu indywidualnego, co skutkuje zagęszczeniem ruchu i zwiększoną emisją spalin.

W ramach **P5 Zrównoważony system transportu** wsparciem zostanie objęta infrastruktura drogowa na obszarze województwa, poprawiająca dostępność i spójność sieci transportowej regionu oraz ułatwiająca dostęp do sieci TEN-T, a także przyczyniająca się do zwiększenia bezpieczeństwa ruchu drogowego oraz zmniejszenia emisji zanieczyszczeń z pojazdów. Ponadto, w celu powiązania obszarów peryferyjnych z lokalnymi/regionalnymi centrami wzrostu, planowane są działania wspierające rozwój pasażerskiego transportu zbiorowego i jego infrastruktury oraz unowocześnienie taboru (drogowe przewozy subregionalne). Interwencja zostanie również skierowana na poprawę dostępności kolejowej w regionie, co przyczyni się do zwiększenia konkurencyjności tej gałęzi transportu, zarówno w ruchu pasażerskim, jak i towarowym. W rezultacie nastąpi poprawa warunków ruchu na drogach, w tym wzrost bezpieczeństwa ruchu, skrócenie czasu podróży, tym samym zwiększy się mobilność mieszkańców. Usprawnienie

połączeń transportowych pozytywnie wpłynie na wzrost atrakcyjności inwestycyjnej i turystycznej województwa lubelskiego.

Rozwój infrastruktury społecznej i zdrowotnej

Postępujący proces starzenia się społeczeństwa oraz wyższy od przeciętnego w kraju wskaźnik ubóstwa mieszkańców regionu stanowią istotne wyzwanie dla systemów ochrony zdrowia i pomocy społecznej. Szczególnie zauważalne są tu dysproporcje terytorialne w dostępie do wysokiej jakości usług społecznych i zdrowotnych. Istotnym problemem jest niedostatecznie rozwinięta podstawowa opieka zdrowotna i ambulatoryjna opieka specjalistyczna oraz ograniczony dostęp do opieki długoterminowej i usług z zakresu zdrowia psychicznego, w tym uzależnień. Wystąpienie pandemii COVID-19 ujawniło potrzebę wsparcia systemu opieki zdrowotnej i pomocy społecznej w zakresie przeciwdziałania zagrożeniom związanym z chorobami zakaźnymi oraz konieczność podjęcia interwencji mających na celu wzmocnienie odporności i wydolności systemu opieki w czasach kryzysu. Region charakteryzuje również niewystarczająca tak jakościowo, jak i ilościowo infrastruktura edukacyjna i szkoleniowa, a istotnym wyzwaniem pozostaje także poprawa warunków kształcenia uczniów z niepełnosprawnościami i innymi dysfunkcjami.

Województwo lubelskie od wieków było obszarem współistnienia i przenikania się wielu kultur, wyznań, języków i narodowości. Obecnie stwarza to możliwość rozwoju funkcji turystycznych jako istotnego czynnika aktywizacji obszaru województwa i źródła dochodu mieszkańców. Istniejące zasoby kultury są ważnym czynnikiem tworzenia nowych inicjatyw gospodarczych, które istotnie wpływają m.in. na zwiększenie atrakcyjności inwestycyjnej i osiedleńczej regionu, determinują rozwój turystyki, tworzą rynek pracy, wpływają na rozwój przemysłów kultury, stanowiąc ważny czynnik wzrostu gospodarczego oraz są płaszczyzną do włączenia społecznego. Bogactwo regionu stanowią: najzasobniejsza w kraju liczba obiektów i zespołów zabytkowych, spuścizna kulturowa oraz dobrze zachowane, atrakcyjne środowisko przyrodnicze. Jednocześnie zauważa się słabe wykorzystanie posiadanych walorów oraz potencjalnych atrakcji. Jednym z czynników ograniczających wykorzystanie ww. atutów jest niewystarczający i niezadowolający stan infrastruktury związanej z kulturą i turystyką.

Inwestycje współfinansowane ze środków unijnych dotyczące sektora ochrony zdrowia w ramach działania 13.1 przyczyniły się do poprawy dostępności wysokiej jakości usług medycznych w regionie. W dalszym ciągu zauważalne są jednak dysproporcje terytorialne w tym zakresie. Większy nacisk należy też położyć na działania projakościowe (w przeciwieństwie do inwestycji remontowych/odtworzeniowych) w szczególności w priorytetowych dziedzinach medycyny lub dziedzinach wynikających z potrzeb epidemicznych, zidentyfikowanych na poziomie kraju lub województwa.

Kontynuacji wymagają działania obejmujące odejście od modelu skoncentrowanego na lecznictwie szpitalnym (przeniesienie świadczeń możliwych do realizacji poza szpitalem do podstawowej opieki zdrowotnej (POZ), ambulatoryjnej opieki specjalistycznej, opieki domowej i środowiskowej). Z uwagi na to, że społeczeństwo coraz szybciej się starzeje, zasadnym jest dalsze wspieranie działań, które będą zintegrowane na poziomie społecznym i zdrowotnym. W obecnej perspektywie, podjęto próbę realizacji tego typu projektów. Zainteresowanie tego typu wsparciem rośnie, potrzeby również, dlatego ten kierunek powinien być kontynuowany w przyszłej perspektywie.

Kontynuacji wymagają działania obejmujące wsparcie infrastruktury podmiotów świadczących usługi społeczne, z naciskiem na inicjatywy prowadzące do ich deinstytucjonalizacji. Zrealizowany w ramach Działania 13.2 RPOWL 2014-2020 konkurs uwidoczniał duże zainteresowanie realizacją projektów w obszarze usług społecznych przy jednoczesnej niskiej świadomości (zarówno części samorządów jak i NGOs) konieczności realizacji ww. usług w społeczności lokalnej i ich deinstytucjonalizacji.

W perspektywie finansowej 2014-2020 wsparcie z zakresu modernizacji infrastruktury edukacyjnej realizowane było w ramach Działań 13.5, 13.6 oraz 13.7. Głównym ich celem była poprawa warunków kształcenia i dostępu do wiedzy na terenie regionu. W zakresie wsparcia infrastruktury przedszkolnej oraz infrastruktury kształcenia zawodowego i ustawicznego dofinansowane zostały wszystkie projekty, które spełniły kryteria wyboru. Natomiast w zakresie interwencji w infrastrukturę szkolną konkurs cieszył się dużo większym zainteresowaniem wnioskodawców, a wartość wniosków przekroczyła dostępną alokację. Należy stwierdzić, iż istnieje dalsza potrzeba interwencji w zakresie modernizacji infrastruktury edukacyjnej w celu poprawy dostępu do wysokiej jakości edukacji.

W ramach **P6 Rozwój infrastruktury społecznej i zdrowotnej** istotne znaczenie dla przeciwdziałania negatywnym trendom w obszarze włączenia społecznego będą miały działania mające na celu zwiększenie równego dostępu do wysokiej jakości usług społecznych, świadczonych w szczególności w formach zdeinstytucjonalizowanych oraz usług zdrowotnych, w szczególności w priorytetowych dziedzinach medycyny, a także w zakresie profilaktyki, diagnostyki, rehabilitacji, terapii i dziedzinach wynikających z potrzeb epidemicznych.

Ważną częścią interwencji będą działania zmierzające do uzupełnienia istniejących deficytów oraz poprawy jakości i dostępności edukacji w zakresie infrastruktury edukacji przedszkolnej i ogólnej, jak również infrastruktury kształcenia zawodowego, ustawicznego i wyższego, przy uwzględnieniu uwarunkowań demograficznych oraz zasady dostępności dla osób z niepełnosprawnościami.

Zaplanowano również szereg działań mających na celu wykorzystanie potencjału dziedzictwa kulturowego oraz podniesienie atrakcyjności turystycznej regionu m.in. poprzez poprawę stanu zabytków i wzmacnianie potencjału turystycznych szlaków tematycznych. Zaplanowane również zostało wsparcie ukierunkowane na wzrost jakości życia społecznego i kulturalnego mieszkańców województwa poprzez zapewnienie lepszego dostępu do dóbr kultury.

Zwiększanie spójności społecznej

Charakterystyka obszaru integracji społecznej w województwie lubelskim wskazuje, że ryzyko wykluczenia i sfera ubóstwa dotyczy grup znajdujących się m.in. w szczególnej sytuacji na rynku pracy, w tym borykających się z problemem bezrobocia. Problemy dotyczą również np. rodziny wielodzietne, dzieci pozbawione opieki rodzicielskiej, osoby starsze, bezdomne, osoby opuszczające zakłady karne, osoby ze społeczności marginalizowanych w tym osoby z zaburzeniami psychicznymi, chore psychicznie, uzależnione, obywateli państw trzecich czy imigrantów. Ryzyko wykluczenia i zagrożenia ubóstwem dotyczy społeczności marginalizowanych, rozumianych w szczególności jako społeczność białoruska, ukraińska, romska czy inne mniejszości narodowe lub etniczne. Stereotypy i niechętny stosunek ogółu społeczeństwa do członków społeczności marginalizowanych skutkują zamknięciem i odseparowaniem tych społeczności, za cenę integracji i korzystania z możliwości rozwoju oferowanych współcześnie. Region charakteryzuje się niskim poziomem integracji społeczno-ekonomicznej oraz dużą liczbą osób długotrwale korzystających z pomocy społecznej. Dostrzegalne są również trudności w funkcjonowaniu PES. W regionie brakuje systemowego podejścia do realizacji wysokiej jakości usług społecznych oraz efektywnej i trwałej współpracy instytucji rynku pracy i integracji społecznej. Pomimo podejmowanych działań nadal utrzymuje się niska świadomość zdrowotna społeczeństwa oraz notuje się wzrost zachorowalności na choroby cywilizacyjne jak: zaburzenia i choroby psychiczne, uzależnienia, choroby kardiologiczne i onkologiczne.

Zauważono niskie zainteresowanie jst i ich jednostek organizacyjnych, jak również podmiotów niepublicznych, działaniami w zakresie wsparcia dzieci i rodziny (Działanie 11.2). Z danych ROPS wynika, że mimo alokowania dość dużych środków na ten cel w okresie od 2016 r. do 2019 r., wyraźny jest trend spadkowy w obszarze liczby placówek wsparcia dziennego oraz liczby dzieci objętych tymi placówkami.

Perspektywa 2014-2020 zbudowała dobre podłoże do rozwoju zdeinstytucjonalizowanych usług społecznych w kolejnej perspektywie. Wzrosła świadomość wnioskodawców dostępnością środków EFS na ten cel, jak również świadomość potencjalnych uczestników projektów o takiej możliwości wsparcia, która może wywierać wpływ na czynniki decyzyjne.

Kontynuacji wymagają działania z zakresu wsparcia usług świadczonych w środowisku / w miejscu zamieszkania, jak również wsparcie opiekunów faktycznych w realizowanych czynnościach opiekuńczych. Dla zapewnienia kompleksowości usług wskazana jest kontynuacja wsparcia z zakresu mieszkalnictwa (wspomagane i chronione) oraz opieki wytchnieniowej. Wskazane by było wsparcie osób z niepełnosprawnościami w realizacji „konceptji niezależnego życia” (dotyczy to również osób z niepełnosprawnościami ze względu na wiek).

Istotnym elementem, jaki może w przyszłej perspektywie wnieść pozytywne zmiany jakościowe we wdrażaniu projektów w tym obszarze, w szczególności jest instytucja Centrów Usług Społecznych, dlatego też powinna być możliwość wspierania tworzenia i rozwoju CUS. Ważne również, by wraz ze wsparciem usług szła w parze możliwość rozwoju kadr na potrzeby świadczenia usług w środowisku / społeczności lokalnej. Proponujemy zapewnienie korelacji projektów z zakresu usług społecznych z działaniami CUS.

W ramach wsparcia ES należy skoncentrować się na wzmacnianiu już istniejących PES/PS, a nie wyłącznie wspieraniu tworzenia nowych miejsc pracy. Ważne jest, by w przyszłej perspektywie utrzymać liczbę i potencjał ekonomiczny już założonych przedsiębiorstw i utworzonych miejsc pracy, poprzez zróżnicowane formy wsparcia biznesowego, takie jak doradztwo, podnoszenie kompetencji pracowników i osób zarządzających, wsparcie mające na celu utrzymanie płynności finansowej PES/PS.

Wskazane jest rozszerzenie katalogu działań / instrumentów pozostających do dyspozycji OWES. Należy zauważyć, że w wielu obszarach nie możemy mówić o aktywnych społecznościach lokalnych. Zbudowanie grupy inicjatywnej w takim środowisku wymaga najpierw działań aktywizujących członków (liderów) lokalnych społeczności. Możliwe to jest m.in. dzięki wsparciu działań miękkich, o stosunkowo niewielkiej wartości, w postaci np. mini grantów pozwalających na organizację różnych przedsięwzięć o charakterze lokalnym (np. obchody rocznic, festiwale, targi itp.), które by pozwalały zorganizować te społeczności, wyłonić w nich grupę liderów / osób aktywnych i w oparciu o nich prowadzić dalszą pracę. Wskazana jest kontynuacja obecnego zakresu wsparcia realizowanego przez OWES i jego rozszerzenie o dodatkowe formy.

Powolny wzrost i rozwój PES / PS, mimo alokowania stosunkowo znacznych środków, w dużej mierze jest powiązany z niewielką stabilnością powoływanych podmiotów. Istniejące narzędzie w postaci wsparcia finansowego pomostowego i instrumentów zwrotnych (na poziomie krajowym) jest niewystarczające.

W perspektywie finansowej 2014-2020 ogłoszono pierwsze nabory związane z profilaktyką zdrowotną dzieci i młodzieży. Pożądanym jest kontynuacja tego trendu. Diagnostyka na wczesnym etapie życia daje szansę na lepszą jakość życia.

Ze względu na rozległość problemów związanych z ubóstwem i wykluczeniem społecznym, w ramach **P7 Zwiększenie spójności społecznej** zakłada się kompleksowe wsparcie na rzecz aktywizacji społecznej i zawodowej oraz integracji osób defaworyzowanych na rynku pracy, osób biernych zawodowo oraz osób i rodzin dotkniętych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, obywateli państw trzecich i cudzoziemców, mniejszości narodowych, a także osób z niepełnosprawnościami. Ponadto realizowane będą działania mające na celu zwiększenie dostępności do wysokiej jakości usług społecznych i zdrowotnych, w szczególności w formach zdeinstytucjonalizowanych. W ramach zaplanowanych działań zakłada się wsparcie i rozwój usług dla dzieci, rodzin i rozwój rodzinnej pieczy zastępczej, osób w kryzysie bezdomności oraz innych grup wymagających szczególnego wsparcia. Planuje się zakres interwencji mający na celu

poprawę dostępu do wysokiej jakości profilaktyki poprzez realizację kompleksowych, wieloletnich programów promocji zdrowia i profilaktyki chorób, adresowanych zgodnie z potrzebami poszczególnych grup ludności. Przewiduje się również wsparcie usług aktywnej integracji o charakterze społecznym, edukacyjnym, zdrowotnym i zawodowym. Zaplanowano również wsparcie na rzecz tworzenia i funkcjonowania PES i podmiotów integracji społecznej, w tym tworzenia miejsc pracy w tym sektorze. Realizowane będą również działania z zakresu profilaktyki i edukacji zdrowotnej.

Zaspokajanie potrzeb rynku pracy

Zmiany zachodzące na rynku pracy, wynikające z czynników demograficznych i ekonomicznych, jak również kryzys spowodowany przez COVID-19, skutkujący wzrostem poziomu bezrobocia warunkują konieczność podjęcia przedsięwzięć aktywizacyjnych na rzecz wsparcia osób znajdujących się w trudnej sytuacji na rynku pracy, jak również osób zagrożonych utratą pracy (w szczególności pracujących na czas określony oraz ubogich pracujących). Stopa bezrobocia w województwie lubelskim w grudniu 2020 r. wynosiła 8,2% (wobec 6,2% w Polsce), a wskaźnik zatrudnienia osób w wieku 20-64 lata w III kw. 2020 r. wyniósł 70,6% i był jednym z najniższych w kraju. Kobiety, jak i osoby z niepełnosprawnościami to grupy, które mają utrudniony dostęp do zatrudnienia. Potwierdzeniem tego stanu rzeczy są dane dotyczące wskaźników zatrudnienia, współczynników aktywności zawodowej czy udziału w liczbie bezrobotnych. W województwie lubelskim wśród aktywnych zawodowo przeważają mężczyźni. Według danych GUS w II kwartale 2021 roku w województwie lubelskim odsetek pracujących kobiet wyniósł 46% wśród ogółu pracujących. Współczynnik aktywności zawodowej w II kwartale 2021 roku w województwie lubelskim wyniósł 57,6%. Dla kobiet natomiast współczynnik ten miał wartość 50,9%. Wskaźnik zatrudnienia ogółem w województwie lubelskim w II kwartale 2021 roku wyniósł 54,2%, dla kobiet było to 48,1%, a dla osób z niepełnosprawnościami 19,8%. W województwie lubelskim na koniec października 2021 roku zarejestrowane były 65 242 osoby bezrobotne, z czego 51,1% stanowiły kobiety, a 5,2% ogółu to osoby z niepełnosprawnościami.

Zjawisko niskiej aktywności zawodowej dotyczy w szczególności osób długotrwale bezrobotnych, osób starszych oraz osób z niepełnosprawnościami. Pomimo podejmowanych działań nadal utrzymuje się niższy wskaźnik zatrudnienia kobiet niż mężczyzn, co w znacznym stopniu spowodowane jest koniecznością sprawowania opieki nad osobami zależnymi. Jednocześnie wyzwaniem dla regionu staje się deficyt pracowników o odpowiednich kwalifikacjach, spowodowany niską skłonnością pracowników do zdobywania dodatkowych umiejętności i podnoszenia lub zmiany kwalifikacji zawodowych oraz niedostosowana do potrzeb rynku pracy oferta doradczo-szkoleniowa. Dodatkowo istnieje konieczność wsparcia na rzecz zapobiegania wpływającym negatywnie na stan zatrudnienia w województwie sytuacjom kryzysowym przedsiębiorstw, które odczuwają negatywne skutki zmiany społeczno-gospodarczej. Dostrzegalna jest również potrzeba dostosowania działań instytucji rynku pracy do zmieniającej się sytuacji na rynku pracy w regionie.

W ramach PO KL oraz RPO WL 2014-2020 wspierano w sposób kompleksowy osoby pozostające bez pracy w ramach usług rynku pracy i z wykorzystaniem aktywnych form przeciwdziałania bezrobociu. Kompleksowość wsparcia zapewnianego w projektach (podniesienie kwalifikacji, wejście na rynek pracy i nabycie doświadczenia zawodowego) przyczyniła się do poprawy zdolności ich uczestników do utrzymania się w zatrudnieniu. W sposób szczególny koncentrowano się na wsparciu osób bezrobotnych i biernych zawodowo, zwłaszcza tych, które znajdowały się w szczególnie trudnej sytuacji na rynku pracy. Istotne z punktu widzenia wdrażania programu było wydzielenie jako odrębnego działania zadań realizowanych przez powiatowe urzędy pracy na podstawie ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy. Z doświadczeń PSZ (publiczne służby zatrudnienia) w realizacji działań w ramach 2014-2020 płyną wnioski, iż wsparcia

te przyniosły pozytywne efekty w postaci spadku stopy bezrobocia oraz wzrostu wskaźnika zatrudnienia, jak i rozwoju kapitału ludzkiego w regionie. Pozytywny wpływ wsparcia na zatrudnienie jest szczególnie widoczny wśród osób młodych oraz osób starszych. Jeżeli chodzi o kapitał ludzki, to dotychczasowa interwencja przyczyniła się do wzrostu jakości tego kapitału przez podwyższanie ogólnego poziomu kwalifikacji, kompetencji lub umiejętności osób objętych wsparciem. Usługi i instrumenty świadczone przez PSZ (np. poradnictwo zawodowe, pośrednictwo pracy, staże, szkolenia, dotacje) dzięki EFS stały się skutecznymi narzędziami ukierunkowanymi na zwiększanie poziomu zatrudnienia. Niemniej jednak skala wyzwań nadal pozostaje znacząca i konieczne jest dalsze prowadzenie działań skierowanych na aktywizację zawodową oraz rozszerzanie współpracy między urzędami pracy a pracodawcami.

Doświadczenia z wdrażania perspektywy 2007-2013 wskazują, że osiągnięcie zamierzonych rezultatów powiązane jest z potencjałem kadr instytucji rynku pracy. Poprzez szkolenia i doskonalenie zawodowe wspomnianych kadr udało się zwiększyć skuteczność i efektywność działań podejmowanych przez instytucje rynku pracy. To z kolei przełożyło się na poprawę w zakresie dostępu do programów, usług i instrumentów rynku pracy (do tego przyczyniła się poprawa sytuacji w zakresie dostępności pośredników pracy i doradców zawodowych), co w efekcie doprowadziło do wzrostu zatrudnienia i obniżenia się poziomu bezrobocia (poprzez podniesienie poziomu aktywności zawodowej i poprawę dostępu do zatrudnienia). W powyższe zmiany wpisywały się projekty realizowane w ramach Poddziałania 6.1.2 PO KL (grupy docelowe wsparcia: powiatowe i wojewódzkie urzędy pracy oraz ich pracownicy). Nie bez znaczenia pozostaje fakt, iż pracownicy instytucji rynku pracy (w tym PSZ) nadal odczuwają potrzebę doskonalenia kwalifikacji, nabywania nowych kompetencji lub umiejętności. Dynamiczne zmiany w otoczeniu, w zachowaniach i oczekiwaniach klientów, a także częste zmiany prawne wymuszają konieczność aktualizowania posiadanej wiedzy. Wynika z tego, iż niezbędne jest dalsze wsparcie EFS+ na rzecz publicznych służb zatrudnienia i że należy kontynuować działania zmierzające do ciągłego podnoszenia jakości usług świadczonych na rzecz osób bezrobotnych i biernych zawodowo. W szczególności nacisk powinien być położony na wczesną identyfikację potrzeb klientów instytucji rynku pracy oraz diagnozowanie możliwości ich rozwoju zawodowego, a także na zwiększenie dostępności usług pośrednictwa pracy i doradztwa zawodowego, które odgrywają kluczową rolę w początkowym okresie pozostawania bez zatrudnienia.

Ważnym aspektem wsparcia PSZ jest również koncentracja na procesie zmian, które zachodzą na rynku pracy: diagnozowania potrzeb, identyfikacji priorytetów, wypracowywania sposobów rozwiązania istniejących problemów, ich wdrażania, oceniania i doskonalenia. Doświadczenia PSZ pokazują również, iż dobrą praktyką funkcjonowania PSZ powinny być: wzmacnianie wymiany informacji, doświadczeń i mechanizmów wzajemnego uczenia się pracowników PUP poprzez wspólne spotkania, seminaria, warsztaty itd.

Doświadczenia zdobyte podczas realizacji projektów Lubelskie Obserwatorium Rynku Pracy pozwalają stwierdzić, iż istotny z punktu widzenia lepszego dostosowania wsparcia do zmieniających się potrzeb rynku pracy jest dostęp do aktualnych wyników badań i analiz, pochodzących nie tylko ze statystyk publicznych. Przeprowadzono szereg badań pozwalających na kompleksową diagnozę regionalnego rynku pracy (RP). Poszerzyły one wiedzę o RP, która wcześniej oparta była głównie na danych o bezrobociu. W uzasadnieniu realizacji projektów przywoływano realizację polityki RP opartej na faktach. Uznano, że brak celowanych środków na systematyczne badanie aktualnych potrzeb i kondycji RP zawsze podnosi ryzyko nieskutecznych działań aktywizacji bezrobotnych i odpowiedzi na potrzeby poszukujących pracy oraz planujących karierę zawodową. Zmienność lokalnych RP to nie tylko wahania koniunktury, ale i sytuacje nieprzewidziane jak np. aktualna pandemia.

W województwie lubelskim realizowane były programy profilaktyczne opracowane z poziomu krajowego, jak i regionalnego. Na podstawie Narodowego Programu Zwalczenia Chorób Nowotworowych zostały opracowane na poziomie krajowym programy profilaktyki raka jelita grubego, raka szyjki macicy i raka piersi, których realizacja w województwie lubelskim przyczyniła się do zwiększenia liczby wykonywanych badań przesiewowych u osób w wieku aktywności zawodowej, będących w grupie podwyższonego ryzyka. W regionie nastąpił wzrost działań profilaktycznych pozwalających na wykrycie chorób we wczesnym ich stadium i rozpoczęcie leczenia. Dodatkowo prowadzone działania informacyjno - edukacyjne, zachęcały uczestników do wykonywania badań profilaktycznych. Dzięki realizacji programów zwiększył się odsetek osób, które wzięły udział w badaniach przesiewowych w kierunku wykrycia chorób nowotworowych.

Działania w obszarze zdrowia ukierunkowane były również na eliminowanie zdrowotnych czynników ryzyka w miejscu pracy, które miały na celu przeciwdziałanie dezaktywacji zawodowej z przyczyn zdrowotnych. Wsparcie skierowane było do osób w wieku aktywności zawodowej, będących w grupie podwyższonego ryzyka w związku z wykonywaną pracą. Wsparcie obejmowało diagnozę wystąpienia i przeciwdziałania skutkom chorób związanych z pracą zawodową, jak również działania edukacyjne w zakresie zmiany stanowiska pracy lub poprawy jego funkcjonowania w zakresie wpływu na zdrowie.

Doświadczenia w przedmiotowym zakresie, jak również zdiagnozowane problemy zdrowotne mieszkańców regionu, w tym zagrożenia zaistniałe w związku z pandemią COVID-19, potwierdzają zasadność kontynuacji wsparcia w obszarze zdrowia.

Doświadczenia płynące z realizowanych w ramach RPO WL 2014-2020 projektów z Działania 10.2, obejmujących m.in. doradztwo zawodowe, poradnictwo psychologiczne, pośrednictwo pracy, subsydiowane zatrudnienie, które zapewniały realizację wsparcia o charakterze kompleksowym, dostosowanego do indywidualnych potrzeb pracowników i pracodawców są pozytywne i pozwalały na przechodzenie procesów adaptacyjnych i modernizacyjnych w sposób łagodny oraz na stabilne kontynuowanie zatrudnienia pracowników. W dalszym ciągu w sytuacjach kryzysowych na rynku pracy niezbędne jest kontynuowanie wsparcia pozwalającego na utrzymanie zatrudnienia na obecnym poziomie i zapobieganiu utracie zatrudnienia. Wsparcie ukierunkowane na dostosowanie się do zmian gospodarczych pozwoliło zapobiec sytuacjom kryzysowym przedsiębiorstw. Przedsięwzięcia koncentrowały się na zapewnieniu wsparcia przedsiębiorcy, który znalazł się w sytuacji kryzysowej.

Innym doświadczeniem związanym z ogólnie rozumianymi usługami prozdrowotnymi było działanie 10.3 (programy polityki zdrowotnej) realizowane w ramach RPO WL 2014-2020, które skupiało się na zapobieganiu dezaktywacji zawodowej z przyczyn zdrowotnych i obejmowało osoby w wieku aktywności zawodowej. Przedsięwzięcia obejmowały profilaktykę w celu przeciwdziałania bierności zawodowej powodowanej stanem zdrowia. Działanie przyczyniło się także do zapewnienia warunków sprzyjających poprawie i utrzymaniu dobrego stanu zdrowia osób pracujących oraz do wydłużenia aktywności zawodowej starzejącego się społeczeństwa. Potrzeby w zakresie uruchamiania i wdrażania szeroko rozumianych usług prozdrowotnych pozostają wciąż istotne i niezbędne jest dalsze realizowanie działań skierowanych na wydłużanie aktywności zawodowej, a w konsekwencji na utrzymanie stabilnego poziomu zatrudnienia w gospodarce.

W odpowiedzi na zdiagnozowane bariery rozwoju sektora MŚP, do których zaliczał się przede wszystkim trudniejszy dostęp do wykwalifikowanych kadr, czynniki natury finansowej, takie jak trudności z pozyskaniem finansowania zewnętrznego oraz jego wysokie koszty, w perspektywie finansowej 2014-2020 w ramach RPO WL 2014-2020 wdrażano Działanie 10.1 Usługi rozwojowe dla MŚP. Wsparcie oferowane w ramach tego Działania (tj. analiza potrzeb rozwojowych, szkolenia, doradztwo) realizowano w ramach Podmiotowego Systemu Finansowania. System ten gwarantował przedsiębiorcom możliwość dokonania samodzielnego wyboru usług rozwojowych w

ramach dostępnej oferty BUR. To przez narzędzie BUR przedsiębiorcy dokonywali wyboru usług rozwojowych w ramach oferty dostępnej w Bazie, odpowiadających w największym stopniu na aktualne potrzeby przedsiębiorców.

BUR została wprowadzona w perspektywie 2014-2020 i pomimo, że jako nowe narzędzie wymagała udoskonalenia i modyfikacji w początkowej fazie wdrażania, okazała się adekwatną odpowiedzią na potrzeby pracodawców, przedsiębiorców i pracowników w województwie lubelskim. Dzięki BUR nastąpiła poprawa jakości zarządzania przedsiębiorstwami sektora MŚP, w tym zarządzania zasobami ludzkimi.

Doświadczenia w przedmiotowym zakresie oraz obecna sytuacja na rynku lubelskim, w tym zagrożenia zaistniałe w związku z epidemią COVID19, stanowią ważną przesłankę do kontynuacji działań w obszarze realizacji usług rozwojowych.

Planowane wsparcie w ramach **P8 Zaspokajanie potrzeb rynku pracy**, mające na celu zwiększenie dostępu do zatrudnienia, będzie skierowane do wszystkich osób poszukujących pracy (w szczególności osób, które znajdują się w trudnej sytuacji na rynku pracy) poprzez skuteczną aktywizację zawodową oraz promocję samozatrudnienia. Ponadto wsparcie ma na celu zapewnienie większego dostępu do stabilnego zatrudnienia w regionie. Na powyższe działania wpływać będzie niewątpliwie właściwie zdiagnozowany rynek pracy pod kątem m.in. potrzeb pracodawców i zapotrzebowania na kwalifikacje i kompetencje w regionie. Sytuacja związana z pandemią COVID-19 spowodowała również konieczność podjęcia działań na rzecz uelastycznienia działań PSZ w odniesieniu do pracodawców i osób poszukujących pracy. Wsparciem objęte zostaną również instytucje rynku pracy i ich pracownicy wobec konieczności dostosowania usług do zmieniającego się rynku pracy. Interwencja w obszarze ochrony zdrowia ukierunkowana będzie na oddziaływanie na rynek pracy poprzez przeciwdziałanie dezaktywizacji zawodowej z przyczyn zdrowotnych osób w wieku aktywności zawodowej, w szczególności osób starszych. W celu wydłużenia aktywności zawodowej, program umożliwi realizację programów profilaktycznych i zdrowotnych oraz zapewni wsparcie programów rehabilitacyjnych, umożliwiających powrót do pracy. W celu przeciwdziałania zjawisku niedopasowania kwalifikacji, kompetencji i umiejętności pracowników do wymagań pracodawców oraz poprawy jakości zarządzania zasobami ludzkimi (w tym zarządzania wiekiem) w przedsiębiorstwach realizowane będą usługi rozwojowe adekwatne do potrzeb rynku pracy, pracowników oraz możliwości rozwojowych firm. Interwencja będzie koncentrować się również na zapewnieniu wsparcia na rzecz zapobiegania sytuacjom kryzysowym przedsiębiorstw, które odczuwają negatywne skutki zmiany społeczno - gospodarczej.

Lepsza edukacja

Wyzwaniami dla regionu w zakresie edukacji, kształcenia i umiejętności nadal pozostają poprawa jakości i dostępności edukacji na wszystkich jej etapach, podnoszenie poziomu umiejętności i kwalifikacji oraz dostępności form uczenia się przez całe życie. Pomimo odnotowanego w ostatnich latach znaczącego postępu w dostępie do edukacji przedszkolnej, konieczne jest podejmowanie dalszych działań w tym zakresie, szczególnie na terenach wiejskich. Odsetek dzieci w wieku 3-4 lata objętych edukacją przedszkolną w 2020 r. na obszarach wiejskich województwa wyniósł jedynie 61,8%. Kluczowym wyzwaniem jest również zapewnienie wysokiej jakości kształcenia osób ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. W kontekście potrzeb rynku pracy problemem nadal pozostaje nierozwinięty i niedostosowany do lokalnego rynku system współpracy i koordynacji oferty szkolnictwa zawodowego oraz niska aktywność w różnych formach kształcenia ustawicznego. Osoby dorosłe w wieku 25-64 lata uczestniczące w kształceniu i szkoleniu w 2019 r. w lubelskim stanowiły jedynie 5,5% ogółu.

W wyniku działań realizowanych w ramach RPOWL 2014-2020 w ramach Działań 12.1, 12.2, 12.3, 12.4, 12.5, 12.6 oraz 12.7 wzrosła dostępność i jakość edukacji przedszkolnej, ale nadal są obszary wymagające wsparcia w zakresie wzrostu liczby miejsc, poprawy warunków lokalowych,

wyposażenia i adekwatnych do potrzeb zajęć dodatkowych, wspomagających wczesny rozwój dziecka. Wzrosła jakość edukacji ogólnej, ale nadal istnieje konieczność jej lepszego dopasowania do wymagań rynku pracy, dostępności dla osób z niepełnosprawnościami, kształcenia umiejętności ogólnych i przekrojowych, niezbędnych do sprawnego funkcjonowania i rozwoju kariery edukacyjno- zawodowej. Rozszerzona została oferta w obszarze edukacji włączającej, ale nadal występują duże braki w zakresie kompleksowego wsparcia edukacyjnego, diagnostycznego, rewalidacyjnego i rehabilitacyjnego dzieci i młodzieży z niepełnosprawnością, w tym niewystarczająca infrastruktura, zwłaszcza na terenach o niskiej gęstości zaludnienia. W dalszym ciągu istnieje konieczność rozwoju wsparcia psychologiczno-pedagogicznego (w tym odpowiedniej infrastruktury) na wszystkich etapach edukacji z uwagi na duży wzrost liczby dzieci z orzeczeniem o potrzebie kształcenia specjalnego lub opinią o wczesnym wspomaganie rozwoju. Konieczne jest także objęcie właściwą opieką i ofertą edukacyjną uczniów szczególnie uzdolnionych. Z uwagi na duże zainteresowanie kształceniem ustawicznym i podnoszeniem kwalifikacji istnieje konieczność rozszerzenia grupy docelowej, która mogłaby korzystać z tego rodzaju wsparcia (bez ograniczeń dotyczących wieku, poziomu wykształcenia, statusu na rynku pracy oraz tematyki szkoleń). Mimo poprawy jakości wyposażenia szkół zawodowych, wsparcie wymaga kontynuacji, aby kształcenie zawodowe było bardziej atrakcyjne i dostosowane do szybko zmieniającej się sytuacji na rynku pracy. Ze względu na atrakcyjność płatnych staży, które ułatwiają osobom młodym wejście w rynek pracy poprzez zdobywanie doświadczenia zawodowego, zasadne byłoby rozszerzenie takiego wsparcia także na uczniów ponadpodstawowych szkół ogólnokształcących. Nadal niewystarczające jest wsparcie w zakresie doradztwa zawodowego i promocji kształcenia zawodowego, zwłaszcza w szkołach podstawowych.

W odpowiedzi na powyższe wyzwania w ramach **P9 Lepsza edukacja** realizowane będą działania wspierające lepszą jakość i dostępność edukacji na wszystkich etapach kształcenia: od edukacji przedszkolnej, poprzez kształcenie ogólne i zawodowe, po kształcenie ustawiczne w regionie, a szczególny nacisk zostanie położony na edukację włączającą. Interwencja zostanie ukierunkowana również na wdrożenie systemowych rozwiązań w zakresie doradztwa zawodowego oraz edukacyjno-zawodowego, które przyczynią się do trafnego wyboru ścieżki kariery przez poszczególnych uczniów, jak również na wsparcie systemu oświaty w regionie (w szczególności szkół i nauczycieli) w realizacji procesu nauczania opartego o nowoczesne technologie informacyjno-komunikacyjne (w tym w systemie zdalnym). Ponadto, kontynuowana będzie realizacja programów stypendialnych dla uczniów szczególnie uzdolnionych, które umożliwią im właściwy rozwój i zapewnią wsparcie na każdym etapie edukacji.

Rozwój zrównoważony terytorialnie

Dotychczasowa interwencja podejmowana w ramach RPOWL 2014-2020 pozwoliła na animację dynamicznie rozwijających się partnerstw w MOF pięciu miast województwa: Lublina, Zamościa, Chełma, Puław i Białej Podlaskiej. Jednak lubelskie miasta (w tym miasta średnie tracące funkcje społeczno-gospodarcze) i ich otoczenia funkcjonalne wciąż zmagają się z szeregiem różnych barier w zakresie podejmowania współpracy na rzecz rozwoju lokalnego i ponadlokalnego oraz realizacji zintegrowanych przedsięwzięć rozwojowych. Należy wskazać, iż w województwie lubelskim znajduje się aż 11 miast średnich tracących funkcje społeczno-gospodarcze. Miasta te cechuje regres w rozwoju i utrata funkcji społeczno-gospodarczych i administracyjnych, odpływ ludności (zwłaszcza wykształconej w wieku produkcyjnym) do dużych ośrodków, upadek tradycyjnych lokalnych przemysłów, starzejącego się społeczeństwa zmieniającego popyt na niektóre usługi, jak również niedopasowania popytu i podaży na rynku pracy. Istotnym wyzwaniem na obszarach miejskich jest także marginalizacja całych części miast wynikająca m.in. z degradacji przestrzeni miejskich. Dodatkowo społeczności lokalne pozostają często wyłączone z procesu kształtowania obszarów zdegradowanych, co stanowi istotną barierę dla ich prawidłowego rozwoju.

Równocześnie postępuje proces peryferyzacji terenów oddalonych od silnych ośrodków rozwoju gospodarczego. Obszarami największej koncentracji problemów rozwojowych i w największym stopniu zagrożonymi trwałą marginalizacją w województwie lubelskim są skupiska gmin wiejskich i powiązanych z nimi funkcjonalnie małych miast. W województwie lubelskim 140 gmin zostało uznanych za obszary zagrożone trwałą marginalizacją i jest to najwyższy wskaźnik w kraju. Obszary te wyróżnia m.in. słaba dostępność transportowa, niski poziom wyposażenia w infrastrukturę techniczną i komunalną. Problemem jest także degradacja infrastruktury publicznej, która negatywnie wpływa na jakość życia mieszkańców.

W RPOWL 2014-2020 przy realizacji SIT współdziałanie jst tworzących MOF miało charakter głównie operacyjny i ograniczało się do niewielkich odcinków wspólnych zainteresowań, dla których zawierano osobne umowy wspólnej realizacji. Mimo to, współpraca jst w ramach SIT zaowocowała utworzeniem trwałych podstaw kooperacji – więzi stymulujących zrównoważony rozwój obszarów funkcjonalnych w oparciu o endogeniczne zasoby. Wzmocnieniu uległy kompetencje ośrodków rdzeniowych oraz współpracujących z nimi JST do pogłębiania i sieciowania współpracy w oparciu o instrumenty terytorialne.

Jednym z głównych problemów przy opracowaniu Gminnych Programów Rewitalizacji i wdrażaniu rewitalizacji jest włączenie mieszkańców i partnerów społeczno – gospodarczych do opracowania programu i utrzymanie ich zainteresowania procesem. Właściwe wydaje się wprowadzenie typu projektów z zakresu edukacji na temat rewitalizacji, pomoże to promować ideę rewitalizacji i dostarczy interesariuszom odpowiednich kompetencji.

W perspektywie finansowej 2014-2020 instrument ZIT realizowany był na obszarze miasta Lublin i jego obszarze funkcjonalnym obejmującym 15 gmin. Celem nadrzędnym realizacji ZIT w perspektywie finansowej 2014-2020 była poprawa spójności społecznej i gospodarczej, wzmocnienie istniejących powiązań i wykorzystanie ich dla stworzenia wspólnej zintegrowanej przestrzeni Lubelskiego Obszaru Funkcjonalnego, zachowując odrębność poszczególnych gmin, wchodzących w jego skład i wykorzystując lokalne mocne strony i szanse. Na realizację lubelskiego ZIT w ramach RPO WL przeznaczono ponad 5% alokacji Programu, w tym na działania współfinansowane przy udziale EFRR ponad 6% alokacji EFRR, zaś EFS ponad 2% alokacji EFS. Zastosowanie narzędzia ZIT poprzez podejście oddolne pozwoliło na lepsze ukierunkowanie wsparcia tworząc synergii między zasobami miejscowymi, a pomocą zewnętrzną. Pozakonkursowy tryb wyboru projektów ZIT w ramach Działań RPO WL współfinansowanych przy udziale środków EFRR pozwolił na realizację projektów zintegrowanych, wspieranie inicjatyw partnerskich i realizację projektów odpowiadających najważniejszym potrzebom obszaru funkcjonalnego. Mając na uwadze dotychczasowe doświadczenia z wdrażania instrumentu ZIT konieczne jest kontynuowanie działań stymulujących długofalową współpracę JST w formie instrumentów terytorialnych.

Działania podejmowane w ramach **P10 Rozwój zrównoważony terytorialnie** będą wspierały projekty wynikające ze strategii terytorialnych opracowanych przez władze lokalne przy zastosowaniu zasady partnerstwa i współpracy ukierunkowanych na zmiany strukturalne danego obszaru, w zgodzie z priorytetami UE oraz celami zdefiniowanymi na poziomie krajowym w KSRR2030 oraz regionalnym w SRWL2030. W ramach instrumentu ZIT kompleksowe wsparcie uzyskają miejskie obszary funkcjonalne wyznaczone w SRWL2030 - ZIT realizowany będzie na terenie miasta Lublin i jego obszarze funkcjonalnym oraz na obszarach funkcjonalnych 4 miast subregionalnych i 12 ośrodków lokalnych w tym na terenie miast tracących funkcje społeczno-gospodarcze. Obok kontynuacji wsparcia w formule ZIT zaplanowana została również interwencja za pomocą Innych Instrumentów Terytorialnych, w ramach, których realizowane będą przedsięwzięcia mające na celu przywracanie funkcji społeczno-gospodarczych i poprawianie

jakości przestrzeni publicznych na zdegradowanych terenach miejskich oraz wiejskich. Przewidziano także interwencję wspierającą rozwój społeczno-gospodarczy obszarów zmarginalizowanych. Wsparcie w P10 zostanie ukierunkowane m.in. na rzecz tworzenia i wzmocnienia istniejących produktów kulturowych i turystycznych, rozwój i promowanie dziedzictwa kulturowego oraz podniesienie bezpieczeństwa przestrzeni publicznych.

Informacje o efektach Programu kierowane będą do wielu grup odbiorców, poprzez wykorzystanie różnorodnych narzędzi i kanałów komunikacji, dostosowanych do ich preferencji. Główny przekaz komunikacji skupiać się będzie na dostarczeniu informacji mieszkańcom województwa lubelskiego w zakresie zapewnienia wysokiej świadomości działań rozwojowych w regionie, realizowanych z udziałem Funduszy Europejskich oraz znaczenia przynależności do Unii Europejskiej w kształtowaniu przyszłości Europy.

Zgodność z dokumentami strategicznymi

Przestrzeganie zasady niedyskryminacji jest prawnym obowiązkiem, dlatego też wsparciu nie będą podlegały projekty, których beneficjentem jest jednostka samorządu terytorialnego, której organ stanowiący podjął uchwałę niezgodną z podstawowymi wartościami wyrażonymi w art. 2 Traktatu o Unii Europejskiej lub Karcie Praw Podstawowych Unii Europejskiej lub jej jednostki organizacyjne, spółki z udziałem jednostki samorządu terytorialnego lub podmioty, którym jednostka samorządu terytorialnego zleciła wykonywanie swoich zadań.

Wsparcie w ramach Programu jest projektowane z uwzględnieniem wytycznych Komisji Europejskiej dla Polski w zakresie priorytetowych obszarów inwestycyjnych i warunków ramowych skutecznej realizacji Polityki Spójności na lata 2021-2027, wynikających z **załącznika D do Sprawozdania krajowego – Polska 2019 (Country Report – Poland 2019) oraz załączników A, D i E do Sprawozdania krajowego Polska 2020 (Country Report – Poland 2020)**.

Z drugiej strony kształtowane jest zgodnie z *Zaleceniami Rady w sprawie krajowego programu reform Polski na rok 2019 oraz zawierającymi opinię Rady na temat przedstawionego przez Polskę programu konwergencji na 2019 r., Zaleceniami Rady w sprawie krajowego programu reform Polski na 2020 r. oraz zawierającymi opinię Rady na temat przedstawionego przez Polskę programu konwergencji na 2020 r. (tzw. CSR – Country Specific Recommendations)*, w których kluczowe są rekomendacje o charakterze inwestycyjnym.

Wsparcie zaplanowane w ramach Programu uwzględnia wyzwania jakie stawia przed Polską **Europejski filar praw socjalnych**. Realizacja interwencji opiera się na wdrażaniu jego zasad i praw podstawowych uporządkowanych według trzech kategorii: równe szanse i dostęp do zatrudnienia, uczciwe warunki pracy, ochrona socjalna i integracja społeczna.

Potrzeba interwencji opisanych w poszczególnych Priorytetach ma swoje uzasadnienia także w Indeksie konkurencyjności regionalnej UE za 2019 r.

Podejmowane działania przyczynią się do wdrażania **Strategii Unii Europejskiej dla Regionu Morza Bałtyckiego (SUE RMB)**. Konstrukcja programu zakłada spójność z celami, obszarami priorytetowymi oraz działaniami horyzontalnymi SUE RMB, które zostały określone w Planie Działania. W ramach Programu będą realizowane 3 cele SUE RMB: Ocalenie morza – obszar priorytetowy: Substancje biogenne (P3), Połączenie regionu – obszary priorytetowe: Energia (P4) i Transport (P5) oraz Wzrost poziomu dobrobytu – obszary priorytetowe: Kultura i Turystyka (P6, P10), Edukacja (P 6, P 9), Zdrowie (P6, P7) oraz Innowacyjność (P1, P2, P8). Ponadto interwencja Programu będzie realizować działania horyzontalne Strategii skupione na budowaniu potencjału, zmianach klimatycznych oraz planowaniu przestrzennym.

Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027 wpisują się w główne cele oraz wyzwania określone w **Umowie Partnerstwa dla realizacji Polityki Spójności 2021-2027** w Polsce.

Program jest instrumentem realizacji strategicznych celów rozwojowych wynikających ze **Strategii na Rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)** w

szczegółności w zakresie trwałego wzrostu gospodarczego opartego coraz silniej o wiedzę, dane i doskonałość organizacyjną, rozwoju społecznie wrażliwego i terytorialnie zrównoważonego oraz skutecznych instytucji służących wzrostowi oraz włączeniu społecznemu i gospodarstwu.

Wsparcie wpisuje się również w cel główny i cele szczegółowe **Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030**. Zgodnie z KSRR2030 głównym celem polityki regionalnej jest efektywne wykorzystanie endogenicznych potencjałów terytoriów i ich specyfiki dla osiągnięcia zrównoważonego rozwoju kraju, co tworzyć będzie warunki do wzrostu dochodów mieszkańców Polski przy jednoczesnym osiągnięciu spójności w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym i przestrzennym.

Najważniejszym dokumentem regionalnym, będącym podstawą do konstruowania Funduszy Europejskich dla Lubelskiego 2021-2027 jest **Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego do 2030 roku**, zgodna zarówno z wytyczonymi kierunkami rozwoju całej Unii Europejskiej, jak i zapisami krajowych dokumentów strategicznych. Strategia wraz z Planem Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubelskiego tworzą spójny system planowania strategicznego w regionie i stanowią ramy dla realizacji polityki rozwojowej. SRWL2030 wyznacza kluczowe długoterminowe cele i kierunki rozwoju województwa lubelskiego i jest głównym dokumentem umożliwiającym racjonalne organizowanie działań, prowadzenie skoordynowanej polityki rozwoju w horyzoncie czasowym objętym Strategią.

Działania przewidziane w Programie są zgodne z celami strategicznymi i operacyjnymi wskazanymi w SRWL2030, w szczególności dotyczącymi wzmocnienia powiązań układów funkcjonalnych, innowacyjnego rozwoju gospodarki opartej o zasoby i potencjały regionu oraz wzmocnienia kapitału społecznego. SRWL2030 wskazuje na zrównoważony rozwój województwa poprzez efektywniejsze i racjonalne wykorzystanie jego specyfiki społeczno-gospodarczej, zasobów środowiska, a także policentryczność sieci ośrodków miejskich. Nowoczesny charakter regionu ma być kształtowany m.in. dzięki aktywności naukowo-badawczej, tworzeniu i stosowaniu rozwiązań innowacyjnych oraz partnerstwu w zarządzaniu. Strategia przewiduje również wzrost znaczenia regionu jako strategicznego producenta finalnych wyrobów żywnościowych oraz dostawcy usług prozdrowotnych i usług czasu wolnego. W efekcie region będzie oferował atrakcyjną przestrzeń do życia, pracy i inwestowania w zdrowym i bezpiecznym otoczeniu.

SRWL2030 podkreśla konieczność wspierania oddolnych inicjatyw oraz wskazuje, iż poprawa efektywności zarządzania jest kluczowa dla dynamizowania szans rozwojowych oraz osiągnięcia synergicznych efektów rozwojowych i wyznacza priorytetowe kierunki działań w tym zakresie:

- wspieranie sieciowych inicjatyw ponadlokalnych wpływających na pobudzenie rozwoju gospodarczego oraz wzmocnienie tożsamości społeczności lokalnych,
- budowanie partnerstw na rzecz inicjatyw wymagających współpracy wielopoziomowej i międzyinstytucjonalnej,

rozwijanie kompetencji jednostek samorządu terytorialnego w zakresie planowania i programowania rozwoju.

Dokumentem kierującym interwencją Programu w zakresie badań i innowacji jest Regionalna Strategia Innowacji Województwa Lubelskiego do 2030 roku, wyznaczająca regionalne specjalizacje i regionalne priorytety polityki inwestycyjnej.

Cel i zakres wsparcia Programu stanowią odpowiedź na wybrane wyzwania **w zakresie zdolności administracyjnych i sprawowania rządów** określone w krajowych dokumentach strategicznych, dotyczące w szczególności:

- inicjowania i animowania współpracy i partnerstwa w obszarach powiązań funkcjonalnych,

- właściwego i efektywnego wykorzystania dotychczasowych doświadczeń z realizacji ZIT i SIT do integracji i współpracy sąsiadujących samorządów w miejskich obszarach funkcjonalnych i budowy nowych powiązań między jednostkami samorządu terytorialnego różnego szczebla,
- wypracowania i wspierania zdolności do opracowania strategii ponadlokalnych, odpowiadających na aktualne wyzwania i realne potrzeby mieszkańców,
- podniesienie zdolności do strategicznego podejścia do planowania rozwoju i przygotowania inwestycji publicznych, w szczególności tych dofinansowanych ze środków UE.

Od 2018 roku Województwo Lubelskie uczestniczy w programie pilotażowym Komisji Europejskiej i OECD w zakresie budowania potencjału administracyjnego. W ramach projektu został opracowany i przyjęty przez Zarząd Województwa Lubelskiego plan działań, odnoszący się do trzech działań: zarządzanie ludźmi i organizacją, planowanie strategiczne i wdrożenie, warunki ramowe. Poszczególne działania są sukcesywnie wdrażane lub są w fazie przygotowania do realizacji - m.in. organizacja spotkań przeglądowych dla kierownictwa wyższego szczebla, zmiany w polityce szkoleniowej i samoocenie pracowniczey, przeprowadzenie badania satysfakcji pracowniczey, zwiększenie zaangażowania pomiędzy grupami interesariuszy w procesie programowania. Głównym efektem udziału w programie ma być zaprojektowanie i wdrożenie programu mobilności pilotażowej dla pracowników, który pozytywnie wpłynie na zdolności administracyjne całej instytucji.

Zgodnie z art. 9 ust. 2 Rozporządzenia EFS+, zakłada się, że środki w wysokości 1 367 036 EUR w ramach programu zostaną przeznaczone na wsparcie potencjału partnerów społecznych i organizacji pozarządowych w ramach działań zaplanowanych do realizacji w CS 4(h), 4 (j), 4 (f), 4 (b). Alokacja ta stanowi 0,25% alokacji EFS+ na program bez alokacji na pomoc techniczną.

Program przyczyni się do wspierania działań w ramach Europejskiej Gwarancji dla Dzieci. Założenia programu uwzględniają Zalecenia Rady (UE) 2021/1004 w sprawie ustanowienia europejskiej gwarancji dla dzieci, zakładając działania zapobiegające i zwalczające wykluczenie społeczne poprzez zapewnienie dzieciom w potrzebie dostępu do kluczowych usług, przyczyniając się do zapewnienia respektowania ich praw za pomocą zwalczania ubóstwa i wspierania równości szans. Na działania wspierające wdrożenie założeń Europejskiej Gwarancji dla Dzieci zostanie przeznaczona kwota ze środków EFS+ w wysokości około 16 mln EUR.

Komplementarność

Interwencje wspierane w ramach Funduszy Europejskich dla Lubelskiego 2021-2027 będą komplementarne do przedsięwzięć realizowanych w ramach krajowych programów operacyjnych. Zaplanowane rozwiązania w ramach wsparcia w obszarze wzmocnienia cyfryzacji kierowane do obywateli, przedsiębiorców oraz sektora publicznego będą komplementarne do działań planowanych w ramach **FE na Rozwój Cyfrowy 2021-2027**.

Projektowane wsparcie będzie komplementarne do interwencji w ramach **FE dla Polski Wschodniej** w szczególności w zakresie rozwoju konkurencyjności i innowacyjności MŚP; poprawy efektywności dystrybucji energii elektrycznej; rozwoju transportu miejskiego; ochrony przed negatywnymi skutkami zmian klimatu; poprawy dostępności transportowej oraz rozwoju kapitału społecznego i potencjału turystycznego. Komplementarne wsparcie w ramach PW+ będzie kierowane do miast średnich tracących funkcje społeczno-gospodarcze z obszaru wschodniej Polski oraz innych miast, w tym wojewódzkich, będących ośrodkami wzrostu oraz zidentyfikowanych w obrębie makroregionu obszarów zagrożonych trwałą marginalizacją. Interwencja Programu jest także komplementarna ze wsparciem w ramach **Funduszu na rzecz Sprawiedliwej Transformacji** w zakresie łagodzenia skutków transformacji branży paliw kopalnych w kierunku gospodarki neutralnej klimatycznie.

Wsparcie możliwych instrumentów rozwoju OZE z Programu będzie uzupełniane przez krajowe inicjatywy, jak np. **program „Mój Prąd”**.

Ponadto interwencja w Programie w zakresie rozwoju przedsiębiorczości, poprawy atrakcyjności inwestycyjnej, dostosowania do zmian klimatu, poprawy efektywności energetycznej, zwiększenia dostępności usług publicznych, poprawy dostępności transportowej, lepszego wykorzystania potencjału turystycznego oraz wsparcia rozwoju kapitału społecznego stanowi uzupełnienie interwencji zaplanowanej w ramach **Krajowego Planu Odbudowy i Zwiększania Odporności**.

Zaplanowane w Programie instrumenty wspierające rozwój przedsiębiorczości oraz obszar B+R, skierowane do przedsiębiorców, ośrodków badawczych i jednostek naukowych, a także instytucji ich otoczenia będzie uzupełnieniem oferty w ramach programu **FE dla Nowoczesnej Gospodarki**, gdzie nacisk położony będzie na innowacyjność i działalność badawczo-rozwojową firm. Interwencja dotycząca poprawy dostępności transportowej, zmniejszenia emisyjności gospodarki, ochrony dziedzictwa kulturowego i rozwoju zasobów kultury oraz wzmocnienia infrastruktury ochrony zdrowia będzie komplementarna z projektami realizowanymi w ramach **FE na rzecz Infrastruktury, Klimatu, Środowiska**.

Interwencja Programu współfinansowana ze środków EFS+ dotycząca rynku pracy, włączenia społecznego, systemu opieki zdrowotnej i opiekuńczej oraz rozwoju kompetencji zawodowych będzie natomiast komplementarna z działaniami zaplanowanymi do realizacji w ramach **FE dla Rozwoju Społecznego, Programu w zakresie pomocy żywnościowej**, ale także w ramach programów rządowych **Dostępność+, Senior+**.

W aspekcie międzyfunduszowym Program będzie uzupełniał oddziaływanie instrumentów finansowanych przede wszystkim z EFRROW i EFMR.

Zachodzi także spójność interwencji na poziomie celów w zakresie polityki spójności oraz instrumentu Horyzont Europa.

Działania realizowane w ramach CS finansowanych z EFS+ będą dążyły do podniesienia wiedzy i świadomości mieszkańców województwa lubelskiego w zakresie działań proekologicznych. Kształcenie i szkolenie odgrywają kluczową rolę w podnoszeniu świadomości i zwiększaniu umiejętności w zielonej gospodarce. Dzięki temu program przyczyni się do świadomego korzystania przez społeczeństwo z zasobów naturalnych, dokonywania proekologicznych wyborów w życiu codziennym i zawodowym.

Transformacja cyfrowa zmienia charakter pracy i rynków pracy. EFS+ w programie regionalnym przyczyniać się będzie do rozwoju kompetencji i kwalifikacji cyfrowych pracowników oraz będzie zapobiegał wykluczeniu cyfrowemu pracowników starszych wiekiem. Planuje się wykorzystaniem e-usług w sektorze usług społecznych i zdrowotnych. Już od najmłodszych lat prowadzona będzie edukacja z wykorzystaniem technologii cyfrowych i cyfrowych form nauki na odległość.

Uzasadnienie wyboru celów szczegółowych

Cel Polityki 1. Bardziej konkurencyjna i inteligentna Europa dzięki wspieraniu innowacyjnej i inteligentnej transformacji gospodarczej oraz regionalnej łączności cyfrowej

Cel szczegółowy	Uzasadnienie (podsumowanie)
(i) rozwijanie i wzmacnianie zdolności badawczych i innowacyjnych oraz wykorzystywanie zaawansowanych technologii	<p>Wyzwania:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wspieranie potencjału infrastrukturalnego i kapitału intelektualnego w zakresie B+R w sektorze przedsiębiorstw i nauki. • Kompleksowe działania dotyczące usług związanych z pobudzaniem transferu technologii i komercjalizacją badań (w tym w zakresie zarządzania własnością intelektualną) wpisujących się w zakres regionalnych inteligentnych specjalizacji. • Wspieranie projektów mających na celu wdrożenie wyników prac B+R i innowacji przez MŚP. • Wspieranie inicjatyw oraz projektów badawczo-rozwojowych, projektów badawczo-wdrożeniowych, realizowanych przez

	<p>przedsiębiorstwa lub ich konsorcja (w tym w partnerstwie z organizacjami badawczymi), mających na celu opracowanie nowych lub znacząco ulepszonych produktów/usług, procesów.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Inicjowanie i pogłębianie rozwoju współpracy w sektorze badawczo-wdrożeniowym. • Wykorzystanie szans rozwoju w obszarze zielonych technologii oraz transformacja do zielonej gospodarki, a zwłaszcza wsparcie rozwoju innowacyjności w zakresie zielonych technologii oraz stymulacja innowacji prośrodowiskowych. <p>Zgodność z:</p> <ul style="list-style-type: none"> • CR 2019: zgodność z potrzebami inwestycyjnymi określonymi jako wysoce priorytetowe w ramach zwiększenia potencjału w zakresie badań i innowacji oraz wykorzystania zaawansowanych technologii. • UP: Wzrost znaczenia badań i innowacji w strukturze gospodarczej kraju oraz wykorzystywanie zaawansowanych technologii. • SOR: Trwały wzrost gospodarczy oparty coraz silniej o wiedzę, dane i doskonałość organizacyjną poprzez rozwój innowacyjnych firm. • KSRR2030: Wzrost produktywności i innowacyjności regionalnych gospodarek oraz wzmacnianie regionalnych przewag konkurencyjnych poprzez wspieranie przedsiębiorczości na szczeblu regionalnym i lokalnym i innowacyjny rozwój regionu i doskonalenie podejścia opartego na RSI. • Projekt "Strategii Produktywności 2030". • KPEiK: Badania naukowe, innowacje i konkurencyjność. • SRWL2030 - Innowacyjny rozwój gospodarki oparty o zasoby i potencjały regionu w zakresie wykorzystania potencjału badawczo-rozwojowego jednostek naukowych oraz wspierania transferu wiedzy i technologii. • RSI. <p>Uzasadnienie form wsparcia:</p> <p>Nakłady wewnętrzne na działalność B+R w woj. lubelskim w 2019 r. wynosiły 986,5 mln zł, co stanowi jedynie 3,26% nakładów wewnętrznych w skali kraju. Z uwagi na niski poziom innowacyjności regionu i bardzo powolny jego wzrost konieczne jest silne stymulowanie poprzez dotacje działalności B+R i rozbudowy infrastruktury B+R, a w przypadku MŚP także wdrażania wyników prac B+R i innowacji. Projekty B+R oraz badawczo-wdrożeniowe nie są ukierunkowane na osiągnięcie terminowych zysków i obarczone są wysokim ryzykiem niepowodzenia. Wymagają wykwalifikowanej kadry, dużego nakładu czasu i pracy, często zaangażowanie to ponoszone jest kosztem ograniczenia podst. działalności gosp. Doposażenie przedsiębiorstw w infrastrukturę B+R nie generuje bezpośrednio dochodu i trudno jest ocenić jego skalę rentowności i czas zwrotu, stąd nie jest w pełni wykonalne finansowo. Rozbudowa infrastruktury B+R Lubelszczyzny zahamuje odpływ wykwalifikowanej kadry naukowej i absolwentów uczelni do innych województw z uwagi na brak perspektyw rozwoju i przyczyni się do rozwoju gosp. i innowacyjności regionu. Projekty związane z wdrożeniem wyników prac B+R i innowacji obarczone są dużym ryzykiem, spowodowanym wysokim poziomem początkowych kosztów wejścia na rynek i trudną do przewidzenia reakcją na wprowadzaną „nowość”, stąd dla lubelskich MŚP nie są w pełni wykonalne finansowo i konieczne jest stymulowanie działań w tym zakresie poprzez dotacje.</p>
(ii) czerpanie korzyści z cyfryzacji dla obywateli,	<p>Wyzwania:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Rozwój elektronicznych usług publicznych na poziomie regionalnym i lokalnym.

<p>przedsiębiorstw, organizacji badawczych i instytucji publicznych</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Udostępnienie informacji sektora publicznego oraz cyfrowych zasobów pozostających w dyspozycji podmiotów spoza sektora publicznego w zakresie zasobów naukowych i kulturowych. • Rozwój, modernizacja i integracja danych geodezyjnych zasobów powiatowych oraz zasobów wojewódzkich, ich udostępnienie w celu tworzenia związanych z nimi usług cyfrowych. • Rozwój usług z zakresu e-zdrowia oraz informatyzacja jednostek w sektorze ochrony zdrowia. • Rozwój e-Kompetencji w społeczeństwie. • Zapewnienie bezpieczeństwa świadczenia e-usług lub systemów informatycznych poprzez budowę lub modernizację istniejących systemów, o zasięgu regionalnym i lokalnym. <p>Zgodność z:</p> <ul style="list-style-type: none"> • CR 2019: zgodność z potrzebami inwestycyjnymi określonymi jako priorytetowe, aby obywatele, przedsiębiorstwa i organy publiczne mogli wykorzystać możliwości płynące z cyfryzacji. • CSR 2020, Zalecenie 1 – (...) przyspieszenie wdrażania usług e-zdrowia, Zalecenie 2 – Podnoszenie umiejętności cyfrowych. Dalsze promowanie transformacji cyfrowej przedsiębiorstw i administracji publicznej, Zalecenie 3 - Ukierunkowanie inwestycji na transformację ekologiczną i cyfrową, w szczególności na infrastrukturę cyfrową. • UP: Wzmocnienie potencjału przedsiębiorstw i administracji publicznej na rzecz nowoczesnej gospodarki. • SOR: Skuteczne państwo i instytucje służące wzrostowi oraz włączeniu społecznemu i gospodarczemu w obszarze e-państwo. • KSRR2030: Wzrost produktywności i innowacyjności regionalnych gospodarek w zakresie technologii cyfrowych poprzez zwiększenie spójności rozwoju kraju w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym i przestrzennym, wzmacnianie szans rozwojowych obszarów słabszych gospodarczo, Tworzenie warunków do dalszego rozwoju konkurencyjnej gospodarki we wschodniej Polsce oraz wzmocnienie szans rozwojowych obszarów zagrożonych trwałą marginalizacją poprzez rozwój infrastruktury wspierającej dostarczanie usług publicznych i podnoszącej atrakcyjność inwestycyjną obszarów. • Projekt "Strategii Produktywności 2023". • Strategia Jednolitego Rynku Cyfrowego dla Europy: Tworzenie odpowiednich warunków do rozwoju sieci i usług cyfrowych oraz Maksymalizacja potencjału wzrostu gospodarczego związanego z gospodarką cyfrową. • SSiNP2030: Podniesienie sprawności realizacji zadań państwa poprzez wykorzystanie technologii cyfrowych. • SRWL2030: Wzmocnienie powiązań i układów funkcjonalnych w zakresie zrównoważonego rozwoju systemów infrastruktury technicznej; wzmacnianie kapitału społecznego w zakresie poprawy jakości świadczenia usług zdrowotnych oraz wspierania oddolnych inicjatyw i poprawy efektywności zarządzania. • Projekt „Programu Rozwoju Cyfrowego Województwa Lubelskiego na lata 2021-2030”. <p>Uzasadnienie form wsparcia: Interwencja ukierunkowana jest na zwiększanie podaży i podnoszenie jakości e-usług sektora publicznego. Nie występuje generowanie korzyści ekonomicznych, dlatego zasadne jest zastosowanie wsparcia wyłącznie w formie dotacji.</p>
---	--

<p>(iii) wzmocnienie trwałego wzrostu i konkurencyjności MŚP oraz tworzenie miejsc pracy w MŚP, w tym poprzez inwestycje produkcyjne</p>	<p>Wyzwania:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zwiększenie produktywności MŚP (m.in. poprzez automatyzację i robotyzację przedsiębiorstw oraz ich ucyfrowienie). • Zwiększenia intensywności wykorzystania technologii i wiedzy w gospodarce. • Transformacja w kierunku Przemysłu 4.0 i gospodarki opartej na danych (m.in. wprowadzenie nowych modeli biznesowych, cyfryzacja przedsiębiorstw, zwiększenie wykorzystania systemów procesowych, przestawienie się firm na cyfrowy łańcuch dostaw i wprowadzanie produktów i usług opartych na TIK do codziennej działalności, zwiększenie zdolności przedsiębiorstw do tworzenia wyrobów o potencjale eksportowym i cyfryzacja procesów eksportowych, rozwój e-Kompetencji). • Rozwój usług wspierających prowadzenie działalności, w tym na wczesnym etapie rozwoju. • Kompleksowe wsparcie promocji oferty MŚP oraz ich internacjonalizacji. • Tworzenie lepszych warunków organizacyjno-prawnych oraz infrastrukturalnych na rzecz MŚP, w tym usługi inkubacyjne. • Przygotowanie wyselekcjonowanych terenów inwestycyjnych, w tym uzbrojenie i zapewnienie odpowiedniej jakości infrastruktury biznesowej lub poprawa infrastruktury istniejących terenów. <p>Zgodność z:</p> <ul style="list-style-type: none"> • CR 2019 – zgodność z potrzebami inwestycyjnymi określonymi jako wysoce priorytetowe w celu zwiększenia konkurencyjności i umiędzynarodowienia małych i średnich przedsiębiorstw. • CSR 2020, Zalecenie 3 - Kontynuowanie wysiłków na rzecz zapewnienia przedsiębiorstwom dostępu do finansowania i płynności. • UP: Wzmocnienie potencjału przedsiębiorstw i administracji publicznej na rzecz nowoczesnej gospodarki. • SOR: Trwały wzrost gospodarczy oparty coraz silnie o wiedzę, dane i doskonałość organizacyjną poprzez rozwój innowacyjnych firm. • KSRR2030: Wzrost produktywności i innowacyjności regionalnych gospodarek, zwiększenie spójności rozwoju kraju w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym i przestrzennym poprzez tworzenie warunków do dalszego rozwoju konkurencyjnej gospodarki we wschodniej Polsce. Wzmocnienie regionalnych przewag konkurencyjnych poprzez usługi IOB dla MŚP, wsparcie dla biznesu oraz stymulowanie wzrostu innowacyjności w regionach. • Projekt "Strategii Produktywności 2030" • RPDWL: Zadania Punktu Kontaktowego dla przedsiębiorców w trudnościach. • SRWL2030: Innowacyjny rozwój gospodarki oparty o zasoby i potencjały regionu w zakresie wspierania konkurencyjności i innowacyjności przedsiębiorstw. <p>Uzasadnienie form wsparcia:</p> <p>Instrumenty finansowe będą stosowane do wspierania inwestycji w zakresie budowy lub rozbudowy infrastruktury przedsiębiorstw, mających na celu wprowadzenie nowych lub ulepszonych produktów/usług/procesów w skali przedsiębiorstwa. Planuje się także skorzystanie z opcji przewidzianej w art. 58 ust. 5 rozp. ogólnym 2021-2027: łączenia IF z dotacjami w ramach jednej operacji m.in. dla inwestycji przedsiębiorstw znajdujących się we wczesnej fazie rozwoju,</p>
--	--

	<p>mających utrudniony dostęp do finansowania oraz przedsiębiorstw wracających na rynek po uprzedniej likwidacji działalności.</p> <p>Dotacje będą stosowane w obszarze prorozwojowych usług dla MŚP oraz kompleksowego wsparcia promocji oferty MŚP oraz ich internacjonalizacji. Usługi, te nie generują bezpośrednich przychodów, a ich efekty są trudne do oszacowania i mogą się pojawić dopiero w dłuższej perspektywie czasowej, wsparcie dotacyjne stanowić będzie adekwatną zachętę do podejmowania przez MŚP działań w tych obszarach.</p> <p>Wsparcie dotacyjne zaplanowano także dla inwestycji z zakresu ucyfrowienia MŚP. Wdrożenie rozwiązań cyfrowych, a w szczególności zmiana modeli biznesowych w kierunku Przemysłu 4.0 i gospodarki opartej na danych wymaga często rozwiązania „szytego na miarę”, które wiąże się ze znacznymi nakładami inwestycyjnymi, reorganizacją procesów w firmie i koniecznością pozyskania nowych kompetencji, zaś ich pozytywny efekt ujawnia się dopiero po pewnym, niełatwym do skwantyfikowania czasie. Zastosowanie wsparcia IF w obszarze cyfryzacji przedsiębiorstw prowadziłoby do ograniczania zakresu takich projektów i brakiem ich kompleksowości.</p>
<p>(iv) rozwijanie umiejętności w zakresie inteligentnej specjalizacji, transformacji przemysłowej i przedsiębiorczości</p>	<p>Wyzwania:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wsparcie procesu identyfikacji nowych kierunków badawczo-wdrożeniowych w ramach PPO. • Wsparcie rozwoju współpracy między: przedsiębiorstwami, przedsiębiorstwami a sektorem nauki oraz przedsiębiorstwami, sektorem nauki, partnerami społecznymi i gospodarczymi oraz podmiotami sektora publicznego w procesie tworzenia, rozwoju i wdrażania innowacji oraz rozwoju mechanizmów dyfuzji wiedzy w gospodarce, jak również transferu technologii. • Wzmocnienie potencjału intelektualnego dla działalności innowacyjnej oraz B+R. • Inicjowanie rozwoju innowacyjnych usług dla przedsiębiorstw (m.in. w zakresie uświadamiania korzyści wynikających z cyfryzacji i zastosowania rozwiązań z zakresu Przemysłu 4.0 oraz GOZ). • Budowanie i wzmacnianie powiązań klastrowych. • Budowa potencjału ośrodków innowacji i inkubatorów przedsiębiorczości. <p>Zgodność z:</p> <ul style="list-style-type: none"> • CR 2019 – zgodność z potrzebami inwestycyjnymi określonymi w celu zwiększania umiejętności w małych i średnich przedsiębiorstwach oraz instytucjach badawczych w zakresie obszarów inteligentnej specjalizacji, transformacji przemysłowej i przedsiębiorczości. • UP: Wzrost znaczenia badań i innowacji w strukturze gospodarczej kraju oraz wykorzystywanie zaawansowanych technologii. • KSRR2030: Zwiększenie spójności rozwoju kraju w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym i przestrzennym poprzez tworzenie warunków do dalszego rozwoju konkurencyjnej gospodarki we wschodniej Polsce. Wzmacnianie regionalnych przewag konkurencyjnych poprzez innowacyjny rozwój regionu i doskonalenie podejścia opartego na RIS. • SOR: Trwały wzrost gospodarczy oparty coraz silniej o wiedzę, dane i doskonałość organizacyjną oraz wzmocnienie powiązań i układów funkcjonalnych. • Projekt „Strategii produktywności 2030”.

	<ul style="list-style-type: none">• Raport Agencji Rozwoju Przemysłu „Integracja rynku robotyki i automatyki przemysłowej z rynkiem teleinformatyki. Szanse i wyzwania polskiego Przemysłu 4.0.”.• Projekt Mapy drogowej transformacji w kierunku gospodarki o obiegu zamkniętym.• SRWL2030: Innowacyjny rozwój gospodarki oparty o zasoby i potencjały regionu w zakresie wykorzystania potencjału badawczo-rozwojowego jednostek naukowych.• Raport „Kierunki rozwoju polityki klastrowej w Polsce po 2020 roku”.• RSI <p>Uzasadnienie form wsparcia: Działania wynikające z zakresu interwencji mają za zadanie wspierać budowanie szeroko rozumianego potencjału innowacyjnego regionu. Tym samym, w związku z brakiem generowania przychodów, wymagają stosowania dotacji.</p>
--	--

Cel Polityki 2. Bardziej przyjazna dla środowiska, niskoemisyjna i przechodząca w kierunku gospodarki zeroemisyjnej oraz odporna Europa dzięki promowaniu czystej i sprawiedliwej transformacji energetycznej, zielonych i niebieskich inwestycji, gospodarki o obiegu zamkniętym, łagodzenia zmian klimatu i przystosowania się do nich, zapobiegania ryzyku i zarządzania ryzykiem, oraz zrównoważonej mobilności miejskiej

Cel szczegółowy	Uzasadnienie (podsumowanie)
(i) wspieranie efektywności energetycznej i redukcji emisji gazów cieplarnianych	<p>Wyzwania:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zmniejszenie zapotrzebowania i zużycia energii w budynkach użyteczności publicznej, mieszkalnych oraz w przedsiębiorstwach. • Rozwiązanie problemów społ. - ekonom. związanych ze wzrostem cen energii (ubóstwo energetyczne). • Poprawa jakości powietrza, a także wzrost produkcji energii ze źródeł odnawialnych. • Rozwój i modernizacja infrastruktury ciepłowniczej/chłodniczej. <p>Zgodność z:</p> <ul style="list-style-type: none"> • CR 2019 - zgodność z potrzebami inwestycyjnymi określonymi jako wysoce priorytetowe w celu zwiększenia udziału niskoemisyjnej i bardziej ekologicznej produkcji energii oraz zmniejszenia jej zużycia. • CSR 2020: ukierunkowanie inwestycji na transformację ekologiczną (...), w szczególności na (...) czyste i wydajne wytwarzanie i wykorzystanie energii (...). • Komunikat KE Europejski Zielony Ład (11.12.2019 r.). • UP: Obszar: efektywność energetyczna i redukcja emisji gazów cieplarnianych. • (projekt) KPEIK na lata 2021-2030. • KSRR2030: Adaptacja do zmian klimatu oraz ograniczenie zagrożeń dla środowiska oraz zwiększenie spójności rozwoju kraju w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym i przestrzennym poprzez rozwój infrastruktury wspierającej dostarczanie usług publicznych i podnoszącej atrakcyjność inwestycyjną obszarów. • KPD dotyczący efektywności energetycznej dla Polski 2017 w zakresie oszczędności energii pierwotnej oraz poprawy efektywności energetycznej; • Polityka energetyczna Polski do 2040 r.: Poprawa efektywności energetycznej. • Ramy polityki klimatyczno-energetycznej do roku 2030 – ograniczenie o co najmniej 40% emisji gazów cieplarnianych, wzrost udziału OZE do 32%, zwiększenie efektywności energetycznej do 32,5%. • Aktualizacja „Programu ochrony powietrza dla strefy - Aglomeracja Lubelska ze względu na przekroczenia poziomu dopuszczalnego pyłu zawieszzonego PM10 z uwzględnieniem pyłu PM2,5 oraz docelowego benzo(a)pirenu” - W zakresie realizacji celów długoterminowych do 2030 dotyczących ochrony powietrza. • SRWL2030: Wzmocnienie powiązań i układów funkcjonalnych w zakresie ochrony walorów środowiska. <p>Uzasadnienie form wsparcia: Wzrost kosztów prowadzenia działalności gospodarczej oraz spadek przychodów dużej części lubelskich przedsiębiorstw (w szczególności MŚP) wskutek zmian gospodarczych powoduje, że</p>

	<p>inwestycje z zakresu efektywności energetycznej w przedsiębiorstwach nie są realizowane lub realizowane są w ograniczonym zakresie z uwagi na pogorszenie sytuacji finansowej przedsiębiorstw. Inwestycje te nie generują bezpośrednio dochodu, charakteryzują się długim czasem zwrotu, stąd w przypadku lubelskich MŚP nie są w pełni wykonalne finansowo. Rozwiązaniem będzie zastosowanie dotacji, w których poziom dofinansowania powiązany jest z osiągnięciem określonych celów efektywności energetycznej (wyższy stopień efektywności energetycznej – wyższy poziom dofinansowania). Zwiększenie efektywności energetycznej budynków publicznych będzie odbywało się za pomocą dotacji, które przyniosą znacznie lepsze efekty ekologiczne i przyczynią się do szybszego osiągnięcia celów klimatycznych. Zastosowanie dotacji zwiększy bowiem liczbę przedsięwzięć termomodernizacyjnych oraz umożliwi zastosowanie wydajniejszych technologii w stosunku do form zwrotnych. Efektywność energetyczna w budynkach wielorodzinnych (z wyjątkiem budynków komunalnych) będzie wspierana z wykorzystaniem instrumentów finansowych, ze względu na generowanie oszczędności oraz trudności w pozyskaniu finansowania zewnętrznego z rynku. W przypadku obszaru sieci ciepłowniczych podkreślić należy, że inwestycje dążą do zmniejszenia kosztów, które obciążają odbiorców końcowych poprzez zmniejszenie ilości sprzedawanego ciepła. Transformacja energetyczna wykorzystująca jakąkolwiek formę wsparcia zwrotnego pociągałaby nieuzasadnione koszty, które zostałyby przerzucone na odbiorców ciepła i spowodowałyby odwrót od ciepła systemowego w stronę indywidualnych instalacji będących źródłem niskiej emisji. Tworzenie infrastruktury efektywnych systemów ciepłowniczych nie może odbywać się bez uwzględnienia aspektu społecznego. Zastosowanie instrumentów finansowych w obszarze efektywności energetycznej budynków wielorodzinnych będzie uwzględniać zachętę w postaci łączenia ich z dotacją. Skróci ona bowiem okres zwrotu kosztów inwestycji, a jej poziom będzie uzależniony od osiągniętych efektów oszczędności energetycznej i redukcji CO₂ w wyniku realizacji przedsięwzięcia w stosunku do stanu wyjściowego. Wyjątkiem będą przedsięwzięcia obejmujące budynki mieszkalne, dla których z uwagi na przeciwdziałanie ubóstwu energetycznemu przewiduje się stosowanie wyłącznie dotacji.</p>
<p>(ii) wspieranie energii odnawialnej zgodnie z dyrektywą (UE) 2018/2001, w tym określonymi w niej kryteriami zrównoważonego rozwoju</p>	<p>Wyzwania:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wzmacnianie bezpieczeństwa energetycznego regionu poprzez dywersyfikację źródeł energii (zwiększanie udziału OZE w bilansie energetycznym). • Rozwiązanie problemów społ.-ekonom. związanych ze wzrostem cen energii (ubóstwo energetyczne). • Zwiększenie w ogólnym zużyciu udziału energii pozyskiwanej ze źródeł odnawialnych. • Poprawa jakości powietrza. <p>Zgodność z:</p> <ul style="list-style-type: none"> • CR 2019 - zgodność z potrzebami inwestycyjnymi określonymi jako wysoce priorytetowe w celu zwiększenia udziału niskoemisyjnej i bardziej ekologicznej produkcji energii oraz zmniejszenia zużycia energii poprzez wsparcie produkcji energii z odnawialnych źródeł.

	<ul style="list-style-type: none"> • CSR 2020: ukierunkowanie inwestycji na transformację ekologiczną (...), w szczególności na (...) czyste i wydajne wytwarzanie i wykorzystanie energii (...). • KSRR2030: Adaptacja do zmian klimatu oraz ograniczenie zagrożeń dla środowiska w celu zwiększenia spójności rozwoju kraju w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym i przestrzennym poprzez rozwój infrastruktury wspierającej dostarczanie usług publicznych i podnoszącej atrakcyjność inwestycyjną obszarów. • UP: Obszar: wsparcie produkcji energii z odnawialnych źródeł. • Polityka energetyczna Polski do 2040 r.: Rozwój odnawialnych źródeł energii. • Ramy polityki klimatyczno-energetycznej do roku 2030 – ograniczenie o co najmniej 40% emisji gazów cieplarnianych, wzrost udziału OZE do 32%, zwiększenie efektywności energetycznej do 32,5%. • SRWL 2030: Wzmocnienie powiązań i układów funkcjonalnych w zakresie zrównoważonego rozwoju systemów infrastruktury technicznej oraz ochrony walorów środowiska. <p>Uzasadnienie form wsparcia:</p> <p>Instrumenty finansowe będą miały zastosowanie do dużych inwestycji ukierunkowanych na produkcję energii w celu jej sprzedaży, realizowanych przez klastry energii. Dotacje będą miały zastosowanie dla inwestycji w zakresie wytwarzania energii elektrycznej wyłącznie na własne potrzeby, których elementem mogą być magazyny energii. Udział województwa lubelskiego w generowaniu produktu krajowego brutto w 2017 roku wyniósł 3,8% i był niższy o 31% niż średnia kraju (wg GUS z dnia 31.12.2019r), stąd konieczne jest użycie dotacji jako zachęty i generowania niezbędnego impulsu inwestycyjnego dla odbiorców nienastawionych na zysk z tytułu sprzedaży energii, nieposiadających środków, które pozwoliłyby na sfinansowanie inwestycji w OZE.</p> <p>Instrumenty finansowe zastosowane będą w przypadku odbiorców pozostających w luce finansowej ze względu na działalność nieukierunkowaną na maksymalizację zysku. Zaliczają się do nich związki wyznaniowe i organizacje pozarządowe, którym inwestycje przynoszą oszczędności. Wykorzystanie instrumentów finansowych w formie pożyczek z umorzeniem przyspieszy wzrost udziału OZE w końcowym zużyciu energii.</p> <p>Instrumenty finansowe będą miały zastosowanie w przypadku inwestycji realizowanych przez wytwórców, którzy produkowaną energię elektryczną będą sprzedawać w zakresie prowadzonej działalności gospodarczej.</p>
<p>(iv) wspieranie przystosowania się do zmian klimatu i zapobiegania ryzyku związanemu z klęskami żywiołowymi i katastrofami, a także odporności, z uwzględnieniem podejścia ekosystemowego</p>	<p>Wyzwania:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ochrona przed skutkami zagrożeń naturalnych. • Rozwój infrastruktury służącej zmniejszeniu skutków powodzi i suszy. • Zwiększenie poziomu zagospodarowania/retencjonowania wód opadowych i roztopowych na terenach zurbanizowanych. • Wspieranie małej retencji. • Wsparcie i rozwój systemów ratownictwa oraz prognozowania i ostrzegania środowiskowego. • Wsparcie procesów planistycznych oraz mechanizmów zarządzania dostosowaniem do zmian klimatu.

	<p>Zgodność z:</p> <ul style="list-style-type: none"> • CR 2019: Zgodność z potrzebami inwestycyjnymi określonymi w celu przystosowania się do zmiany klimatu, zapobiegania ryzyku i odporności na klęski żywiołowe. • SOR: Obszary wpływające na osiągnięcie celów Strategii Środowisko. • KSRR2030: Adaptacja do zmian klimatu oraz ograniczenie zagrożeń dla środowiska oraz zwiększenie spójności rozwoju kraju w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym i przestrzennym poprzez rozwój infrastruktury wspierającej dostarczanie usług publicznych i podnoszącej atrakcyjność inwestycyjną obszarów. • Polityka ekologiczna państwa 2030 — strategia rozwoju w obszarze środowiska i gospodarki wodnej: Łagodzenie zmian klimatu i adaptacja do nich oraz zapobieganie ryzyku klęsk żywiołowych. • SRWL2030: Wzmocnienie powiązań i układów funkcjonalnych w zakresie ochrony walorów środowiska. Wzmocnienie kapitału społecznego w zakresie bezpieczeństwa publicznego. • Program Ochrony Środowiska Województwa Lubelskiego na lata 2020 – 2023 z perspektywą do roku 2027. • Strategiczny plan adaptacji dla sektorów i obszarów wrażliwych na zmiany klimatu do roku 2020 z perspektywą do roku 2030. <p>Uzasadnienie form wsparcia: Osiągnięcie założonych celów przystosowania do zmian klimatu i zapobiegania ryzyku i odporności na klęski żywiołowe wymaga zastosowania dotacji, aby sprawnie przeprowadzić działania, które dążą do osiągnięcia Europejskiego Zielonego Ładu. Inwestycje w tym zakresie nie mają potencjału do generowania oszczędności czy przychodów lub jest on silnie ograniczony. Pierwszorzędne znaczenie ma ich środowiskowy i społeczny charakter, a także ich związek z bezpieczeństwem.</p>
(v) wspieranie dostępu do wody oraz zrównoważonej gospodarki wodnej	<p>Wyzwania:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Spełnienie wymogów UE dotyczących osiągnięcia / utrzymania dobrego stanu wód powierzchniowych i podziemnych. • Zapewnienie niezawodności systemów, ujęć, uzdatniania, dostawy i magazynowania wody oraz ograniczenie strat w systemach zaopatrzenia w wodę. • Rozwój infrastruktury wodno-kanalizacyjnej oraz oczyszczania ścieków. <p>Zgodność z:</p> <ul style="list-style-type: none"> • CR 2019: Zgodność z potrzebami inwestycyjnymi określonymi jako priorytetowe w celu promowania zrównoważonej gospodarki wodnej. • SOR: Wzmocnienie powiązań i układów funkcjonalnych w zakresie ochrony walorów środowiska. • KSRR2030: Zwiększenie spójności rozwoju kraju w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym i przestrzennym. • Polityka ekologiczna państwa 2030—strategia rozwoju w obszarze środowiska i gospodarki wodnej: Poprawa jakości środowiska i bezpieczeństwa ekologicznego. • SRWL 2030: Wzmocnienie powiązań i układów funkcjonalnych w zakresie ochrony walorów środowiska.

	<ul style="list-style-type: none"> • Program Ochrony Środowiska Województwa Lubelskiego na lata 2020-2023 z perspektywą do roku 2027. <p>Uzasadnienie form wsparcia: Wyzwaniem we wspieraniu zrównoważonej gospodarki wodnej jest podjęcie działań ukierunkowanych na poprawę stanu jakościowego i ilościowego wód, poprzez rozwój infrastruktury związanej z odprowadzaniem i oczyszczaniem ścieków oraz <u>efektywne wykorzystanie istniejących zasobów wody pitnej poprzez ograniczenie strat w dostawach wody i zmniejszenie ryzyka wystąpienia awarii</u>, co ma kluczowe znaczenie dla jakości życia ludzi i prawidłowego funkcjonowania ekosystemów. Efekt ten będzie można uzyskać poprzez zastosowanie dotacji w celu zachęty do dążenia utrzymywania dobrego stanu wód. Inwestycje w tym zakresie nie mają potencjału do generowania oszczędności czy przychodów lub jest on silnie ograniczony. Pierwszorzędne znaczenie ma ich środowiskowy i społeczny charakter, a także ich związek z bezpieczeństwem.</p>
(vi) wspieranie transformacji w kierunku gospodarki o obiegu zamkniętym i gospodarki zasobooszczędnej	<p>Wyzwania:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Gospodarowanie odpadami zgodnie z hierarchią postępowania z odpadami. • Zmniejszenie ilości odpadów unieszkodliwianych na składowiskach. • Spełnienie wymogów UE dotyczących osiągnięcia wymaganych poziomów recyklingu odpadów. • • Redukcja zasobochłonności i emisyjności gospodarki, jako wzmacnianie gospodarki opartej na obiegu zamkniętym. <p>Zgodność:</p> <ul style="list-style-type: none"> • CR 2019: Zgodność z potrzebami inwestycyjnymi w celu wspierania przejścia na gospodarkę o obiegu zamkniętym w szczególności. • SOR: Wzmocnienie powiązań i układów funkcjonalnych w zakresie ochrony walorów środowiska. • KSRR2030: Realizowanie przedsięwzięć w zakresie selektywnego zbierania odpadów komunalnych oraz rozwoju instalacji do przetwarzania bioodpadów. Przedsięwzięcia polityki regionalnej w tym zakresie dotyczyć będą przede wszystkim systemów selektywnego zbierania odpadów oraz innowacyjnych projektów dotyczących ich recyklingu. • Polityka ekologiczna państwa 2030–strategia rozwoju w obszarze środowiska i gospodarki wodnej: Zrównoważone gospodarowanie zasobami środowiska w zakresie gospodarki odpadami w kierunku gospodarki o obiegu zamkniętym. • SRWL 2030: Wzmocnienie powiązań i układów funkcjonalnych w zakresie ochrony walorów środowiska • Program Ochrony Środowiska Województwa Lubelskiego na lata 2020 – 2023 z perspektywą do roku 2027. • Plan gospodarki odpadami dla województwa lubelskiego 2022. • Krajowy Program Oczyszczania Ścieków Komunalnych. <p>Uzasadnienie form wsparcia: Osiągnięcie założonych celów środowiskowych i wzmocnienie transformacji w kierunku GOZ wymaga stosowania dotacji. Niewystarczająca ilość środków finansowych powoduje opóźnienia lub całkowicie wstrzymuje inwestycje. Ochrona środowiska, a nie</p>

	<p>czynniki rynkowe, odgrywają w tym obszarze kluczową rolę. Priorytetem dla wsparcia dotacyjnego pozostaje sektor MŚP. W zakresie beneficjentów sektora publicznego zastosowanie formy innej niż dotacja będzie oznaczało odciążenie w czasie inwestycji lub przerwania jej kosztów na odbiorców wsparcia (społeczeństwo).</p>
<p>(vii) wzmocnienie ochrony i zachowania przyrody, różnorodności biologicznej oraz zielonej infrastruktury, w tym na obszarach miejskich, oraz ograniczanie wszelkich rodzajów zanieczyszczenia</p>	<p>Wyzwania:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zachowanie oraz przywracanie różnorodności biologicznej i krajobrazowej, właściwego stanu ochrony siedlisk przyrodniczych oraz populacji zagrożonych gatunków. • Doskonalenie systemów ochrony przyrody i wsparcie zarządzania chronionymi zasobami przyrody. • Ograniczenie antropopresji na terenach chronionych oraz cennych przyrodniczo. • Przywrócenie funkcjonalności środowiskowej powierzchni zrehabilitowanych składowisk odpadów. <p>Zgodność z:</p> <ul style="list-style-type: none"> • CSR 2019: Zgodność z potrzebami inwestycyjnymi określonymi w celu przystosowania się do zmiany klimatu, zapobiegania ryzyku i odporności na klęski żywiołowe. • SOR: Wzmocnienie powiązań i układów funkcjonalnych w zakresie ochrony walorów środowiska. • KSRR2030: Adaptacja do zmian klimatu oraz ograniczenie zagrożeń dla środowiska. • Polityka ekologiczna państwa 2030 – strategia rozwoju w obszarze środowiska i gospodarki wodnej: Zrównoważone gospodarowanie zasobami środowiska. • SRWL 2030: Wzmocnienie powiązań i układów funkcjonalnych w zakresie rozwoju miejskich obszarów funkcjonalnych (LOM, ośrodków subregionalnych i lokalnych) • Program Ochrony Środowiska Województwa Lubelskiego na lata 2020-2023 z perspektywą do roku 2027. <p>Uzasadnienie form wsparcia:</p> <p>Działania z zakresu zachowania i wzmocnienia różnorodności biologicznej mają na celu pełniejsze poszanowanie ochrony przyrody i krajobrazu w rozwoju społecznym i gospodarczym, a więc nie będą bezpośrednio generowały przychodów, dlatego zasadne jest zastosowanie wsparcia dotacyjnego.</p>
<p>(viii) wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej jako elementu transformacji w kierunku gospodarki zeroemisyjnej</p>	<p>Wyzwania:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Rozbudowa systemu zachęt do korzystania ze środków transportu publicznego zamiast pojazdów silnikowych indywidualnych. • Stworzenie spójnej, zintegrowanej sieci dróg rowerowych i pieszo-rowerowych wraz z niezbędną infrastrukturą. • Przyspieszenie inwestycji związanych z budową/rozbudową inteligentnych systemów transportowych ITS. • Wprowadzenie rozwiązań ograniczających tzw. niską emisję, poprzez wspieranie działań na rzecz multimodalnej mobilności oraz integrację transportu indywidualnego i zbiorowego. <p>Zgodność z:</p> <ul style="list-style-type: none"> • CR 2019: Zgodność z potrzebami inwestycyjnymi określonymi jako priorytetowe w celu wspierania zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej. • CSR 2020: Zalecenie 3: (...) zrównoważony transport (...).

- UP: Obszar: transport niskoemisyjny i mobilność miejska.
- SOR: Poprawa warunków rozwojowych polskich miast w zakresie realizacji strategii zrównoważonej mobilności miejskiej w powiązaniu z działaniami dotyczącymi kompleksowych programów rozbudowy infrastruktury systemów transportu publicznego, rekomendacji dla polityki transportowej wskazanych w obszarze Transport. Aktywizacja potencjałów miast średnich tracących funkcje społeczno-gospodarcze w zakresie rozwijania i integrowania systemów transportu zbiorowego usprawniających jakość połączeń w miastach, między nimi a ich wiejskim otoczeniem i ważnymi sąsiadującymi ośrodkami.
- KSRR2030: Rozwój infrastruktury podnoszącej konkurencyjność, atrakcyjność inwestycyjną i warunki życia w regionach w ramach infrastruktury transportowej. Zwiększenie spójności rozwoju kraju w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym i przestrzennym oraz wzmacnianie szans rozwojowych obszarów słabszych gospodarczo poprzez tworzenie warunków do dalszego rozwoju konkurencyjnej gospodarki we wschodniej Polsce. Wykorzystywanie potencjału rozwojowego miast średnich tracących funkcje społeczno-gospodarcze poprzez rozwój infrastruktury wspierającej dostarczanie usług publicznych i podnoszącej atrakcyjność inwestycyjną obszarów w zakresie infrastruktury transportowej.
- SRWL 2030: Wzmocnienie powiązań i układów funkcjonalnych w zakresie rozwoju miejskich obszarów funkcjonalnych (LOM, ośrodków subregionalnych i lokalnych).
- SRT2030: Kierunek interwencji 3: Zmiany w indywidualnej i zbiorowej mobilności, 6.1 Indywidualna i zbiorowa mobilność.
- Strategia Zrównoważonej i Inteligentnej Mobilności UE.
- Europejski Zielony Ład.
- Program Strategicznego Rozwoju Transportu Województwa Lubelskiego.

Uzasadnienie form wsparcia:

Przedsięwzięcia w tym obszarze ukierunkowane są na osiągnięcie celów środowiskowych (niska lub zerowa emisja) oraz społeczno-gospodarczych (poprawa dostępności transportowej). Należą do zadań z zakresu usług publicznych, które są wysoce kapitałochłonne i jednocześnie deficytowe, stąd stosowane będą tylko dotacje.

Cel Polityki 3. Lepiej połączona Europa dzięki zwiększeniu mobilności

Cel szczegółowy	Uzasadnienie (podsumowanie)
<p>(ii) rozwój i udoskonalanie zrównoważonej, odpornej na zmiany klimatu, inteligentnej i intermodalnej mobilności na poziomie krajowym, regionalnym i lokalnym, w tym poprawę dostępu do TEN-T oraz mobilności transgranicznej</p>	<p>Wyzwania:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Rozbudowa infrastruktury transportowej oraz poprawa dostępności do sieci TEN-T. • Stworzenie sprawnego, przyjaznego środowisku systemu drogowego, który zwiększy mobilność mieszkańców i dostępność do rynku pracy i nauki. • Rozwój zintegrowanego systemu transportu oraz tworzenie warunków do integracji różnych gałęzi transportu. • Poprawa bezpieczeństwa w ruchu drogowym. • Poprawa mobilności transgranicznej. <p>Zgodność z:</p> <ul style="list-style-type: none"> • CR 2019: Zgodność z potrzebami inwestycyjnymi określonymi jako wysoce priorytetowe w celu: osiągnięcia zrównoważonej mobilności intermodalnej obejmującej TEN-T i połączenia transgraniczne, w celu: poprawy dostępności transportu publicznego na obszarach peryferyjnych, wiejskich i transgranicznych; ograniczenia wpływu transportu na środowisko i poprawy jego bezpieczeństwa. • CSR 2020: Zalecenie 3: (...) zrównoważony transport (...). • UP: Poprawa dostępności transportowej regionów i subregionów. • Komunikat KE Europejski Zielony Ład (11.12.2019 r.). • Strategia na rzecz zrównoważonej i inteligentnej mobilności – europejski transport na drodze ku przyszłości (09.12.2020). • SOR: Zrównoważony rozwój kraju wykorzystujący indywidualne potencjały poszczególnych terytoriów poprzez tworzenie warunków do dalszego rozwoju konkurencyjnej gospodarki w Polsce Wschodniej i w innych obszarach słabszych gospodarczo. Wzmocnienie kapitału społecznego w zakresie bezpieczeństwa publicznego. Zwiększenie dostępności transportowej oraz poprawa warunków świadczenia usług związanych z przewozem towarów i pasażerów. • KSRR2030: Rozwój infrastruktury podnoszącej konkurencyjność, atrakcyjność inwestycyjną i warunki życia w regionach w zakresie infrastruktury transportowej. Zwiększenie spójności rozwoju kraju w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym i przestrzennym poprzez rozwój infrastruktury wspierającej dostarczanie usług publicznych i podnoszącej atrakcyjność inwestycyjną obszarów w zakresie infrastruktury transportowej. • SRT do roku 2030: Budowa zintegrowanej, wzajemnie powiązanej sieci transportowej służącej konkurencyjnej gospodarce. Poprawa sposobu organizacji i zarządzania systemem transportowym. Zmiany w indywidualnej i zbiorowej mobilności. Poprawa bezpieczeństwa uczestników ruchu oraz przewożonych towarów. Ograniczenie negatywnego wpływu transportu na środowisko. Poprawa efektywności wykorzystania publicznych środków na przedsięwzięcia transportowe. • SRWL2030: Wzmacnianie powiązań i układów funkcjonalnych w zakresie zrównoważonego rozwoju systemów infrastruktury technicznej. Wzmacnianie kapitału społecznego w zakresie bezpieczeństwa publicznego. • Program Strategicznego Rozwoju Transportu Województwa Lubelskiego do roku 2030 (z perspektywą do 2040 roku) (projekt). <p>Uzasadnienie form wsparcia: Inwestycje z zakresu rozwoju zrównoważonego transportu i poprawy dostępności transportowej są newralgiczne dla społeczno-gospodarczego</p>

	<p>rozwoju regionu. Istnieje potrzeba zwiększenia atrakcyjności oraz udziału wykorzystania transportu publicznego. Przychody z inwestycji nie muszą kompensować poniesionych wydatków (usługi mogą być w pewnych przypadkach deficytowe). Nie wszystkie inwestycje będą samofinansujące się, tym bardziej w krótkim lub średnim okresie. Inwestycje w tych obszarach są kosztowne, dlatego koniecznym warunkiem skutecznej interwencji jest zastosowanie dotacji.</p>
--	---

**Cel Polityki 4. Europa o silniejszym wymiarze społecznym, bardziej sprzyjająca włączeniu społecznemu i wdrażająca Europejski filar praw socjalnych
EFRR**

Cel szczegółowy	Uzasadnienie (podsumowanie)
<p>(ii) poprawa równego dostępu do wysokiej jakości usług sprzyjających włączeniu społecznemu w zakresie kształcenia, szkoleń i uczenia się przez całe życie poprzez rozwój łatwo dostępnej infrastruktury, w tym poprzez wspieranie odporności w zakresie kształcenia i szkolenia na odległość oraz online</p>	<p>Wyzwania:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Tworzenie warunków sprzyjających włączeniu społecznemu poprzez rozwój infrastruktury na każdym etapie kształcenia, w tym w zakresie uczenia się przez całe życie. • Przeciwdziałanie barierom i deficytom w dostępie do wysokiej jakości infrastruktury w zakresie wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem. • Polepszenie stanu infrastruktury i wyposażenia szkół i placówek oświatowych, celem świadczenia wysokiej jakości usług edukacyjnych (w tym w zakresie zdalnego nauczania) oraz dostosowania oferty edukacyjnej do szybko zmieniających się technologii i trendów na rynku pracy. • Potrzeba dostosowania infrastruktury wspierającej praktyczną naukę zawodu. <p>Zgodność z:</p> <ul style="list-style-type: none"> • EFPS: Równe szanse i dostęp do zatrudnienia. • CR 2019: zgodność z potrzebami inwestycyjnymi określonymi jako wysoce priorytetowe w celu promowania równego dostępu do kształcenia i szkolenia na wszystkich poziomach oraz poprawy ich jakości, skuteczności i adekwatności do potrzeb rynku pracy. • UP: Działania na rzecz upowszechniania i podnoszenia jakości edukacji przedszkolnej, poprawy dostępności placówek oświatowych, włączenia dostępności w programach kształcenia, szczególnie w zakresie projektowania uniwersalnego, wsparcia ze środków EFRR infrastruktury edukacyjnej, jak również w zakresie szkolnictwa wyższego oraz wyższego szkolnictwa zawodowego. • SOR: Poprawa dostępności do usług, w tym społecznych i zdrowotnych. • KSRR2030: Rozwój infrastruktury podnoszącej konkurencyjność, atrakcyjność inwestycyjną i warunki życia w regionach oraz zwiększenie spójności rozwoju kraju w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym i przestrzennym poprzez rozwój infrastruktury wspierającej dostarczanie usług publicznych i podnoszącej atrakcyjność inwestycyjną obszarów. • SRWL2030: Wzmocnienie kapitału społecznego w zakresie rozwijania kapitału ludzkiego. <p>Uzasadnienie form wsparcia: Działania z zakresu włączenia społecznego, szkoleń i uczenia się przez całe życie powinny być wspierane w formie dotacji, ze względu na silny wymiar społeczny oraz brak generowania bezpośrednich korzyści ekonomicznych.</p>
<p>(iii) wspieranie włączenia społeczno-gospodarczego społeczności marginalizowanych, gospodarstw domowych o niskich dochodach oraz grup w niekorzystnej</p>	<p>Wyzwania:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zapewnienie różnych form dobrej jakości pomocy mieszkaniowej. • Rozwój/deinstytucjonalizacja usług społ. wykonywanych na rzecz marginalizowanych społeczności. • Zwiększenie potencjału instytucji systemu usług społecznych. <p>Zgodność z:</p> <ul style="list-style-type: none"> • EFPS: Ochrona socjalna i integracja społeczna. • CR 2019: zgodność z potrzebami inwestycyjnymi określonymi jako wysoce priorytetowe w celu poprawy równego i szybkiego dostępu do wysokiej jakości, zrównoważonych i przystępnych cenowo usług (...).

<p>sytuacji, w tym osób o szczególnych potrzebach, dzięki zintegrowanym działaniom obejmującym usługi mieszkaniowe i usługi społeczne</p>	<ul style="list-style-type: none"> • UP: Obszar włączenie i integracja społeczna. • SOR: Redukcja ubóstwa i wykluczenia społecznego oraz poprawa dostępu do usług świadczonych w odpowiedzi na wyzwania demograficzne oraz wzrost i poprawa wykorzystania potencjału kapitału ludzkiego na rynku pracy. Wzmocnienie kapitału społecznego. • KSRR2030: Przeciwdziałanie negatywnym skutkom procesów demograficznych. Rozwój infrastruktury podnoszącej konkurencyjność, atrakcyjność inwestycyjną i warunki życia w regionach w zakresie infrastruktury społecznej. Poprawa organizacji świadczenia usług publicznych. • SRWL 2030: Wzmacnianie kapitału społecznego w zakresie włączenia i integracji społecznej. <p>Uzasadnienie form wsparcia: Skuteczne przeciwdziałanie ubóstwu i wykluczeniu społecznemu oraz ich negatywnym skutkom wymaga działań o charakterze wspierającym i wzmacniającym, co wyłącza możliwość stosowania zwrotnych form wsparcia. Przedsięwzięcia z tego zakresu nie generują przewidywalnych przychodów.</p>
<p>(v) zapewnianie równego dostępu do opieki zdrowotnej i wspieranie odporności systemów opieki zdrowotnej, w tym podstawowej opieki zdrowotnej, oraz wspieranie przechodzenia od opieki instytucjonalnej do opieki rodzinnej i środowiskowej</p>	<p>Wyzwania:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zapewnienie infrastruktury gwarantującej równy dostęp do wysokiej jakości usług publicznych świadczonych przez placówki opieki zdrowotnej. • Odejście od modelu skoncentrowanego na lecznictwie szpitalnym (przeniesienie świadczeń możliwych do realizacji poza szpitalem do POZ, ambulatoryjnej opieki specjalistycznej, opieki domowej i środowiskowej). • Podnoszenie jakości świadczonych usług zdrowotnych, w tym dostosowanie systemu opieki zdrowotnej do wymagań osób ze szczególnymi potrzebami. • Koordynacja usług zdrowotnych, usług społecznych i opieki długoterminowej. • Przejście z opieki stacjonarnej/instytucjonalnej do form środowiskowych. • Deinstytucjonalizacja świadczenia usług zdrowotnych i społecznych. • Wspieranie dostępności do wysokiej jakości usług zdrowotnych, w szczególności w priorytetowych dziedzinach medycyny oraz dziedzinach wynikających z potrzeb epidemicznych, zidentyfikowanych na poziomie kraju lub województwa. • Poprawa efektywności i jakości systemu ochrony zdrowia poprzez stworzenie rozwiązań dla systemu ochrony zdrowia podnoszących ich efektywność ekonomiczną i medyczną. • Stosowanie nowoczesnych form świadczenia usług medycznych i opiekuńczych (telerehabilitacja, opieka zdalna) oraz poprawy ich dostępności. • Wsparcie działań mających na celu tworzenie centrów leczniczych (profilowanie jednostek ochrony zdrowia). • Wsparcie odporności systemów ochrony zdrowia na zagrożenie epidemiczne. <p>Zgodność z:</p> <ul style="list-style-type: none"> • EFPS: Ochrona socjalna i integracja społeczna. • CR 2019: zgodność z potrzebami inwestycyjnymi określonymi jako wysoce priorytetowe w celu poprawy dostępności, skuteczności i odporności systemu opieki zdrowotnej i opieki długoterminowej.

	<ul style="list-style-type: none"> • UP: Działania w obszarze ochrony zdrowia, w tym opieki długoterminowej w obszarze zdrowia. • SOR: Rozwój społecznie wrażliwy i terytorialnie zrównoważony, spójność społeczna. Poprawa jakości świadczenia usług zdrowotnych. • KSRR2030: Przeciwdziałanie negatywnym skutkom procesów demograficznych. Rozwój infrastruktury podnoszącej konkurencyjność, atrakcyjność inwestycyjną i warunki życia w regionach. • SRWL 2030: Wzmacnianie kapitału społecznego w zakresie poprawy jakości świadczenia usług zdrowotnych. • Plan transformacji dla województwa lubelskiego. • Program strategiczny ochrony zdrowia województwa lubelskiego na lata 2021-2027. <p>Uzasadnienie form wsparcia: Wyzwania z zakresu systemu ochrony zdrowia, także w kontekście pojawiających się zagrożeń i kryzysów, muszą być traktowane priorytetowo oraz mieć zapewnione finansowanie w formie dotacji. Priorytetem tych inwestycji nie jest generowanie przychodu. Potencjalny przychód jest trudny do przewidzenia, a jego wielkość nie uzasadnia odejścia od form bezzwrotnych.</p>
(vi) wzmacnianie roli kultury i zrównoważonej turystyki w rozwoju gospodarczym, włączeniu społecznym i innowacjach społecznych	<p>Wyzwania:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wzrost jakości życia mieszkańców województwa lubelskiego. • Podniesienie atrakcyjności turystycznej województwa lubelskiego. • Poprawa dostępności do przestrzeni publicznej, usług publicznych oraz usług z zakresu kultury i istniejącej infrastruktury turystycznej i kulturalnej. • Zapewnienie warunków do rozwoju kapitału ludzkiego i społecznego oraz zwiększenie dostępności do usług z zakresu dziedzictwa kulturowego. • Stymulowanie rozwoju społeczno-gospodarczego w oparciu o zasoby kultury i nowe produkty turystyczne. <p>Zgodność z:</p> <ul style="list-style-type: none"> • UP: Działania w obszarze kultury i turystyki. • SOR: Wzmocnienie roli kultury dla rozwoju gospodarczego i spójności społecznej. • KSRR2030: Zwiększenie spójności rozwoju kraju w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym i przestrzennym, Wzmacnianie szans rozwojowych obszarów słabszych gospodarczo. Rozwój infrastruktury wspierającej dostarczanie usług publicznych i podnoszącej atrakcyjność inwestycyjną obszarów. Wzmacnianie regionalnych przewag konkurencyjnych poprzez rozwój kapitału ludzkiego i społecznego. • SRKS 2030: Wzmacnianie roli kultury w budowaniu tożsamości i postaw obywatelskich oraz wzmocnienie rozwoju społeczno-gospodarczego kraju przez sektory kultury i kreatywne. • SRWL2030: Innowacyjny rozwój gospodarki oparty o zasoby i potencjały regionu w zakresie innowacyjnego wykorzystania walorów przyrodniczo-kulturowych, rozwoju usług wolnego czasu oraz wzmacnianie kapitału społecznego w zakresie rozwijania kapitału ludzkiego. <p>Uzasadnienie form wsparcia: Działania z zakresu dziedzictwa kulturowego oraz turystyki, koncentrują się na rozwoju społecznym i wsparciu potencjału regionu, co przemawia</p>

	za wykorzystaniem dotacji. Przychody osiągnięte przez instytucje kultury w ramach prowadzonej działalności stanowią jedynie niewielki odsetek kosztów funkcjonowania tych instytucji. Generowany przychód jest nieprzewidywalny z uwagi na podatność branż kultury i turystyki na sytuacje epidemiczne oraz związane z nimi obostrzenia.
--	--

EFS+

Cel szczegółowy	Uzasadnienie (podsumowanie)
<p>(a) poprawa dostępu do zatrudnienia i działań aktywizujących dla wszystkich osób poszukujących pracy, w szczególności osób młodych, zwłaszcza poprzez wdrażanie gwarancji dla młodzieży, długotrwale bezrobotnych oraz grup znajdujących się w niekorzystnej sytuacji na rynku pracy, jak również dla osób biernych zawodowo, a także poprzez promowanie samozatrudnienia i ekonomii społecznej</p>	<p>Wyzwania:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Podjęcie przedsięwzięć aktywizacyjnych na rzecz wsparcia osób pozostających bez zatrudnienia oraz poprawy sytuacji na rynku pracy osób zatrudnionych na umowach krótkoterminowych, pracujących w ramach umów cywilno-prawnych, ubogich pracujących wynikająca ze zmian zachodzących na rynku pracy. • Potrzeba skutecznej aktywizacji zawodowej nakierowanej na zwiększenie, nabycie lub zmianę kwalifikacji, kompetencji/ umiejętności, zgodnych ze zidentyfikowanymi potrzebami pracodawców. • Potrzeba realizacji przedsięwzięć mających na celu pomoc odbiorcom wsparcia w zdobyciu doświadczenia zawodowego oraz zwiększenie ich mobilności zawodowej. • Koncentracja działań na potrzebach osób znajdujących się w trudnej sytuacji na rynku pracy w celu ich przywrócenia lub poprawy sytuacji na rynku pracy. <p>Zgodność z:</p> <ul style="list-style-type: none"> • EFPS: Równe szanse i dostęp do zatrudnienia. Uczciwe warunki pracy. Ochrona socjalna i integracja społeczna. • CR 2019: zgodność ze wszystkimi potrzebami inwestycyjnymi określonymi jako wysoce priorytetowe w celu poprawy dostępu do zatrudnienia, w szczególności w przypadku osób długotrwale bezrobotnych, a także osób nieaktywnych zawodowo, w celu zwiększenia udziału kobiet w rynku pracy, jak również w celu modernizacji instytucji rynku pracy, wspierania możliwości podnoszenia i zmiany kwalifikacji, w tym dla pracowników z zagranicy, oraz lepszego przewidywania zmian. • CSR 2020 r.: Zalecenie nr 2: Łagodzenie wpływu kryzysu na zatrudnienie. • UP: Działania w obszarze rynku pracy oraz na rzecz rozwoju zasobów ludzkich. • SOR: Trwały wzrost gospodarczy oparty coraz silniej o wiedzę, dane i doskonałość organizacyjną oraz rozwój społecznie wrażliwy i terytorialnie zrównoważony. Rynek pracy zapewniający wykorzystanie potencjału zasobów

	<p>ludzkich dla rozwoju Polski, Polityka migracyjna jako instrument zarządzania zasobami ludzkimi.</p> <ul style="list-style-type: none"> • KSRR2030: Przeciwdziałanie negatywnym skutkom procesów demograficznych oraz rozwój i wsparcie kapitału ludzkiego i społecznego. Wzmacnianie regionalnych przewag konkurencyjnych w zakresie rozwoju kapitału ludzkiego i społecznego. • SRWL2030: Wzmacnianie kapitału społecznego w zakresie rozwijania kapitału ludzkiego. <p>Uzasadnienie form wsparcia: Działania z zakresu wzmacniania rynku pracy mające na celu poprawę dostępu do zatrudnienia, powinny być wspierane w formie dotacji, ze względu na silny wymiar społeczny oraz brak generowania bezpośrednich korzyści ekonomicznych.</p>
<p>(b) modernizacja instytucji i służb rynków pracy celem oceny i przewidywania zapotrzebowania na umiejętności oraz zapewnienia terminowej i odpowiednio dopasowanej pomocy i wsparcia na rzecz dostosowania umiejętności i kwalifikacji zawodowych do potrzeb rynku pracy oraz na rzecz przepływów i mobilności na rynku pracy</p>	<p>Wyzwania:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Potrzeba aktualizacji posiadanej wiedzy i umiejętności pracowników PSZ i innych instytucji rynku pracy wynikająca z potrzeb lokalnego i regionalnego rynku pracy. • Zapewnienie pracownikom PSZ i innych instytucji rynku pracy wsparcia ukierunkowanego na rozwijanie kompetencji miękkich. • Identyfikacja potrzeb rynku pracy poprzez realizację badań dotyczących sytuacji na regionalnym i lokalnym rynku pracy. <p>Zgodność z:</p> <ul style="list-style-type: none"> • EFPS: Równe szanse i dostęp do zatrudnienia. • CR 2019: zgodność ze wszystkimi potrzebami inwestycyjnymi określonymi jako wysoce priorytetowe w celu poprawy dostępu do zatrudnienia, w szczególności w przypadku osób długotrwale bezrobotnych, a także osób nieaktywnych zawodowo, w celu zwiększenia udziału kobiet w rynku pracy, jak również w celu modernizacji instytucji rynku pracy, wspierania możliwości podnoszenia i zmiany kwalifikacji, w tym dla pracowników z zagranicy, oraz lepszego przewidywania zmian. • UP: Obszar rynek pracy, zasoby ludzkie. • SOR: Trwały wzrost gospodarczy oparty coraz silniej o wiedzę, dane i doskonałość organizacyjną. Rozwój społecznie wrażliwy i terytorialnie zrównoważony. Rynek pracy zapewniający wykorzystanie potencjału zasobów ludzkich dla rozwoju Polski. • KSRR2030: Rozwój i wsparcie kapitału ludzkiego i społecznego, wzmacnianie regionalnych przewag konkurencyjnych poprzez Rozwój kapitału ludzkiego i społecznego. Podniesienie jakości zarządzania i

	<p>wdrażania polityk ukierunkowanych terytorialnie poprzez wzmocnienie potencjału administracji na rzecz zarządzania rozwojem.</p> <ul style="list-style-type: none"> • SRWL2030: Wzmocnienie kapitału społecznego w zakresie rozwijania kapitału ludzkiego. <p>Uzasadnienie form wsparcia: Działania z zakresu wzmocnienia rynku pracy mające na celu poprawę dostępu do zatrudnienia, powinny być wspierane w formie dotacji, ze względu na silny wymiar społeczny oraz brak generowania bezpośrednich korzyści ekonomicznych.</p>
<p>(d) wspieranie dostosowania pracowników, przedsiębiorstw i przedsiębiorców do zmian, wspieranie aktywnego i zdrowego starzenia się oraz zdrowego i dobrze dostosowanego środowiska pracy, które uwzględnia zagrożenia dla zdrowia</p>	<p>Wyzwania:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Profilaktyka problemów zdrowotnych u osób pracujących w celu przeciwdziałania czynnikom ryzyka dla zdrowia. • Opracowanie i wdrażanie programów polityki zdrowotnej obejmujących w szczególności profilaktykę, diagnostykę i rehabilitację. • Dostosowanie pracowników, pracodawców, przedsiębiorców i przedsiębiorstw do zmian. • Wydłużenie okresu aktywności zawodowej i zapewnienie lepszej jakości funkcjonowania osób starszych w środowisku pracy, w tym zarządzanie wiekiem w przedsiębiorstwach. • Adaptacja środowiska pracy do potrzeb różnych grup pracowników. • Eliminowanie zdrowotnych czynników ryzyka w miejscu pracy • Przeciwdziałanie zjawisku niedopasowania kwalifikacji, kompetencji, umiejętności pracowników do wymagań pracodawców (tzw. zjawisku „luki kompetencyjnej”). • Umożliwienie godzenia pracy z obowiązkami rodzinnymi, opiekuńczymi. <p>Zgodność z:</p> <ul style="list-style-type: none"> • EFPS: Równe szanse i dostęp do zatrudnienia. Uczciwe warunki pracy. Ochrona socjalna i integracja społeczna. • CR 2019: zgodność ze wszystkimi potrzebami inwestycyjnymi określonymi jako wysoce priorytetowe w celu poprawy dostępu do zatrudnienia, w szczególności w przypadku osób długotrwale bezrobotnych, a także osób nieaktywnych zawodowo, w celu zwiększenia udziału kobiet w rynku pracy, jak również w celu modernizacji instytucji rynku pracy, wspierania możliwości podnoszenia i zmiany kwalifikacji, w tym dla pracowników z zagranicy, oraz lepszego przewidywania zmian. • UP: Działania w obszarze rynku pracy, rozwoju zasobów ludzkich, ochrony zdrowia.

	<ul style="list-style-type: none"> • „Zdrowa Przyszłość. Ramy strategiczne dla systemu ochrony zdrowia na lata 2021-2027, z perspektywą do 2030 r.”. • Mapy potrzeb zdrowotnych. • Plany transformacji w obszarze zdrowia. • SOR: Trwały wzrost gospodarczy oparty coraz silniej o wiedzę, dane i doskonałość organizacyjną. Rozwój społecznie wrażliwy i terytorialnie zrównoważony w obszarze spójności społecznej. Rynek pracy zapewniający wykorzystanie potencjału zasobów ludzkich dla rozwoju Polski. • KSRR2030: Przeciwdziałanie negatywnym skutkom procesów demograficznych oraz rozwój i wsparcie kapitału ludzkiego i społecznego. Wzmacnianie regionalnych przewag konkurencyjnych. Rozwój kapitału ludzkiego i społecznego. • SRWL2030: Wzmacnianie kapitału społecznego w zakresie rozwijania kapitału ludzkiego. <p>Uzasadnienie form wsparcia: Działania z zakresu wzmacniania rynku pracy mające na celu poprawę dostępu do zatrudnienia, budowanie działań przeciwdziałających spowolnieniu gospodarczemu, powinny być wspierane w formie dotacji, ze względu na silny wymiar społeczny oraz brak generowania bezpośrednich korzyści ekonomicznych.</p>
<p>(e) poprawa jakości, poziomu włączenia społecznego i skuteczności systemów kształcenia i szkolenia oraz ich powiązania z rynkiem pracy – w tym przez walidację uczenia się pozaformalnego i nieformalnego, w celu wspierania nabywania kompetencji kluczowych, w tym umiejętności w zakresie przedsiębiorczości i kompetencji cyfrowych, oraz przez wspieranie wprowadzania dualnych systemów szkolenia i przygotowania zawodowego</p>	<p>Wyzwania:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Dopasowanie systemów edukacji i kształcenia do potrzeb rynku pracy. • Skracanie dystansu między rynkiem pracy, a ofertą edukacyjną (upowszechnienie oraz wzmocnienie atrakcyjności edukacji zawodowej). • Polepszenie wsparcia doradztwa zawodowego i edukacyjno-zawodowego względem potrzeb rynku pracy, dobrej jakości i skutecznych systemów przyuczania do zawodu i praktyk zawodowych. • Wsparcie prestiżu kształcenia zawodowego. • Intensyfikacja działań w zakresie rozwoju E- edukacji. <p>Zgodność z:</p> <ul style="list-style-type: none"> • EFPS: Równe szanse i dostęp do zatrudnienia. Uczciwe warunki pracy. • CR 2019: zgodność z potrzebami inwestycyjnymi określonymi jako wysoce priorytetowe w celu promowania równego dostępu do kształcenia i szkolenia na wszystkich poziomach oraz poprawy ich jakości, skuteczności i adekwatności do potrzeb rynku pracy. • CSR 2020: zalecenie 2: Podnoszenie umiejętności cyfrowych.

	<ul style="list-style-type: none"> • UP: Działania w obszarze edukacji i kompetencji. • SOR: Trwały wzrost gospodarczy oparty coraz silniej o wiedzę, dane i doskonałość organizacyjną poprzez wspieranie kształcenia zawodowego dla „Przemysłu 4.0”. Wzmocnienie kapitału ludzkiego i społecznego w narodowym systemie innowacji. Kompetencje na rzecz rozwoju. • KSRR2030: Rozwój i wsparcie kapitału ludzkiego i społecznego. • SRWL2030: Wzmacnianie kapitału społecznego w zakresie rozwijania kapitału ludzkiego. • Zintegrowana Strategia Umiejętności 2030: Stworzenie możliwości i warunków do rozwoju i doskonalenia umiejętności niezbędnych do wzmocnienia kapitału społecznego, włączenia społecznego, wzrostu gospodarczego i osiągnięcia wysokiej jakości życia. <p>Uzasadnienie form wsparcia: Działania z zakresu budowania wysokiej jakości i atrakcyjności kształcenia mające na celu niwelowanie barier w dostępie do edukacji, dopasowanie systemów edukacji do potrzeb rynku pracy powinny być wspierane w formie dotacji, ze względu na silny wymiar społeczny oraz brak generowania bezpośrednich korzyści ekonomicznych.</p>
<p>(f) wspieranie równego dostępu do dobrej jakości, włączającego kształcenia i szkolenia oraz możliwości ich ukończenia, w szczególności w odniesieniu do grup w niekorzystnej sytuacji, od wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem przez ogólne i zawodowe kształcenie i szkolenie, po szkolnictwo wyższe, a także kształcenie i uczenie się dorosłych, w tym ułatwianie mobilności edukacyjnej dla wszystkich i dostępności dla osób z niepełnosprawnościami</p>	<p>Wyzwania:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Niwelowanie barier i deficytów w dostępie do edukacji na każdym jej szczeblu (z wyłączeniem szkolnictwa wyższego) oraz miejsc w ośrodkach wychowania przedszkolnego. • Dostosowanie oferty szkół i placówek oświatowych do potrzeb przedsiębiorców. • Zwiększenie udziału dzieci/uczniów z niepełnosprawnościami w edukacji realizowanej w ośrodkach wychowania przedszkolnego, szkołach i placówkach ogólnodostępnych. • Wsparcie uczniów szczególnie uzdolnionych, które umożliwi im wszechstronny rozwój edukacyjny i zawodowy. • Podnoszenie umiejętności praktycznych uczniów szkół, niezbędnych w znalezieniu zatrudnienia. • Intensyfikacja działań w zakresie poprawy jakości i atrakcyjności kształcenia, w tym kształcenia zawodowego. • Wsparcie szkół w zakresie realizacji doradztwa zawodowego lub edukacyjno-zawodowego oraz pomocy psychologiczno-pedagogicznej dla uczniów.

	<ul style="list-style-type: none"> • Poprawa poziomu umiejętności podstawowych i przekrojowych zarówno wśród uczniów, jak i osób dorosłych. <p>Zgodność z:</p> <ul style="list-style-type: none"> • EFPS: Równe szanse i dostęp do zatrudnienia. Uczciwe warunki pracy. • CR 2019: zgodność z potrzebami inwestycyjnymi określonymi jako wysoce priorytetowe w celu promowania równego dostępu do kształcenia i szkolenia na wszystkich poziomach oraz poprawy ich jakości, skuteczności i adekwatności do potrzeb rynku pracy. • UP: Obszar Edukacja i kompetencje. • SOR: Trwały wzrost gospodarczy oparty coraz silniej o wiedzę dane i doskonałość organizacyjną poprzez wzmocnienie kapitału ludzkiego i społecznego w narodowym systemie innowacji. Kompetencje na rzecz rozwoju. Rozwój społecznie wrażliwy i terytorialnie zrównoważony. Lepsze dopasowanie edukacji i uczenia się do potrzeb nowoczesnej gospodarki. • KSRR2030: Rozwój i wsparcie kapitału ludzkiego i społecznego. Wzmacnianie regionalnych przewag konkurencyjnych. • SRWL2030: Wzmacnianie kapitału społecznego w zakresie rozwijania kapitału ludzkiego. • Zintegrowana Strategia Umiejętności 2030. <p>Uzasadnienie form wsparcia:</p> <p>Działania z zakresu budowania wysokiej jakości i atrakcyjności kształcenia mające na celu niwelowanie barier w dostępie do edukacji, dopasowanie systemów edukacji do potrzeb rynku pracy powinny być wspierane w formie dotacji, ze względu na silny wymiar społeczny oraz brak generowania bezpośrednich korzyści ekonomicznych.</p>
<p>(g) wspieranie uczenia się przez całe życie, w szczególności elastycznych możliwości podnoszenia i zmiany kwalifikacji dla wszystkich, z uwzględnieniem umiejętności w zakresie przedsiębiorczości i kompetencji cyfrowych, lepsze przewidywanie zmian i zapotrzebowania na nowe umiejętności na podstawie potrzeb rynku pracy, ułatwianie zmian ścieżki kariery zawodowej i wspieranie mobilności zawodowej</p>	<p>Wyzwania:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Niwelowanie barier i deficytów w dostępie do edukacji na każdym jej szczeblu, w tym edukacji osób dorosłych • Dostosowanie oferty placówek oświatowych do potrzeb przedsiębiorców. • Poprawa poziomu umiejętności podstawowych i przekrojowych osób dorosłych. • Zwiększenie aktywności edukacyjnej dorosłych, stworzenie atrakcyjnej, elastycznej oferty przekwalifikowania osób dorosłych. <p>Zgodność z:</p> <ul style="list-style-type: none"> • EFPS: Kształcenie, szkolenie i uczenie się przez całe życie. • CR 2019: zgodność z potrzebami inwestycyjnymi określonymi jako wysoce priorytetowe w celu

	<p>promowania równego dostępu do kształcenia i szkolenia na wszystkich poziomach oraz poprawy ich jakości, skuteczności i adekwatności do potrzeb rynku pracy.</p> <ul style="list-style-type: none"> • UP: Obszar edukacja i kompetencje. • SOR: Trwały wzrost gospodarczy oparty coraz silniej o wiedzę dane i doskonałość organizacyjną poprzez wzmocnienie kapitału ludzkiego i społecznego w narodowym systemie innowacji. Kompetencje na rzecz rozwoju. Rozwój społecznie wrażliwy i terytorialnie zrównoważony. Lepsze dopasowanie edukacji i uczenia się do potrzeb nowoczesnej gospodarki. • KSRR2030: Rozwój i wsparcie kapitału ludzkiego i społecznego. Wzmacnianie regionalnych przewag konkurencyjnych. • SRWL2030: Wzmacnianie kapitału społecznego w zakresie rozwijania kapitału ludzkiego. • Zintegrowana Strategia Umiejętności 2030. <p>Uzasadnienie form wsparcia: Działania z zakresu budowania wysokiej jakości i atrakcyjności kształcenia mające na celu niwelowanie barier w dostępie do edukacji i do potrzeb rynku pracy powinny być wspierane w formie dotacji, ze względu na silny wymiar społeczny oraz brak generowania bezpośrednich korzyści ekonomicznych.</p>
<p>(h) wspieranie aktywnego włączenia społecznego w celu promowania równości szans, niedyskryminacji i aktywnego uczestnictwa, oraz zwiększanie zdolności do zatrudnienia, w szczególności grup w niekorzystnej sytuacji</p>	<p>Wyzwania:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wdrożenie kompleksowych programów na rzecz aktywizacji społecznej i zawodowej osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym oraz osób biernych zawodowo, w szczególności osób defaworyzowanych na rynku pracy, osób biernych zawodowo, wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem społecznym, społeczności marginalizowanych. • Rozwój instrumentów wspierających aktywność społeczną i zawodową osób z grup w niekorzystnej sytuacji, w tym osób z niepełnosprawnościami, osób starszych, osób bezdomnych, osób opuszczających zakłady karne. • Rozwój sektora ES. <p>Zgodność z:</p> <ul style="list-style-type: none"> • EFPS: Równe szanse i dostęp do zatrudnienia. Uczciwe warunki pracy. • CR 2019: zgodność z potrzebami inwestycyjnymi określonymi jako priorytetowe w celu wspierania aktywnego włączenia, rozwiązania problemu deprivacji materialnej. • UP: Działania w obszarze włączenia i integracji społecznej.

	<ul style="list-style-type: none"> • SOR: Rozwój społecznie wrażliwy i terytorialnie zrównoważony w obszarze spójności społecznej. Redukcja ubóstwa i wykluczenia społecznego oraz poprawa dostępu do usług świadczonych w odpowiedzi na wyzwania demograficzne. Wzrost i poprawa wykorzystania potencjału kapitału ludzkiego na rynku pracy. • KSRR2030: Rozwój kapitału ludzkiego i społecznego; Podniesienie jakości zarządzania i wdrażania polityk ukierunkowanych terytorialnie. • SRWL2030: Wzmacnianie kapitału społecznego w zakresie rozwijania kapitału ludzkiego oraz włączenia i integracji społecznej. <p>Uzasadnienie form wsparcia: Działania z zakresu włączenia społecznego mające na celu skuteczne przeciwdziałanie ubóstwu i wykluczeniu społecznemu oraz ich negatywnym skutkom powinny być wspierane w formie dotacji, ze względu na silny wymiar społeczny oraz brak generowania bezpośrednich korzyści ekonomicznych.</p>
<p>(i) wspieranie integracji społeczno-gospodarczej obywateli państw trzecich, w tym migrantów (EFS+)</p>	<p>Wyzwania:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wdrożenie kompleksowych programów na rzecz aktywizacji społecznej i zawodowej osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym oraz osób biernych zawodowo, w szczególności osób defaworyzowanych na rynku pracy, osób biernych zawodowo, wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem społecznym, społeczności marginalizowanych, obywateli państw trzecich. • Wsparcie integracji obywateli państw trzecich, w szczególności migrantów zarobkowych w procesie integracji na rynku pracy. <p>Zgodność z:</p> <ul style="list-style-type: none"> • EFPS: Równe szanse i dostęp do zatrudnienia. Uczciwe warunki pracy. • Komunikat Komisji Europejskiej: Plan działania na rzecz integracji i włączenia społecznego; • CR 2019: Zgodność z potrzebami inwestycyjnymi określonymi jako priorytetowe w celu wspierania aktywnego włączenia, rozwiązania problemu deprivacji materialnej i wspierania integracji społeczno-gospodarczej cudzoziemców. • UP: Działania w obszarze włączenia i integracji społecznej. • SOR: Rozwój społecznie wrażliwy i terytorialnie zrównoważony w obszarze spójności społecznej. Redukcja ubóstwa i wykluczenia społecznego oraz poprawa dostępu do usług świadczonych w odpowiedzi na

	<p>wyzwania demograficzne. Wzrost i poprawa wykorzystania potencjału kapitału ludzkiego na rynku pracy.</p> <ul style="list-style-type: none"> • KSRR2030: Rozwój kapitału ludzkiego i społecznego. • SRWL2030: Wzmacnianie kapitału społecznego w zakresie rozwijania kapitału ludzkiego oraz włączenia i integracji społecznej. <p>Uzasadnienie form wsparcia: Działania z zakresu włączenia społecznego mające na celu skuteczne przeciwdziałanie ubóstwu i wykluczeniu społecznemu oraz ich negatywnym skutkom powinny być wspierane w formie dotacji, ze względu na silny wymiar społeczny oraz brak generowania bezpośrednich korzyści ekonomicznych</p>
<p>(j) wspieranie integracji społeczno-gospodarczej społeczności marginalizowanych, takich jak Romowie</p>	<p>Wyzwania:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zwiększenie integracji społeczno-ekonomicznej społeczności marginalizowanych, w tym Romów. <p>Zgodność z:</p> <ul style="list-style-type: none"> • EFPS: Równe szanse i dostęp do zatrudnienia. Uczciwe warunki pracy. • Komunikat Komisji Europejskiej: Plan działania na rzecz integracji i włączenia społecznego. • CR 2019: zgodność z potrzebami inwestycyjnymi określonymi jako priorytetowe w celu wspierania aktywnego włączenia, rozwiązania problemu deprivacji materialnej. • UP: Działania w obszarze włączenia i integracji społecznej. • SOR: Rozwój społecznie wrażliwy i terytorialnie zrównoważony w obszarze spójności społecznej. Redukcja ubóstwa i wykluczenia społecznego oraz poprawa dostępu do usług świadczonych w odpowiedzi na wyzwania demograficzne. Wzrost i poprawa wykorzystania potencjału kapitału ludzkiego na rynku pracy. • KSRR2030: Rozwój kapitału ludzkiego i społecznego; Podniesienie jakości zarządzania i wdrażania polityk ukierunkowanych terytorialnie. • SRWL2030: Wzmacnianie kapitału społecznego w zakresie rozwijania kapitału ludzkiego oraz włączenia i integracji społecznej. <p>Uzasadnienie form wsparcia: Działania z zakresu włączenia społecznego mające na celu skuteczne przeciwdziałanie ubóstwu i wykluczeniu społecznemu oraz ich negatywnym skutkom powinny być wspierane w formie dotacji, ze względu na silny wymiar społeczny oraz brak generowania bezpośrednich korzyści ekonomicznych.</p>

<p>(k) zwiększanie równego i szybkiego dostępu do dobrej jakości, trwałych i przystępnych cenowo usług, w tym usług, które wspierają dostęp do mieszkań oraz opieki skoncentrowanej na osobie, w tym opieki zdrowotnej; modernizacja systemów ochrony socjalnej, w tym wspieranie dostępu do ochrony socjalnej, ze szczególnym uwzględnieniem dzieci i grup w niekorzystnej sytuacji; poprawa dostępności, w tym dla osób z niepełnosprawnościami, skuteczności i odporności systemów ochrony zdrowia i usług opieki długoterminowej</p>	<p>Wyzwania:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zapewnienie równego i szybkiego dostępu do usług społecznych i zdrowotnych oraz rozwój zintegrowanych form ich świadczenia. • Rozwój procesu deinstytucjonalizacji usług społecznych i zdrowotnych. • Rozwój zindywidualizowanych usług społecznych świadczonych w warunkach domowych i półstacjonarnych. • Wdrażanie modeli opieki koordynowanej, w tym zintegrowanej pomocy społecznej i opieki zdrowotnej. • Wzmocnienie instytucji odpowiedzialnych za dostarczanie usług społecznych i zdrowotnych poprzez podnoszenie bezpieczeństwa epidemicznego i zapewnienie środków ochrony osobistej. • Opracowanie i wdrażanie programów polityki zdrowotnej obejmujących w szczególności profilaktykę, diagnostykę i rehabilitację. • Poprawa dostępu do wysokiej jakości profilaktyki poprzez realizację kompleksowych, wieloletnich programów promocji zdrowia i profilaktyki chorób adresowanych zgodnie z potrzebami poszczególnych grup ludności. • Obniżenie odsetka osób długotrwale korzystających z usług pomocy społecznej oraz przeciwdziałanie niekorzystnym skutkom długotrwałego korzystania z systemu opieki społecznej. • Przeciwdziałanie rozwarstwieniu społecznemu wynikającemu m.in. z selektywnie ograniczonego dostępu do dóbr i usług publicznych. • Przeciwdziałanie wykluczeniu ze społeczności lokalnej, w tym w szczególności osób bezdomnych, osób opuszczających zakłady karne, ubogich pracujących, osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu i osób z niepełnosprawnościami. • Przeciwdziałanie marginalizacji i niskiemu udziałowi w życiu społecznym osób starszych. <p>Zgodność z:</p> <ul style="list-style-type: none"> • EFPS: Ochrona socjalna i integracja społeczna. • CR 2019: zgodność z potrzebami inwestycyjnymi określonymi jako wysoce priorytetowe w celu promowania aktywnego i zdrowego starzenia się, poprawy równego i szybkiego dostępu do wysokiej jakości, zrównoważonych i przystępnych cenowo usług oraz w celu poprawy dostępności, skuteczności i odporności systemu opieki zdrowotnej i opieki długoterminowej.
--	--

	<ul style="list-style-type: none"> • UP: Działania w obszarze włączenia i integracji społecznej oraz ochrony zdrowia, w tym opieki długoterminowej w obszarze zdrowia. • SOR: Rozwój społecznie wrażliwy i terytorialnie zrównoważony w zakresie spójności społecznej. Redukcja ubóstwa i wykluczenia społecznego oraz poprawa dostępu do usług świadczonych w odpowiedzi na wyzwania demograficzne. • KSRR2030: Zwiększenie spójności rozwoju kraju w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym i przestrzennym. Wzmacnianie regionalnych przewag konkurencyjnych. Podniesienie jakości zarządzania i wdrażania polityk ukierunkowanych terytorialnie. • SRWL2030: Innowacyjny rozwój gospodarki oparty o zasoby i potencjały regionu w zakresie promocji i rozwoju usług prozdrowotnych oraz gospodarki senioralnej. Wzmacnianie kapitału społecznego w zakresie rozwijania kapitału ludzkiego, poprawy jakości świadczenia usług zdrowotnych oraz włączenia i integracji społecznej. • Plan transformacji dla województwa lubelskiego. • Program strategiczny ochrony zdrowia województwa lubelskiego na lata 2021-2027. • „Zdrowa przyszłość. Ramy strategiczne rozwoju systemu ochrony zdrowia na lata 2021-2027, z perspektywą do 2030 r.” <p>Uzasadnienie form wsparcia: Działania z zakresu włączenia społecznego mające na celu skuteczne przeciwdziałanie ubóstwu i wykluczeniu społecznemu oraz ich negatywnym skutkom powinny być wspierane w formie dotacji, ze względu na silny wymiar społeczny oraz brak generowania bezpośrednich korzyści ekonomicznych.</p>
(I) wspieranie integracji społecznej osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, w tym osób najbardziej potrzebujących i dzieci	<p>Wyzwania:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Działania na rzecz wyrównania szans dzieci zagrożonych ubóstwem i przeciwdziałanie dziedziczeniu biedy. • Zapewnienie skutecznego wsparcia osób opuszczających pieczę zastępczą, • Zapewnienie skutecznego i kompleksowego wsparcia rodzinom przeżywającym trudności w pełnieniu funkcji opiekuńczo-wychowawczej, • Przeciwdziałanie wykluczeniu ze społeczności lokalnej, w tym w szczególności osób bezdomnych. <p>Zgodność z:</p> <ul style="list-style-type: none"> • EFPS: Ochrona socjalna i integracja społeczna. • CR 2019: zgodność z potrzebami inwestycyjnymi (...) w celu wzmocnienia systemu wsparcia rodziny oraz

	<p>przyspieszenia procesu deinstytucjonalizacji, w szczególności w odniesieniu do dzieci pozbawionych opieki rodzicielskiej.</p> <ul style="list-style-type: none">• UP: Działania w obszarze włączenia i integracji społecznej.• SOR: Rozwój społecznie wrażliwy i terytorialnie zrównoważony w zakresie spójności społecznej. Redukcja ubóstwa i wykluczenia społecznego oraz poprawa dostępu do usług świadczonych w odpowiedzi na wyzwania demograficzne.• SRWL2030: Wzmacnianie kapitału społecznego w zakresie rozwijania kapitału ludzkiego, poprawy jakości świadczenia usług zdrowotnych oraz włączenia i integracji społecznej. <p>Uzasadnienie form wsparcia: Działania z zakresu włączenia społecznego mające na celu skuteczne przeciwdziałanie ubóstwu i wykluczeniu społecznemu oraz ich negatywnym skutkom powinny być wspierane w formie dotacji, ze względu na silny wymiar społeczny oraz brak generowania bezpośrednich korzyści ekonomicznych.</p>
--	--

Cel Polityki 5. Europa bliższa obywatelom dzięki wspieraniu zrównoważonego i zintegrowanego rozwoju wszystkich rodzajów terytoriów i inicjatyw lokalnych

Cel szczegółowy	Uzasadnienie (podsumowanie)
<p>(i) wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach miejskich</p>	<p>Wyzwania:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Marginalizacja całych części miast wynikająca m.in. z degradacji przestrzeni miejskich, w tym występowanie w miastach obszarów wymagających przywrócenia żywotności, estetyki, bezpieczeństwa, funkcjonalności oraz wartości rynkowej. • Konieczność aktywizacji współpracy w obszarach funkcjonalnych 17 ośrodków miejskich, wskazanych w SRWL2030. • Wykorzystanie dojrzałości instytucjonalnej 5 partnerstw osiągniętej w ramach zintegrowanej i strategicznej interwencji dokonanej ze środków RPOWL 2014-2020 i uzyskanego w ten sposób doświadczenia. • Potrzeba zwiększenia wykorzystania potencjału rozwojowego miast średnich tracących funkcje społeczno-gospodarcze w szczególności poprzez realizację działań przewidzianych w KSRR 2030 dla tego rodzaju OSI. • Przeciwdziałanie nierównościom terytorialnym i przestrzennej koncentracji problemów rozwojowych oraz niwelowanie sytuacji kryzysowych na obszarach zdegradowanych. • Wykorzystanie endogenicznych potencjałów obszarów o mniej korzystnych uwarunkowaniach dla zrównoważonego rozwoju, zmagających się z problemami adaptacyjnymi i restrukturyzacyjnymi lub z utratą istotnych funkcji społeczno-gospodarczych, celem zmniejszenia dysproporcji rozwojowych i budowy trwałych podstaw wzrostu społeczno-gospodarczego. <p>Zgodność z:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Agenda miejska UE. • CR 2019: zgodność z potrzebami inwestycyjnymi w celu wspierania zintegrowanego rozwoju obszarów miejskich i wiejskich oraz wzmocnienia zdolności administracyjnych władz lokalnych. • Europejski Zielony Ład. • UP: Europa bliżej obywateli. • SOR: Zrównoważony rozwój kraju wykorzystujący indywidualne potencjały poszczególnych terytoriów. Aktywne gospodarczo i przyjazne mieszkańcom miasta. Wzmocnienie powiązań i układów funkcjonalnych, rozwój miejskich obszarów funkcjonalnych (LOM, ośrodków) subregionalnych i lokalnych). • KSRR2030: Zwiększenie efektywności zarządzania rozwojem (w tym finansowania działań rozwojowych) oraz

współpracy między samorządami terytorialnymi i między sektorami. Przeciwdziałanie nierównościom terytorialnym i przestrzennej koncentracji problemów rozwojowych oraz niwelowanie sytuacji kryzysowych na obszarach zdegradowanych. Zwiększenie spójności rozwoju kraju w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym i przestrzennym. Zwiększenie wykorzystywania potencjału rozwojowego miast średnich tracących funkcje społeczno-gospodarcze. Przeciwdziałanie kryzysom na obszarach zdegradowanych. Rozwój infrastruktury wspierającej dostarczanie usług publicznych i podnoszącej atrakcyjność inwestycyjną obszarów.

- SRWL2030: Wzmocnienie powiązań i układów funkcjonalnych w zakresie rozwoju miejskich obszarów funkcjonalnych (LOM, ośrodków subregionalnych i lokalnych).

Uzasadnienie form wsparcia:

Wyzwania związane z obszarem interwencji ukierunkowane są na zmniejszanie natężenia zdiagnozowanych, negatywnych zjawisk społeczno-gospodarczych, w tym na terenie miast średnich tracących funkcje społeczno-gospodarcze oraz na terenach zdegradowanych, czyli na obszarach o kumulacji negatywnych zjawisk społeczno-gospodarczych zmagających się z trudnościami adaptacyjnymi i restrukturyzacyjnymi. Podejmowania w ramach cs interwencja będzie miała na celu przede wszystkim wyrównanie niedoskonałości rynku występujące na niniejszych obszarach i związane z tym ryzyko, które zniechęca inwestorów do angażowania na tych obszarach kapitału. Dodatkowo, interwencja w ramach cs 5(i) wdrażana będzie wyłącznie poprzez instrumenty terytorialne, tj. ZIT realizowane w trybie niekonkurencyjnym oraz IIT realizowane na obszarze rewitalizacji (należy wskazać, iż działania rewitalizacyjne prowadzone są na obszarach w szczególny sposób dotkniętych kryzysem. Działania te mają na celu odnowę zdegradowanych przestrzeni prowadzącą do rozwiązywania zdiagnozowanych problemów społecznych tych obszarów.)" Interwencja publiczna będzie miała charakter wieloletni, wieloaspektowy (aspekty społeczne, gospodarcze, przestrzenne, środowiskowe i kulturowe) i wyłącznie pomocowy – podejmowana interwencja nie jest nastawiona na osiągnięcie zysku lecz na zmniejszenie nierówności społeczno-gospodarczych w wymiarze terytorialnym na poziomie lokalnym, poprzez oddolne rozwiązywanie problemów społecznych, gospodarczych i przestrzenno-środowiskowych oraz budowę trwałego kapitału społecznego, stąd wymaga użycia wsparcia w formie dotacji.

<p>(ii) wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, na poziomie lokalnym, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach innych niż miejskie</p>	<p>Wyzwania:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kumulacja szczególnie negatywnych zjawisk społeczno-gospodarczych na obszarach wiejskich i powiązanych z nimi funkcjonalnie małych miast, w szczególności na obszarach zagrożonych trwałą marginalizacją. • Powstrzymanie procesów degradacji przestrzeni publicznych na terenach wiejskich. • Budowa konkurencyjności obszarów wiejskich. • Przeciwdziałanie nierównościom terytorialnym i przestrzennej koncentracji problemów rozwojowych. • Wykorzystanie endogenicznych potencjałów obszarów o mniej korzystnych uwarunkowaniach dla zrównoważonego rozwoju, zmagających się z problemami adaptacyjnymi i restrukturyzacyjnymi lub z utratą istotnych funkcji społeczno-gospodarczych, celem zmniejszenia dysproporcji rozwojowych i budowy trwałych podstaw wzrostu społeczno-gospodarczego. <p>Zgodność z:</p> <ul style="list-style-type: none"> • CR 2019: zgodność z potrzebami inwestycyjnymi w celu wspierania zintegrowanego rozwoju obszarów miejskich i wiejskich oraz wzmocnienia zdolności administracyjnych władz lokalnych. • <u>Europejski Zielony Ład.</u> • UP: Europa bliżej obywateli. • SOR: Rozwój społecznie wrażliwy i terytorialnie zrównoważony. Rozwój zrównoważony terytorialnie. Zrównoważony rozwój kraju wykorzystujący indywidualne potencjały poszczególnych terytoriów. Rozwój obszarów wiejskich. • KSRR2030: Zwiększenie efektywności zarządzania rozwojem (w tym finansowania działań rozwojowych) oraz współpracy między samorządami terytorialnymi i między sektorami. Przeciwdziałanie nierównościom terytorialnym i przestrzennej koncentracji problemów rozwojowych oraz niwelowanie sytuacji kryzysowych na obszarach zdegradowanych. Zwiększenie spójności rozwoju kraju w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym i przestrzennym. Wzmacnianie szans rozwojowych obszarów słabszych gospodarczo. Przeciwdziałanie kryzysom na obszarach zdegradowanych. Rozwój infrastruktury wspierającej dostarczanie usług publicznych i podnoszącej atrakcyjność inwestycyjną obszarów. • SRWL2030: Wzmocnienie powiązań i układów funkcjonalnych w zakresie wielofunkcyjnego rozwoju obszarów wiejskich. <p>Uzasadnienie form wsparcia</p> <p>Wyzwania związane z obszarem interwencji ukierunkowane są na zmniejszanie natężenia zdiagnozowanych,</p>
--	---

	<p>negatywnych zjawisk społeczno-gospodarczych, w szczególności na terenie gmin zagrożonych trwałą marginalizacją oraz na terenach zdegradowanych, czyli na obszarach o kumulacji negatywnych zjawisk społeczno-gospodarczych zmagających się z trudnościami adaptacyjnymi i restrukturyzacyjnymi. Podejmowania w ramach cs interwencja będzie miała na celu przede wszystkim wyrównanie niedoskonałości rynku występujące na niniejszych obszarach i związane z tym ryzyko, które zniechęca inwestorów do angażowania na tych obszarach kapitału. Dodatkowo, interwencja w ramach cs 5(ii) wdrażana będzie wyłącznie poprzez instrumenty terytorialne, tj. IIT dedykowany współpracy partnerstw JST w ramach OSI krajowych wyznaczonych w KSRR2030 (miasta średnie tracące funkcje społeczno-gospodarcze oraz obszary zagrożone trwałą marginalizacją, których główne bariery i problemy są związane z nieefektywną gospodarką i słabo funkcjonującym rynkiem pracy oraz problemami demograficznymi dotyczącymi spadku liczby ludności i starzeniem się społeczeństwa) oraz IIT realizowane na obszarze rewitalizacji (należy wskazać, iż działania rewitalizacyjne prowadzone są na obszarach w szczególny sposób dotkniętych kryzysem. Działania te mają na celu odnowę zdegradowanych przestrzeni prowadzącą do rozwiązywania zdiagnozowanych problemów społecznych tych obszarów.) Interwencja publiczna ma charakter wieloletni, kompleksowy i wyłącznie pomocowy - podejmowana interwencja nie jest nastawiona na osiągnięcie zysku lecz na zmniejszenie nierówności społeczno-gospodarczych w wymiarze terytorialnym na poziomie lokalnym, poprzez oddolne rozwiązywanie problemów społecznych, gospodarczych i przestrzenno-środowiskowych oraz budowę trwałego kapitału społecznego - stąd wymaga użycia wsparcia w formie dotacji, również ze względu na jej ukierunkowanie na obszary wiejskie, które koncentrują ww. zjawiska.</p>
--	---

2. Priorytety

2.1 Priorytety inne niż pomoc techniczna

2.1.1. Priorytet I *Badania naukowe i innowacje*

2.1.1.1. *Cel szczegółowy 1(i) rozwijanie i wzmacnianie zdolności badawczych i innowacyjnych oraz wykorzystywanie zaawansowanych technologii*

2.1.1.1.1. Interwencje w ramach Funduszy

Powiązane rodzaje działań

Opis celów i rezultatów wsparcia

Cel wsparcia: wzrost znaczenia badań i innowacji w strukturze społeczno-gospodarczej województwa lubelskiego oraz wykorzystywania zaawansowanych technologii, wpisujących się w zakres regionalnych inteligentnych specjalizacji. Cel ten jest konsekwencją celu głównego RSI 2030: Zwiększenia skali i zakresu wprowadzanych rozwiązań innowacyjnych do gospodarki województwa, z wykorzystaniem regionalnego zaplecza badawczo-rozwojowego, co w konsekwencji przyczyni się do wzrostu jakości życia mieszkańców regionu.

Realizacja wsparcia przyczyni się do zwiększenia intensywności wykorzystania technologii i wiedzy w społeczeństwie i gospodarce, poszerzenia grupy przedsiębiorstw opierających swoją działalność o wykorzystanie innowacji, szczególnie produktowych i procesowych, zwiększenia produktywności przedsiębiorstw i poprawy ich pozycji w światowych łańcuchach dostaw, zwiększenia potencjału aplikacyjnego badań naukowych realizowanego przez jednostki naukowe.

Rezultaty wsparcia będą widoczne przede wszystkim w sektorze przedsiębiorstw, ale również w sektorze publicznym.

Opis interwencji - rodzaje planowanych działań, typów projektów

Specyfika regionalnego systemu innowacji, a w szczególności wyzwania procesu dyfuzji innowacji zidentyfikowane w RIS wymagają wsparcia w zakresie działań zwiększających: współpracę między przedsiębiorcami i organizacjami badawczymi i zaangażowanie podmiotów sektora nauki w badania i transfer wiedzy, potencjał aplikacyjny i wdrożeniowy badań czy poziom przedsiębiorczości technologicznej w regionie. W celu realizacji ww. wyzwań w ramach CS(i) pomoc skierowana zostanie na: prowadzenie działalności B+R przez przedsiębiorstwa i konsorcja z ich udziałem wdrażanie wyników prac B+R i innowacji przez MŚP, rozwój systemu usług związanych z komercjalizacją wiedzy i technologii oraz wsparcie infrastruktury B+R. Wsparcie uzyskają przedsięwzięcia wpisujące się w RSI, ukierunkowane w szczególności na tworzenie zaawansowanych technologii zgodnych z koncepcją przemysłu 4.0 i GOZ, co pozwoli lepiej przygotować się na globalne wyzwania związane z przeciwdziałaniem zmianom klimatu, zgodnie z założeniami Europejskiego Zielonego Ładu.

Planowane rodzaje działań:

- rozwój infrastruktury badawczo-rozwojowej organizacji badawczych prowadzących działalność gospodarczą (m.in. zakup aparatury i urządzeń laboratoryjnych oraz wartości niematerialnych i prawnych, na bazie których planowane jest prowadzenie działalności B+R na rzecz przedsiębiorstw oraz usługi szkoleniowe w zakresie wykorzystania nabytej infrastruktury);
- wsparcie infrastruktury badawczo-rozwojowej w przedsiębiorstwach (w tym usługi szkoleniowe w zakresie wykorzystania nabytej infrastruktury) oraz budowa potencjału ośrodków innowacji;

- kompleksowe działania dotyczące usług związanych z pobudzaniem transferu technologii i komercjalizacją badań, m.in. analiza innowacyjnych pomysłów pod kątem możliwości ich wdrożenia i komercjalizacji, opracowanie strategii komercjalizacji, opracowanie studiów wykonalności, przeprowadzenie badań rynkowych, usługi wyceny własności intelektualnej, usługi związane z ochroną własności intelektualnej;
- projekty badawczo-rozwojowe realizowane przez przedsiębiorstwa lub ich konsorcja (w tym w partnerstwie z organizacjami badawczymi), mające na celu opracowanie nowych produktów/usług, procesów lub też wprowadzenie znaczących ulepszeń do istniejących produktów/usług, procesów;
- zlecenie opracowania rozwiązań technicznych, technologicznych i/lub organizacyjnych (badania przemysłowe lub prace rozwojowe lub wsparcie innych faz procesu projektowego) zakończone wdrożeniem do etapu pierwszej produkcji;
- projekty badawczo-wdrożeniowe realizowane przez przedsiębiorstwa lub ich konsorcja (w tym w partnerstwie z organizacjami badawczymi), zmierzające do komercjalizacji wyników prac B+R przez przedsiębiorstwa;
- wdrożenie wyników prac B+R oraz innowacji przez MŚP (w tym wsparcie rozwoju eksportu produktów innowacyjnych);

Katalog beneficjentów

Głównymi beneficjentami wsparcia będą przedsiębiorstwa; organizacje badawcze; ośrodki innowacji; jednostki samorządu terytorialnego, ich związki, porozumienia i stowarzyszenia; jednostki organizacyjne jednostek samorządu terytorialnego posiadające osobowość prawną.

Główne/kierunkowe zasady udzielania wsparcia

- Projekt dotyczący publicznej infrastruktury badawczej może być wspierany tylko jeśli spełnia jeden z poniższych warunków: stanowi element lub całość infrastruktury organizacji badawczych spoza Polskiej Mapy Infrastruktury Badawczej (o wysokim potencjale badawczym) lub służy realizacji agendy badawczej, której zakres jest zgodny z regionalną inteligentną specjalizacją i został uzgodniony w ramach kontraktu programowego. Zakup aparatury specjalistycznej niezbędnej do prowadzenia prac badawczo - rozwojowych uzupełniającej w stosunku do posiadanych zasobów możliwy tylko jako element kompleksowego wsparcia.
- W odniesieniu do publicznej infrastruktury badawczej przewiduje się możliwość finansowania przedsięwzięć dotyczących infrastruktury, która będzie wykorzystywana zarówno do działalności gospodarczej, jak i niegospodarczej.
- Wśród stosowanych narzędzi wspierania działalności innowacyjnej wyróżnione zostaną m.in. innowacyjne (w szczególności zielone) zamówienia publiczne, w tym zamówienia przedkomercyjne (PCP), a także opracowywanie i testowanie nowych instrumentów wspierania innowacyjności gospodarki w odpowiedzi na pojawiające się nowe potrzeby i wyzwania, zgodnie z koncepcją inteligentnej specjalizacji.
- Wsparcie działalności B+R i innowacyjności będzie skoncentrowane na kwestiach priorytetowych, zidentyfikowanych w regionalnej strategii inteligentnej specjalizacji, istotnych z punktu widzenia przyszłości gospodarki oraz wyzwań społecznych i środowiskowych.
- Bazując na doświadczeniach z perspektywy finansowej 2014-2020 planowane jest kontynuowanie wsparcia prac B+R w formule *Wspólnych Przedsięwzięć*, które zostanie dodatkowo rozszerzone na nowe obszary RIS, wypracowane w ramach PPO, realizowanego w CS 1(iv).
- Podstawowym trybem wyboru projektów będzie tryb konkurencyjny. Tryb niekonkurencyjny znajdzie zastosowanie w przypadku projektów ujętych w Kontrakcie Programowym dla

Województwa Lubelskiego, w tym dla projektów przyczyniających się do wzrostu znaczenia badań i innowacji w strukturze społeczno-gospodarczej województwa lubelskiego oraz wykorzystywania zaawansowanych technologii, wpisujących się w zakres regionalnych inteligentnych specjalizacji.

Główne grupy docelowe

Główne grupy docelowe objęte wsparciem: przedsiębiorstwa, organizacje badawcze, osoby prowadzące działalność naukową, mieszkańcy województwa lubelskiego korzystający z rezultatów projektu.

Działania na rzecz zapewnienia równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji

W ramach celu szczegółowego przestrzegane będą zasady horyzontalne, o których mowa w art. 3 Traktatu o Unii Europejskiej oraz w art. 10 *Traktatu o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej*, z uwzględnieniem *Karty Praw podstawowych Unii Europejskiej*, *Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych (Konwencja ONZ)* oraz art. 6a i 73 *Rozporządzenia Ogólnego* (także w zakresie spełnienia horyzontalnych warunków podstawowych zgodnie z Załącznikiem III), jak również właściwe przepisy krajowe oraz stosowne wytyczne ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego. Podczas przygotowania, wdrażania, monitorowania i ewaluacji Programu przestrzegane będą zasady równości szans i zapobiegania dyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię, światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną. Istotne będzie również zapewnienie dostępności produktów, towarów i usług dla wszystkich użytkowników, zgodnie obowiązującymi przepisami, w tym art. 9 *Konwencji ONZ*. Zasady horyzontalne, w tym wyrównywanie szans i polityka antidyskryminacyjna znajdują odzwierciedlenie w kryteriach wyboru projektów, a proces wyboru operacji będzie przejrzysty, rzetelny i bezstronny. Przestrzeganie zasad horyzontalnych zapewni stosowanie adekwatnych procedur na każdym etapie realizacji Programu.

Zobowiązanie do prowadzenia polityki równości szans m.in. równościowa rekrutacja (stosowanie procedur rekrutacyjnych opartych na obiektywnych kryteriach, powoływanie mieszanych zespołów/grup do realizacji celów i zadań, promowanie równości szans jako elementu kultury organizacyjnej; monitoring wynagrodzeń – analiza poziomu wynagrodzeń, w tym kontrolowanie poziomu współczynnika dyskryminacji płacowej.

Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych

W ramach CS nie jest planowane wykorzystanie narzędzi terytorialnych.

Działania międzyregionalne, transgraniczne i transnarodowe

Działania w cs 1(i) będą realizowane wyłącznie na poziomie regionalnym, niemniej jednak dopuszcza się realizację przedsięwzięć z partnerami mającymi siedzibę poza województwem lubelskim. Z uwagi na takie ukierunkowanie interwencji, w ramach niniejszego cs nie przewiduje się działań międzyregionalnych, transgranicznych i transnarodowych. Projekty w ramach tego celu szczegółowego przyczynią się do wzrostu znaczenia badań i innowacji w strukturze społeczno-gospodarczej województwa lubelskiego oraz wykorzystywania zaawansowanych technologii, wpisujących się w zakres regionalnych inteligentnych specjalizacji. Zwiększenie potencjału w zakresie badań i innowacji oraz wykorzystanie zaawansowanych technologii zostały określone jako inwestycje wysoce priorytetowe w Załączniku D do sprawozdania krajowego w ramach Europejskiego Semestru 2019 dla państw członkowskich UE.

Działania realizowane w obszarze CS 1(i), a zwłaszcza wsparcie rozwoju innowacyjności w zakresie zielonych technologii oraz stymulacja innowacji środowiskowych przyczynią się również do realizacji zaplanowanych działań w zakresie zielonej transformacji w ramach Programu Zielony Ład.

Interwencje realizowane w CS 1(i) będą komplementarne z interwencją w ramach Programów: Interreg Europa 2021-2027, Interreg Europa Środkowa 2021-2027 Interreg Region Morza Bałtyckiego 2021-2027, Współpracy Transgranicznej Interreg Polska-Ukraina 2021-2027.

Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych

W ramach celu szczegółowego główną formą finansowania będzie dotacja. Nie przewiduje się zastosowania instrumentów finansowych.

2.1.1.1.2. Wskaźniki

Wskaźniki produktu								
Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Cel pośredni (2024)	Cel końcowy (2029)
I	1 (i)	EFRR	Słabiej rozwinięte	RCO001	Przedsiębiorstwa objęte wsparciem (w tym: mikro, małe, średnie, duże)	przedsiębiorstwa	0	81
I	1 (i)	EFRR	Słabiej rozwinięte	RCO008	Nominalna wartość sprzętu na potrzeby badań naukowych i innowacji	euro	0	13 104 267
I	1 (i)	EFRR	Słabiej rozwinięte	RCO010	Przedsiębiorstwa współpracujące z organizacjami badawczymi	przedsiębiorstwa	0	44

Wskaźniki rezultatu											
Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Wartość bazowa lub wartość odniesienia	Rok odniesienia	Cel końcowy (2029)	Źródło danych	Uwagi
I	1 (i)	EFRR	Słabiej rozwinięte	RCR002	Inwestycje prywatne uzupełniające wsparcie publiczne (w tym dotacje, instrumenty finansowe)	euro	0	Nie dotyczy	19 016 590	system teleinformatyczny	
I	1 (i)	EFRR	Słabiej rozwinięte	RCR003	Małe i średnie przedsiębiorstwa (MŚP) wprowadza	przedsiębiorstwa	0	Nie dotyczy	44	system teleinformatyczny	

					jące innowacje produktow e lub procesowe						
--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

2.1.1.1.3. Indykatorywny podział zaprogramowanych zasobów (UE) według rodzaju interwencji

Wymiar 1 – zakres interwencji					
Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
I	EFRR	Słabiej rozwinięte	1 (i)	001 Inwestycje w środki trwałe, w tym infrastrukturę badawczą, w mikroprzedsiębiorstwach bezpośrednio związane z działaniami badawczymi i innowacyjnymi	Do uzupełnienia na późniejszym etapie prac
I	EFRR	Słabiej rozwinięte	1 (i)	002 Inwestycje w środki trwałe, w tym infrastrukturę badawczą, w małych i średnich przedsiębiorstwach (w tym prywatnych organizacjach badawczych) bezpośrednio związane z działaniami badawczymi i innowacyjnymi	Do uzupełnienia na późniejszym etapie prac
I	EFRR	Słabiej rozwinięte	1 (i)	003 Inwestycje w środki trwałe, w tym infrastrukturę badawczą, w dużych przedsiębiorstwach bezpośrednio związane z działaniami badawczymi i innowacyjnymi	Do uzupełnienia na późniejszym etapie prac
I	EFRR	Słabiej rozwinięte	1 (i)	004 Inwestycje w środki trwałe, w tym infrastrukturę badawczą, w publicznych organizacjach badawczych i instytucjach szkolnictwa wyższego bezpośrednio związane z działaniami badawczymi i innowacyjnymi	Do uzupełnienia na późniejszym etapie prac
I	EFRR	Słabiej rozwinięte	1 (i)	005 Inwestycje w wartości niematerialne i prawne w mikroprzedsiębiorstwach bezpośrednio związane z działaniami badawczymi i innowacyjnymi	Do uzupełnienia na późniejszym etapie prac
I	EFRR	Słabiej rozwinięte	1 (i)	006 Inwestycje w wartości niematerialne i prawne w MŚP (w tym prywatnych organizacjach badawczych) bezpośrednio związane z działaniami badawczymi i innowacyjnymi	Do uzupełnienia na późniejszym etapie prac
I	EFRR	Słabiej Rozwinięte	1 (i)	007 Inwestycje w wartości niematerialne i prawne w dużych przedsiębiorstwach bezpośrednio związane z działaniami badawczymi i innowacyjnymi	Do uzupełnienia na późniejszym etapie prac
I	EFRR	Słabiej rozwinięte	1 (i)	008 Inwestycje w wartości niematerialne i prawne w publicznych organizacjach badawczych i instytucjach szkolnictwa wyższego bezpośrednio związane z działaniami badawczymi i innowacyjnymi	Do uzupełnienia na późniejszym etapie prac
I	EFRR	Słabiej rozwinięte	1 (i)	009 Działania badawcze i innowacyjne w mikroprzedsiębiorstwach, w tym tworzenie sieci kontaktów (badania przemysłowe, eksperymentalne prace rozwojowe, studia wykonalności)	Do uzupełnienia na późniejszym etapie prac
I	EFRR	Słabiej rozwinięte	1 (i)	010 Działania badawcze i innowacyjne w MŚP, w tym tworzenie sieci kontaktów	Do uzupełnienia na późniejszym etapie prac
I	EFRR	Słabiej rozwinięte	1 (i)	011 Działania badawcze i innowacyjne w dużych przedsiębiorstwach, w tym tworzenie sieci kontaktów	Do uzupełnienia na późniejszym etapie prac
I	EFRR	Słabiej rozwinięte	1 (i)	029 Procesy badawcze i innowacyjne, transfer technologii i współpraca między przedsiębiorstwami, organizacjami badawczymi i uczelniami wyższymi,	Do uzupełnienia na późniejszym etapie prac

				koncentrujące się na gospodarce niskoemisyjnej, odporności i przystosowaniu się do zmian klimatu	
I	EFRR	Słabiej rozwinięte	1 (i)	030 Procesy badawcze i innowacyjne, transfer technologii i współpraca między przedsiębiorstwami koncentrujące się na gospodarce o obiegu zamkniętym	Do uzupełnienia na późniejszym etapie prac
I	EFRR	Słabiej rozwinięte	1 (i)	172 Finansowanie krzyżowe w ramach EFRR (wsparcie dla działań typowych dla EFS+ koniecznych do wdrożenia części operacji objętej EFRR i bezpośrednio z nią związanych)	Do uzupełnienia na późniejszym etapie prac

Wymiar 2 – forma finansowania					
Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
I	EFRR	Słabiej rozwinięte	1 (i)	01 Dotacja	106 182 919

Wymiar 3 – terytorialny mechanizm realizacji i ukierunkowanie terytorialne					
Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
I	EFRR	Słabiej rozwinięte	1(i)	33 Brak ukierunkowania terytorialnego	Do uzupełnienia na późniejszym etapie prac

Wymiar 6 – uzupełniające obszary tematyczne EFS+					
Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
I	EFS+	Słabiej rozwinięte	1(i)	Nie dotyczy	Nie dotyczy

Wymiar 7 – „Równouprawnienie płci” w ramach EFS+, EFRR					
Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
I	EFRR	Słabiej rozwinięte	1(i)	Do uzupełnienia na późniejszym etapie prac	Do uzupełnienia na późniejszym etapie prac

2.1.1.2. Cel szczegółowy – 1(iv) rozwijanie umiejętności w zakresie inteligentnej specjalizacji, transformacji przemysłowej i przedsiębiorczości

2.1.1.2.1. Interwencje w ramach Funduszy

Powiązane rodzaje działań

Opis celów i rezultatów wsparcia

Celem wsparcia jest umożliwienie zrównoważonego rozwoju regionu. Realizacja wsparcia pozwoli zidentyfikować nowe kierunki działalności B+R w ramach PPO, przyczyni się do tworzenia i rozwoju usług świadczonych na rzecz transformacji technologicznej gospodarki w kierunku Przemysłu 4.0 i GOZ, w szczególności w modelu kompleksowej obsługi przedsiębiorców, umożliwi integrację regionalnego systemu wspierania innowacyjności, powiązanego z RIS, w tym rozwój regionalnych powiązań klastrowych. Zaplanowana interwencja, ukierunkowana na zachodzące zmiany, zapewni konkurencyjność gospodarki, umocni współpracę organizacji badawczych i przedsiębiorstw w zakresie B+R, usprawni procesy komercjalizacji technologii i dyfuzji innowacji.

Rezultaty wsparcia będą widoczne zarówno w sektorze przedsiębiorstw, jak i w sektorze publicznym.

Opis interwencji - rodzaje planowanych działań, typów projektów

Zakres interwencji obejmować będzie dwie grupy działań: 1) wsparcie PPO na rzecz inteligentnej specjalizacji, pozwalającego na koncentrację zasobów w branżach i technologiach o najwyższym potencjale społecznym i ekonomicznym, 2) działania wspomagające przeprowadzenie transformacji technologicznej i GOZ w przedsiębiorstwach.

W obydwu grupach pomoc zorientowana zostanie na wzmacnianie efektywnych mechanizmów koordynacji poziomu: krajowego i regionalnego, oraz zwiększenie interdyscyplinarności realizowanych projektów badawczych-wdrożeniowych.

Planowane rodzaje działań:

- wsparcie procesu identyfikacji nowych kierunków badawczo-wdrożeniowych w ramach PPO;
- wsparcie powstawania i realizacji regionalnych i ponadregionalnych agend badawczych we współpracy z poziomem krajowym w ramach wspólnych przedsięwzięć;
- Projekty w zakresie:
 - a) wspierania rozwoju współpracy w sektorze badawczo-wdrożeniowym, w tym obejmujące realizację działań edukacyjnych w obszarach inteligentnych specjalizacji;
 - b) inicjowania rozwoju innowacyjnych usług dla przedsiębiorstw (m.in. w zakresie cyfryzacji i zastosowania rozwiązań z zakresu Przemysłu 4.0 oraz GOZ oraz podnoszenia umiejętności w obszarach inteligentnych specjalizacji);
 - c) zwiększania zdolności regionalnych ekosystemów innowacji do sieciowania przedsiębiorstw z sektorem nauki oraz partnerami społecznymi i gospodarczymi.
- budowanie i wzmacnianie powiązań klastrowych, w tym podnoszenie kwalifikacji koordynatorów oraz kadry biura klastra, wsparcie finansowe klastrów załączkowych (z wyjątkiem umiędzynarodowienia i potencjału infrastrukturalnego) oraz wzrostowych regionalnych w związku z nową usługą;
- budowa potencjału ośrodków innowacji i inkubatorów przedsiębiorczości z uwzględnieniem, iż beneficjentem będzie samorząd województwa lub jego jednostka organizacyjna posiadająca osobowość prawną lub instytucja, w której samorząd województwa posiada większość udziałów lub akcji.

Katalog beneficjentów

Głównymi beneficjentami wsparcia będą: ośrodki innowacji, organizacje branżowe/klastry, organizacje badawcze, konsorcja organizacji badawczych i przedsiębiorstw, przedsiębiorstwa, jednostki samorządu terytorialnego, ich związki, porozumienia i stowarzyszenia, jednostki

organizacyjne jednostek samorządu terytorialnego posiadające osobowość prawną lub jednostki, w której samorząd województwa posiada większość udziałów lub akcji.

Główne/kierunkowe zasady udzielania wsparcia

- Preferowane będą projekty wpisujące się w inteligentne specjalizacje regionu oraz tworzone przez interdyscyplinarne konsorcja.
- Wsparcie procesu identyfikacji nowych kierunków badawczo-wdrożeniowych w ramach PPO, aktualizacji i monitorowania postępów wdrażania RIS oraz koordynacji współpracy w sektorze badawczo-wdrożeniowym będzie możliwe dzięki realizacji projektu strategicznego.
- Podstawowym trybem wyboru projektów będzie tryb konkurencyjny. Tryb niekonkurencyjny znajdzie zastosowanie dla przedsięwzięć strategicznych w zakresie PPO oraz przedsięwzięć dotyczących budowy potencjału ośrodków innowacji i inkubatorów przedsiębiorczości.

Główne grupy docelowe

Głównymi grupami docelowymi będą przedsiębiorstwa, organizacje badawcze, ośrodki innowacji, organizacje branżowe/klastry, IOB, jednostki samorządu terytorialnego.

Działania na rzecz zapewnienia równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji

W ramach celu szczegółowego 1(iv) przestrzegane będą zasady horyzontalne, o których mowa w art. 3 Traktatu o Unii Europejskiej oraz w art. 10 *Traktatu o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej*, z uwzględnieniem *Karty Praw podstawowych Unii Europejskiej*, *Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych (Konwencja ONZ)* oraz art. 6a i 73 *Rozporządzenia Ogólnego*, także w zakresie spełnienia horyzontalnych warunków podstawowych zgodnie, jak również właściwe przepisy krajowe oraz stosowne wytyczne ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego. Podczas przygotowania, wdrażania, monitorowania i ewaluacji Programu przestrzegane będą zasady równości szans i zapobiegania dyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię, światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną. Istotne będzie również zapewnienie dostępności produktów, towarów i usług dla wszystkich użytkowników, zgodnie obowiązującymi przepisami, w tym art. 9 *Konwencji ONZ*. Zasady horyzontalne, w tym wyrównywanie szans i polityka antidyskryminacyjna znajdą odzwierciedlenie w kryteriach wyboru projektów, a proces wyboru operacji będzie przejrzysty, rzetelny i bezstronny. Przestrzeganie zasad horyzontalnych zapewni stosowanie adekwatnych procedur na każdym etapie realizacji Programu.

W celu szczegółowym 1(iv) zostanie to zapewnione m.in. poprzez wspieranie równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla OzN, przez realizację działań w projektach z zastosowaniem infrastruktury dostosowanej dla osób ze szczególnymi potrzebami jak i produktami, które będą mogły być użytkowane przez wszystkich.

Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych

W ramach CS nie jest planowane wykorzystanie narzędzi terytorialnych.

Działania międzyregionalne, transgraniczne i transnarodowe

Działania w cs 1(iv) będą realizowane na poziomie regionalnym, jednakże przewidziano także przedsięwzięcia międzyregionalne i transnarodowe związane ze wsparciem procesu identyfikacji nowych kierunków badawczo-wdrożeniowych w ramach PPO oraz powstawaniem i realizacją

regionalnych i ponadregionalnych agend badawczych we współpracy z poziomem krajowym w ramach wspólnych przedsięwzięć. W ramach celu szczegółowego dopuszcza się realizację przedsięwzięć z partnerami mającymi siedzibę poza województwem lubelskim. Projekty w ramach tego celu szczegółowego przyczynią się do zrównoważonego rozwoju regionu. Zwiększenie umiejętności w małych i średnich przedsiębiorstwach oraz instytucjach badawczych w zakresie obszarów inteligentnej specjalizacji, transformacji przemysłowej i przedsiębiorczości zostały określone jako inwestycje wysoce priorytetowe w Załączniku D do sprawozdania krajowego w ramach Europejskiego Semestru 2019 dla państw członkowskich UE.

Działania realizowane w obszarze CS 1(iv), a zwłaszcza inicjowanie rozwoju innowacyjnych usług dla przedsiębiorstw (m.in. w zakresie uświadamiania korzyści wynikających z cyfryzacji i zastosowania rozwiązań z zakresu Przemysłu 4.0 oraz GOZ) przyczynią się również do realizacji zaplanowanych działań w zakresie zielonej transformacji w ramach Programu Zielony Ład.

Interwencje realizowane w CS 1(iv) będą komplementarne z interwencją w ramach Programu Interreg Europa 2021-2027.

Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych

W ramach CS główną formą finansowania będzie dotacja. Nie przewiduje się zastosowania instrumentów finansowych.

2.1.1.2.2. Wskaźniki

Wskaźniki produktu								
Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Numer identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Cel pośredni (2024)	Cel końcowy (2029)
I	1(iv)	EFRR	Słabiej rozwinięte	RCO016	Udział podmiotów instytucjonalnych w procesie przedsiębiorczego odkrywania	szt.	0	150
I	1(iv)	EFRR	Słabiej rozwinięte	PLRO018	Liczba wspartych klastrów	szt.	0	14

Wskaźniki rezultatu											
Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Numer identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Wartość bazowa lub wartość odniesienia	Rok odniesienia	Cel końcowy (2029)	Źródła danych	Uwagi
I	1(iv)	EFRR	Słabiej rozwinięte	RCR098	Pracownicy MŚP kończący szkolenia w zakresie rozwoju umiejętności w zakresie inteligentnej specjalizacji, transformacji przemysłowej i przedsiębiorczości (według rodzaju umiejętności: techniczne, zarządzanie, przedsiębiorczo	osoby	0	Nie dotyczy	90	system teleinformatyczny	

					ść, ekologiczne, inne)						
I	1(iv)	EFRR	Słabiej rozwinięte	RCR002	Inwestycje prywatne uzupełniające wsparcie publiczne (w tym: dotacje, instrumenty finansowe)	euro	0	Nie dotyczy	960 882	system teleinformatyczny	
I	1(iv)	EFRR	Słabiej rozwinięte	PLRR 008	Liczba przedsiębiorstw zaangażowanych we wsparte klastry	szt.	0	Nie dotyczy	644	system teleinformatyczny	

2.1.1.2.3. Indykatory podział zaprogramowanych zasobów (UE) według rodzaju interwencji

Wymiar 1 – zakres interwencji					
Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
I	EFRR	Słabiej rozwinięte	1(iv)	020 Infrastruktura biznesowa dla MŚP (w tym parki i obiekty przemysłowe)	Do uzupełnienia na późniejszym etapie prac
I	EFRR	Słabiej rozwinięte	1(iv)	023 Rozwój umiejętności na rzecz inteligentnej specjalizacji, transformacji przemysłowej, przedsiębiorczości i zdolności przedsiębiorstw dostosowania się do zmian	Do uzupełnienia na późniejszym etapie prac
I	EFRR	Słabiej rozwinięte	1(iv)	024 Zaawansowane usługi wsparcia dla MŚP i grup MŚP (w tym usługi w zakresie zarządzania, marketingu i projektowania)	Do uzupełnienia na późniejszym etapie prac
I	EFRR	Słabiej rozwinięte	1(iv)	026 Wsparcie dla klastrów innowacyjnych, w tym między przedsiębiorstwami, organizacjami badawczymi i organami publicznymi oraz sieciami biznesowymi, z korzyścią głównie dla MŚP	Do uzupełnienia na późniejszym etapie prac
I	EFRR	Słabiej rozwinięte	1(iv)	028 Transfer technologii i współpraca między przedsiębiorstwami, organizacjami badawczymi i sektorem szkolnictwa wyższego	Do uzupełnienia na późniejszym etapie prac
I	EFRR	Słabiej rozwinięte	1(iv)	029 Procesy badawcze i innowacyjne, transfer technologii i współpraca między przedsiębiorstwami, organizacjami badawczymi i uczelniami wyższymi, koncentrujące się na gospodarce niskoemisyjnej, odporności i przystosowaniu się do zmian klimatu	Do uzupełnienia na późniejszym etapie prac
I	EFRR	Słabiej rozwinięte	1(iv)	030 Procesy badawcze i innowacyjne, transfer technologii i współpraca między przedsiębiorstwami koncentrujące	Do uzupełnienia na późniejszym etapie prac

				się na gospodarce o obiegu zamkniętym	
--	--	--	--	---------------------------------------	--

Wymiar 2 – forma finansowania					
Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
I	EFRR	Słabiej rozwinięte	1(iv)	01 Dotacja	10 890 000

Wymiar 3 – terytorialny mechanizm realizacji i ukierunkowanie terytorialne					
Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
I	EFRR	Słabiej rozwinięte	1(iv)	33 Brak ukierunkowania terytorialnego	Do uzupełnienia na późniejszym etapie prac

Wymiar 6 – uzupełniające obszary tematyczne EFS+					
Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
I	EFS+	Słabiej rozwinięte	1(iv)	Nie dotyczy	Nie dotyczy

Wymiar 7 – „Równouprawnienie płci” EFS+, EFRR					
Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
I	EFRR	Słabiej rozwinięte	1(iv)	Do uzupełnienia na późniejszym etapie prac	Do uzupełnienia na późniejszym etapie prac

2.1.2. Priorytet II Transformacja gospodarcza i cyfrowa regionu

2.1.2.1. Cel szczegółowy 1(ii) czerpanie korzyści z cyfryzacji dla obywateli, przedsiębiorstw, organizacji badawczych i instytucji publicznych

2.1.2.1.1. Interwencje w ramach Funduszy

Powiązane rodzaje działań

Opis celów i rezultatów wsparcia

Celem wsparcia jest wdrożenie w sektorze publicznym rozwiązań cyfrowych, zapewniających wysoki poziom jakości i dostępności e-usług skierowanych do obywateli i przedsiębiorstw. Realizacja wsparcia przyczyni się do zwiększenia zakresu danych dostępnych w postaci cyfrowej oraz usprawnienia procesów w administracji publicznej. Rezultatem interwencji będzie usprawnienie realizacji procedur administracyjnych, poprawa wydajności cyfrowego świadczenia usług publicznych, mierzonej w oparciu o cztery „najwyższe” testy porównawcze, zgodnie z raportem Komisji Europejskiej e-Government Benchmarking Report 2020, zwiększenie podaży, jakości i dostępności e-usług publicznych o wysokim poziomie dojrzałości, gwarantujących pełną dostępność on-line (minimum na 4 poziomie dojrzałości e-usługi publicznej), szczególnie w obszarach kluczowych dla mieszkańców i przedsiębiorców, a także łatwiejszy i szerszy dostęp do zasobów, w tym danych i informacji gromadzonych w sektorze publicznym.

Rezultaty wsparcia będą widoczne przede wszystkim w sektorze publicznym.

Opis interwencji - rodzaje planowanych działań, typów projektów

W zakresie dotyczącym cyfryzacji sektora publicznego pomoc, skierowana zostanie w szczególności na:

- zwiększenie podaży, podnoszenie jakości i użyteczności e-usług sektora publicznego (w tym wpieranie projektów m.in. z zakresu e-administracji, e-edukacji i e-zdrowia) oraz digitalizację i zwiększenie dostępności danych publicznych (w tym ich standaryzację i strukturyzację), a także cyfrowych zasobów o znacznym potencjale ponownego wykorzystania, pozostających w dyspozycji podmiotów sektora publicznego i prywatnego;
- wsparcie rozwoju innowacyjnych rozwiązań w obszarze cyberbezpieczeństwa, rozwój narzędzi służących do zbierania, analizy i wymiany informacji o zagrożeniach, podatnościach i incydentach, rozbudowa infrastruktury służącej podniesieniu poziomu odporności na cyber zagrożenia;

Ważnym elementem planowanych przedsięwzięć będzie wsparcie podnoszenia kompetencji cyfrowych pracowników ze szczególnym uwzględnieniem zaawansowanych kompetencji oraz kompetencji z zakresu cyberbezpieczeństwa.

Planowane rodzaje działań:

- rozwój elektronicznych usług publicznych na poziomie regionalnym i lokalnym (tworzenie, cyfryzacja nowych usług, poprawa funkcjonalności i e-dojrzałości istniejących usług, integracja usług, tworzenie i rozwijanie platform służących udostępnianiu usług, rozwój infrastruktury informatycznej jednostek, wsparcie systemów elektronicznego zarządzania dokumentacją, rejestrów publicznych, rozwoju aplikacji i systemów bazodanowych);
- udostępnienie informacji sektora publicznego oraz cyfrowych zasobów pozostających w dyspozycji podmiotów spoza sektora publicznego w zakresie zasobów naukowych, kulturowych i administracji (digitalizacja i udostępnianie zasobów w formie otwartych danych, rozwój repozytoriów cyfrowych wraz z infrastrukturą dla bezpiecznego i długoterminowego przechowywania zasobów, tworzenie i rozwijanie platform służących udostępnianiu

zasobów cyfrowych w sposób otwarty pozwalający na ponowne wykorzystanie i dalsze przetwarzanie oraz tworzenie aplikacji w oparciu o udostępnione cyfrowo ISP);

- rozwój, modernizacja i integracja danych geodezyjnych zasobów powiatowych oraz zasobów wojewódzkich, ich udostępnienie w celu tworzenia związanych z nimi usług cyfrowych;
- projekty z zakresu infrastruktury informacji przestrzennej;
- projekty z zakresu usług e-zdrowia oraz informatyzacji jednostek w sektorze ochrony zdrowia mające na celu zapewnienie interoperacyjności i integrację systemów informatycznych świadczeniodawców z centralną architekturą informatyczną e-zdrowia, w tym: wsparcie rozwoju elektronicznej dokumentacji medycznej, rozwiązań z zakresu telemedycyny, sztucznej inteligencji oraz cyfryzacji procesów back-office i rozwoju infrastruktury informatycznej służącej poprawie dojrzałości cyfrowej placówek medycznych;
- projekty z zakresu rozwoju cyberbezpieczeństwa, tj. wzmacniające bezpieczeństwo świadczenia e-usług lub systemów informatycznych poprzez budowę lub modernizację istniejących systemów, o zasięgu regionalnym i lokalnym.

Wsparcie rozwoju kompetencji cyfrowych pracowników instytucji sektora publicznego uwzględnione w programie jako element wszystkich typów projektów, realizowanych w ramach Cs1(ii).

Katalog beneficjentów

Głównymi beneficjentami wsparcia będą jednostki samorządu terytorialnego, ich związki, porozumienia i stowarzyszenia, jednostki organizacyjne jednostek samorządu terytorialnego posiadające osobowość prawną, organizacje badawcze, organizacje pozarządowe, Kościoły i związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych, podmioty lecznicze wykonujące działalność leczniczą¹ udzielające świadczeń opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych.

Główne/kierunkowe zasady udzielania wsparcia

- Priorytetowo taktowane będą inwestycje wykazujące komplementarności (na poziomie regionalnym i krajowym) i interoperacyjności e-usług administracji publicznej.
- Preferowane będą projekty zintegrowane, realizowane w partnerstwach podmiotów szczebla powiatowego i gminnego.
- Preferowane będą projekty wykorzystujące model „chmury obliczeniowej”.
- Warunkiem wsparcia projektów z zakresu udostępnienia informacji sektora publicznego, będzie zgodność projektów z Dyrektywą w sprawie otwartych danych i ponownego wykorzystywania informacji sektora publicznego (Dyrektywa (UE) 2019/1024). W szczególności zbiory danych o wysokiej wartości powinny być udostępnione bezpłatnie, w formacie nadającym się do odczytu maszynowego, udostępniany za pośrednictwem interfejsów API oraz w odpowiednich przypadkach, udostępniany do zbiorczego pobrania
- Warunkiem wsparcia projektów z zakresu e-zdrowia, będzie posiadanie przez wnioskodawcę pozytywnej opinii ministra właściwego ds. zdrowia w zakresie zgodności projektu z dokumentami strategicznymi i programowymi w obszarze zdrowia cyfrowego oraz jego komplementarności i interoperacyjności z rozwiązaniami w zakresie e-zdrowia obowiązującymi na dzień złożenia wniosku o wydanie opinii.
- Zakup sprzętu informatycznego, możliwy będzie jako element uzupełniający projekt, niezbędny do budowy, rozbudowy bądź modernizacji systemu teleinformatycznego, pod warunkiem, że przeprowadzona analiza wskazała na niedostępność zasobów.

¹ W rozumieniu Ustawy z dnia 15 kwietnia 2011 r. o działalności leczniczej (Dz.U. 2020 poz. 295 z późn. zm.).

- W zakresie działań związanych ze zwiększeniem podaży, jakości i dostępności e-usług publicznych, wsparcie będzie finansowane poprzez dotacje.
- Podstawowym trybem wyboru projektów będzie tryb konkurencyjny. Tryb niekonkurencyjny znajdzie zastosowanie w przypadku przedsięwzięć ujętych w Kontrakcie Programowym dla Województwa Lubelskiego oraz innych przedsięwzięć strategicznych, w tym projektów przyczyniających się do zwiększenia zakresu danych dostępnych w postaci cyfrowej oraz usprawnienia procesów w administracji publicznej oraz do projektów realizowanych w formule ZIT.

Główne grupy docelowe

Mieszkańcy województwa lubelskiego, osoby, instytucje i przedsiębiorstwa korzystające z rezultatów projektu oraz ich pracownicy.

Działania na rzecz zapewnienia równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji

W ramach celu szczegółowego przestrzegane będą zasady horyzontalne, o których mowa w art. 3 Traktatu o Unii Europejskiej oraz w art. 10 *Traktatu o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej*, z uwzględnieniem *Karty Praw podstawowych Unii Europejskiej*, *Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych (Konwencja ONZ)* oraz art. 6a i 73 *Rozporządzenia Ogólnego* (także w zakresie spełnienia horyzontalnych warunków podstawowych, jak również właściwe przepisy krajowe oraz stosowne wytyczne ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego. Podczas przygotowania, wdrażania, monitorowania i ewaluacji Programu przestrzegane będą zasady równości szans i zapobiegania dyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię, światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną. Istotne będzie również zapewnienie dostępności produktów, towarów i usług dla wszystkich użytkowników, zgodnie obowiązującymi przepisami, w tym art. 9 *Konwencji ONZ*. Zasady horyzontalne, w tym wyrównywanie szans i polityka antidyskryminacyjna znajdą odzwierciedlenie w kryteriach wyboru projektów, a proces wyboru operacji będzie przejrzysty, rzetelny i bezstronny. Przestrzeganie zasad horyzontalnych zapewni stosowanie adekwatnych procedur na każdym etapie realizacji Programu.

W celu szczegółowym CS 1(ii) zostanie to zapewnione poprzez rozwój niezbędnych dla nowoczesnej gospodarki kompetencji i umiejętności cyfrowych. Wsparcie będzie kierowane do pracowników sektora publicznego z zachowaniem zasad równości szans KIM oraz dostępności (proces rekrutacji zaplanowany tak, aby nikomu nie ograniczał dostępu, materiały szkoleniowe w formie dostępnej. Zostanie to również zapewnione poprzez konieczność zapewnienia równego dostępu do produktów, rezultatów projektu wszystkim obywatelom, w tym poprzez wymóg uwzględnienia zasady uniwersalnego projektowania i stosowania w produktach projektu standardu dostępności cyfrowej WCAG 2.1. na poziomie AA.

Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych

W celu zwiększenia efektywności podejmowanych interwencji poprzez realizację zintegrowanych projektów odpowiadających w sposób kompleksowy na potrzeby oraz problemy rozwojowe miast i obszarów powiązanych z nimi funkcjonalnie w przedmiotowym celu szczegółowym zaplanowano wykorzystanie instrumentu ZIT. Instrument ZIT będzie realizowany na terenie obszarów strategicznej interwencji w postaci Miejskich Obszarów Funkcjonalnych wskazanych w SRWL2030.

Możliwość zastosowania preferencji dla projektów wynikających ze strategii terytorialnych opracowanych przez partnerstwa JST w celu wdrażania Innego Instrumentu Terytorialnego (strategii rozwoju ponadlokalnego lub strategii IIT).

Przedsięwzięcia, wynikające ze strategii terytorialnych, opracowanych w ramach projektu Centrum Wsparcia Doradczego, uzyskają preferencje w postaci premii punktowych w naborach konkurencyjnych.

Działania międzyregionalne, transgraniczne i transnarodowe

Działania w cs 1(ii) będą realizowane wyłącznie na poziomie regionalnym. Z uwagi na takie ukierunkowanie interwencji, w ramach niniejszego cs nie przewiduje się działań międzyregionalnych, transgranicznych i transnarodowych. Projekty w ramach tego celu szczegółowego przyczynią się do wdrożenia w sektorze publicznym rozwiązań cyfrowych, zapewniających wysoki poziom jakości i dostępności e-usług skierowanych do obywateli i przedsiębiorstw. Interakcje cyfrowe obywateli z instytucjami publicznymi tak, by obywatele, przedsiębiorstwa i organy publiczne mogły wykorzystać możliwości płynące z cyfryzacji zostały określone jako inwestycje wysoko priorytetowe w Załączniku D do sprawozdania krajowego w ramach Europejskiego Semestru 2019 dla państw członkowskich UE.

Działania realizowane w obszarze CS 1(ii), a zwłaszcza tworzenie odpowiednich warunków do rozwoju sieci i usług cyfrowych oraz maksymalizacja potencjału wzrostu gospodarczego związanego z gospodarką cyfrową są zgodne ze Strategią Jednolitego Rynku Cyfrowego dla Europy. Cyfryzacja usług publicznych jest także zgodna z projektem programu polityki „Droga ku cyfrowej dekadzie” do 2030 r.

Interwencje realizowane w CS 1(ii) będą komplementarne z interwencją w ramach Programu Interreg Europa 2021-2027.

Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych

W ramach CS główną formą finansowania będzie dotacja. Nie przewiduje się zastosowania instrumentów finansowych.

2.1.2.1.2. Wskaźniki

Wskaźniki produktu								
Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Cel pośredni (2024)	Cel końcowy (2029)
II	1(ii)	EFRR	Słabiej rozwinięte	RCO014	Instytucje publiczne otrzymujące wsparcie na opracowywanie usług, produktów i procesów cyfrowych	szt.	0	76

Wskaźniki rezultatu											
Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Wartość bazowa lub wartość odniesienia	Rok odniesienia	Cel końcowy (2029)	Źródło danych	Uwagi
II	1(ii)	EFRR	Słabiej	RCR011	Użytkownicy nowych i zmodernizowa	użytkownicy/rok	0	nie dotyczy	381541	system teleinf	

			rozwi nięte		nnych publicznych usług, produktów procesów cyfrowych					ormat yczny	
--	--	--	----------------	--	--	--	--	--	--	----------------	--

2.1.2.1.3. Indykatory podział zaprogramowanych zasobów (UE) według rodzaju interwencji

Wymiar 1 – zakres interwencji					
Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
II	EFRR	Słabiej rozwinięte	1(ii)	016 Rozwiązania TIK, usługi elektroniczne, aplikacje dla administracji	Do uzupełnienia na późniejszym etapie prac
II	EFRR	Słabiej rozwinięte	1(ii)	018 Usługi i aplikacje IT w zakresie kompetencji cyfrowych i włączenia cyfrowego	Do uzupełnienia na późniejszym etapie prac
II	EFRR	Słabiej rozwinięte	1(ii)	019 Usługi i aplikacje w zakresie e-zdrowia (w tym e-opieka, internet rzeczy w zakresie aktywności fizycznej i nowoczesnych technologii w służbie osobom starszym)	Do uzupełnienia na późniejszym etapie prac

Wymiar 2 – forma finansowania					
Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
II	EFRR	Słabiej rozwinięte	1(ii)	01 Dotacja	63 940 000

Wymiar 3 – terytorialny mechanizm realizacji i ukierunkowanie terytorialne					
Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
II	EFRR	Słabiej rozwinięte	1(ii)	33 Brak ukierunkowania terytorialnego	Do uzupełnienia na późniejszym etapie prac
II	EFRR	Słabiej rozwinięte	1(ii)	01 Dzielnice miejskie	Do uzupełnienia na późniejszym etapie prac
II	EFRR	Słabiej rozwinięte	1(ii)	02 Miasta, małe miasta i przedmieścia	Do uzupełnienia na późniejszym etapie prac
II	EFRR	Słabiej rozwinięte	1(ii)	03 Miejskie obszary funkcjonalne	Do uzupełnienia na późniejszym etapie prac

Wymiar 6 – uzupełniające obszary tematyczne EFS+					
Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
II	EFRR	Słabiej rozwinięte	1(ii)	Nie dotyczy	Nie dotyczy

Wymiar 7 – „Równouprawnienie płci” w ramach EFS+, EFRR					
Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
II	EFS+	Słabiej rozwinięte	1(ii)	Nie dotyczy	Nie dotyczy

2.1.2.2. Cel szczegółowy- 1(iii) wzmacnianie trwałego wzrostu i konkurencyjności MŚP oraz tworzenie miejsc pracy w MŚP, w tym poprzez inwestycje produkcyjne

2.1.2.2.1. Interwencje w ramach Funduszy

Powiązane rodzaje działań

Opis celów i rezultatów wsparcia

Celem wsparcia jest wspieranie konkurencyjności oraz zwiększenie poziomu cyfryzacji MŚP. Realizacja wsparcia przyczyni się do przyspieszenia procesów automatyzacji i robotyzacji przedsiębiorstw, zwiększenia produktywności przedsiębiorstw, zwiększenia intensywności wykorzystania technologii i wiedzy w gospodarce, zwiększenia możliwości adaptacji i dostosowania się przedsiębiorstw do sytuacji rynkowej, rozwoju usług wspierających prowadzenie działalności na wczesnym etapie rozwoju, a także do umiędzynarodowienia działalności MŚP i zwiększenia atrakcyjności inwestycyjnej województwa lubelskiego. Realizacja wsparcia przyczyni się także do zwiększenia zaawansowania cyfrowego MŚP, a w szczególności do rozwoju Przemysłu 4.0 oraz modeli biznesowych wykorzystujących rozwiązania cyfrowe, opartych na gromadzeniu, analizie, wymianie i przetwarzaniu danych.

Rezultaty wsparcia będą widoczne przede wszystkim w sektorze przedsiębiorstw.

Opis interwencji - rodzaje planowanych działań, typów projektów

W zakresie dotyczącym wspierania konkurencyjności MŚP oraz zwiększenia poziomu cyfryzacji przedsiębiorstw pomoc zostanie skierowana w szczególności na:

- inwestycje w MŚP, w szczególności zwiększające ich zaawansowanie technologiczne i zdolność do wdrażania innowacji (przede wszystkim w zakresie rozwiązań w ramach koncepcji Przemysłu 4.0) oraz zapewniające wygenerowanie lokalnie atrakcyjnych miejsc pracy;
- internacjonalizację MŚP poprzez wzmacnianie potencjału eksportowego lubelskich firm obejmującą m.in. organizację wystaw i spotkań biznesowych mających na celu nawiązanie kontaktów biznesowych oraz zdobycie nowych rynków zbytu, kanałów dystrybucji, w tym elektronicznych hurtowych i detalicznych kanałów dystrybucji, a także organizację wizyt studyjnych, misji gospodarczych oraz udział w międzynarodowych imprezach targowo-wystawienniczych; interwencja powinna stymulować wdrażanie w przedsiębiorstwach kompleksowych strategii eksportowych;
- tworzenie lepszych warunków organizacyjno-prawnych oraz infrastrukturalnych na rzecz MŚP poprzez rozwój potencjału jednostek samorządu terytorialnego, regionalnych i lokalnych instytucji prorozwojowych do prowadzenia interwencji wspierających działalność przedsiębiorstw (przedsiębiorstwa różnej wielkości, będące na różnych etapach rozwoju), w tym usługi inkubacyjne promocja gospodarcza województwa lubelskiego;
- przygotowanie wyselekcjonowanych terenów inwestycyjnych i infrastruktury biznesowej (jak hale produkcyjne, magazyny czy centra logistyczne) służących prowadzeniu działalności gospodarczej przez przedsiębiorstwa;
- inwestycje w transformację modeli biznesowych przedsiębiorstw w kierunku Przemysłu 4.0 i gospodarki opartej na danych, cyfryzacja przedsiębiorstw, zwiększenie wykorzystania systemów procesowych, wsparcie przestawienia się firm na cyfrowy łańcuch dostaw i wprowadzanie produktów i usług opartych na TIK do codziennej działalności, digitalizacja procesów eksportowych, wzmocnienie potencjału przedsiębiorstw do ponownego wykorzystania informacji lub współdzielenia zasobów przedsiębiorstw, wsparcie rozwiązań w zakresie cyberbezpieczeństwa;
- wsparcie prorozwojowych usług dla przedsiębiorców.

Ważnym elementem planowanych przedsięwzięć będzie również rozwój e-kompetencji w społeczeństwie.

Planowane rodzaje działań:

- przygotowanie wyselekcjonowanych terenów inwestycyjnych² w tym uzbrojenie i zapewnienie odpowiedniej jakości infrastruktury biznesowej (jak hale produkcyjne, magazyny czy centra logistyczne) lub poprawa infrastruktury istniejących terenów;
- zapewnienie szerokiego wachlarza wysokiej jakości usług prorozwojowych dla MŚP prowadzących do zwiększenia ich konkurencyjności, produktywności, innowacyjnego rozwoju przy wykorzystaniu potencjału IOB/ośrodków innowacji;
- wsparcie dla MŚP dotyczące inwestycji początkowej, związanej z wyposażeniem/doposażeniem przedsiębiorstwa w celu wprowadzenia na rynek nowych/udoskonalonych produktów/usług/ technologii, w szczególności w sektorach o wyższej wydajności, z dużym udziałem działalności przemysłowej średnio-wysokiej i wysokiej techniki, a jako dodatkowy element projektów wsparcie zastosowania nowoczesnych technologii IT;
- kompleksowe wsparcie promocji oferty MŚP oraz ich internacjonalizacja, począwszy od analizy możliwości wejścia na rynki zagraniczne, poprzez wsparcie w opracowaniu i wdrożeniu strategii wejścia przedsiębiorstwa na rynek zagraniczny, promocję oferty MŚP poprzez udział w targach, wystawach i misjach gospodarczych, tworzenie warunków dla rozwoju przedsiębiorczości oraz obsługi inwestora, a także rozwijanie zaawansowanych form współpracy międzynarodowej;
- wsparcie MŚP na wczesnym etapie rozwoju, obejmujące inwestycje w infrastrukturę oraz nowoczesne technologie IT służące wprowadzeniu nowych produktów/usług/technologii, w tym wsparcie przedsiębiorstw powracających na rynek po uprzedniej likwidacji działalności;
- usługi inkubacyjne dla nowopowstałych firm;
- projekty w zakresie transformacji cyfrowej MŚP (w szczególności w zakresie rozwoju produktów i usług opartych na TIK, zmiany modeli biznesowych w kierunku Przemysłu 4.0 i gospodarki opartej na danych, wsparcie tworzenia systemów i platform analitycznych, w tym wspólnych platform analitycznych przedsiębiorstw, wsparcie rozwiązań w obszarze cyberbezpieczeństwa, a jako dodatkowy element projektów wsparcie rozwoju kompetencji cyfrowych);

Katalog beneficjentów

Głównymi beneficjentami wsparcia będą MŚP lub podmioty wdrażające instrumenty finansowe, natomiast w obszarze dot. wsparcia terenów inwestycyjnych oraz tworzenia warunków dla rozwoju przedsiębiorczości i obsługi inwestora - jednostki samorządu terytorialnego, ich związki, porozumienia i stowarzyszenia, jednostki organizacyjne jednostek samorządu terytorialnego posiadające osobowość prawną, regionalne i lokalne instytucje prorozwojowe, a w obszarze promocji oferty MŚP i ich internacjonalizacji – jednostki samorządu terytorialnego, ich związki, porozumienia i stowarzyszenia, jednostki organizacyjne jednostek samorządu terytorialnego posiadające osobowość prawną oraz MŚP.

Główne/kierunkowe zasady udzielania wsparcia

- W wybranych typach projektów preferowane będą projekty przyczyniające się do powstawania trwałych miejsc pracy.

² Typ projektu dot. terenów inwestycyjnych będzie realizowany wyłącznie, jeśli zmianie ulegną zastrzone kryteria, przede wszystkim związane z koniecznością obniżenia wsparcia w przypadku lokowania na terenie inwestycyjnym dużego przedsiębiorstwa, ograniczeniem możliwości dofinansowania infrastruktury drogowej, zakazem niepowielania dostępnej infrastruktury terenów inwestycyjnych, wymogiem maksymalnego wykorzystania tworzonych w ramach wsparcia terenów inwestycyjnych. Ograniczenia te, nałożone przez KE w perspektywie finansowej 2014-2020, doprowadziły, iż działanie, które miało przyczynić się do zwiększenia potencjału inwestycyjnego województwa lubelskiego i stworzenia dogodnych warunków do rozwoju przedsiębiorczości, spotkało się z minimalnym zainteresowaniem.

- Podstawowym trybem wyboru projektów będzie tryb konkurencyjny. Tryb niekonkurencyjny znajdzie zastosowanie w przypadku projektów ujętych w Kontrakcie Programowym dla Województwa Lubelskiego oraz innych przedsięwzięć strategicznych, w tym projektów przyczyniających się do wspierania konkurencyjności oraz zwiększenie poziomu cyfryzacji MŚP oraz dla projektów realizowanych w formule ZIT.

Główne grupy docelowe

Grupy docelowe objęte wsparciem: MŚP i ich pracownicy, duże przedsiębiorstwa i ich pracownicy (dotyczy wsparcia terenów inwestycyjnych).

Działania na rzecz zapewnienia równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji

W ramach ww. celu przestrzegane będą zasady horyzontalne, o których mowa w art. 3 Traktatu o Unii Europejskiej oraz w art. 10 *Traktatu o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej*, z uwzględnieniem *Karty Praw podstawowych Unii Europejskiej*, *Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych (Konwencja ONZ)* oraz art. 6a i 73 *Rozporządzenia Ogólnego* (także w zakresie spełnienia horyzontalnych warunków podstawowych, jak również właściwe przepisy krajowe oraz stosowne wytyczne ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego. Podczas przygotowania, wdrażania, monitorowania i ewaluacji Programu przestrzegane będą zasady równości szans i zapobiegania dyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię, światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną. Istotne będzie również zapewnienie dostępności produktów, towarów i usług dla wszystkich użytkowników, zgodnie obowiązującymi przepisami, w tym art. 9 *Konwencji ONZ*. Zasady horyzontalne, w tym wyrównywanie szans i polityka antydyskryminacyjna znajdują odzwierciedlenie w kryteriach wyboru projektów, a proces wyboru operacji będzie przejrzysty, rzetelny i bezstronny. Przestrzeganie zasad horyzontalnych zapewni stosowanie adekwatnych procedur na każdym etapie realizacji Programu.

Zostanie to zapewnione poprzez zastosowanie zasady projektowania uniwersalnego z uwzględnieniem specyficznych potrzeb użytkowników. Projektowane systemy teleinformatyczne, dokumenty oraz strony internetowe powinny spełniać standardy WCAG 2.1. na poziomie AA w odniesieniu do stron internetowych, systemów teleinformatycznych i dokumentów. Istotne będzie zapewnienie możliwości pracy na odległość lub elastycznych form zatrudnienia dla KiM. Rekrutacja uczestników projektu jak i szkoleń będzie uwzględniała możliwość dotarcia do wszystkich zainteresowanych poprzez różne kanały przekazu. Zapewniony zostanie równy dostęp dla KiM i/lub OzN do szkoleń/usług doradczych i do wykonywania zawodów oraz adekwatności szkoleń i doradztwa do potrzeb rynku pracy.

Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych

W celu zwiększenia efektywności podejmowanych interwencji poprzez realizację zintegrowanych projektów odpowiadających w sposób kompleksowy na potrzeby oraz problemy rozwojowe miast i obszarów powiązanych z nimi funkcjonalnie w przedmiotowym celu szczegółowym zaplanowano wykorzystanie instrumentu ZIT. Instrument ZIT będzie realizowany na terenie obszarów strategicznej interwencji w postaci Miejskich Obszarów Funkcjonalnych wskazanych w SRWL2030.

Możliwość zastosowania preferencji dla projektów wynikających ze strategii terytorialnych opracowanych przez partnerstwa JST w celu wdrażania Innego Instrumentu Terytorialnego (strategii rozwoju ponadlokalnego lub strategii IIT).

Przedsięwzięcia, wynikające ze strategii terytorialnych, opracowanych w ramach projektu Centrum Wsparcia Doradczego, uzyskują preferencje w postaci premii punktowych w naborach konkurencyjnych.

Działania międzyregionalne, transgraniczne i transnarodowe

Działania w cs 1(iii) będą realizowane na poziomie regionalnym, jednakże przewidziano także przedsięwzięcia międzyregionalne i transnarodowe związane z promocją przedsiębiorstw. Projekty w ramach tego celu szczegółowego przyczynią się do wspierania konkurencyjności oraz zwiększania poziomu cyfryzacji MŚP.

Zwiększenie konkurencyjności i umiędzynarodowienia małych i średnich przedsiębiorstw zostały określone jako inwestycje wysoce priorytetowe w Załączniku D do sprawozdania krajowego w ramach Europejskiego Semestru 2019 dla państw członkowskich UE.

Działania realizowane w obszarze CS 1(iii), a zwłaszcza transformacja w kierunku Przemysłu 4.0 i gospodarki opartej na danych przyczynią się również do realizacji zaplanowanych działań w zakresie zielonej transformacji w ramach Programu Zielony Ład.

Interwencje realizowane w CS 1(iv) będą komplementarne z interwencją w ramach Programu Interreg Europa 2021-2027.

Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych

Instrumenty finansowe będą stosowane do wspierania inwestycji w zakresie budowy lub rozbudowy infrastruktury przedsiębiorstw, mających na celu wprowadzenie nowych lub ulepszonych produktów/usług/procesów w skali przedsiębiorstwa. Planuje się także skorzystanie z opcji przewidzianej w art. 58 ust. 5 rozp. ogólnym 2021-2027: łączenia IF z dotacjami w ramach jednej operacji, m.in. dla inwestycji przedsiębiorstw znajdujących się we wczesnej fazie rozwoju, mających utrudniony dostęp do finansowania oraz przedsiębiorstw wracających na rynek po uprzedniej likwidacji działalności.

2.1.2.2.2. Wskaźniki

Wskaźniki produktu								
Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Cel pośredni (2024)	Cel końcowy (2029)
II	1 (iii)	EFRR	Słabiej rozwinięte	RCO001	Przedsiębiorstwa objęte wsparciem (w tym: mikro, małe, średnie, duże)	przedsiębiorstwa	11	1 132

Wskaźniki rezultatu											
Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Wartość bazowa lub wartość odniesienia	Rok odniesienia	Cel końcowy (2029)	Źródło danych	Uwagi
II	1(iii)	EFRR	Słabiej rozwinięte	RCR002	Inwestycje prywatne uzupełniające wsparcie publiczne (w tym: dotacje, instrumenty finansowe)	euro	0	Nie dotyczy	7 486 099	system teleinformatyczny	

II	1(iii)	EFRR	Słabiej rozwinięte	RCR003	Małe i średnie przedsiębiorstwa (MŚP) wprowadzające innowacje produktowe lub procesowe	przedsiębiorstwa	0	Nie dotyczy	227	system teleinformatyczny
----	--------	------	--------------------	--------	--	------------------	---	-------------	-----	--------------------------

2.1.2.2.3. Indykatywny podział zaprogramowanych zasobów (UE) według rodzaju interwencji

Wymiar 1 – zakres interwencji					
Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
II	EFRR	Słabiej rozwinięte	1(iii)	001 Inwestycje w środki trwałe, w tym infrastrukturę badawczą, w mikroprzedsiębiorstwach bezpośrednio związane z działaniami badawczymi i innowacyjnymi	Do uzupełnienia na późniejszym etapie prac
II	EFRR	Słabiej rozwinięte	1(iii)	002 Inwestycje w środki trwałe, w tym infrastrukturę badawczą, w małych i średnich przedsiębiorstwach (w tym prywatnych organizacjach badawczych) bezpośrednio związane z działaniami badawczymi i innowacyjnymi	Do uzupełnienia na późniejszym etapie prac
II	EFRR	Słabiej rozwinięte	1(iii)	005 Inwestycje w wartości niematerialne i prawne w mikroprzedsiębiorstwach bezpośrednio związane z działaniami badawczymi i innowacyjnymi	Do uzupełnienia na późniejszym etapie prac
II	EFRR	Słabiej rozwinięte	1(iii)	006 Inwestycje w wartości niematerialne i prawne w MŚP (w tym prywatnych organizacjach badawczych) bezpośrednio związane z działaniami badawczymi i innowacyjnymi	Do uzupełnienia na późniejszym etapie prac
II	EFRR	Słabiej rozwinięte	1(iii)	013 Cyfryzacja MŚP (w tym handel elektroniczny, e-biznes i sieciowe procesy biznesowe, ośrodki innowacji cyfrowych, żywe laboratoria, przedsiębiorcy internetowi i przedsiębiorstwa ICT typu start-up, usługi B2B)	Do uzupełnienia na późniejszym etapie prac
II	EFRR	Słabiej rozwinięte	1(iii)	018 Usługi i aplikacje IT w zakresie kompetencji cyfrowych i włączenia cyfrowego	Do uzupełnienia na późniejszym etapie prac
II	EFRR	Słabiej rozwinięte	1(iii)	020 Infrastruktura biznesowa dla MŚP (w tym parki i obiekty przemysłowe)	Do uzupełnienia na późniejszym etapie prac
II	EFRR	Słabiej rozwinięte	1(iii)	021 Rozwój działalności i umiędzynarodowienie MŚP, w tym inwestycje produkcyjne	Do uzupełnienia na późniejszym etapie prac
II	EFRR	Słabiej rozwinięte	1(iii)	024 Zaawansowane usługi wsparcia dla MŚP i grup MŚP (w tym usługi w zakresie zarządzania, marketingu i projektowania)	Do uzupełnienia na późniejszym etapie prac

Wymiar 2 – forma finansowania					
Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
II	EFRR	Słabiej rozwinięte	1(iii)	01 Dotacja	39 975 000

II	EFRR	Słabiej rozwinięte	1(iii)	03 Wsparcie poprzez instrumenty finansowe: pożyczka	52 650 000
II	EFRR	Słabiej rozwinięte	1(iii)	05 Wsparcie poprzez instrumenty finansowe: dotacje w ramach operacji instrumentu finansowego.	4 875 000

Wymiar 3 – terytorialny mechanizm realizacji i ukierunkowanie terytorialne					
Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
II	EFRR	Słabiej rozwinięte	1(iii)	33 Brak ukierunkowania terytorialnego	Do uzupełnienia na późniejszym etapie prac
II	EFRR	Słabiej rozwinięte	1(iii)	01 Dzielnice miejskie	Do uzupełnienia na późniejszym etapie prac
II	EFRR	Słabiej rozwinięte	1(iii)	02 Miasta, małe miasta i przedmieścia	Do uzupełnienia na późniejszym etapie prac
II	EFRR	Słabiej rozwinięte	1(iii)	03 Miejskie obszary funkcjonalne	Do uzupełnienia na późniejszym etapie prac

Wymiar 6 – uzupełniające obszary tematyczne EFS+					
Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
II	EFS+	Słabiej rozwinięte	1(iii)	Nie dotyczy	Nie dotyczy

Wymiar 7 – „Równouprawnienie płci” w ramach EFS+, EFRR					
Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
II	EFRR	Słabiej rozwinięte	1(iii)	Do uzupełnienia na późniejszym etapie prac	Do uzupełnienia na późniejszym etapie prac

2.1.3. Priorytet III Ochrona zasobów środowiska i klimatu

2.1.3.1. Cel szczegółowy 2(iv) wspieranie przystosowania się do zmian klimatu i zapobiegania ryzyku związanemu z klęskami żywiołowymi i katastrofami, a także odporności, z uwzględnieniem podejścia ekosystemowego

2.1.3.1.1. Interwencje w ramach Funduszy

Powiązane rodzaje działań

Cele i rezultaty wsparcia:

Działania związane z dostosowaniem do zmian klimatu i podejmowaniem działań zapobiegawczych, mających na celu łagodzenie skutków występowania zagrożeń naturalnych, w tym ekstremalnych zjawisk pogodowych są kluczowym elementem polityki Unii Europejskiej w sektorze środowiska. Dla minimalizowania przyczyn i skutków najczęściej obserwowanych zjawisk katastrofalnych – powodzi i suszy – istnieje potrzeba wsparcia służącej temu infrastruktury, z uwzględnieniem wariantów w najmniejszym stopniu wpływających negatywnie na środowisko naturalne. Potrzebne są działania ukierunkowane na ograniczenie odpływu wody opadowej oraz jej magazynowanie (zarówno w naturalnych zbiornikach retencyjnych jak i w profilu glebowym) oraz na zwiększenie poziomu zagospodarowania/ retencjonowania wód opadowych i roztopowych w miejscu ich powstawania, w szczególności na terenach zurbanizowanych. Dlatego też istotne są inwestycje z zakresu małej retencji oraz rozwoju błękitnej i zielonej infrastruktury, w szczególności ochrona naturalnych terenów podmokłych, istniejącej zieleni miejskiej oraz zwiększenie udziału powierzchni biologicznie czynnych na obszarach zurbanizowanych. W skutecznej ochronie przed skutkami zagrożeń naturalnych znaczącą rolę odgrywają również inwestycje we wsparcie systemów ratownictwa i ostrzegania środowiskowego. Dodatkowym wzmocnieniem podejmowanych działań będzie edukacja mieszkańców terenu, którego dotyczy wsparcie w zakresie kwestii klimatycznych oraz ochrony zasobów wodnych. Rezultatem wsparcia będzie minimalizowanie skutków zmian klimatu dla środowiska, gospodarki i społeczeństwa województwa lubelskiego. Zwiększona retencja wody, mająca na celu spowolnienie lub powstrzymanie odpływu wody (w tym wód opadowych i roztopowych na terenach zurbanizowanych), będzie miała wpływ na poprawę bilansu wodnego oraz na zmniejszenie zagrożenia podtopieniami, powodzią oraz suszą w regionie, co w konsekwencji przełoży się również na ograniczenie strat w środowisku i gospodarce. Wzmocnienie systemów ratownictwa oraz podniesienie sprawności służb ratowniczych wpłyną na poprawę bezpieczeństwa ludności województwa poprzez możliwość szybszej reakcji na zdarzenia będące skutkiem zagrożeń naturalnych. Działania dotyczące adaptacji terenów zurbanizowanych do obserwowanych uwarunkowań klimatycznych i związanych z tym zjawisk pozwolą na zwiększenie odporności miast na bodźce klimatyczne, poprawią jakość mikroklimatu w przestrzeni miejskiej oraz przyczynią się do kształtowania skutecznej polityki środowiskowej w odpowiedzi na negatywne konsekwencje związane ze zmianami klimatu.

Opis interwencji - rodzaje planowanych działań, typów projektów:

Realizacja celu dostosowania do zmiany klimatu, zapobiegania ryzyku i odporności na klęski żywiołowe będzie obejmować w szczególności:

- Rozwój potencjału służb publicznych poprzez wyposażenie w sprzęt i materiały do prowadzenia akcji ratowniczych i usuwania skutków zagrożeń naturalnych, w tym doposażenie magazynów przeciwpowodziowych;
- Rozwijanie systemów prognozowania i ostrzegania środowiskowego;
- Budowę, przebudowę, rozbudowę, remont budowli i urządzeń dla celów ochrony przed pożarami lasów;

- Wspieranie inwestycji w zakresie małej retencji wodnej, w szczególności w naturalnych ekosystemach, na obszarach cennych przyrodniczo oraz ekosystemach przekształconych wykorzystywanych na potrzeby produkcji rolnej, w tym poprzez zabiegi agrotechniczne, dobór gatunków i zbiorowisk roślin;
- Zrównoważone zagospodarowanie wód opadowych i roztopowych, w szczególności z wykorzystaniem zielonej i błękitnej infrastruktury oraz zastosowanie wodoprzepuszczalnych nawierzchni;
- Projekty w zakresie adaptacji do zmian klimatu miast o gęstości zaludnienia nie większej niż 1 000 mieszkańców/km² w tym nieposiadających planów adaptacji do zmian klimatu, z wyłączeniem miast wspieranych w Programie Polska Wschodnia (FEPW);
- Działania informacyjno-edukacyjne i edukacyjne w zakresie kwestii klimatycznych oraz ochrony zasobów wodnych - jako element szerszego projektu związanego z adaptacją do zmian klimatu.

Katalog beneficjentów:

- Jednostki samorządu terytorialnego, ich związki, porozumienia i stowarzyszenia,
- Jednostki organizacyjne jednostek samorządu terytorialnego posiadające osobowość prawną,
- Jednostki Ochotniczej Straży Pożarnej włączone do Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego,
- Państwowa Straż Pożarna w zakresie projektu „Dostosowanie Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego na terenie województwa lubelskiego do zmian klimatycznych, zmian w środowisku naturalnym oraz zagrożeń cywilizacyjnych”, zapisanego w Kontrakcie Programowym w ramach *Funduszy Europejskich dla Lubelskiego 2021-2027*,
- Wodne Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe,
- Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe i jego jednostki organizacyjne,
- Spółki Wodne i ich związki,
- Spółki Wspólnot Gruntowych,
- Spółdzielnie mieszkaniowe, Wspólnoty mieszkaniowe,
- Podmioty tworzące system szkolnictwa wyższego i nauki,
- Kościoły i związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych,
- Organizacje pozarządowe,
- Instytucje oświatowe,
- Jednostki sektora finansów publicznych posiadające osobowość prawną działające w sferze ochrony środowiska,
- Spółki prawa handlowego, w których większość udziałów lub akcji posiadają jednostki samorządu terytorialnego lub ich związki,
- Mikro, małe i średnie przedsiębiorstwa (zgodnie z definicją zawartą w zaleceniu Komisji 2003/361/WE z dnia 6 maja 2003 r. dotyczącym definicji mikroprzedsiębiorstw oraz małych i średnich przedsiębiorstw, Dz.U. L 124 z 20.05.2003), prowadzące działalność gospodarczą na terenie województwa lubelskiego, potwierdzoną wpisem do odpowiedniego rejestru.

Główne/kierunkowe zasady udzielania wsparcia:

Głównym trybem wyboru projektów do dofinansowania będzie tryb konkurencyjny. Dopuszcza się zastosowanie trybu niekonkurencyjnego dla projektów o strategicznym znaczeniu dla społeczno - gospodarczego rozwoju regionu, w tym także m.in. projektów realizowanych w formule ZIT po spełnieniu określonych warunków. Projekty powinny realizować cele lub zadania publiczne, zgodnie z SRWL2030 i innymi dokumentami strategicznymi. Dofinansowanie działań infrastrukturalnych związanych z poprawą małej retencji na terenie województwa lubelskiego będzie się opierało o założenia Dyrektywy 2000/60/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 23 października 2000 r. ustanawiająca ramy wspólnotowego działania w dziedzinie polityki wodnej, tzw. Ramowa Dyrektywa

Wodna. Wspierane będą projekty niemające negatywnego wpływu na stan lub potencjał jednolitych części wód.

Wsparcie infrastruktury służącej do zagospodarowywania wód opadowych i roztopowych na terenach zurbanizowanych będzie realizowane z preferowaniem rozwiązań wykorzystujących błękitno-zieloną infrastrukturę i rozwiązania oparte na naturalnych procesach zachodzących w przyrodzie. Działania związane z budową i modernizacją konwencjonalnej infrastruktury zagospodarowywania wód opadowo-roztopowych będą przedmiotem finansowania pod warunkiem, że nie będą stanowiły głównego elementu projektu i będą ściśle powiązane z komponentami dotyczącymi zatrzymania i wykorzystania wód na miejscu, m.in. poprzez wdrożenie systemowych (kompleksowych) rozwiązań retencjonowania, infiltracji oraz wykorzystania wód opadowych na cele gospodarczo-bytowe (np. nawadnianie lub podlewanie terenów zielonych).

Projekty infrastrukturalne w zakresie dostosowania do zmiany klimatu, zapobiegania ryzyku i odporności na klęski żywiołowe powinny uwzględniać naturalne warunki siedliskowe w obszarze inwestycji, a w przypadku lokalizacji na obszarach objętych formami ochrony przyrody, uwzględniać również zasady ich ochrony zawarte w odrębnych dokumentach planistycznych. Wsparcie dla miast o gęstości zaludnienia nie większej niż 1000 mieszkańców/km² nieposiadających planów adaptacji może dotyczyć również opracowania takiego planu.

Działania z zakresu edukacji dotyczącej kwestii klimatycznych oraz ochrony zasobów wodnych mogą być realizowane wyłącznie jako element projektu.

Główne grupy docelowe

Grupą docelową podejmowanych działań będą mieszkańcy województwa lubelskiego, osoby, instytucje i przedsiębiorstwa korzystające z rezultatów projektu.

Działania na rzecz zapewnienia równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji

W ramach celu szczegółowego przestrzegane będą zasady horyzontalne, o których mowa w art. 3 Traktatu o Unii Europejskiej oraz w art. 10 *Traktatu o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej*, z uwzględnieniem *Karty Praw podstawowych Unii Europejskiej*, *Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych (Konwencja ONZ)* oraz art. 6a i 73 *Rozporządzenia Ogólnego* (także w zakresie spełnienia horyzontalnych warunków podstawowych, jak również właściwe przepisy krajowe oraz stosowne wytyczne ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego. Podczas przygotowania, wdrażania, monitorowania i ewaluacji Programu przestrzegane będą zasady równości szans i zapobiegania dyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię, światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną. Istotne będzie również zapewnienie dostępności produktów, towarów i usług dla wszystkich użytkowników, zgodnie obowiązującymi przepisami, w tym art. 9 *Konwencji ONZ*. Zasady horyzontalne, w tym wyrównywanie szans i polityka antidyskryminacyjna znajdują odzwierciedlenie w kryteriach wyboru projektów, a proces wyboru operacji będzie przejrzysty, rzetelny i bezstronny. Przestrzeganie zasad horyzontalnych zapewni stosowanie adekwatnych procedur na każdym etapie realizacji Programu.

Działania obejmować będą m.in. konieczność zapewnienia równego dostępu do produktów, rezultatów projektu dla wszystkich użytkowników, poprzez wymóg zasady uniwersalnego projektowania i dostosowania wspartej infrastruktury do potrzeb OzN np. poprzez możliwość samodzielnego użytkowania/obsługi produktu projektu. W przypadku usług świadczonych drogą elektroniczną zastosowany zostanie standard dostępności cyfrowej WCAG 2.1. na poziomie AA.

W ramach działalności informacyjno-promocyjnej istnieje obowiązek zakupu urządzeń lub innych środków technicznych do obsługi osób słabosłyszących, np. pętli indukcyjnych, systemów FM lub

urządzeń opartych o inne technologie, których celem jest wspomaganie słyszenia podczas przeprowadzanych szkoleń.

Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych

W celu zwiększenia efektywności podejmowanych interwencji poprzez realizację zintegrowanych projektów odpowiadających w sposób kompleksowy na potrzeby oraz problemy rozwojowe miast i obszarów powiązanych z nimi funkcjonalnie w przedmiotowym celu szczegółowym zaplanowano wykorzystanie instrumentu ZIT. Instrument ZIT będzie realizowany na terenie obszarów strategicznej interwencji w postaci Miejskich Obszarów Funkcjonalnych wskazanych w SRWL2030.

Możliwość zastosowania preferencji dla projektów wynikających ze strategii terytorialnych opracowanych przez partnerstwa JST w celu wdrażania Innego Instrumentu Terytorialnego (strategii rozwoju ponadlokalnego lub strategii IIT).

Przedsięwzięcia, wynikające ze strategii terytorialnych, opracowanych w ramach projektu Centrum Wsparcia Doradczego, uzyskują preferencje w postaci premii punktowych w naborach konkurencyjnych.

Działania międzyregionalne, transgraniczne i transnarodowe

Działania w cs 2(iv) związane z dostosowaniem do zmian klimatu i podejmowaniem działań zapobiegawczych mających na celu łagodzenie skutków występowania zagrożeń naturalnych będą realizowane wyłącznie na poziomie regionalnym. Nie przewiduje się działań międzyregionalnych, transgranicznych i transnarodowych. Jednakże, pomimo regionalnego charakteru projektów, efekty ich oddziaływania wykraczać będą poza granice Województwa Lubelskiego, a zaplanowane działania ukierunkowane na zwiększenie odporności na zmiany klimatu są komplementarne z działaniami wynikającymi z programów o charakterze międzyregionalnym, ponadnarodowym i transgranicznym: Interreg Europa 2021-2027, Interreg Europa Środkowa 2021-2027, Program Współpracy Transgranicznej Interreg Polska – Ukraina 2021-2027.

Na etapie oceny projektów przed dofinansowaniem, weryfikowane będzie, czy dla przedsięwzięcia mogącego znacząco oddziaływać na środowisko prowadzone było postępowanie transgraniczne. Możliwość wystąpienia oddziaływań transgranicznych oceniana będzie na etapie postępowania w sprawie wydania decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach. Postępowanie transgraniczne z udziałem zainteresowanych państw prowadzone będzie zgodnie z obowiązującym prawem.

Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych

W ramach CS główną formą finansowania będzie dotacja. Nie przewiduje się zastosowania instrumentów finansowych.

2.1.3.1.2. Wskaźniki

Wskaźniki produktu								
Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Cel pośredni (2024)	Cel końcowy (2029)
III	2 (iv)	EFRR	Słabiej rozwinięte	PLRO041	Liczba jednostek służb ratowniczych wyposażonych w sprzęt do prowadzenia akcji ratowniczych	szt.	0	400

					usuwania skutków katastrof				
III	2 (iv)	EFRR	Słabiej rozwinięte	RCO024	Inwestycje w nowe lub zmodernizowane systemy monitorowania, gotowości, ostrzegania i reagowania w kontekście klęsk żywiołowych i katastrof w przypadku klęsk żywiołowych	euro	0		3 204 353
III	2 (iv)	EFRR	Słabiej rozwinięte	RCO026	Zielona infrastruktura wybudowana lub zmodernizowana w celu przystosowania się do zmian klimatu	ha	0		156
III	2 (iv)	EFRR	Słabiej rozwinięte	RCO028	Powierzchnia objęta środkami ochrony przed niekontrolowanymi pożarami	ha			468 542

Wskaźniki rezultatu											
Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Wartość bazowa lub wartość odniesienia	Rok odniesienia	Cel końcowy (2029)	Źródło danych	Uwagi
III	2 (iv)	EFRR	Słabiej rozwinięte	RCR035	Ludność odnosząca korzyści ze środków ochrony przeciwpożarowej	osoby	0	Nie dotyczy	2 000 000	system teleinformatyczny	
III	2 (iv)	EFRR	Słabiej rozwinięte	RCR036	Ludność odnosząca korzyści ze środków ochrony przed niekontrolowanymi pożarami	osoby	0	Nie dotyczy	2 000 000	system teleinformatyczny	
III	2 (iv)	EFRR	Słabiej rozwinięte	RCR037	Ludność odnosząca korzyści ze środków ochrony przed klęskami żywiołowymi związanymi z klimatem (oprócz powodzi lub niekontrolow	osoby	0	Nie dotyczy	2 000 000	system teleinformatyczny	

					anych pożarów)						
--	--	--	--	--	-------------------	--	--	--	--	--	--

2.1.3.1.3. Indykatory podział zaprogramowanych zasobów (UE) według rodzaju interwencji

Wymiar 1 – zakres interwencji					
Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
III	EFRR	Słabiej rozwinięte	2 (iv)	058 Działania w zakresie przystosowania się do zmian klimatu oraz zapobieganie ryzykom związanym z klimatem i zarządzanie nimi: powódzie i osunięcia ziemi (w tym zwiększanie świadomości, ochrona ludności i systemy zarządzania klęskami żywiołowymi i katastrofami, infrastruktura i podejście ekosystemowe)	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac
III	EFRR	Słabiej rozwinięte	2 (iv)	059 Działania w zakresie przystosowania się do zmian klimatu oraz zapobieganie ryzykom związanym z klimatem i zarządzanie nimi: pożary (w tym zwiększanie świadomości, ochrona ludności i systemy zarządzania klęskami żywiołowymi i katastrofami, infrastruktura i podejście ekosystemowe)	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac
III	EFRR	Słabiej rozwinięte	2 (iv)	060 Działania w zakresie przystosowania się do zmian klimatu oraz zapobieganie ryzykom związanym z klimatem i zarządzanie nimi: inne ryzyka, np. burze i susze (w tym zwiększanie świadomości, ochrona ludności i systemy zarządzania klęskami żywiołowymi i katastrofami, infrastruktura i podejście ekosystemowe)	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac

Wymiar 2 – forma finansowania					
Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
III	EFRR	Słabiej rozwinięte	2 (iv)	01 Dotacja	90 790 000

Wymiar 3 – terytorialny mechanizm realizacji i ukierunkowanie terytorialne					
Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
III	EFRR	Słabiej rozwinięte	2 (iv)	33 Brak ukierunkowania terytorialnego	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac
III	EFRR	Słabiej rozwinięte	2 (iv)	01 Dzielnice miejskie	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac
III	EFRR	Słabiej rozwinięte	2 (iv)	02 Miasta, małe miasta i przedmieścia	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac
III	EFRR	Słabiej rozwinięte	2 (iv)	03 Miejskie obszary funkcjonalne	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac

Wymiar 6 – uzupełniające obszary tematyczne EFS+					
Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
III	EFS+	Słabiej rozwinięte	2 (iv)	Nie dotyczy	Nie dotyczy

Wymiar 7 – „Równouprawnienie płci” w ramach EFS+, EFRR					
Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
III	EFRR	Słabiej rozwinięte	2 (iv)	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac

2.1.3.2. Cel szczegółowy 2(v) wspieranie dostępu do wody oraz zrównoważonej gospodarki wodnej

2.1.3.2.1. Interwencje w ramach Funduszy

Powiązane rodzaje działań

Cele i rezultaty wsparcia:

Uwzględniając cel Dyrektywy 2000/60/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 23 października 2000 r. ustanawiającej ramy wspólnotowego działania w dziedzinie polityki wodnej, tzw. Ramowej Dyrektywy Wodnej, zakładający dążenie przez państwa członkowskie do osiągnięcia / utrzymania dobrego stanu wód, kluczową kwestią w zakresie zrównoważonej gospodarki wodnej jest podjęcie działań w sektorze gospodarki wodno-ściekowej ukierunkowanych na poprawę jakości wód. W tym celu istnieje potrzeba wsparcia infrastruktury związanej z odprowadzaniem i oczyszczaniem ścieków komunalnych. Na terenie województwa wymogów dyrektywy Rady z dnia 21 maja 1991 r. dotyczącej oczyszczania ścieków komunalnych (91/271/EWG) w dalszym ciągu nie spełnia 28 aglomeracji z przedziału 2-10 tys. i 2 z przedziału 10-15 tys. RLM. Ponadto istotnym aspektem zrównoważonej gospodarki wodnej jest zapewnienie niezawodności systemów zaopatrzenia w wodę, w szczególności poprzez ograniczenie strat w dostawach wody pitnej i zmniejszenie ryzyka wystąpienia awarii oraz efektywne wykorzystanie istniejących zasobów wody pitnej. Podjęte działania pozytywnie wpłyną na stan ilościowy i jakościowy wód podziemnych, stanowiących główne źródło zaopatrzenia ludności i gospodarki w wodę w województwie lubelskim, przyczynią się do poprawy stanu środowiska naturalnego, a także jakości życia mieszkańców, zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju.

Opis interwencji - rodzaje planowanych działań, typów projektów:

W ramach wsparcia zrównoważonej gospodarki wodnej przewiduje się następujące typy projektów:

- projekty z zakresu gospodarki ściekowej w aglomeracjach od 2 do 15 tyś RLM ujętych w KPOŚK, które nie spełniają wymogów Dyrektywy Rady z dnia 21 maja 1991 r. dotyczącej oczyszczania ścieków komunalnych;
- projekty z zakresu budowy, modernizacji infrastruktury do ujmowania, uzdatniania i dystrybucji wody, dla których zapewniony jest odpowiedni sposób zagospodarowania ścieków zgodny z Dyrektywą Rady z dnia 21 maja 1991 r., dotyczącą oczyszczania ścieków komunalnych;
- projekty z zakresu modernizacji, naprawy infrastruktury do ujmowania, uzdatniania i dystrybucji wody, ograniczające straty w dostawach wody do spożycia, zmniejszające ryzyko wystąpienia awarii oraz zwiększające efektywność wykorzystania wody w gminach o liczbie ludności nie większej niż 15 tyś. mieszkańców;
- **Katalog beneficjentów:**
- Jednostki samorządu terytorialnego, ich związki, porozumienia i stowarzyszenia;
- Jednostki organizacyjne jednostek samorządu terytorialnego posiadające osobowość prawną;
- Spółki prawa handlowego, w których większość udziałów lub akcji posiadają jednostki samorządu terytorialnego lub ich związki;
- Podmioty działające w oparciu o partnerstwo publiczno-prywatne;
- Spółki wodne i ich związki,
- Jednostki sektora finansów publicznych posiadające osobowość prawną działające w sferze ochrony środowiska.

Główne/kierunkowe zasady udzielania wsparcia:

Głównym trybem wyboru projektów do dofinansowania będzie tryb konkurencyjny. Dopuszcza się zastosowanie trybu niekonkurencyjnego dla projektów o strategicznym znaczeniu dla społeczno - gospodarczego rozwoju regionu, w tym także m.in. projektów realizowanych w formule ZIT po

spełnieniu określonych warunków. Projekty powinny realizować cele lub zadania publiczne, zgodnie ze SRWL2030 roku i innymi dokumentami strategicznymi.

Dokumentem stanowiącym podstawę do wyboru projektów w zakresie odprowadzania i oczyszczania ścieków będzie KPOŚK zawierający listę potrzeb inwestycyjnych w poszczególnych aglomeracjach. Dofinansowanie do projektów z zakresu gospodarki wodno-ściekowej, realizowanych na terenie aglomeracji ujętych w KPOŚK, będzie możliwe jedynie w przypadku posiadania obowiązującej uchwały w sprawie wyznaczenia aglomeracji na przedmiotowym obszarze. W tym kontekście wsparcie będą mogły uzyskać wyłącznie aglomeracje, które nie spełniają wymogów dyrektywy Rady z dnia 21 maja 1991 r. dotyczącej oczyszczania ścieków komunalnych. Projekty będą realizowane w ramach dwóch priorytetów, w kolejności: priorytet 1 aglomeracje w przedziale 10-15 tys. RLM, priorytet 2 aglomeracje z przedziału 2-10 tys. RLM, pod warunkiem, że potrzeby priorytetu 1 zostały zrealizowane. W uzasadnionych przypadkach w ramach zintegrowanej gospodarki ściekowej w aglomeracji dopuszczalna będzie budowa przydomowych oczyszczalni ścieków pod warunkiem zapewnienia ekonomicznie uzasadnionych i trwałych finansowo rozwiązań. W zakresie zaopatrzenia w wodę priorytetem będzie ograniczanie strat wody oraz efektywne wykorzystanie istniejących zasobów wody pitnej. Tego typu projekty będą mogły być wspierane niezależnie od projektów ściekowych, a podstawę do ich wyboru stanowić będzie załącznik do Programu inwestycyjnego w zakresie poprawy jakości i ograniczania strat wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi. Realizacja projektów związanych ze wsparciem systemów zaopatrzenia w wodę polegających na ich budowie lub modernizacji będzie dopuszczalna w ograniczonym zakresie w ramach projektów dotyczących gospodarki ściekowej lub gdy na danym zakresie zapewniony jest sposób zagospodarowania ścieków zgodny z Dyrektywą Rady z dnia 21 maja 1991 r. dotyczącą oczyszczania ścieków komunalnych.

Wsparcie projektów z zakresu gospodarki wodno-ściekowej będzie realizowane z preferowaniem inwestycji na terenach wiejskich, obszarach atrakcyjnych turystycznie, obszarach chronionych i w bliskim sąsiedztwie obszarów chronionych, z zastrzeżeniem, że inwestycje na obszarach chronionych dotyczyć będą zmniejszenia negatywnego oddziaływania na te obszary. Premiowane będą również projekty, które w znacznym stopniu przyczyniają się do realizacji zapisów SUE RMB, z uwagi na położenie województwa głównie w zlewni rzeki Wisły.

Główne grupy docelowe

Grupą docelową podejmowanych działań będą mieszkańcy województwa lubelskiego, osoby, instytucje i przedsiębiorstwa korzystające z rezultatów projektu.

Działania na rzecz zapewnienia równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji

W ramach celu szczegółowego przestrzegane będą zasady horyzontalne, o których mowa w art. 3 Traktatu o Unii Europejskiej oraz w art. 10 *Traktatu o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej*, z uwzględnieniem *Karty Praw podstawowych Unii Europejskiej*, *Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych (Konwencja ONZ)* oraz art. 6a i 73 *Rozporządzenia Ogólnego* (także w zakresie spełnienia horyzontalnych warunków podstawowych, jak również właściwe przepisy krajowe oraz stosowne wytyczne ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego. Podczas przygotowania, wdrażania, monitorowania i ewaluacji Programu przestrzegane będą zasady równości szans i zapobiegania dyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię, światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną. Istotne będzie również zapewnienie dostępności produktów, towarów i usług dla wszystkich użytkowników, zgodnie obowiązującymi przepisami, w tym art. 9 *Konwencji ONZ*. Zasady horyzontalne, w tym wyrównywanie szans i polityka antidyskryminacyjna znajdą odzwierciedlenie w kryteriach wyboru projektów, a proces wyboru operacji będzie przejrzysty, rzetelny i bezstronny. Przestrzeganie

zasad horyzontalnych zapewni stosowanie adekwatnych procedur na każdym etapie realizacji Programu.

W celu szczegółowym 2 (v) zostanie to zapewnione poprzez działania, które obejmować będą m.in. konieczność zapewnienia równego dostępu do produktów, rezultatów projektu dla wszystkich użytkowników, poprzez wymóg uwzględnienia zasady uniwersalnego projektowania czy dostosowania wspartej infrastruktury do potrzeb OzN czy innymi dysfunkcjami, przez możliwość samodzielnego użytkowania/obsługi danego produktu projektu. W przypadku usług świadczonych drogą elektroniczną zastosowany zostanie standard dostępności cyfrowej WCAG 2.1. na poziomie AA.

Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych

W celu zwiększenia efektywności podejmowanych interwencji poprzez realizację zintegrowanych projektów odpowiadających w sposób kompleksowy na potrzeby oraz problemy rozwojowe miast i obszarów powiązanych z nimi funkcjonalnie w przedmiotowym celu szczegółowym zaplanowano wykorzystanie instrumentu ZIT. Instrument ZIT będzie realizowany na terenie obszarów strategicznej interwencji w postaci Miejskich Obszarów Funkcjonalnych wskazanych w SRWL2030.

Możliwość zastosowania preferencji dla projektów wynikających ze strategii terytorialnych opracowanych przez partnerstwa JST w celu wdrażania Innego Instrumentu Terytorialnego (strategii rozwoju ponadlokalnego lub strategii IIT).

Przedsięwzięcia, wynikające ze strategii terytorialnych, opracowanych w ramach projektu Centrum Wsparcia Doradczego, uzyskają preferencje w postaci premii punktowych w naborach konkurencyjnych.

Działania międzyregionalne, transgraniczne i transnarodowe

Działania w cs 2(v) związane z wspieraniem dostępu do wody oraz zrównoważonej gospodarki wodnej będą realizowane wyłącznie na poziomie regionalnym. Nie przewiduje się działań międzyregionalnych, transgranicznych i transnarodowych. Jednakże, pomimo regionalnego charakteru projektów, efekty ich oddziaływania wykraczać będą poza granice Województwa Lubelskiego. Inwestycje z zakresu gospodarki ściekowej ukierunkowane na poprawę jakości wód realizować będą założenia Strategii Unii Europejskiej dla Regionu Morza Bałtyckiego. Stanowiąc będą również narzędzie do wypełnienia przez Polskę wymogów dyrektywy Rady z dnia 21 maja 1991 r. dotyczącej oczyszczania ścieków komunalnych. Są także komplementarne z działaniami wynikającymi z programów o charakterze międzyregionalnym, ponadnarodowym i transgranicznym: Interreg Europa 2021-2027, Interreg Europa Środkowa 2021-2027, Program Współpracy Transgranicznej Interreg Polska – Ukraina 2021-2027.

Na etapie oceny projektów przed dofinansowaniem, weryfikowane będzie, czy dla przedsięwzięcia mogącego znacząco oddziaływać na środowisko prowadzone było postępowanie transgraniczne. Możliwość wystąpienia oddziaływań transgranicznych oceniana będzie na etapie postępowania w sprawie wydania decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach. Postępowanie transgraniczne z udziałem zainteresowanych państw prowadzone będzie zgodnie z obowiązującym prawem.

Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych

W ramach CS główną formą finansowania będzie dotacja. Nie przewiduje się zastosowania instrumentów finansowych.

2.1.3.2.2. Wskaźniki

Wskaźniki produktu								
Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Cel pośredni (2024)	Cel końcowy (2029)
III	2 (v)	EFR	Słabiej rozwinięte	RCO030	Długość nowych lub zmodernizowanych sieci wodociągowych w ramach zbiorowych systemów zaopatrzenia w wodę	km	0	66
III	2 (v)	EFR	Słabiej rozwinięte	RCO031	Długość nowych lub zmodernizowanych sieci kanalizacyjnych w ramach zbiorowych systemów odprowadzania ścieków	km	0	68
III	2 (v)	EFR	Słabiej rozwinięte	PLRO050	Liczba wspartych oczyszczalni ścieków komunalnych	szt.	0	16

Wskaźniki rezultatu											
Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Wartość bazowa lub wartość odniesienia	Rok odniesienia	Cel końcowy (2029)	Źródło danych	Uwagi
III	2 (v)	EFRR	Słabiej rozwinięte	RCR041	Ludność przyłączona do udoskonalonych zbiorowych systemów zaopatrzenia w wodę	osoby	0	Nie dotyczy	37 963	system teleinformatyczny	
III	2 (v)	EFRR	Słabiej rozwinięte	RCR042	Ludność przyłączona do zbiorowych systemów oczyszczania ścieków co najmniej II stopnia	osoby	0	Nie dotyczy	47 174	system teleinformatyczny	

2.1.3.2.3. Indykatory podział zaprogramowanych zasobów (UE) według rodzaju interwencji

Wymiar 1 – zakres interwencji					
Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
III	EFRR	Słabiej rozwinięte	2 (v)	060 Działania w zakresie przystosowania się do zmian klimatu oraz zapobieganie ryzykom związanym z klimatem i zarządzanie nimi: inne ryzyka, np.	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac

				burze i susze (w tym zwiększanie świadomości, ochrona ludności i systemy zarządzania kłeskami żywiłowymi i katastrofami, infrastruktura i podejście ekosystemowe)	
III	EFRR	Słabiej rozwinięte	2 (v)	062 Dostarczanie wody do spożycia przez ludzi (infrastruktura do celów ujęcia, uzdatniania, magazynowania i dystrybucji, działania na rzecz efektywności, zaopatrzenie w wodę do spożycia)	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac
III	EFRR	Słabiej rozwinięte	2 (v)	063 Dostarczanie wody do spożycia przez ludzi (infrastruktura do celów ujęcia, uzdatniania, magazynowania i dystrybucji, działania na rzecz efektywności, zaopatrzenie w wodę do spożycia) zgodne z kryteriami efektywności	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac
III	EFRR	Słabiej rozwinięte	2 (v)	064 Gospodarka wodna i ochrona zasobów wodnych (w tym gospodarowanie wodami w dorzeczu, konkretne działania w zakresie przystosowania się do zmian klimatu, ponowne użycie, ograniczanie wycieków)	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac
III	EFRR	Słabiej rozwinięte	2 (v)	065 Odprowadzanie i oczyszczanie ścieków	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac

Wymiar 2 – forma finansowania					
Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
III	EFRR	Słabiej rozwinięte	2 (v)	01 Dotacja	50 000 000

Wymiar 3 – terytorialny mechanizm realizacji i ukierunkowanie terytorialne					
Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
III	EFRR	Słabiej rozwinięte	2 (v)	33 Brak ukierunkowania terytorialnego	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac
III	EFRR	Słabiej rozwinięte	2 (v)	01 Dzielnice miejskie	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac
III	EFRR	Słabiej rozwinięte	2 (v)	02 Miasta, małe miasta i przedmieścia	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac
III	EFRR	Słabiej rozwinięte	2 (v)	03 Miejskie obszary funkcjonalne	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac

Wymiar 6 – uzupełniające obszary tematyczne EFS+					
Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
III	EFS+	Słabiej rozwinięte	2 (v)	Nie dotyczy	Nie dotyczy

Wymiar 7 – „Równouprawnienie płci” w ramach EFS+, EFRR					
Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
III	EFRR	Słabiej rozwinięte	2 (v)	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac

2.1.3.3. Cel szczegółowy- 2(vi) wspieranie transformacji w kierunku gospodarki o obiegu zamkniętym i gospodarki zasobooszczędnej

2.1.3.3.1. Interwencje w ramach Funduszy

Powiązane rodzaje działań

Cele i rezultaty wsparcia:

Głównym celem interwencji jest wsparcie wdrażania racjonalnego gospodarowania odpadami ze szczególnym uwzględnieniem hierarchii postępowania z odpadami. Kontynuacja działań związanych z właściwym zagospodarowaniem odpadów wpłynie na ograniczenie wykorzystywania zasobów naturalnych oraz negatywnego oddziaływania na środowisko. Rozbudowa systemu Punktów Selektywnego Zbierania Odpadów Komunalnych (PSZOK) w gminach usprawni proces selektywnej zbiórki odpadów komunalnych, a w szczególności wydzielenie odpadów niebezpiecznych z odpadów komunalnych zgodnie z art. 20 dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/98/WE z dnia 19 listopada 2008 r. w sprawie odpadów oraz uchylającą niektóre dyrektywy (zmienionej Dyrektywą Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2018/851 z dnia 30 maja 2018 r.). W celu osiągnięcia wymaganych poziomów recyklingu odpadów konieczne jest zwiększenie efektywności selektywnego zbierania odpadów komunalnych oraz wzmocnienie infrastruktury do sortowania, a następnie recyklingu i innych procesów odzysku tych odpadów, ze szczególnym uwzględnieniem selektywnego zbierania bioodpadów i upowszechniania kompostowania domowego. Działania te przyczynią się do realizacji obowiązku ograniczenia ilości odpadów unieszkodliwianych na składowiskach, w celu zmniejszenia ich negatywnego oddziaływania na środowisko jak i wydłużenia czasu eksploatacji składowisk.

W obliczu zagrożenia epidemicznego i związanego z tym wzrostu ilości odpadów medycznych wsparciem objęta zostanie instalacja do unieszkodliwienia odpadów medycznych, co przyczyni się do poprawy bezpieczeństwa środowiska i zdrowia mieszkańców. Istotnym działaniem wpisanym w przechodzenie na gospodarkę o obiegu zamkniętym jest wprowadzanie nisko odpadowych technologii produkcji oraz technologii zapewniających wykorzystanie możliwie wszystkich składników stosowanych surowców. Przewiduje się również możliwość realizacji działań informacyjno-edukacyjnych w zakresie gospodarki o obiegu zamkniętym jako elementu szerszego projektu.

Rezultatem wsparcia będzie wzmocnienie systemów gospodarki odpadami poprzez modernizację i rozwój niezbędnej infrastruktury do zagospodarowania odpadów komunalnych w szczególności selektywnego zbierania, przygotowania do ponownego użycia, recyklingu i innych metod odzysku. Zapewnienie właściwego przebiegu procesu selektywnego zbierania odpadów komunalnych przyczyni się do uzyskania większej liczby frakcji i wyższej jakości zbieranych odpadów surowcowych, co umożliwi ich bardziej efektywne zagospodarowanie oraz zapewni wysokiej jakości produkt na końcu procesu. Zwiększenie wydajności linii sortowniczych zapewni bezpieczeństwo i niezawodność funkcjonowania systemu gospodarowania odpadami komunalnymi w województwie. Inwestycje w kierunku zapobiegania powstawaniu odpadów, naprawy i ponownego użycia oraz recyklingu ograniczą ilości odpadów unieszkodliwianych na składowiskach, szczególnie w zakresie ilości odpadów ulegających biodegradacji. Dodatkowe możliwości Zakładów Zagospodarowania Odpadów ukierunkowane na wprowadzenie procesów technologicznych mających na celu zwiększenie stopnia oraz jakości odzysku odpadów materiałowych umożliwią spełnienie wymogów dotyczących osiągnięcia wymaganych poziomów recyklingu i ponownego użycia. Modernizacja istniejących instalacji mechaniczno-biologicznego przetwarzania odpadów, pozwoli również na przystosowanie linii technologicznych do recyklingu substancji organicznych z selektywnie zbieranych odpadów ulegających biodegradacji. Podjęte działania, w szczególności dotyczące gospodarowania odpadami medycznymi pozytywnie wpłyną na bezpieczeństwo środowiska oraz na

zdrowie mieszkańców regionu. Inwestycje w rozwój recyklingu odpadów przyczynią się do redukcji zasobochłonności i emisyjności przedsiębiorstw oraz ich negatywnego oddziaływania na środowisko.

Opis interwencji - rodzaje planowanych działań, typów projektów:

Realizacja CS w zakresie wspierania przechodzenia na gospodarkę o obiegu zamkniętym, będzie obejmować w szczególności kompleksowe projekty w zakresie infrastruktury usprawniającej gospodarkę odpadami zgodną z hierarchią postępowania z odpadami i w tym:

- Projekty z zakresu gospodarki odpadami komunalnymi, dotyczące:
 - Infrastruktury do selektywnego zbierania odpadów komunalnych (w tym budowa / modernizacja PSZOK, punktów napraw i przygotowania do ponownego użycia, systemowe zagospodarowanie odpadów w kompostownikach przydomowych),
 - Infrastruktury do recyklingu i innych procesów odzysku odpadów wraz z procesami przygotowania odpadów do ich odzysku (rozbudowa linii sortowniczych odpadów w celu zwiększenia stopnia oraz jakości odzysku/recyklingu materiałów, modernizacja instalacji przetwarzania odpadów ulegających biodegradacji, budowa instalacji do przygotowania wyselekcjonowanych frakcji odpadów do recyklingu),
 - Modernizacji procesów technologicznych w istniejących instalacjach mechaniczno-biologicznego przetwarzania odpadów poprzez dostosowanie do przetwarzania odpadów ulegających biodegradacji zbieranych selektywnie;
- Projekty polegające na wsparciu instalacji do unieszkodliwiania odpadów medycznych;
- Projekty mające na celu zminimalizowanie zużycia surowców, ilości wytwarzanych odpadów produkcyjnych, emisji zanieczyszczeń i strat energii służące osiągnięciu założeń GOZ;
- Projekty polegające na zamykaniu obiegu odpadów organicznych, w tym przetwarzanie/ wykorzystanie odpadów organicznych np. biomasa i bioprodukty.

Katalog beneficjentów:

- Jednostki samorządu terytorialnego, ich związki, porozumienia i stowarzyszenia,
- Jednostki organizacyjne jednostek samorządu terytorialnego posiadające osobowość prawną,
- Spółki prawa handlowego, w których większość udziałów lub akcji posiadają jednostki samorządu terytorialnego lub ich związki,
- Podmioty działające w oparciu o partnerstwo publiczno-privatne,
- Jednostki sektora finansów publicznych posiadające osobowość prawną działające w sferze ochrony środowiska,
- Mikro, małe i średnie przedsiębiorstwa (zgodnie z definicją zawartą w zaleceniu Komisji 2003/361/WE z dnia 6 maja 2003 r. dotyczącym definicji mikroprzedsiębiorstw oraz małych i średnich przedsiębiorstw, Dz.U. L 124 z 20.05.2003), prowadzące działalność gospodarczą na terenie województwa lubelskiego, potwierdzoną wpisem do odpowiedniego rejestru.

Główne/kierunkowe zasady udzielania wsparcia:

Głównym trybem wyboru projektów do dofinansowania będzie tryb konkurencyjny. Dopuszcza się zastosowanie trybu niekonkurencyjnego dla projektów o strategicznym znaczeniu dla społeczno - gospodarczego rozwoju regionu, w tym także m.in. projektów realizowanych w formule ZIT po spełnieniu określonych warunków. Projekty powinny realizować cele lub zadania publiczne, zgodnie ze SRWL2030 roku i innymi dokumentami strategicznymi.

Wsparcie działań musi być zgodne z zamierzonym sposobem gospodarowania odpadami uwzględnionym w Planie gospodarki odpadami dla województwa lubelskiego, z SRWL2030 i innymi dokumentami strategicznymi oraz z horyzontalnymi politykami Wspólnoty, w tym w zakresie osiągnięcia celów ujętych w Dyrektywie 2008/98/WE (zmienionej dyrektywą Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2018/851 z dnia 30 maja 2018 r.) i hierarchią postępowania z odpadami. Warunkiem wsparcia inwestycji infrastrukturalnych dotyczących gospodarowania odpadami komunalnymi będzie ich ujęcie w planie inwestycyjnym stanowiącym załącznik do zaktualizowanego

planu gospodarki odpadami dla województwa lubelskiego, natomiast inwestycji infrastrukturalnych dotyczących gospodarowania odpadami innymi niż komunalne w tym odpadami medycznymi będzie ich ujęcie w zaktualizowanym planie gospodarki odpadami dla województwa lubelskiego.

Na wsparcie projektów dotyczących modernizacji MBP i ZZO w zakresie sortowania odpadów zbieranych selektywnie oraz technologii przetwarzania odpadów ulegających biodegradacji zostanie przekazane maksymalnie 25-30% alokacji na cs 2(vi). Inwestycje mające na celu zwiększenie stopnia odzysku surowców dobrej jakości mogą być dopuszczone w ograniczonym zakresie, pod warunkiem wykazania wzrostu odzysku surowców oraz zapewnienia wysokiej jakości produktu na końcu procesu.

Główne grupy docelowe

Grupą docelową podejmowanych działań będą mieszkańcy województwa lubelskiego, osoby, instytucje i przedsiębiorstwa korzystające z rezultatów projektu.

Działania na rzecz zapewnienia równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji

W ramach celu szczegółowego przestrzegane będą zasady horyzontalne, o których mowa w art. 3 Traktatu o Unii Europejskiej oraz w art. 10 *Traktatu o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej*, z uwzględnieniem *Karty Praw podstawowych Unii Europejskiej*, *Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych (Konwencja ONZ)* oraz art. 6a i 73 *Rozporządzenia Ogólnego*, także w zakresie spełnienia horyzontalnych warunków podstawowych, jak również właściwe przepisy krajowe oraz stosowne wytyczne ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego. Podczas przygotowania, wdrażania, monitorowania i ewaluacji Programu przestrzegane będą zasady równości szans i zapobiegania dyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię, światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną. Istotne będzie również zapewnienie dostępności produktów, towarów i usług dla wszystkich użytkowników, zgodnie obowiązującymi przepisami, w tym art. 9 *Konwencji ONZ*. Zasady horyzontalne, w tym wyrównywanie szans i polityka antidyskryminacyjna znajdują odzwierciedlenie w kryteriach wyboru projektów, a proces wyboru operacji będzie przejrzysty, rzetelny i bezstronny. Przestrzeganie zasad horyzontalnych zapewni stosowanie adekwatnych procedur na każdym etapie realizacji Programu.

W celu szczegółowym 2 (vi) zostanie to zapewnione poprzez działania, które obejmować będą m.in. konieczność zapewnienia równego dostępu do produktów, rezultatów projektu dla wszystkich użytkowników, poprzez wymóg uwzględnienia zasady uniwersalnego projektowania czy dostosowania wspartej infrastruktury do potrzeb OzN czy innymi dysfunkcjami, przez możliwość samodzielnego użytkowania/obsługi danego produktu projektu. W przypadku usług świadczonych drogą elektroniczną zastosowany zostanie standard dostępności cyfrowej WCAG 2.1. na poziomie AA.

Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych

W celu zwiększenia efektywności podejmowanych interwencji poprzez realizację zintegrowanych projektów odpowiadających w sposób kompleksowy na potrzeby oraz problemy rozwojowe miast i obszarów powiązanych z nimi funkcjonalnie w przedmiotowym celu szczegółowym zaplanowano wykorzystanie instrumentu ZIT. Instrument ZIT będzie realizowany na terenie obszarów strategicznej interwencji w postaci Miejskich Obszarów Funkcjonalnych wskazanych w SRWL2030.

Możliwość zastosowania preferencji dla projektów wynikających ze strategii terytorialnych opracowanych przez partnerstwa JST w celu wdrażania Innego Instrumentu Terytorialnego (strategii rozwoju ponadlokalnego lub strategii IIT).

Przedsięwzięcia, wynikające ze strategii terytorialnych, opracowanych w ramach projektu Centrum Wsparcia Doradczego, uzyskają preferencje w postaci premii punktowych w naborach konkurencyjnych.

Działania międzyregionalne, transgraniczne i transnarodowe

Działania w cs 2(vi) związane z wspieraniem transformacji w kierunku gospodarki o obiegu zamkniętym i gospodarki zasobooszczędnej będą realizowane wyłącznie na poziomie regionalnym. Nie przewiduje się działań międzyregionalnych, transgranicznych i transnarodowych. Jednakże, pomimo regionalnego charakteru projektów, efekty ich oddziaływania wykraczać będą poza granice Województwa Lubelskiego. Realizowane inwestycje wpłyną na zmniejszenie negatywnego oddziaływania na środowisko oraz ograniczenie zużycia zasobów naturalnych, zmniejszając tym samym presję na środowisko. Podniesienie efektywności zbierania odpadów przełoży się również na poprawę czystości wód, w tym Morza Bałtyckiego. Zaplanowane działania wspierające transformację w kierunku gospodarki o obiegu zamkniętym i gospodarki zasobooszczędnej są komplementarne z działaniami wynikającymi z programów o charakterze międzyregionalnym, ponadnarodowym i transgranicznym: Interreg Europa 2021-2027, Interreg Europa Środkowa 2021-2027, Program Współpracy Transgranicznej Interreg Polska – Ukraina 2021-2027.

Na etapie oceny projektów przed dofinansowaniem, weryfikowane będzie, czy dla przedsięwzięcia mogącego znacząco oddziaływać na środowisko prowadzone było postępowanie transgraniczne. Możliwość wystąpienia oddziaływań transgranicznych oceniana będzie na etapie postępowania w sprawie wydania decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach. Postępowanie transgraniczne z udziałem zainteresowanych państw prowadzone będzie zgodnie z obowiązującym prawem.

Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych

W ramach CS główną formą finansowania będzie dotacja. Nie przewiduje się zastosowania instrumentów finansowych.

2.1.3.3.2. Wskaźniki

Wskaźniki produktu								
Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Cel pośredni (2024)	Cel końcowy (2029)
III	2 (vi)	EFRR	Słabiej rozwinięte	RCO034	Dodatkowe zdolności w zakresie recyklingu odpadów	tony / rok	0	45 485

Wskaźniki rezultatu											
Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Wartość bazowa lub wartość odniesienia	Rok odniesienia	Cel końcowy (2029)	Źródło danych	Uwagi
III	2 (vi)	EFRR	Słabiej	RCR047	Odpady poddane	tony / rok	0	Nie dotyczy	27 033	system teleinformatyczny	

			rozwin ięte		recyklingo wi						
III	2 (vi)	EFRR	Słabiej rozwin ięte	RCR048	Odpady wykorzyst ywane jako surowce	tony / rok	0	Nie dotycz y	52 140	system teleinforma tyczny	

2.1.3.3.3. Indykatywny podział zaprogramowanych zasobów (UE) według rodzaju interwencji

Wymiar 1 – zakres interwencji					
Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
III	EFRR	Słabiej rozwinięte	2 (vi)	067 Gospodarowanie odpadami z gospodarstw domowych: działania w zakresie zapobiegania powstawaniu odpadów, ich minimalizacji, segregacji, ponownego użycia, recyklingu	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac
III	EFRR	Słabiej rozwinięte	2 (vi)	070 Gospodarowanie odpadami przemysłowymi i handlowymi: odpady resztkowe i niebezpieczne	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac
III	EFRR	Słabiej rozwinięte	2 (vi)	071 Promowanie wykorzystania materiałów pochodzących z recyklingu jako surowców	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac
III	EFRR	Słabiej rozwinięte	2 (vi)	075 Wsparcie ekologicznych procesów produkcyjnych oraz efektywnego wykorzystywania zasobów w MŚP	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac

Wymiar 2 – forma finansowania					
Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
III	EFRR	Słabiej rozwinięte	2 (vi)	01 Dotacja	59 000 000

Wymiar 3 – terytorialny mechanizm realizacji i ukierunkowanie terytorialne					
Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
III	EFRR	Słabiej rozwinięte	2 (vi)	33 Brak ukierunkowania terytorialnego	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac
III	EFRR	Słabiej rozwinięte	2 (vi)	01 Dzielnice miejskie	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac
III	EFRR	Słabiej rozwinięte	2 (vi)	02 Miasta, małe miasta i przedmieścia	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac
III	EFRR	Słabiej rozwinięte	2 (vi)	03 Miejskie obszary funkcjonalne	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac

Wymiar 6 – uzupełniające obszary tematyczne EFS+					
Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
III	EFS+	Słabiej rozwinięte	2 (vi)	Nie dotyczy	Nie dotyczy

Wymiar 7 – „Równouprawnienie płci” w ramach EFS+, EFRR					
Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
III	EFRR	Słabiej rozwinięte	2 (vi)	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac

2.1.3.4. Cel szczegółowy 2(vii) wzmacnianie ochrony i zachowania przyrody, różnorodności biologicznej oraz zielonej infrastruktury, w tym na obszarach miejskich, oraz ograniczanie wszelkich rodzajów zanieczyszczenia

2.1.3.4.1. Interwencje w ramach Funduszy

Powiązane rodzaje działań

Cele i rezultaty wsparcia:

Województwo lubelskie charakteryzuje się wysokimi walorami przyrodniczymi oraz dużą różnorodnością biologiczną i krajobrazową. Jednak z uwagi na postępującą ekspansję człowieka, przekształcenia i degradację siedlisk, nadmierną eksploatację zasobów naturalnych, jak również zanieczyszczenie środowiska oraz nasilające się zagrożenia naturalne związane ze zmianami klimatu, w tym rozprzestrzenianie się gatunków inwazyjnych, istnieje potrzeba podjęcia działań zmierzających do powstrzymania utraty różnorodności biologicznej środowiska przyrodniczego. Wsparcie uzyskają przedsięwzięcia zwiększające potencjał przyrodniczy regionu przez działania bezpośrednio związane z ochroną zagrożonych wyginięciem oraz rzadkich gatunków i siedlisk przyrodniczych. Dla zachowania dziedzictwa przyrodniczego istotna będzie również budowa i rozwój ośrodków oraz centrów ochrony bioróżnorodności, a także rozwój zielonych oraz niebieskich inwestycji. Ponadto z uwagi na dynamiczny rozwój turystyki na terenie województwa istnieje potrzeba ochrony miejsc o znacznych walorach przyrodniczych poprzez rozbudowę infrastruktury, ułatwiającej kanalizowanie ruchu turystycznego na obszarach chronionych. Dodatkowym instrumentem, który przyczyni się do kompleksowej ochrony bioróżnorodności regionu będzie wsparcie systemu zarządzania chronionymi zasobami przyrody, w tym planowanie oraz wdrażanie właściwych rozwiązań ochronnych dla obszarów chronionych. Przewiduje się możliwość realizacji działań informacyjno-edukacyjnych w zakresie ochrony przyrody i różnorodności biologicznej jako elementu szerszego projektu. Jednym z celów jest również przywrócenie funkcjonalności środowiskowej składowisk odpadów. Efektem powyższych działań będzie wzmocnienie mechanizmów zarządzania ochroną przyrody, zmniejszenie antropopresji na obszary cenne przyrodniczo, a także skuteczna ochrona zasobów różnorodności biologicznej oraz trwałe zachowanie jej wszystkich elementów.

Opis interwencji - rodzaje planowanych działań, typów projektów:

Realizacja CS w zakresie sprzyjania bioróżnorodności i rozwojowi zielonej infrastruktury w środowisku miejskim oraz zmniejszenie zanieczyszczenia możliwa będzie poprzez:

- Działania ochronne mające na celu zachowanie lub przywrócenie właściwego stanu siedlisk przyrodniczych i gatunków roślin, grzybów, zwierząt;
- Monitoring siedlisk przyrodniczych i gatunków roślin, grzybów, zwierząt jako element projektu ochrony bioróżnorodności;
- Budowa, rozwój ośrodków oraz centrów ochrony różnorodności biologicznej w oparciu o gatunki rodzime na obszarach miejskich i pozamiejskich, np. banków genowych, ogrodów botanicznych oraz parków miejskich służących ochronie i zwiększaniu różnorodności biologicznej;
- Zwalczanie inwazyjnych gatunków flory i fauny, jako element projektu ochrony bioróżnorodności;
- Rozbudowa i doposażenie ośrodków rehabilitacji dzikich zwierząt;
- Przebudowa/remont ośrodków edukacji ekologicznej, w tym doposażenie zaplecza dydaktycznego;
- Rozwój infrastruktury związanej z właściwym ukierunkowaniem ruchu turystycznego na obszarach cennych przyrodniczo służącej ograniczeniu antropopresji i degradacji środowiska;
- Opracowanie / aktualizacja dokumentów planistycznych dla form ochrony przyrody;
- Opracowanie inwentaryzacji przyrodniczej obszaru realizacji projektu ochrony bioróżnorodności jako element projektu;
- Rekultywacja biologiczna składowisk odpadów.

Katalog beneficjentów:

- Jednostki samorządu terytorialnego, ich związki, porozumienia i stowarzyszenia;
- Jednostki organizacyjne jednostek samorządu terytorialnego posiadające osobowość prawną;
- Parki Krajobrazowe i Zespoły Parków Krajobrazowych;
- Podmioty sprawujące nadzór lub zarządzające obszarami chronionymi;
- Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska;
- Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe i jego jednostki organizacyjne;
- Podmioty tworzące system szkolnictwa wyższego i nauki;
- Kościoły i związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych;
- Spółki Wspólnot Gruntowych;
- Organizacje pozarządowe;
- Instytucje oświatowe;
- Ośrodki edukacji ekologicznej;
- Jednostki sektora finansów publicznych posiadające osobowość prawną działające w sferze ochrony środowiska;
- Spółki prawa handlowego, w których większość udziałów lub akcji posiadają jednostki samorządu terytorialnego lub ich związki;
- Spółdzielnie Mieszkaniowe, Wspólnoty Mieszkaniowe.

Główne/kierunkowe zasady udzielania wsparcia:

Głównym trybem wyboru projektów będzie tryb konkurencyjny. Dopuszcza się zastosowanie trybu niekonkurencyjnego dla projektów o strategicznym znaczeniu dla społeczno - gospodarczego rozwoju regionu, w tym także m.in. projektów realizowanych w formule ZIT po spełnieniu określonych warunków. Projekty powinny realizować cele lub zadania publiczne, zgodne z SRWL2030 i innymi dokumentami strategicznymi.

Dofinansowaniu będą podlegać projekty zgodne z Programem Ochrony Środowiska Województwa Lubelskiego na lata 2020-2023 z perspektywą do roku 2027, zmierzające do poprawy stanu środowiska, redukujące negatywne oddziaływanie działalności człowieka na środowisko naturalne oraz sprzyjające kształtowaniu postaw proekologicznych. Wsparcie infrastruktury turystycznej na obszarach chronionych będzie ograniczone do inwestycji, które będą służyły wyłącznie ochronie środowiska naturalnego, poprzez skanalizowanie ruchu turystycznego oraz zapewnią ograniczenie degradacji środowiska przyrodniczego w miejscach przemieszczania się i wypoczynku osób zwiedzających. Inwestycje, które nie przyczyniają się do ochrony, odnowy oraz zrównoważonego użytkowania obszarów chronionych, takie jak parkingi, drogi dojazdowe, nie będą kwalifikowane. Projekty realizowane na obszarach chronionych w celu uzyskania wsparcia będą musiały wykazać zgodność zaplanowanych do realizacji zadań z planami ochrony zgodnie z ustawą o ochronie przyrody oraz z aktami prawa miejscowego, dotyczącymi zakresu działań dopuszczalnych na obszarze objętym właściwą formą ochrony przyrody. Na wsparcie projektów infrastrukturalnych nie związanych bezpośrednio z ochroną siedlisk i gatunków chronionych, takich jak ośrodki, centra ochrony bioróżnorodności, banki genowe, ogrody botaniczne, oraz infrastruktura związana z kanalizowaniem ruchu turystycznego zostanie przekazane maksymalnie 30% alokacji przeznaczonej na ten cel. Rekultywacja powinna prowadzić w pierwszej kolejności do przeznaczenia terenu na cele przyrodnicze lub społeczne oraz rozwój zieleni.

Główne grupy docelowe

Grupą docelową podejmowanych działań będą mieszkańcy województwa lubelskiego, osoby, instytucje i przedsiębiorstwa korzystające z rezultatów projektu.

Działania na rzecz zapewnienia równości, włączenia i niedyskryminacji

W ramach ww. celu s przestrzegane będą zasady horyzontalne, o których mowa w art. 3 Traktatu o Unii Europejskiej oraz w art. 10 *Traktatu o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej*, z uwzględnieniem *Karty Praw podstawowych Unii Europejskiej*, *Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych (Konwencja ONZ)* oraz art. 6a i 73 *Rozporządzenia Ogólnego*, także w zakresie spełnienia horyzontalnych warunków podstawowych, jak również właściwe przepisy krajowe oraz stosowne wytyczne ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego. Podczas przygotowania, wdrażania, monitorowania i ewaluacji Programu przestrzegane będą zasady równości szans i zapobiegania dyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię, światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną. Istotne będzie również zapewnienie dostępności produktów, towarów i usług dla wszystkich użytkowników, zgodnie obowiązującymi przepisami, w tym art. 9 *Konwencji ONZ*. Zasady horyzontalne, w tym wyrównywanie szans i polityka antydyskryminacyjna znajdują odzwierciedlenie w kryteriach wyboru projektów, a proces wyboru operacji będzie przejrzysty, rzetelny i bezstronny. Przestrzeganie zasad horyzontalnych zapewni stosowanie adekwatnych procedur na każdym etapie realizacji Programu.

Zostanie to zapewnione poprzez m.in. konieczność zapewnienia równego dostępu do produktów, rezultatów projektu dla wszystkich użytkowników, poprzez wymóg zasady uniwersalnego projektowania, który zapewni możliwość samodzielnego korzystania z produktów projektów.

W przypadku usług świadczonych drogą elektroniczną zastosowany zostanie standard dostępności cyfrowej WCAG 2.1. na poziomie AA.

W ramach działalności informacyjno-edukacyjnej działania na rzecz równości i niedyskryminacji będą mogły być realizowane poprzez zakup urządzeń lub innych środków technicznych do obsługi osób słabosłyszących, np. pętli indukcyjnych, systemów FM, których celem jest wspomaganie słyszenia podczas przeprowadzanych zajęć dydaktycznych.

Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych

W celu zwiększenia efektywności podejmowanych interwencji poprzez realizację zintegrowanych projektów odpowiadających w sposób kompleksowy na potrzeby oraz problemy rozwojowe miast i obszarów powiązanych z nimi funkcjonalnie w przedmiotowym celu szczegółowym zaplanowano wykorzystanie instrumentu ZIT. Instrument ZIT będzie realizowany na terenie obszarów strategicznej interwencji w postaci Miejskich Obszarów Funkcjonalnych wskazanych w SRWL2030.

Możliwość zastosowania preferencji dla projektów wynikających ze strategii terytorialnych opracowanych przez partnerstwa JST w celu wdrażania Innego Instrumentu Terytorialnego (strategii rozwoju ponadlokalnego lub strategii IIT).

Przedsięwzięcia, wynikające ze strategii terytorialnych, opracowanych w ramach projektu Centrum Wsparcia Doradczego, uzyskają preferencje w postaci premii punktowych w naborach konkurencyjnych.

Działania międzyregionalne, transgraniczne i transnarodowe

Działania w cs 2(vii) związane z wzmocnieniem ochrony i zachowania przyrody, różnorodności biologicznej oraz zielonej infrastruktury, w tym na obszarach miejskich, oraz ograniczanie wszelkich rodzajów zanieczyszczenia będą realizowane wyłącznie na poziomie regionalnym. Nie przewiduje się działań międzyregionalnych, transgranicznych i transnarodowych. Jednakże,

pomimo regionalnego charakteru projektów, efekty ich oddziaływania wykraczać będą poza granice Województwa Lubelskiego. Projekty z zakresu odbudowy zasobów przyrodniczych i wzmocnienia ochrony i stanu siedlisk i gatunków chronionych wód realizować będą założenia unijnej Strategii na rzecz bioróżnorodności 2030. Są także komplementarne z działaniami wynikającymi z programów o charakterze międzyregionalnym, ponadnarodowym i transgranicznym: Interreg Europa 2021-2027, Interreg Europa Środkowa 2021-2027, Program Współpracy Transgranicznej Interreg Polska – Ukraina 2021-2027.

Na etapie oceny projektów przed dofinansowaniem, weryfikowane będzie, czy dla przedsięwzięcia mogącego znacząco oddziaływać na środowisko prowadzone było postępowanie transgraniczne. Możliwość wystąpienia oddziaływań transgranicznych oceniana będzie na etapie postępowania w sprawie wydania decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach. Postępowanie transgraniczne z udziałem zainteresowanych państw prowadzone będzie zgodnie z obowiązującym prawem.

Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych

W ramach CS główną formą finansowania będzie dotacja. Nie przewiduje się zastosowania instrumentów finansowych.

2.1.3.4.2. Wskaźniki

Wskaźniki produktu								
Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Cel pośredni (2024)	Cel końcowy (2029)
III	2 (vii)	EFRR	Słabiej rozwinięte	PLRO071	Liczba wspartych form ochrony przyrody	szt.	0	496
III	2 (vii)	EFRR	Słabiej rozwinięte	RCO036	Zielona infrastruktura objęta wsparciem do celów innych niż przystosowanie się do zmian klimatu	ha	0	207
III	2 (vii)	EFRR	Słabiej rozwinięte	Wskaźnik specyficzny	Liczba wspartych obiektów związanych z ochroną przyrody	szt.	0	4
III	2 (vii)	EFRR	Słabiej rozwinięte	PLRO135	Długość wspartych szlaków turystycznych	km	0	26
III	2 (vii)	EFRR	Słabiej rozwinięte	PLRO074	Liczba opracowanych dokumentów planistycznych z zakresu ochrony przyrody	szt.	0	7
III	2 (vii)	EFRR	Słabiej rozwinięte	PLRO068	Liczba zrekultywowanych składowisk odpadów komunalnych	szt.	0	2

Wskaźniki rezultatu											
Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Wartość bazowa lub wartość odniesienia	Rok odniesienia	Cel końcowy (2029)	Źródło danych	Uwagi
III	2 (vii)	EFRR	Słabiej rozwinięte	PLRR 042	Liczba gatunków zagrożonych, dla których wykonano działania ochronne	szt.	0	Nie dotyczy	765	system teleinformatyczny	

2.1.3.4.3. Indykatory podział zaprogramowanych zasobów (UE) według rodzaju interwencji

Wymiar 1 – zakres interwencji					
Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
III	EFRR	Słabiej rozwinięte	2 (vii)	074 Rewaloryzacja obszarów przemysłowych i rekultywacja skażonych gruntów zgodnie z kryteriami efektywności	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac
III	EFRR	Słabiej rozwinięte	2 (vii)	079 Ochrona przyrody i różnorodności biologicznej, dziedzictwo naturalne i zasoby naturalne, zielona i niebieska infrastruktura	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac

Wymiar 2 – forma finansowania					
Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
III	EFRR	Słabiej rozwinięte	2 (vii)	01 Dotacja	31 320 000

Wymiar 3 – terytorialny mechanizm realizacji i ukierunkowanie terytorialne					
Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
III	EFRR	Słabiej rozwinięte	2 (vii)	33 Brak ukierunkowania terytorialnego	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac
III	EFRR	Słabiej rozwinięte	2 (vii)	01 Dzielnice miejskie	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac
III	EFRR	Słabiej rozwinięte	2 (vii)	02 Miasta, małe miasta i przedmieścia	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac
III	EFRR	Słabiej rozwinięte	2 (vii)	03 Miejskie obszary funkcjonalne	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac

Wymiar 6 – uzupełniające obszary tematyczne EFS+					
Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
III	EFS+	Słabiej rozwinięte	2 (vii)	Nie dotyczy	Nie dotyczy

Wymiar 7 – „Równouprawnienie płci” w ramach EFS+, EFRR					
Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
III	EFRR	Słabiej rozwinięte	2 (vii)	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac

2.1.4. Priorytet IV Efektywne wykorzystanie energii

2.1.4.1. Cel szczegółowy 2(i) wspieranie efektywności energetycznej i redukcji emisji gazów cieplarnianych

2.1.4.1.1. Interwencje w ramach Funduszy

Powiązane rodzaje działań

Cele i rezultaty wsparcia:

W odniesieniu do długoterminowej, strategicznej wizji Unii Europejskiej związanej z przejściem na gospodarkę neutralną dla klimatu do roku 2050 kluczową kwestią staje się dalsza transformacja sektora energetycznego, w kierunku dekarbonizacji poprzez dywersyfikację źródeł wytwórczych energetyki zrównoważonej oraz poprawy efektywności energetycznej. Podjęcie kompleksowych działań zwiększających efektywność energetyczną w budynkach użyteczności publicznej, mieszkalnych oraz w przedsiębiorstwach, a także racjonalne gospodarowanie energią w połączeniu z działaniami związanymi z digitalizacją energetyki wywoła efekt synergii, co pozwoli zredukować emisję gazów cieplarnianych i poprawi jakości powietrza w regionie. Dla zmniejszenia zapotrzebowania na energię, potrzebny jest kompleksowy zakres działań modernizacyjnych, zarówno w odniesieniu do budynków, urządzeń technicznych lub instalacji i procesów technologicznych (np. w zakresie ogrzewania, wentylacji, chłodzenia, przygotowania ciepłej wody i oświetlenia energooszczędnego), w połączeniu z wymianą systemów ogrzewania na systemy niskoemisyjne wraz z instalacją urządzeń OZE. Znaczącą rolę odgrywają również inwestycje w lokalne systemy ciepłownicze, które skutkują ograniczeniem niskiej emisji oraz poprawą bezpieczeństwa dostaw ciepła. Kompleksowe wsparcie działań dotyczących termomodernizacji oraz zmniejszania zapotrzebowania na energię przyczyni się do rozwiązania problemów społeczno-ekonomicznych związanych ze wzrostem cen energii, co pozwoli na ograniczenie zjawiska ubóstwa energetycznego). Osiągnięcie wysokiej efektywności energetycznej staje się koniecznością w odniesieniu do sektora publicznego i mieszkaniowego prowadząc do poprawy jakości powietrza poprzez ograniczenie niskiej emisji. W działaniach przedsiębiorstw doprowadzi to do zmniejszenia wolumenu zużycia energii elektrycznej i ciepłej w danym sektorze, co przełoży się na spadek kosztów prowadzenia działalności i utrzymanie konkurencyjnej pozycji na rynku. Wytwarzanie energii z OZE będzie istotnym elementem obniżenia emisyjności przemysłu oraz dywersyfikacji źródeł wytwarzania w miksie energetycznym regionu. Transformacja ta przyczyni się do minimalizowania skutków zmian klimatu, ochrony jakości powietrza oraz wzmocnienia potencjału energetycznego regionu.

Opis interwencji - rodzaje planowanych działań, typów projektów:

Realizacja celu zwiększenia efektywności energetycznej będzie obejmować w szczególności:

- Projekty w zakresie:
 - a) podnoszenia efektywności energetycznej w przedsiębiorstwach wynikające z audytu (np. ograniczenie energochłonności, energooszczędne oświetlenie wewnętrzne i zewnętrzne, modernizacja systemu grzewczego, minimalizacja strat ciepła, obiegi zamknięte, wymiana urządzeń na energooszczędne wraz z instalacją urządzeń OZE);
 - b) kompleksowej termomodernizacji budynków w przedsiębiorstwach wraz z instalacją urządzeń OZE.
- Inwestycje związane z wdrażaniem nowych lub ulepszonych produktów i usług, które umożliwią m.in. redukcję zużycia energii elektrycznej, w tym u odbiorcy końcowego;
- Zastosowanie technologii odzysku energii wraz z systemem wykorzystania energii ciepła odpadowego w ramach przedsiębiorstwa;

- Zastosowanie technologii efektywnych energetycznie w procesach wytwórczych w przedsiębiorstwach, w tym przebudowa lub wymiana instalacji technologicznych oraz ciągów transportowych linii produkcyjnych;
- Przebudowa/wymiana nieefektywnych źródeł ciepła opartych o paliwa stałe, w tym zastosowanie systemów grzewczych opartych na niskoemisyjnych źródłach energii/OZE wraz z przyłączami budynków do sieci gazowej i miejskiej sieci ciepłowniczej połączona z termomodernizacją budynków;
- Kompleksowa modernizacja energetyczna budynków użyteczności publicznej wraz z instalacją urządzeń OZE oraz wymianą/modernizacją źródeł ciepła albo podłączeniem do sieci ciepłowniczej / chłodniczej, a także instalacją systemów zarządzania energią oraz promowaniem energooszczędności;
- Kompleksowa modernizacja energetyczna wielorodzinnych budynków mieszkalnych wraz z instalacją urządzeń OZE oraz wymianą/modernizacją źródeł ciepła albo podłączeniem do sieci ciepłowniczej / chłodniczej, a także instalacją systemów zarządzania energią oraz promowaniem energooszczędności;
- Budowa budynków pasywnych przez sektor publiczny, mająca na celu pełnienie przez ten sektor wzorcowej roli w zakresie efektywności energetycznej;
- Efektywne sieci ciepłownicze/chłodnicze wraz z magazynami energii (budowa/rozbudowa/modernizacja), inwestycje do 5 MW mocy zamówionej;
- Budowa/rozbudowa/przebudowa energooszczędnego oświetlenia ulicznego.

Katalog beneficjentów:

- Mikro, małe przedsiębiorstwa (zgodnie z definicją zawartą w zaleceniu Komisji 2003/361/WE z dnia 6 maja 2003 r. dotyczącym definicji mikroprzedsiębiorstw oraz małych i średnich przedsiębiorstw, Dz.U. L 124 z 20.05.2003), prowadzące działalność gospodarczą na terenie województwa lubelskiego, potwierdzoną wpisem do odpowiedniego rejestru,
- Średnie przedsiębiorstwa (zgodnie z definicją zawartą w zaleceniu Komisji 2003/361/WE z dnia 6 maja 2003 r. dotyczącym definicji mikroprzedsiębiorstw oraz małych i średnich przedsiębiorstw, Dz.U. L 124 z 20.05.2003) oraz duże przedsiębiorstwa, prowadzące działalność gospodarczą na terenie województwa lubelskiego, potwierdzoną wpisem do odpowiedniego rejestru (dotyczy wyłącznie inwestycji w efektywne sieci ciepłownicze/chłodnicze wraz z magazynami energii),
- Jednostki samorządu terytorialnego, ich związki, porozumienia i stowarzyszenia,
- Jednostki organizacyjne jednostek samorządu terytorialnego posiadające osobowość prawną,
- Spółki prawa handlowego, w których większość udziałów lub akcji posiadają jednostki samorządu terytorialnego lub ich związki,
- Spółdzielnie energetyczne, porozumienia cywilnoprawne reprezentowane przez klastry energii, obywatelskie społeczności energetyczne działające w zakresie energii odnawialnej,
- Podmioty prowadzące działalność oświatową lub ich organy prowadzące,
- Podmioty tworzące system szkolnictwa wyższego i nauki,
- Wspólnoty mieszkaniowe, TBS,
- Instytucje kultury,
- Szpitale i inne podmioty prowadzące działalność leczniczą,
- Organizacje pozarządowe posiadające osobowość prawną,
- Kościoły i związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych.

Główne/kierunkowe zasady udzielania wsparcia:

Głównym trybem wyboru projektów będzie tryb konkurencyjny. Tryb niekonkurencyjny znajdzie zastosowanie w przypadku projektów ujętych w Kontrakcie Programowym dla Województwa Lubelskiego oraz innych przedsięwzięć strategicznych. Wszystkie projekty będą musiały wykazać

wyraźny pozytywny wpływ na środowisko, przedstawiony w formie oszczędności energii, obniżonej emisji CO₂ i pyłu PM 10 oraz PM 2,5 do atmosfery, zgodnie z zapisami Dyrektywy 2008/50/WE (zmienionej Dyrektywą 2015/1480/WE), lub wzrostu wykorzystania odnawialnych źródeł energii. Minimalny próg oszczędności energii musi kształtować się na poziomie nie niższym niż 30% (z wyjątkiem budynków wpisanych do rejestru zabytków lub podlegających ochronie konserwatorskiej). Dofinansowanie działań mających na celu poprawę efektywności energetycznej będzie opierało się o założenia wynikające z dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2018/2002 z dnia 11 grudnia 2018 r. zmieniającej dyrektywę 2012/27/UE w sprawie efektywności energetycznej. W przypadku realizacji projektów dotyczących głębokiej termomodernizacji konieczne będzie spełnienie warunków, w szczególności odnoszących się do art. 9c, w związku ze zmianami dotyczącymi opomiarowania i informacji o rozliczeniach.

Wsparcie będzie odbywać się również na podstawie dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2018/844 z dnia 30 maja 2018 r. zmieniającej dyrektywę 2010/31/UE w sprawie charakterystyki energetycznej budynków i dyrektywy 2012/27/UE w sprawie efektywności energetycznej. Jednocześnie wsparcie będzie przyznawane zgodnie z ustawą o wspieraniu termomodernizacji i remontów, z uwzględnieniem przepisów Rozporządzenia Ministra Infrastruktury z dnia 12 kwietnia 2002 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie oraz przepisów ustawy o efektywności energetycznej.

Projekty dotyczące energooszczędnego oświetlenia powinny być zgodne z dyrektywą Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 21 października 2009 r. 2009/125/UE ustanawiająca ogólne zasady ustalania wymogów dotyczących ekoprojektu dla produktów związanych z energią, zmienioną dyrektywą 2012/27/UE w sprawie efektywności energetycznej.

Wszystkie projekty uzyskujące wsparcie, będą musiały wykazać największą efektywność kosztową w powiązaniu z efektami oszczędnościowymi oraz redukcję emisji gazów cieplarnianych, a także przeciwdziałać ubóstwu energetycznemu.

Zakres działań, w odniesieniu do budynków, urządzeń technicznych lub instalacji i procesów technologicznych, powinien wynikać z audytów energetycznych. Dodatkowe inwestycje, niewynikające wprost z audytu, mogą zostać uznane za kwalifikowalne pod warunkiem, że przyczyniają się do kompleksowej realizacji szerszych celów Europejskiego Zielonego Ładu, w tym strategii na rzecz Fali renowacji i stanowią jedynie dodatkowy element projektu.

Główne grupy docelowe

Mieszkańcy województwa lubelskiego, osoby, instytucje i przedsiębiorstwa korzystające z rezultatów projektu.

Działania na rzecz zapewnienia równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji

W ramach ww. celu przestrzegane będą zasady horyzontalne, o których mowa w art. 3 Traktatu o Unii Europejskiej oraz w art. 10 *Traktatu o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej*, z uwzględnieniem *Karty Praw podstawowych Unii Europejskiej*, *Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych (Konwencja ONZ)* oraz art. 6a i 73 *Rozporządzenia Ogólnego*, także w zakresie spełnienia horyzontalnych warunków podstawowych, jak również właściwe przepisy krajowe oraz stosowne wytyczne ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego. Podczas przygotowania, wdrażania, monitorowania i ewaluacji Programu przestrzegane będą zasady równości szans i zapobiegania dyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię, światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną. Istotne będzie również zapewnienie dostępności produktów, towarów i usług dla wszystkich użytkowników, zgodnie obowiązującymi przepisami, w tym art. 9 *Konwencji ONZ*. Zasady horyzontalne, w tym wyrównywanie szans i polityka antidyskryminacyjna znajdują odzwierciedlenie w kryteriach wyboru projektów, a proces

wyboru operacji będzie przejrzysty, rzetelny i bezstronny. Przestrzeganie zasad horyzontalnych zapewni stosowanie adekwatnych procedur na każdym etapie realizacji Programu. Działania obejmować będą m.in. konieczność zapewnienia równego dostępu do produktów, rezultatów projektu wszystkim odbiorcom poprzez wymóg zasady uniwersalnego projektowania. W przypadku robót budowlanych niezbędne będzie przeprowadzenie analizy rozwiązań projektowych pod kątem dostępności i zastosowania rozwiązań technicznych z uwzględnieniem specyficznych potrzeb użytkowników (poprzez zainstalowanie przeciwpożarowych sygnałów ostrzegawczych, dublowanie sygnałów informacyjnych: wzrokowe (tablice informacyjne), dźwiękowe (systemy audio), dotykowe (oznaczenia w alfabecie Braille'a), werbalne (punkty informacji). W przypadku usług świadczonych drogą elektroniczną zastosowany zostanie standard dostępności cyfrowej WCAG 2.1. na poziomie AA.

Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych

W celu zwiększenia efektywności podejmowanych interwencji poprzez realizację zintegrowanych projektów odpowiadających w sposób kompleksowy na potrzeby oraz problemy rozwojowe miast i obszarów powiązanych z nimi funkcjonalnie w przedmiotowym celu szczegółowym zaplanowano wykorzystanie instrumentu ZIT. Instrument ZIT będzie realizowany na terenie obszarów strategicznej interwencji w postaci Miejskich Obszarów Funkcjonalnych wskazanych w SRWL2030.

Możliwość zastosowania preferencji dla projektów wynikających ze strategii terytorialnych opracowanych przez partnerstwa JST w celu wdrażania Innego Instrumentu Terytorialnego (strategii rozwoju ponadlokalnego lub strategii IIT).

Przedsięwzięcia, wynikające ze strategii terytorialnych, opracowanych w ramach projektu Centrum Wsparcia Doradczego, uzyskają preferencje w postaci premii punktowych w naborach konkurencyjnych.

Działania międzyregionalne, transgraniczne i transnarodowe

Działania w cs 2(i) będą realizowane wyłącznie na poziomie regionalnym. Projekty z zakresu efektywności energetycznej przyczyniają się do minimalizowania skutków zmian klimatu, ochrony jakości powietrza oraz wzmocnienia potencjału energetycznego regionu. Z uwagi na ukierunkowanie interwencji w ramach cs 2(i) mające wymiar regionalny, w ramach cs nie przewiduje się działań międzyregionalnych, transgranicznych i transnarodowych. Jednakże, biorąc pod uwagę przygraniczne położenie województwa lubelskiego przy zewnętrznej granicy Unii Europejskiej, Instytucja Zarządzająca będzie starać się zachęcać potencjalnych beneficjentów wspierających działania zmierzające do dekarbonizacji systemów energetycznych w regionie w celu zmniejszenia emisji gazów cieplarnianych do korzystania z efektów projektów współpracy międzyregionalnej, transgranicznej czy transnarodowej, np. w ramach programów: Interreg Europa 2021-2027, Interreg Europa Środkowa 2021-2027, Interreg Region Morza Bałtyckiego 2021 -2027 oraz Program Współpracy Transgranicznej Interreg Polska-Ukraina 2021-2027. Ponadto w ramach cs 2(i) realizowane będą projekty mające oddziaływanie europejskie poprzez przyczynianie się do zwiększenia odporności na zmiany klimatu i przystosowania się do tych zmian na obszarze Unii Europejskiej. W ramach celu szczegółowego dopuszcza się realizację przedsięwzięć z partnerami mającymi siedzibę poza województwem lubelskim.

Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych

Zastosowanie instrumentów finansowych w obszarze efektywności energetycznej budynków wielorodzinnych będzie uwzględniać zachętę w postaci łączenia ich z dotacją. Skróci ona bowiem okres zwrotu kosztów inwestycji, a jej poziom będzie uzależniony od osiągniętych efektów oszczędności energetycznej i redukcji CO₂ w wyniku realizacji przedsięwzięcia w stosunku do stanu wyjściowego. Wyjątkiem będą przedsięwzięcia obejmujące budynki mieszkalne, dla których z uwagi na przeciwdziałanie ubóstwu energetycznemu przewiduje się stosowanie wyłącznie dotacji.

2.1.4.1.2. Wskaźniki

Wskaźniki produktu								
Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Cel pośredni (2024)	Cel końcowy (2029)
IV	2 (i)	EFRR	Słabiej rozwinięte	RCO 001	Przedsiębiorstwa objęte wsparciem (w tym: mikro, małe, średnie, duże)	przedsiębiorstwa	0	167
IV	2 (i)	EFRR	Słabiej rozwinięte	RCO 018	Lokale mieszkalne o udoskonalonej charakterystyce energetycznej	szt.	0	4 921
IV	2 (i)	EFRR	Słabiej rozwinięte	RCO 019	Budynki publiczne o udoskonalonej charakterystyce energetycznej	m ²	0	285 342
IV	2 (i)	EFRR	Słabiej rozwinięte	PLRO 165	Liczba nowych/zmodernizowanych punktów świetlnych	szt.	326	32 625

Wskaźniki rezultatu											
Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Wartość bazowa lub wartość odniesienia	Rok odniesienia	Cel końcowy (2029)	Źródło danych	Uwagi
IV	2 (i)	EFRR	Słabiej rozwinięte	RCR0 26	Roczne zużycie energii pierwotnej (w tym: w lokalach mieszkalnych, budynkach publicznych, przedsiębiorstwach, innych)	MWh/rok	114 201	2020	79 940	system teleinformatyczny	
IV	2 (i)	EFRR	Słabiej rozwinięte	RCR0 29	Szacowana emisja gazów cieplarnianych	tona ekwiwalentu CO ₂ /rok	110 948	2020	77 663	system teleinformatyczny	

2.1.4.1.3. Indykatorywny podział zaprogramowanych zasobów (UE) według rodzaju interwencji

Wymiar 1 – zakres interwencji					
Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)

IV	EFRR	Słabiej rozwinięte	2 (i)	038 Projekty w zakresie efektywności energetycznej i projekty demonstracyjne w MŚP oraz działania wspierające	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac
IV	EFRR	Słabiej rozwinięte	2 (i)	040 Projekty w zakresie efektywności energetycznej i projekty demonstracyjne w MŚP lub w dużych przedsiębiorstwach oraz działania wspierające zgodne z kryteriami efektywności energetycznej	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac
IV	EFRR	Słabiej rozwinięte	2 (i)	041 Renowacja istniejących budynków mieszkalnych pod kątem efektywności energetycznej, projekty demonstracyjne i działania wspierające	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac
IV	EFRR	Słabiej rozwinięte	2 (i)	042 Renowacja istniejących budynków mieszkalnych pod kątem efektywności energetycznej, projekty demonstracyjne i działania wspierające zgodne z kryteriami efektywności energetycznej	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac
IV	EFRR	Słabiej rozwinięte	2 (i)	043 Budowa nowych energooszczędnych budynków	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac
IV	EFRR	Słabiej rozwinięte	2 (i)	044 Renowacja zwiększająca efektywność energetyczną lub działania w zakresie efektywności energetycznej w odniesieniu do infrastruktury publicznej, projekty demonstracyjne i działania wspierające	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac
IV	EFRR	Słabiej rozwinięte	2 (i)	045 Renowacja zwiększająca efektywność energetyczną lub działania w zakresie efektywności energetycznej w odniesieniu do infrastruktury publicznej, projekty demonstracyjne i działania wspierające zgodne z kryteriami efektywności energetycznej	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac
IV	EFRR	Słabiej rozwinięte	2 (i)	046 Wsparcie dla podmiotów, które świadczą usługi wspierające gospodarkę niskoemisyjną i odporność na zmiany klimatu, w tym działania w zakresie zwiększania świadomości	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac

Wymiar 2 – forma finansowania					
Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
IV	EFRR	Słabiej rozwinięte	2 (i)	01 Dotacja	162 509 189
IV	EFRR	Słabiej rozwinięte	2 (i)	05 Wsparcie poprzez instrumenty finansowe: dotacje w ramach operacji instrumentu finansowego.	15 000 000

Wymiar 3 – terytorialny mechanizm realizacji i ukierunkowanie terytorialne					
Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
IV	EFRR	Słabiej rozwinięte	2 (i)	33 Brak ukierunkowania terytorialnego	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac
IV	EFRR	Słabiej rozwinięte	2 (i)	01 Dzielnice miejskie	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac
IV	EFRR	Słabiej rozwinięte	2 (i)	02 Miasta, małe miasta i przedmieścia	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac
IV	EFRR	Słabiej rozwinięte	2 (i)	03 Miejskie obszary funkcjonalne	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac

Wymiar 6 – uzupełniające obszary tematyczne EFS+					
---	--	--	--	--	--

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
IV	EFS+	Słabiej rozwinięte	2 (i)	Nie dotyczy	Nie dotyczy

Wymiar 7 – „Równouprawienie płci” w ramach EFS+, EFRR					
Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
IV	EFRR	Słabiej rozwinięte	2 (i)	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac

2.1.4.2. Cel szczegółowy – 2(ii) wspieranie energii odnawialnej zgodnie z dyrektywą (UE) 2018/2001, w tym określonymi w niej kryteriami zrównoważonego rozwoju

2.1.4.2.1. Interwencje w ramach Funduszy

Powiązane rodzaje działań

Cele i rezultaty wsparcia:

W procesie transformacji energetycznej gospodarki regionu opartej obecnie głównie na węglu istotną rolę odgrywa zmiana miksu energetycznego poprzez wzrost udziału odnawialnych źródeł energii. Dywersyfikacja źródeł wytwarzania energii i redukcja ich emisyjności jest zgodna z polityką zrównoważonego rozwoju i przyczyni się do osiągnięcia zadeklarowanego przez Polskę co najmniej 23% udziału OZE w końcowym zużyciu energii brutto w 2030 r. (zużycie łącznie w elektroenergetyce, ciepłownictwie i chłodnictwie oraz na cele transportowe). Rosnące potrzeby energetyczne gospodarki regionu warunkują wzrost znaczenia producentów energii rozproszonej z OZE oraz wspólnot energetycznych np. klastrów energii i spółdzielni energetycznych. Należy dążyć do wzrostu liczby prosumentów i zwiększenia liczby obszarów zrównoważonych energetycznie na poziomie lokalnym. Zapewnienie wsparcia dla spółdzielni energetycznych oraz klastrów energii stanowić będzie istotny element we wspieraniu transformacji energetycznej regionu w kierunku uniezależnienia się od zewnętrznych dostawców nośników energetycznych. Samobilansujące się lokalne systemy wytwórców i konsumentów energii mają ważne, wielopłaszczyznowe znaczenie dla prowadzenia dalszego rozwoju w kierunku neutralności klimatycznej i gospodarki o obiegu zamkniętym.

Województwo lubelskie jest regionem, który obok pasa nadmorskiego uznawany jest za najlepszy do wykorzystania energii słonecznej. Suma rocznego nasłonecznienia wynosi ok. 1050-1150 kWh/m² (średnia dla kraju: 950-1150 kWh/m²).

W związku z powyższym przewidywany jest dalszy rozwój instalacji wykorzystujących promieniowanie słoneczne, a także wzrost znaczenia biomasy, biogazu, geotermii, wody, wiatru oraz pomp ciepła w ciepłownictwie systemowym oraz indywidualnym. Podjęte działania przyczynią się do zwiększenia wykorzystania odnawialnych źródeł energii w miksie energetycznym kraju oraz pozwolą w efektywny sposób wykorzystać atuty położenia regionu (duży stopień nasłonecznienia). Istotny wpływ na skalę wykorzystania OZE ma postęp technologiczny – zarówno w zakresie aktualnie znanych sposobów wytwarzania energii, jak i w zupełnie nowych technologiach, ale także w technologiach magazynowania energii.

Podejmowane interwencje przyczynią się do osiągnięcia celów wyznaczonych na 2030 r. jak i pomogą w uzyskaniu neutralności klimatycznej do 2050 r. Inwestycje w OZE przyczynią się do aktywizacji gospodarczej regionu, posiadającego zidentyfikowany potencjał odnawialnych źródeł energii, który jest wciąż w znacznym stopniu niewykorzystany. Wzrost wykorzystania energii z OZE na poziomie przedsiębiorstw, a także gospodarstw domowych i lokalnych społeczności przyczyni się do ograniczenia zużycia paliw kopalnych, ograniczenia emisji CO₂ i pyłów do atmosfery na poziomie lokalnym i globalnym, zwiększy efektywność energetyczną wspartych obiektów, ograniczy straty energii przesyłanej na odległość. Pozwoli także na skuteczne rozwiązywanie problemów społeczno-ekonomicznych związanych ze wzrostem cen energii poprzez zmniejszenie zużycia i obniżenie kosztów korzystania z energii uzyskanej z surowców nieodnawialnych przyczyniając się do ograniczenia zjawiska ubóstwa energetycznego. Zapewnienie, w ramach interwencji dotyczących odnawialnych źródeł energii w zakresie wytwarzania energii elektrycznej, możliwości usuwania i unieszkodliwiania wyrobów zawierających azbest przyczyni się natomiast do minimalizowania negatywnych skutków zdrowotnych dla mieszkańców województwa lubelskiego.

Opis interwencji - rodzaje planowanych działań, typów projektów:

Realizacja celu promowania odnawialnych źródeł energii będzie obejmować w szczególności:

- Budowa instalacji do produkcji biopłynów i biometanu, biopaliw II i III generacji,

- Budowa i rozbudowa instalacji odnawialnych źródeł energii w zakresie wytwarzania energii elektrycznej (również z magazynami energii działającymi na potrzeby danego źródła OZE oraz przyłączeniem do sieci), w tym z zapewnieniem możliwości usuwania i unieszkodliwiania wyrobów zawierających azbest przed dokonaniem montażu instalacji.
- Budowa i rozbudowa instalacji odnawialnych źródeł energii w zakresie wytwarzania ciepła (również z magazynami ciepła działającymi na potrzeby danego źródła OZE).
- Budowa/rozbudowa/przebudowa lokalnych źródeł energii produkujących energię elektryczną i/lub ciepło/paliwa zdekarbonizowane z OZE na potrzeby lokalne, niewymagająca przesyłania jej na duże odległości w oparciu o lokalne zidentyfikowane zasoby lub wraz z infrastrukturą sieciową.

Katalog beneficjentów:

- Mikro, małe i średnie przedsiębiorstwa (zgodnie z definicją zawartą w zaleceniu Komisji 2003/361/WE z dnia 6 maja 2003 r. dotyczącym definicji mikroprzedsiębiorstw oraz małych i średnich przedsiębiorstw, Dz.U. L 124 z 20.05.2003) prowadzących działalność gospodarczą na terenie województwa lubelskiego, potwierdzoną wpisem do odpowiedniego rejestru,
- Jednostki samorządu terytorialnego, ich związki, porozumienia i stowarzyszenia,
- Jednostki organizacyjne jednostek samorządu terytorialnego posiadające osobowość prawną,
- Spółki prawa handlowego, w których większość udziałów lub akcji posiadają jednostki samorządu terytorialnego lub ich związki,
- Spółdzielnie energetyczne, porozumienia cywilnoprawne reprezentowane przez klastry energii, obywatelskie społeczności energetyczne działające w zakresie energii odnawialnej,
- Podmioty prowadzące działalność oświatową lub ich organy prowadzące,
- Podmioty tworzące system szkolnictwa wyższego i nauki,
- Spółdzielnie i Wspólnoty mieszkaniowe, TBS,
- Instytucje kultury,
- Szpitale i inne podmioty lecznicze prowadzące działalność leczniczą,
- Organizacje pozarządowe posiadające osobowość prawną,
- Kościoły i związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych,
- Służby ratownicze i bezpieczeństwa publicznego,
- Jednostki sektora finansów publicznych posiadające osobowość prawną,
- Spółki Wspólnot Gruntowych.

Główne/kierunkowe zasady udzielania wsparcia:

Głównym trybem wyboru projektów będzie tryb konkurencyjny. Tryb niekonkurencyjny znajdzie zastosowanie w przypadku projektów ujętych w Kontrakcie Programowym dla Województwa Lubelskiego oraz innych przedsięwzięć strategicznych. Wszystkie wspierane projekty będą musiały wykazać wyraźny pozytywny wpływ na środowisko, przedstawiony w formie oszczędności energii, obniżonej emisji CO₂ i pyłu PM 10 oraz PM 2,5 do atmosfery, zgodnie z zapisami Dyrektywy 2008/50/WE (zmienionej Dyrektywą 2015/1480/WE), lub wzrostu wykorzystania odnawialnych źródeł energii.

Kluczowe dla oceny projektów będą rozwiązania zapewniające maksymalną dyspozycyjność (wysoka efektywność i współczynnik wykorzystania, sterowalność, wykorzystanie magazynu energii) z relatywnie najniższym kosztem wytworzenia energii oraz zaspokajające lokalne potrzeby energetyczne (ciepło, energia elektryczna, transport), ale także związane z gospodarką odpadami (zgodną z hierarchią postępowania z odpadami) i wykorzystaniem miejscowego potencjału. Interwencja powinna koncentrować się na wszystkich obszarach sprzyjających tworzeniu i rozwojowi zorganizowanych form energetyki prosumenckiej.

Zgodnie z istniejącym potencjałem OZE w Regionie priorytetowo traktowane będą projekty dotyczące wykorzystania energii słonecznej i biomasy.

Projekty dotyczące wykorzystania biomasy oraz produkcji biokomponentów, biopaliw i biometanu powinny uwzględniać zasady minimalizowania ryzyka wylesiania zgodnie z dyrektywą Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2018/2001 z dnia 11 grudnia 2018 r. w sprawie promowania stosowania energii ze źródeł odnawialnych, a także powinny uwzględniać konsumpcję produktów z łańcucha dostaw niepowodujących wylesiania zgodnie z Komunikatem do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów dotyczącego zintensyfikowania działań UE na rzecz ochrony i odtwarzania światowych lasów COM (2019) 353 final. Wytwarzanie biopaliw II i III generacji będzie zgodne z kryteriami środowiskowymi, określonymi w art. 29 Dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady UE 2018/2001 z dnia 11.12.2018 r. w sprawie promowania stosowania energii ze źródeł odnawialnych.

Inwestycje w elektrownie wodne ograniczone będą do działań dotyczących istniejących obiektów. Nie mogą one powodować nieosiągnięcia dobrego stanu lub potencjału jednolitych części wód, wywierać niekorzystnego wpływu projektu na stan jednolitych części wód lub spełnienie warunków określonych w art. 4.7 Ramowej Dyrektywy Wodnej oraz nie mogą mieć znaczącego wpływu na cele ochrony obszarów objętych siecią Natura 2000.

Wzmocnieniu efektów realizowanych projektów służyć będzie wdrożenie inteligentnych systemów zarządzania energią w oparciu o technologie TIK. Wszystkie projekty uzyskujące wsparcie, będą musiały wykazać największą efektywność kosztową w powiązaniu z efektami oszczędnościowymi oraz redukcję emisji gazów cieplarnianych, a także przeciwdziałać ubóstwu energetycznemu. Preferowane będą projekty powiązane z magazynowaniem energii.

Główne grupy docelowe

Mieszkańcy województwa lubelskiego, osoby, instytucje i przedsiębiorstwa korzystające z rezultatów projektu.

Działania na rzecz zapewnienia równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji

W ramach ww. celu przestrzegane będą zasady horyzontalne, o których mowa w art. 3 Traktatu o Unii Europejskiej oraz w art. 10 *Traktatu o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej*, z uwzględnieniem *Karty Praw podstawowych Unii Europejskiej*, *Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych (Konwencja ONZ)* oraz art. 6a i 73 *Rozporządzenia Ogólnego*, także w zakresie spełnienia horyzontalnych warunków podstawowych, jak również właściwe przepisy krajowe oraz stosowne wytyczne ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego. Podczas przygotowania, wdrażania, monitorowania i ewaluacji Programu przestrzegane będą zasady równości szans i zapobiegania dyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię, światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną. Istotne będzie również zapewnienie dostępności produktów, towarów i usług dla wszystkich użytkowników, zgodnie obowiązującymi przepisami, w tym art. 9 *Konwencji ONZ*. Zasady horyzontalne, w tym wyrównywanie szans i polityka antydyskryminacyjna znajdą odzwierciedlenie w kryteriach wyboru projektów, a proces wyboru operacji będzie przejrzysty, rzetelny i bezstronny. Przestrzeganie zasad horyzontalnych zapewni stosowanie adekwatnych procedur na każdym etapie realizacji Programu.

Działania obejmować będą m.in. konieczność zapewnienia równego dostępu do produktów, rezultatów projektu wszystkim odbiorcom poprzez wymóg zasady uniwersalnego projektowania. Dla robót budowlanych niezbędne będzie przeprowadzenie analizy rozwiązań projektowych pod kątem dostępności i zastosowania rozwiązań technicznych z uwzględnieniem specyficznych potrzeb wszystkich użytkowników (np. zainstalowanie przeciwpożarowych sygnałów ostrzegawczych, dublowanie sygnałów informacyjnych: wzrokowe (tablice informacyjne),

dźwiękowe (systemy audio), dotykowe (oznaczenia w alfabecie Braille'a), werbalne (punkty informacji). Dla usług świadczonych drogą elektroniczną zastosowany zostanie standard dostępności cyfrowej WCAG 2.1. na poziomie AA.

Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych

W celu zwiększenia efektywności podejmowanych interwencji poprzez realizację zintegrowanych projektów odpowiadających w sposób kompleksowy na potrzeby oraz problemy rozwojowe miast i obszarów powiązanych z nimi funkcjonalnie w przedmiotowym celu szczegółowym zaplanowano wykorzystanie instrumentu ZIT. Instrument ZIT będzie realizowany na terenie obszarów strategicznej interwencji w postaci Miejskich Obszarów Funkcjonalnych wskazanych w SRWL2030.

Możliwość zastosowania preferencji dla projektów wynikających ze strategii terytorialnych opracowanych przez partnerstwa JST w celu wdrażania Innego Instrumentu Terytorialnego (strategii rozwoju ponadlokalnego lub strategii IIT).

Przedsięwzięcia, wynikające ze strategii terytorialnych, opracowanych w ramach projektu Centrum Wsparcia Doradczego, uzyskują preferencje w postaci premii punktowych w naborach konkurencyjnych.

Działania międzyregionalne, transgraniczne i transnarodowe

Działania w cs 2(ii) będą realizowane wyłącznie na poziomie regionalnym. Podjęte działania przyczynią się do zwiększenia wykorzystania odnawialnych źródeł energii w miksie energetycznym kraju oraz pozwolą w efektywny sposób wykorzystać atuty położenia regionu (duży stopień nasłonecznienia).

Z uwagi na ukierunkowanie interwencji w ramach cs 2(ii) mające wymiar regionalny w oparciu o endogeniczne potencjały, w ramach cs nie przewiduje się działań międzyregionalnych, transgranicznych i transnarodowych. Jednakże, biorąc pod uwagę przygraniczne położenie województwa lubelskiego przy zewnętrznej granicy Unii Europejskiej, Instytucja Zarządzająca będzie starać się zachęcać potencjalnych beneficjentów wspierających działania zmierzające do dekarbonizacji systemów energetycznych w regionie w celu zmniejszenia emisji gazów cieplarnianych do korzystania z efektów projektów współpracy międzyregionalnej, transgranicznej czy transnarodowej, np. w ramach programów: Interreg Europa 2021-2027, Interreg Europa Środkowa 2021-2027, Interreg Region Morza Bałtyckiego 2021 -2027 oraz Program Współpracy Transgranicznej Interreg Polska-Ukraina 2021-2027. Ponadto w ramach cs 2(ii) realizowane będą projekty mające oddziaływanie europejskie poprzez przyczynianie się do zwiększenia odporności na zmiany klimatu i przystosowania się do tych zmian na obszarze Unii Europejskiej. W ramach celu szczegółowego dopuszcza się realizację przedsięwzięć z partnerami mającymi siedzibę poza województwem lubelskim.

Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych

Instrumenty finansowe zastosowane będą w przypadku odbiorców pozostających w luce finansowej ze względu na działalność nieukierunkowaną na maksymalizację zysku. Zaliczają się do nich związki wyznaniowe i organizacje pozarządowe, którym inwestycje przynoszą oszczędności. Wykorzystanie instrumentów finansowych w formie pożyczek z umorzeniem przyspieszy wzrost udziału OZE w końcowym zużyciu energii. Instrumenty finansowe będą miały zastosowanie w przypadku inwestycji realizowanych przez wytwórców, którzy produkowaną energię elektryczną będą sprzedawać w zakresie prowadzonej działalności gospodarczej.

2.1.4.2.2. Wskaźniki

Wskaźniki produktu								
Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Cel pośredni (2024)	Cel końcowy (2029)
IV	2 (ii)	EFRR	Słabiej rozwinięte	RCO022	Dodatkowa zdolność wytwarzania energii odnawialnej (w tym: energii elektrycznej, energii cieplnej)	MW	4	174

Wskaźniki rezultatu											
Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Wartość bazowa lub wartość odniesienia	Rok odniesienia	Cel końcowy (2029)	Źródło danych	Uwagi
IV	2 (ii)	EFRR	Słabiej rozwinięte	RCR029	Szacowana emisja gazów cieplarnianych	tona ekwiwalentu CO ² /rok	82 803	2020	74 532	system teleinformatyczny	
IV	2 (ii)	EFRR	Słabiej rozwinięte	RCR031	Wytworzona energia odnawialna ogółem (w tym: energia elektryczna, energia cieplna)	MWh/rok	0	Nie dotyczy	167 147	system teleinformatyczny	

2.1.4.2.3. Indykatory podział zaprogramowanych zasobów (UE) według rodzaju interwencji

Wymiar 1 – zakres interwencji					
Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
IV	EFRR	Słabiej rozwinięte	2 (ii)	047 Energia odnawialna: wiatrowa	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac
IV	EFRR	Słabiej rozwinięte	2 (ii)	048 Energia odnawialna: słoneczna	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac
IV	EFRR	Słabiej rozwinięte	2 (ii)	049 Energia odnawialna: biomasa	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac
IV	EFRR	Słabiej rozwinięte	2 (ii)	050 Energia odnawialna: biomasa o wysokim poziomie redukcji emisji gazów cieplarnianych	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac
IV	EFRR	Słabiej rozwinięte	2 (ii)	052 Inne rodzaje energii odnawialnej (w tym energia geotermalna)	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac

Wymiar 2 – forma finansowania					
Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
IV	EFRR	Słabiej rozwinięte	2 (ii)	01 Dotacja	122 809 228

IV	EFRR	Słabiej rozwinięte	2 (ii)	03 Wsparcie poprzez instrumenty finansowe: pożyczka	4 257 879
IV	EFRR	Słabiej rozwinięte	2 (ii)	05 Wsparcie poprzez instrumenty finansowe: dotacje w ramach operacji instrumentu finansowego.	25 000 000

Wymiar 3 – terytorialny mechanizm realizacji i ukierunkowanie terytorialne					
Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
IV	EFRR	Słabiej rozwinięte	2 (ii)	33 Brak ukierunkowania terytorialnego	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac
IV	EFRR	Słabiej rozwinięte	2 (ii)	01 Dzielnice miejskie	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac
IV	EFRR	Słabiej rozwinięte	2 (ii)	02 Miasta, małe miasta i przedmieścia	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac
IV	EFRR	Słabiej rozwinięte	2 (ii)	03 Miejskie obszary funkcjonalne	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac

Wymiar 6 – uzupełniające obszary tematyczne EFS+					
Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
IV	EFS+	Słabiej rozwinięte	2 (ii)	Nie dotyczy	Nie dotyczy

Wymiar 7 – „Równouprawienie płci” w ramach EFS+, EFRR					
Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
IV	EFRR	Słabiej rozwinięte	2 (ii)	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac

2.1.5. Priorytet V Zrównoważona mobilność miejska

2.1.5.1. *Cel szczegółowy 2(viii) wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej jako elementu transformacji w kierunku gospodarki zeroemisyjnej*

2.1.5.1.1. Interwencje w ramach Funduszy

Powiązane rodzaje działań

<p>Cele i rezultaty wsparcia:</p> <p>Stopniowa transformacja gospodarki na gospodarkę niskoemisyjną, a tym samym ograniczenie emisji gazów cieplarnianych i innych substancji to kluczowe wyzwanie w kierunku zapewnienia czystego środowiska oraz element długofalowego zrównoważonego rozwoju.</p> <p>Wsparcie będzie ukierunkowane na kompleksowe podejście do tematyki niskoemisyjności na wszystkich typach obszarów, w tym na obszarach miejskich, gdzie istotny będzie rozwój systemów transportu zbiorowego.</p> <p>Mimo znacznych inwestycji w mobilność miejską istnieją luki w dostępie mieszkańców obszarów słabo zurbanizowanych do transportu publicznego. Istotnym problemem jest też postępująca suburbanizacja dużych ośrodków miejskich, która generuje problemy transportowe, stanowiące jedną z barier rozwojowych oraz prowadzi do zwiększenia zapotrzebowania na dojazdy w takim stopniu, że istniejący transport publiczny nie może go zaspokoić. Jednocześnie samorządów nie stać na sfinansowanie efektywnego transportu publicznego, ponieważ rozproszenie zabudowy potęguje nakłady potrzebne na dostarczenie usług publicznych. Duża zależność od transportu indywidualnego zwiększa emisje, m.in. dwutlenku węgla, pyłów zawieszonych, pogarsza bezpieczeństwo na drodze oraz prowadzi do zagęszczenia ruchu, co – wraz z niedostatecznie rozwiniętą infrastrukturą dla rowerzystów i pieszych – obniża jakość życia w miastach i podwyższa koszty społeczne.</p> <p>Zgodnie z polityką Unii Europejskiej w obszarze zielonej i zrównoważonej gospodarki najważniejszym wyzwaniem w obszarze transportu niskoemisyjnego będzie wsparcie zbiorowej i indywidualnej mobilności w celu lepszego zrównoważenia systemu transportowego, zmniejszenia negatywnego oddziaływania transportu na środowisko oraz redukcji zatłoczenia motoryzacyjnego (kongestii). Interwencje będą prowadzić do zintensyfikowania ruchu pieszego i rowerowego oraz wsparcia korzystania z innych form mikromobilności (m.in. hulajnogi elektryczne, urządzenia transportu osobistego), rozwoju inteligentnych systemów transportowych ITS, a także wprowadzania rozwiązań ograniczających tzw. niską emisję, poprzez wspieranie działań na rzecz multimodalnej mobilności, oraz integrację transportu indywidualnego i zbiorowego.</p> <p>Celem jest zintegrowanie systemów transportowych w miejskich obszarach funkcjonalnych, z uwzględnieniem infrastruktury sprzyjającej elektromobilności.</p> <p>Wsperane będą działania, które przyczynią się do podniesienia popularności multimodalnych form podróży, takich jak: korzystanie ze środków transportu publicznego zamiast pojazdów silnikowych indywidualnych, inwestycji prowadzących do integracji transportu indywidualnego i zbiorowego (w tym parkingów park&ride, bike&ride, wyposażonych w stacje ładowania pojazdów elektrycznych) oraz dążenie do zwiększenia częstotliwości kursowania transportu zbiorowego na obszarach podmiejskich. Istotną kwestią jest zakup taboru o niskiej lub zerowej emisyjności przeznaczonego do publicznego transportu zbiorowego.</p> <p>W efekcie spodziewane jest zwiększenie atrakcyjności i popularności komunikacji publicznej, dzięki czemu ograniczone zostanie korzystanie z transportu indywidualnego z udziałem pojazdów spalinowych. Wpłynie to korzystnie na realizację celów związanych z ograniczeniem emisji szkodliwych substancji do środowiska oraz zwiększy bezpieczeństwo i komfort uczestników ruchu, a także atrakcyjność przestrzeni publicznych.</p> <p>Opis interwencji - rodzaje planowanych działań, typów projektów:</p>
--

Realizacja celu zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej będzie obejmować w szczególności:

- Zakup oraz modernizację niskoemisyjnego taboru trolejbusowego i autobusowego oraz zeroemisyjnego taboru szynowego dla połączeń miejskich i podmiejskich wraz z niezbędną infrastrukturą (np. stacje ładowania pojazdów elektrycznych, stacje tankowania wodoru, infrastruktura OZE na potrzeby transportu), w tym dostosowanie do potrzeb osób z niepełnosprawnościami.
- Budowę, rozbudowę i przebudowę infrastruktury transportu publicznego (np. pętle trolejbusowe i autobusowe; wiaty z aktywną informacją pasażerską; zaplecze techniczne do obsługi taboru; infrastruktura punktowa np. przystanki, wysepki; centra przesiadkowe; dworce intermodalne; obiekty P&R, B&R), w tym dostosowanie jej do potrzeb osób z niepełnosprawnościami.
- Inwestycje ograniczające indywidualny ruch zmotoryzowany i zwiększające ruch pieszy i rowerowy w centrach miast i ich obszarach funkcjonalnych (np. system roweru miejskiego z infrastrukturą rowerową: stojaki, wiaty rowerowe, stacje samoobsługowej naprawy rowerów; drogi dla rowerów i drogi dla pieszych i rowerów; wspólny bilet; przejścia dla pieszych, azyle dla pieszych, chodniki).
- Inwestycje (budowa, rozbudowa i przebudowa) związane z systemami zarządzania ruchem i energią, komunikacją miejską i bezpieczeństwem w komunikacji (ITS), które przyczyniają się do zmniejszenia oddziaływania transportu na środowisko.
- Inwestycje w infrastrukturę drogową transportu publicznego (np. buspasy; obiekty przeznaczone do transportu publicznego: przebudowa skrzyżowań w celu ułatwienia oraz/lub nadania priorytetu transportowi publicznemu w ruchu: pasy skrętów dla autobusów, śluzy na skrzyżowaniach, infrastruktura drogową przy pętlach kolei aglomeracyjnych/trolejbusowych/autobusowych, stacjach kolejowych lub obiektach P&R (np. infrastruktura paliw zeroemisyjnych, w tym m.in. stacje ładowania pojazdów elektrycznych i stacje tankowania wodoru), B&R wraz z odcinkami dróg łączących je bezpośrednio z drogami miejskimi; budowa/remont osłon przeciw oświetleniowych, ekranów akustycznych; budowa/przebudowa kanalizacji teletechnicznej; wyposażenie dróg i ulic w niezbędne obiekty i urządzenia drogowe służące bezpieczeństwu ruchu pojazdów transportu publicznego), w tym możliwość realizacji inwestycji związanych z energooszczędnym oświetleniem ulicznym i drogowym, jako element szerszego projektu związanego z infrastrukturą transportową.
- Działania informacyjno-promocyjne i edukacyjne promujące korzystanie z niskoemisyjnego transportu zbiorowego, transportu multimodalnego i rowerowego oraz ruchu niezmotoryzowanego, jako element szerszego projektu związanego z infrastrukturą transportową.
- Przygotowanie planów SUMP.

Katalog beneficjentów:

- Jednostki samorządu terytorialnego, ich związki, porozumienia i stowarzyszenia,
- Jednostki organizacyjne jednostek samorządu terytorialnego posiadające osobowość prawną,
- Spółki prawa handlowego, w których większość udziałów lub akcji posiadają jednostki samorządu terytorialnego lub ich związki,
- Podmioty świadczące usługi transportu publicznego na zlecenie jednostek samorządu terytorialnego i ich związków na terenie miast objętych działaniem wyłonione do świadczenia tych usług zgodnie z Prawem zamówień publicznych.

Główne/kierunkowe zasady udzielania wsparcia:

Głównym trybem wyboru projektów do dofinansowania będzie tryb konkurencyjny. Dopuszcza się zastosowanie trybu niekonkurencyjnego dla projektów o strategicznym znaczeniu dla społeczno - gospodarczego rozwoju regionu, w tym także m.in. projektów realizowanych w formule ZIT po spełnieniu określonych warunków. Wszystkie wspierane projekty będą musiały wykazać wyraźny pozytywny wpływ na środowisko, przedstawiony w formie oszczędności energii, obniżonej emisji CO₂ i pyłów PM 10 oraz PM 2,5 do atmosfery, zgodnie z zapisami Dyrektywy 2008/50/WE (zmienionej Dyrektywą 2015/1480/WE), lub wzrostu wykorzystania odnawialnych źródeł energii. Dla osiągnięcia

jak najlepszego efektu prowadzonej interwencji promowane będzie zintegrowane podejście do działań związanych z kształtowaniem systemu transportowego np. poprzez tworzenie i realizację planów zrównoważonej mobilności miejskiej (SUMP), a także realizację innych dokumentów planowania mobilności miejskiej, planów dotyczących gospodarki niskoemisyjnej, strategii ponadlokalnych lub Strategii ZIT. Promowane będzie wdrażanie nowych, innowacyjnych rozwiązań, pozwalających na jak najlepsze wykorzystanie dostępnych opcji transportowych, w tym przede wszystkim transportu publicznego, ruchu rowerowego i pieszego, a także nowoczesnych form poruszania się (urządzenia transportu osobistego, systemy oparte o współużytkowanie). Działania ukierunkowane będą również na wykorzystanie technologii cyfrowych i inteligentnych systemów transportowych. Technologie cyfrowe i teleinformatyczne powinny być postrzegane jako istotny komponent infrastruktury. Funkcjonowanie ITS powinno przyczyniać się do uprzywilejowania transportu zbiorowego w ruchu, tak by transport publiczny stanowił realną alternatywę dla transportu indywidualnego samochodowego. Projekty z zakresu transportu publicznego będą musiały zapewnić odpowiedni poziom usług transportowych dla osób z niepełnosprawnościami i o ograniczonej możliwości poruszania się.

W odniesieniu do taboru (trolejbusowego oraz autobusowego), wsparciem objęty będzie jedynie tabor spełniający wymogi „ekologicznie czystych pojazdów” w rozumieniu Dyrektywy 2009/33/EC.

Przewiduje się możliwość zastosowania preferencji dla projektów w zakresie mobilności miejskiej, które powiązane są z wprowadzaniem integracji taryfowej oraz wdrażaniem koncepcji Maas (Mobility as a Service – mobilność jako usługa).

W zakresie infrastruktury paliw alternatywnych dla użytkowników indywidualnych zostaną uwzględnione rekomendacje Europejskiego Trybunału Obrachunkowego sformułowane w Sprawozdaniu specjalnym 05/2021: Infrastruktura ładowania pojazdów elektrycznych.

Główne grupy docelowe

Mieszkańcy województwa lubelskiego, osoby, instytucje i przedsiębiorstwa korzystające z rezultatów projektu.

Działania na rzecz zapewnienia równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji

W ramach ww. celu przestrzegane będą zasady horyzontalne, o których mowa w art. 3 Traktatu o Unii Europejskiej oraz w art. 10 *Traktatu o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej*, z uwzględnieniem *Karty Praw podstawowych Unii Europejskiej*, *Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych (Konwencja ONZ)* oraz art. 6a i 73 *Rozporządzenia Ogólnego*, także w zakresie spełnienia horyzontalnych warunków podstawowych, jak również właściwe przepisy krajowe oraz stosowne wytyczne ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego. Podczas przygotowania, wdrażania, monitorowania i ewaluacji Programu przestrzegane będą zasady równości szans i zapobiegania dyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię, światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną. Istotne będzie również zapewnienie dostępności produktów, towarów i usług dla wszystkich użytkowników, zgodnie obowiązującymi przepisami, w tym art. 9 *Konwencji ONZ*. Zasady horyzontalne, w tym wyrównywanie szans i polityka antydyskryminacyjna znajdują odzwierciedlenie w kryteriach wyboru projektów, a proces wyboru operacji będzie przejrzysty, rzetelny i bezstronny. Przestrzeganie zasad horyzontalnych zapewni stosowanie adekwatnych procedur na każdym etapie realizacji Programu.

Działania obejmować będą m.in. konieczność zapewnienia równego dostępu do produktów, rezultatów projektu dla wszystkich odbiorców poprzez wymóg zasady uniwersalnego projektowania.

Infrastruktura transportowa czy tabor komunikacji publicznej musi być dostosowany do potrzeb Osób z niepełnosprawnościami, osób starszych, matek z wózkami dziecięcymi. Kluczowym celem działań projektowych i

budowlanych (w zakresie infrastruktury) oraz konstruktorskich (w zakresie taboru) jest dostosowanie infrastruktury i pojazdów do ich potrzeb. W efekcie powinny one tworzyć spójny organizm zawierający kompatybilne, funkcjonalne i łatwe w użyciu rozwiązania. W przypadku usług świadczonych drogą elektroniczną zastosowany zostanie standard dostępności cyfrowej WCAG 2.1. na poziomie AA.

Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych

W celu zwiększenia efektywności podejmowanych interwencji poprzez realizację zintegrowanych projektów odpowiadających w sposób kompleksowy na potrzeby oraz problemy rozwojowe miast i obszarów powiązanych z nimi funkcjonalnie w przedmiotowym celu szczegółowym zaplanowano wykorzystanie instrumentu ZIT. Instrument ZIT będzie realizowany na terenie obszarów strategicznej interwencji w postaci Miejskich Obszarów Funkcjonalnych wskazanych w SRWL2030.

Działania międzyregionalne, transgraniczne i transnarodowe

Działania w cs 2(viii) będą realizowane wyłącznie na poziomie regionalnym. Podjęte działania przyczynią się do stopniowej transformacji gospodarki w kierunku gospodarki niskoemisyjnej, a tym samym ograniczenia emisji gazów cieplarnianych i innych substancji, co stanowi kluczowe wyzwanie w kierunku zapewnienia czystego środowiska oraz element długofalowego zrównoważonego rozwoju. Pomimo regionalnego charakteru projektów, tj. ograniczonego obszarowo do miast i ich obszarów funkcjonalnych na terenie województwa lubelskiego nie przewiduje się działań międzyregionalnych, transgranicznych i transnarodowych. Jednakże, biorąc pod uwagę przygraniczne położenie województwa lubelskiego przy zewnętrznej granicy Unii Europejskiej, Instytucja Zarządzająca będzie starać się zachęcać potencjalnych beneficjentów wspierających działania zmierzające do osiągnięcia znacznej redukcji emisji gazów cieplarnianych dla mobilności w swoich miastach, miasteczkach i połączonych z nimi obszarach wiejskich do korzystania z efektów projektów współpracy międzyregionalnej, transgranicznej czy transnarodowej, np. w ramach programów: Interreg Europa 2021-2027, Interreg Europa Środkowa 2021-2027, Interreg Region Morza Bałtyckiego 2021 -2027 oraz Program Współpracy Transgranicznej Interreg Polska-Ukraina 2021-2027. Ponadto w ramach cs 2(viii) realizowane będą projekty mające oddziaływanie europejskie poprzez ich wpływ na realizację ogólnoeuropejskich celów związanych z promowaniem zrównoważonej mobilności i ograniczaniem emisji z transportu, a tym samym dążeniem do budowy gospodarki niskoemisyjnej na obszarze Unii Europejskiej. W ramach celu szczegółowego dopuszcza się realizację przedsięwzięć z partnerami mającymi siedzibę poza województwem lubelskim.

Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych

Główną formą finansowania będzie dotacja. Nie przewiduje się zastosowania instrumentów finansowych.

2.1.5.1.2. Wskaźniki

Wskaźniki produktu								
Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Cel pośredni (2024)	Cel końcowy (2029)

V	2 (viii)	EFRR	Słabiej rozwinięte	RCO057	Pojemność ekologicznego taboru do zbiorowego transportu publicznego	osoby	0	1 031
V	2 (viii)	EFRR	Słabiej rozwinięte	RCO058	Wspierana infrastruktura rowerowa	km	0	62
V	2 (viii)	EFRR	Słabiej rozwinięte	PLRO098	Liczba wybudowanych zintegrowanych węzłów przesiadkowych	szt.	0	15

Wskaźniki rezultatu											
Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Wartość bazowa lub wartość odniesienia	Rok odniesienia	Cel końcowy (2029)	Źródło danych	Uwagi
V	2 (viii)	EFRR	Słabiej rozwinięte	RCR062	Roczna liczba użytkowników nowego lub zmodernizowanego transportu publicznego	użytkownicy	0	Nie dotyczy	8 946 822	system teleinformatyczny	
V	2 (viii)	EFRR	Słabiej rozwinięte	RCR064	Roczna liczba użytkowników infrastruktury rowerowej	użytkownicy	188 176	2020	689 644	system teleinformatyczny	

2.1.5.1.3. Indykatory podział zaprogramowanych zasobów (UE) według rodzaju interwencji

Wymiar 1 – zakres interwencji					
Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
V	EFRR	Słabiej rozwinięte	2 (viii)	081 Infrastruktura czystego transportu miejskiego	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac
V	EFRR	Słabiej rozwinięte	2 (viii)	082 Tabor czystego transportu miejskiego	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac
V	EFRR	Słabiej rozwinięte	2 (viii)	083 Infrastruktura rowerowa	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac
V	EFRR	Słabiej rozwinięte	2 (viii)	085 Cyfryzacja transportu, gdy ma częściowo na celu redukcję emisji gazów cieplarnianych: transport miejski	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac
V	EFRR	Słabiej rozwinięte	2 (viii)	086 Infrastruktura paliw alternatywnych	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac

Wymiar 2 – forma finansowania					
Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
V	EFRR	Słabiej rozwinięte	2 (viii)	01 Dotacja	127 035 354

Wymiar 3 – terytorialny mechanizm realizacji i ukierunkowanie terytorialne					
--	--	--	--	--	--

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
V	EFRR	Słabiej rozwinięte	2 (viii)	33 Brak ukierunkowania terytorialnego	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac
V	EFRR	Słabiej rozwinięte	2 (viii)	01 Dzielnice miejskie	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac
V	EFRR	Słabiej rozwinięte	2 (viii)	02 Miasta, małe miasta i przedmieścia	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac
V	EFRR	Słabiej rozwinięte	2 (viii)	03 Miejskie obszary funkcjonalne	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac

Wymiar 6 – uzupełniające obszary tematyczne EFS+					
Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
V	EFS+	Słabiej rozwinięte	2 (viii)	Nie dotyczy	Nie dotyczy

Wymiar 7 – „Równouprawnienie płci” w ramach EFS+, EFRR					
Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
IV	EFRR	Słabiej rozwinięte	2 (viii)	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac

2.1.6. Priorytet VI Zrównoważony system transportu

2.1.6.1. Cel szczegółowy - 3(ii) rozwój i udoskonalanie zrównoważonej, odpornej na zmiany klimatu, inteligentnej i intermodalnej mobilności na poziomie krajowym, regionalnym i lokalnym, w tym poprawę dostępu do TEN-T oraz mobilności transgranicznej

2.1.6.1.1. Interwencje w ramach Funduszy

Powiązane rodzaje działań

1. Infrastruktura drogowa

Opis celów i rezultatów wsparcia:

Jednym z kluczowych elementów polityki spójności Unii Europejskiej w sektorze transportu jest dążenie

do utworzenia jednolitego europejskiego systemu transportu oraz osiągnięcia konkurencyjnego i zasobooszczędnego systemu transportu. Oznacza to ukierunkowanie prowadzonych działań na zadania mające na celu zrównoważony rozwój sektora transportu, m.in. poprzez uzupełnienie deficytów w obszarze infrastruktury, poprawę mobilności, przy jednoczesnym osiągnięciu zmniejszenia emisji zanieczyszczeń oraz poprawę bezpieczeństwa w ruchu. W związku z tym, w ramach niniejszego celu szczegółowego, wsparciem zostanie objęta infrastruktura drogowa ujęta w Programie Strategicznego Rozwoju Transportu Województwa Lubelskiego do roku 2030 (z perspektywą do 2040 roku), poprawiająca dostępność i spójność sieci transportowej regionu oraz ułatwiająca dostęp do sieci TEN-T, a także przyczyniająca się do zwiększenia bezpieczeństwa ruchu drogowego (w tym bezpieczeństwa niechronionych uczestników ruchu) oraz zmniejszenia emisji zanieczyszczeń z pojazdów.

Podejmowane działania przyczynią się do wzmocnienia układu powiązań drogowych w regionie, zwłaszcza na obszarach oddalonych od ośrodków rozwoju gospodarczego, na obszarach nadgranicznych, na obszarach o specyficznych walorach uzdrowiskowych i turystycznych oraz na obszarach miast.

W województwie lubelskim nadal odnotowuje się wysokie ryzyko występowania zdarzeń drogowych,

a za główne przyczyny wypadków uznaje się: nadmierną prędkość, niedostateczną dbałość o niechronionych użytkowników ruchu oraz niedociągnięcia infrastrukturalne, w związku z tym konieczne są działania poprawiające bezpieczeństwo w ruchu drogowym, również w zakresie uzupełnienia infrastruktury dla niezmotoryzowanych, które będą obligatoryjnym elementem realizowanych projektów. Dodatkowo jako element uzupełniający w projektach możliwa będzie realizacja zadań związanych z poprawą przepustowości ruchu na drogach, m.in. poprzez automatyzację procesów sterowania i kontroli ruchu, które przyczynią się m.in. do zmniejszenia emisji zanieczyszczeń z pojazdów. Lepsze skorelowanie różnych rodzajów transportu i preferowanie transportu zbiorowego usprawni ruch na obszarach miejskich województwa lubelskiego, przyczyni się do ograniczenia emisji spalin oraz zmniejszy zatory komunikacyjne. Budowa nowych systemów z zakresu bezpieczeństwa ruchu drogowego przyczyni się do zmniejszenia ilości zdarzeń drogowych i liczby ofiar śmiertelnych wypadków samochodowych. Nowe inteligentne systemy zarządzania ruchem obejmą systemy transportu publicznego i aktywnej mobilności oraz przyczyniające się do zwiększenia bezpieczeństwa i przepustowości głównych szlaków komunikacyjnych na obszarze większych miast.

W rezultacie nastąpi poprawa warunków ruchu na drogach, w tym wzrost bezpieczeństwa ruchu, skrócenie czasu podróży, tym samym zwiększy się mobilność mieszkańców. Usprawnienie połączeń transportowych pozytywnie wpłynie na wzrost atrakcyjności inwestycyjnej i turystycznej województwa lubelskiego.

Opis interwencji - rodzaje planowanych działań, typów projektów:

W zakresie infrastruktury drogowej przewiduje się następujące działania:

- inwestycje zapewniające niezbędne połączenia (poprzez budowę i przebudowę połączeń drogowych) do sieci TEN-T, przejść granicznych, terenów inwestycyjnych, terminali intermodalnych, centrów logistycznych oraz innych gałęzi transportu, jak również przyczyniających się do rozwoju publicznego transportu zbiorowego (drogi o kategorii niższej niż drogi krajowe, w tym także w miastach);
- inwestycje zapewniające odciążenie miast od ruchu samochodowego, w tym m.in. poprzez budowę obwodnic;
- inwestycje zapewniające poprawę bezpieczeństwa w ruchu drogowym, w tym działania z zakresu infrastruktury niechronionych użytkowników dróg (m.in. drogi rowerowe);
- inwestycje zapewniające integrację różnych gałęzi transportu przy wykorzystaniu dróg o kategorii niższej niż drogi krajowe, ze szczególnym uwzględnieniem skomunikowania istniejących i planowanych węzłów transportowych;
- inwestycje w rozwój pasażerskiego transportu zbiorowego i jego infrastruktury oraz unowocześnienie taboru do wykonywania usług publicznego transportu zbiorowego w celu powiązania obszarów peryferyjnych z lokalnymi/regionalnymi centrami wzrostu (drogowe przewozy subregionalne);
- działania na rzecz taryfowej integracji transportu zbiorowego (systemy typu „wspólny bilet”);
- inwestycje w rozwój systemów cyfrowych transportu publicznego i aktywnej mobilności oraz niezbędnych do zarządzania bezpieczeństwem i usprawnieniem w ruchu drogowym.

Katalog beneficjentów:

Do głównych grup beneficjentów należą jednostki samorządu terytorialnego, ich związki, porozumienia i stowarzyszenia oraz podmioty świadczące usługi transportu publicznego na zlecenie jednostek samorządu terytorialnego i ich związków na terenie miast objętych działaniem wyłonione w trybie przewidzianym w ustawie o publicznym transporcie zbiorowym.

Główne/kierunkowe zasady udzielania wsparcia:

Głównym trybem wyboru projektów będzie tryb niekonkurencyjny. Wsparcie udzielane będzie w formie dotacji.

Zastosowanie trybu niekonkurencyjnego podyktowane jest kategorią podmiotów, które ubiegać mogą się o dofinansowanie – beneficjentami realizowanych zadań będą jednostki sektora finansów publicznych, które zgodnie z obowiązującym prawem odpowiadają za zarządzanie infrastrukturą drogową.

W zakresie proponowanego wsparcia projekty będą realizowane zgodnie z celami SRWL2030 oraz muszą one wynikać z Programu Strategicznego Rozwoju Transportu Województwa Lubelskiego do roku 2030 (z perspektywą do 2040 roku) oraz Planu Rozwoju Dróg Wojewódzkich. Będą to projekty dotyczące zrównoważonego transportu, polegające głównie na rozbudowie/przebudowie dróg istniejących, prowadzące do wzrostu ich nośności oraz budowie nowych dróg, m.in. obwodnic, w szczególności zapewniające połączenie z siecią TEN-T (w tym także w miastach), z przejściami granicznymi, terminalami towarowymi, centrami lub platformami logistycznymi lub zapewniające konieczne bezpośrednie połączenia z istniejącymi lub nowymi terenami inwestycyjnymi, a także odciążające miasta od ruchu samochodowego. Realizowane inwestycje w drogi publiczne, bez względu na kategorię drogi, muszą zapewniać wymóg nośności drogi wynoszącej minimum 11,5 t na oś. Projekty realizowane w ramach celu szczegółowego będą musiały wykazać się pozytywnym wpływem na zmniejszenie zatorów i usunięcie wąskich gardeł oraz uwzględniać elementy bezpieczeństwa ruchu drogowego (przejścia dla pieszych, azyle dla pieszych, separatory, bariery ochronne, itp.). Preferowane do wsparcia będą projekty charakteryzujące się wysokim stopniem przygotowania przekładającym się na gotowość do ich

realizacji. Zastosowanie trybu niekonkurencyjnego w ramach niniejszego celu szczegółowego umożliwi precyzyjne skierowanie środków na projekty służące zapewnieniu występujących luk infrastrukturalnych. W ramach celu szczegółowego, w trybie niekonkurencyjnym, realizowane będą projekty o kluczowym znaczeniu dla społeczno-gospodarczego rozwoju regionu, oraz projekty dotyczące realizacji zadań lub celów publicznych, uprzednio zidentyfikowane.

2. Infrastruktura i transport kolejowy

Opis celów i rezultatów wsparcia:

Działania w ramach niniejszego celu szczegółowego skierowane będą na poprawę dostępności transportu kolejowego w regionie, a co za tym idzie przyczynią się do zwiększenia jego konkurencyjności.

Wsparcie obejmie budowę, modernizację lub przebudowę dworców kolejowych, zakup lub modernizację taboru kolejowego do przewozów o charakterze regionalnym oraz inwestycje w zaplecza utrzymaniowe taboru.

Inwestycje w zakresie zakupu nowoczesnego, bezemisyjnego taboru kolejowego do przewozów o charakterze regionalnym, dostosowanego do osób o ograniczonej mobilności oraz budowy, modernizacji lub przebudowy dworców kolejowych przyczynią się do poprawy wewnętrznej spójności regionu, skrócenia czasu podróżowania, redukcji emisji zanieczyszczeń oraz poprawy bezpieczeństwa i jakości życia w regionie.

Opis interwencji - rodzaje planowanych działań, typów projektów:

W zakresie infrastruktury i transportu kolejowego przewiduje się następujące działania:

- zakup nowoczesnego, bezemisyjnego taboru kolejowego wyposażonego w urządzenia pokładowe ERTMS oraz modernizacja³ istniejącego taboru, do przewozów o charakterze regionalnym, dostosowanego do osób o ograniczonej mobilności;
- budowa/rozbudowa bazy utrzymaniowo-naprawczej taboru kolejowego;
- inwestycje w infrastrukturę kolejową zarządzaną przez samorząd terytorialny lub podległe mu jednostki.

Katalog beneficjentów:

Do głównych grup beneficjentów należą jednostki samorządu terytorialnego, ich związki, porozumienia i stowarzyszenia.

Główne kierunkowe zasady udzielania wsparcia:

Głównym trybem wyboru projektów będzie tryb niekonkurencyjny.

Zastosowanie trybu niekonkurencyjnego podyktowane jest ograniczonym katalogiem beneficjentów – w przypadku infrastruktury kolejowej mamy do czynienia z monopolem kompetencyjnym.

Główne grupy docelowe

Grupą docelową podejmowanych interwencji będą mieszkańcy województwa lubelskiego i turyści oraz osoby, instytucje i przedsiębiorstwa korzystające z rezultatów projektu.

Działania na rzecz zapewnienia równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji

W ramach celu szczegółowego przestrzegane będą zasady horyzontalne, o których mowa w art. 3 Traktatu o Unii Europejskiej oraz w art. 10 *Traktatu o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej*, z uwzględnieniem *Karty Praw podstawowych Unii Europejskiej*, *Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych (Konwencja ONZ)* oraz art. 6a i 73 *Rozporządzenia Ogólnego*, także w

³ modernizacja taboru – modernizacja rozumiana jako ulepszenie, polegające na przebudowie, rozbudowie obiektu lub powodujące, iż jego wartość po zakończeniu ulepszenia przewyższy pierwotną wartość użytkową mierzoną kosztami eksploatacyjnymi, wielkością emisji lub innymi miernikami. Remont główny, zmierzający do odtworzenia stanu pierwotnego, nie będzie mieścić się w katalogu możliwych do dofinansowania wydatków.

zakresie spełnienia horyzontalnych warunków podstawowych, jak również właściwe przepisy krajowe oraz stosowne wytyczne ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego. Podczas przygotowania, wdrażania, monitorowania i ewaluacji Programu przestrzegane będą zasady równości szans i zapobiegania dyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię, światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną. Istotne będzie również zapewnienie dostępności produktów, towarów i usług dla wszystkich użytkowników, zgodnie obowiązującymi przepisami, w tym art. 9 Konwencji ONZ. Zasady horyzontalne, w tym wyrównywanie szans i polityka antidyskryminacyjna znajdą odzwierciedlenie w kryteriach wyboru projektów, a proces wyboru operacji będzie przejrzysty, rzetelny i bezstronny. Przestrzeganie zasad horyzontalnych zapewni stosowanie adekwatnych procedur na każdym etapie realizacji Programu.

W celu szczegółowym 3(ii) podejmowane będą działania polegające na dostosowaniu infrastruktury i taboru do potrzeb OzN i osób z innymi ograniczeniami np. ruchowymi. Działania i przygotowane materiały promocyjne zgodne ze standardem dostępności uwzględniają usługi dostępnościowe – audiodeskrypcja, napisy, tłumacz języka migowego.

Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych

W ramach CS nie jest planowane wykorzystanie narzędzi terytorialnych.

Przedsięwzięcia międzyregionalne, transgraniczne i transnarodowe

W ramach CS 3(ii) nie przewiduje się obecnie przedsięwzięć w zakresie współpracy międzyregionalnej, transgranicznej i ponadnarodowej. Planowany do realizacji zakres działań w ramach niniejszego celu szczegółowego nie wykracza poza terytorium województwa, w związku z czym nie jest planowana współpraca z beneficjentami innych regionów lub państw członkowskich. Jednakże mając na względzie fakt, że realizowane projekty na obszarze województwa lubelskiego będą miały wpływ na poprawę mobilności również na poziomie europejskim, nie wyklucza się tego typu działań.

Planowany w ramach CS 3(ii) zakres wsparcia wpisuje się pośrednio w Strategię UE dla regionu Morza Bałtyckiego (cel: „Rozwój połączeń w regionie”, obszar: „Transport – Ulepszenie wewnętrznych i zewnętrznych połączeń transportowych”) poprzez m.in. poprawę połączeń w regionie oraz z pozostałą częścią UE, a także zminimalizowanie wpływu transportu na środowisko. Działania są również komplementarne z interwencją w ramach Programów: Interreg Europa 2021-2027 oraz Interreg Europa Środkowa 2021-2027.

Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych

W ramach CS główną formą finansowania będzie dotacja. Nie przewiduje się zastosowania instrumentów finansowych.

2.1.6.1.2. Wskaźniki

Wskaźniki produktu								
Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Cel pośredni (2024)	Cel końcowy (2029)
VI	3 (ii)	EFRR	Słabiej rozwinięte	RCO044	Długość nowych lub rozbudowanych dróg – poza TEN-T	km	0	10,07

VI	3 (ii)	EFRR	Słabiej rozwinięte	RCO046	Długość dróg przebudowanych lub zmodernizowanych – poza TEN-T	km	0	55,12
VI	3 (ii)	EFRR	Słabiej rozwinięte	PLRO113	Liczba zakupionych jednostek kolejowego taboru pasażerskiego	szt.	0	7

Wskaźniki rezultatu											
Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Wartość bazowa lub wartość odniesienia	Rok odniesienia	Cel końcowy (2029)	Źródło danych	Uwagi
VI	3 (ii)	EFRR	Słabiej rozwinięte	RCR056	Oszczędność czasu dzięki udoskonalonej infrastrukturze drogowej	osobni/rok	0	2020	672463	system teleinformatyczny	
VI	3 (ii)	EFRR	Słabiej rozwinięte	PLR022	Liczba osób korzystających z zakupionego lub zmodernizowanego kolejowego taboru pasażerskiego w ciągu roku	osoby/rok	0	2020	159894	system teleinformatyczny	

2.1.6.1.3. Indykatory podział zaprogramowanych zasobów (UE) według rodzaju interwencji

Wymiar 1 – zakres interwencji					
Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
VI	EFRR	Słabiej rozwinięte	3(ii)	081 Infrastruktura czystego transportu miejskiego	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac
VI	EFRR	Słabiej rozwinięte	3(ii)	082 Tabor czystego transportu miejskiego	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac
VI	EFRR	Słabiej rozwinięte	3(ii)	083 Infrastruktura rowerowa	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac
VI	EFRR	Słabiej rozwinięte	3 (ii)	089 Nowo wybudowane lub rozbudowane drugorzędne połączenia drogowe z siecią drogową i węzłami TEN-T	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac
VI	EFRR	Słabiej rozwinięte	3 (ii)	090 Nowo wybudowane lub rozbudowane inne krajowe, regionalne i lokalne drogi dojazdowe	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac
VI	EFRR	Słabiej rozwinięte	3 (ii)	093 Inne drogi przebudowane lub zmodernizowane (autostrady, drogi krajowe, regionalne lub lokalne)	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac
VI	EFRR	Słabiej rozwinięte	3 (ii)	094 Cyfryzacja transportu: transport drogowy	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac
VI	EFRR	Słabiej rozwinięte	3 (ii)	095 Cyfryzacja transportu, gdy ma częściowo na celu redukcję emisji gazów cieplarnianych: transport drogowy	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac
VI	EFRR	Słabiej rozwinięte	3 (ii)	107 Bezemisyjny / zasilany energią elektryczną tabor kolejowy	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac

Wymiar 2 – forma finansowania

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
VI	EFRR	Słabiej rozwinięte	3 (ii)	01 Dotacja	228 584 811

Wymiar 3 – terytorialny mechanizm realizacji i ukierunkowanie terytorialne					
Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
VI	EFRR	Słabiej rozwinięte	3 (ii)	33 Brak ukierunkowania terytorialnego	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac

Wymiar 6 – uzupełniające obszary tematyczne EFS+					
Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
VI	EFS+	Słabiej rozwinięte	3 (ii)	Nie dotyczy	Nie dotyczy

Wymiar 7 – „Równouprawnienie płci” w ramach EFS+, EFRR					
Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
VI	EFRR	Słabiej rozwinięte	3 (ii)	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac

2.1.7. Priorytet VII Rozwój infrastruktury społecznej i zdrowotnej

2.1.7.1. Cel szczegółowy 4(ii) (EFRR) poprawa równego dostępu do wysokiej jakości usług sprzyjających włączeniu społecznemu w zakresie kształcenia, szkoleń i uczenia się przez całe życie poprzez rozwój łatwo dostępnej infrastruktury, w tym poprzez wspieranie odporności w zakresie kształcenia i szkolenia na odległość oraz online

2.1.7.1.1. Interwencje w ramach Funduszy

Powiązane rodzaje działań

Opis celów i rezultatów wsparcia

Celem interwencji jest poprawa dostępności do edukacji na wszystkich poziomach kształcenia. Wspierane będą działania zmierzające do modernizacji i unowocześnienia infrastruktury, w szczególności w celu realizacji wysokiej jakości kształcenia, dostępnego dla wszystkich uczniów. Działania mają na celu w szczególności rozwój ośrodków wychowania przedszkolnego, szkół i placówek ogólnodostępnych do przyjęcia uczniów z niepełnosprawnościami oraz wzmocnienie ich potencjału sprzętowego i infrastrukturalnego. Działania związane z rozbudową infrastruktury będą uwzględniać uwarunkowania demograficzne występujące na danym obszarze oraz zasadę dostępności dla osób z niepełnosprawnościami. Zaplanowano również działania ukierunkowane na wzmocnienie potencjału do realizacji nauczania w systemie zdalnym (on-line).

Istotnym wyzwaniem jest przede wszystkim poprawa warunków kształcenia uczniów z niepełnosprawnościami. Tempo dotychczasowych zmian w tej sferze jest niewystarczające. Konieczność wprowadzenia opisanych wyżej rozwiązań jest ewidentna i niezbędna. Ma szczególne znaczenie zwłaszcza w mniejszych miastach i na obszarach wiejskich, gdzie nakłady pieniężne na edukację dzieci z niepełnosprawnościami są znacznie bardziej ograniczone. Osoby takie są w większym stopniu narażone na wykluczenie społeczne.

Rezultatem interwencji będzie wzrost jakości kształcenia oraz wzrost dostępności nauczania dla wszystkich uczniów w regionie (w tym nauczania w systemie zdalnym). Realizacja zasady dostępności dla osób z niepełnosprawnościami przyczyni się do wzrostu udziału uczniów z niepełnosprawnościami w nauczaniu w szkołach/placówkach ogólnodostępnych, jak również do wzrostu zatrudnialności nauczycieli, będących osobami z niepełnosprawnościami.

Opis interwencji - rodzaje planowanych działań, typów projektów

- Inwestycje w infrastrukturę edukacji przedszkolnej, w tym w szczególności na obszarach deficytowych, m.in.: budowa, rozbudowa, przebudowa, adaptacja i modernizacja obiektów na potrzeby prowadzenia działalności edukacyjnej wraz z zapleczem socjalnym (m.in. place zabaw) i zapewnieniem niezbędnego wyposażenia gwarantującego wysoką jakość kształcenia, w tym przystosowanie do potrzeb osób z niepełnosprawnościami.
- Inwestycje w infrastrukturę edukacji ogólnej (w tym szkoły specjalne przysposabiające do pracy), m.in. budowa, rozbudowa, przebudowa, adaptacja i modernizacja obiektów edukacyjnych wraz z zapewnieniem niezbędnego wyposażenia dla szkół i placówek systemu oświaty prowadzących kształcenie ogólne, które pozwoli na wsparcie procesu rozwoju kompetencji kluczowych i umiejętności uniwersalnych niezbędnych na rynku pracy oraz umożliwi proces doskonalenia indywidualnego podejścia do pracy z uczniem wykazującym specjalne potrzeby edukacyjne, w tym przystosowanie do potrzeb osób z niepełnosprawnościami.
- Inwestycje w infrastrukturę kształcenia zawodowego w celu dostosowania do potrzeb rynku pracy, m.in. budowa, rozbudowa, przebudowa, adaptacja i modernizacja infrastruktury placówek oświaty i zapewnienie niezbędnego wyposażenia placówek gwarantującego wysoką jakość kształcenia, w tym przystosowanie do potrzeb osób z niepełnosprawnościami.

- Inwestycje w infrastrukturę kształcenia ustawicznego w celu zwiększenia uczestnictwa osób dorosłych w uczeniu się przez całe życie, m.in. budowa, rozbudowa, przebudowa, adaptacja i modernizacja infrastruktury placówek oświaty wraz z zapewnieniem niezbędnego wyposażenia gwarantującego wysoką jakość kształcenia, w tym przystosowanie do potrzeb osób z niepełnosprawnościami.
- Inwestycje w infrastrukturę szkolnictwa wyższego (w tym wyższego zawodowego) w celu podniesienia jakości kształcenia i dostosowania do potrzeb rynku pracy, m.in. budowa, rozbudowa, przebudowa, adaptacja i modernizacja infrastruktury uczelni wyższych i zapewnienie niezbędnego wyposażenia gwarantującego wysoką jakość kształcenia, w tym przystosowanie do potrzeb osób z niepełnosprawnościami.

W ramach ww. punktów wsparcie na rzecz poprawy dostępności infrastruktury edukacyjnej do wysokiej jakości edukacji dla osób z niepełnosprawnościami, sprzyjającej włączeniu społecznemu. Wspierane działania muszą być zgodne z zasadą uniwersalnego projektowania.

- Wdrażanie rozwiązań pozwalających na realizację zadań edukacyjnych w systemie on-line oraz podniesienie standardu technologicznego systemu zdalnego nauczania, poprzez rozwój niezbędnej infrastruktury (umożliwiającej m.in. skuteczne wykorzystywanie dostępu do szybkiego szerokopasmowego internetu), wyposażenie w niezbędny sprzęt oraz dostosowanie do warunków odpowiadających możliwościom osób z niepełnosprawnościami.

Katalog beneficjentów

- Jednostki samorządu terytorialnego, ich związki, porozumienia i stowarzyszenia.
- Uczelnie.
- Organy prowadzące ośrodki wychowania przedszkolnego, szkoły i placówki oświatowe, w tym placówki kształcenia ustawicznego.

Główne/kierunkowe zasady udzielania wsparcia

Głównym trybem wyboru projektów do dofinansowania będzie tryb konkurencyjny. Dopuszcza się zastosowanie trybu niekonkurencyjnego dla projektów realizowanych w formule ZIT.

- Preferowane będą projekty realizowane w oparciu o istniejącą bazę lokalową oraz projekty przewidujące zastosowanie technologii informacyjno-komunikacyjnych.
- Preferowane będą projekty realizowane na obszarach wiejskich, na terenie miast średnich tracących funkcje społeczno-gospodarcze oraz na obszarach zagrożonych trwałą marginalizacją.
- Preferowana będzie komplementarność wsparcia, w tym z EFS+.

Główne grupy docelowe

Ośrodki wychowania przedszkolnego, szkoły i placówki oświatowe, uczelnie z terenu woj. lubelskiego, ich uczniowie. Mieszkańcy województwa lubelskiego, a także podmioty gospodarcze i instytucje korzystające z rezultatów projektu.

Działania na rzecz zapewnienia równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji

W ramach celu szczegółowego przestrzegane będą zasady horyzontalne, o których mowa w art. 3 Traktatu o Unii Europejskiej oraz w art. 10 *Traktatu o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej*, z uwzględnieniem *Karty Praw podstawowych Unii Europejskiej*, *Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych (Konwencja ONZ)* oraz art. 6a i 73 *Rozporządzenia Ogólnego*, także w zakresie spełnienia horyzontalnych warunków podstawowych, jak również właściwe przepisy krajowe oraz stosowne wytyczne ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego. Podczas przygotowania, wdrażania, monitorowania i ewaluacji Programu przestrzegane będą zasady równości szans i zapobiegania dyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię, światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną. Istotne będzie również

zapewnienie dostępności produktów, towarów i usług dla wszystkich użytkowników, zgodnie obowiązującymi przepisami, w tym art. 9 *Konwencji ONZ*. Zasady horyzontalne, w tym wyrównywanie szans i polityka antidyskryminacyjna znajdują odzwierciedlenie w kryteriach wyboru projektów, a proces wyboru operacji będzie przejrzysty, rzetelny i bezstronny. Przestrzeganie zasad horyzontalnych zapewni stosowanie adekwatnych procedur na każdym etapie realizacji Programu.

W celu szczegółowym zostanie to zapewnione m.in. poprzez przestrzeganie zasady równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami i stosowanie zasady uniwersalnego projektowania oraz mechanizmu racjonalnych usprawnień. Podejmowane będą w szczególności działania dotyczące dostosowania infrastruktury gwarantującej równy dostęp dla wszystkich użytkowników, w szczególności osób ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, w tym z niepełnosprawnościami. Działania nakierowane będą również na stosowanie standardu dostępności cyfrowej WCAG 2.1. na poziomie AA, w zakresie wdrażania rozwiązań pozwalających na wykonywanie edukacji w systemie on-line.

Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych

W celu zwiększenia efektywności podejmowanych interwencji poprzez realizację zintegrowanych projektów odpowiadających w sposób kompleksowy na potrzeby oraz problemy rozwojowe miast i obszarów powiązanych z nimi funkcjonalnie w przedmiotowym celu szczegółowym zaplanowano wykorzystanie instrumentu ZIT. Instrument ZIT będzie realizowany na terenie obszarów strategicznej interwencji w postaci Miejskich Obszarów Funkcjonalnych wskazanych w SRWL2030. Możliwość zastosowania preferencji dla projektów wynikających z Gminnych Programów Rewitalizacji.

Możliwość zastosowania preferencji dla projektów wynikających ze strategii terytorialnych opracowanych przez partnerstwa JST w celu wdrażania Innego Instrumentu Terytorialnego (strategii rozwoju ponadlokalnego lub strategii IIT). Przedsięwzięcia, wynikające ze strategii terytorialnych, opracowanych w ramach projektu Centrum Wsparcia Doradczego, uzyskują preferencje w postaci premii punktowych w naborach konkurencyjnych.

Działania międzyregionalne, transgraniczne i transnarodowe

Nie dotyczy

Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych

W ramach CS główną formą finansowania będzie dotacja. Nie przewiduje się zastosowania instrumentów finansowych.

2.1.7.1.2. Wskaźniki

Wskaźniki produktu								
Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Cel pośredni (2024)	Cel końcowy (2029)
VII	4 (ii)	EFRR	Słabiej rozwinięte	PLRO121	Liczba wspartych przedszkoli	szt.	0	36
VII	4 (ii)	EFRR	Słabiej rozwinięte	PLRO125	Liczba wspartych szkół	szt.	0	135

Wskaźniki rezultatu

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Wartość bazowa lub wartość odniesienia	Rok odniesienia	Cel końcowy (2029)	Źródło danych	Uwagi
VII	4 (ii)	EFRR	Słabiej rozwinięte	RCR070	Roczna liczba użytkowników w nowych lub zmodernizowanych placówkach opieki nad dziećmi	użytkownicy/rok	0	2020	1 958	system teleinformatyczny	
VII	4 (ii)	EFRR	Słabiej rozwinięte	RCR071	Roczna liczba użytkowników w nowych lub zmodernizowanych placówkach oświatowych	użytkownicy/rok	0	2020	17 105	system teleinformatyczny	

2.1.7.1.3. Indykatory podział zaprogramowanych zasobów (UE) według rodzaju interwencji

Wymiar 1 – zakres interwencji					
Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
VII	EFRR	Słabiej rozwinięte	4 (ii)	121 Infrastruktura na potrzeby wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac
VII	EFRR	Słabiej rozwinięte	4 (ii)	122 Infrastruktura na potrzeby szkolnictwa podstawowego i średniego	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac
VII	EFRR	Słabiej rozwinięte	4 (ii)	123 Infrastruktura na potrzeby szkolnictwa wyższego	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac
VII	EFRR	Słabiej rozwinięte	4 (ii)	124 Infrastruktura na potrzeby kształcenia i szkolenia zawodowego oraz edukacji dorosłych	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac

Wymiar 2 – forma finansowania					
Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
VII	EFRR	Słabiej rozwinięte	4 (ii)	01 Dotacja	33 260 000

Wymiar 3 – terytorialny mechanizm realizacji i ukierunkowanie terytorialne					
Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
VII	EFRR	Słabiej rozwinięte	4 (ii)	33 Brak ukierunkowania terytorialnego	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac
VII	EFRR	Słabiej rozwinięte	4 (ii)	01 Dzielnice miejskie	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac
VII	EFRR	Słabiej rozwinięte	4 (ii)	02 Miasta, małe miasta i przedmieścia	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac
VII	EFRR	Słabiej rozwinięte	4 (ii)	03 Miejskie obszary funkcjonalne	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac

Wymiar 6 – uzupełniające obszary tematyczne EFS+					
Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
VII	EFS+	Słabiej rozwinięte	4 (ii)	Nie dotyczy	Nie dotyczy

Wymiar 7 – „Równouprawienie płci” w ramach EFS+, EFRR					
Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
VII	EFRR	Słabiej rozwinięte	4 (ii)	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac

2.1.7.2. Cel szczegółowy 4(iii) (EFRR) wspieranie włączenia społeczno-gospodarczego społeczności marginalizowanych, gospodarstw domowych o niskich dochodach oraz grup w niekorzystnej sytuacji, w tym osób o szczególnych potrzebach, dzięki zintegrowanym działaniom obejmującym usługi mieszkaniowe i usługi społeczne

2.1.7.2.1. Interwencje w ramach Funduszy

Powiązane rodzaje działań

Opis celów i rezultatów wsparcia:

Na terenie województwa lubelskiego zauważalne są dysproporcje terytorialne w dostępie do usług społecznych z dominującą pozycją instytucjonalnych form pomocy. Wskaźnik ubóstwa mieszkańców województwa jest wyższy od przeciętnego w Polsce, dodatkowo coraz większe wyzwanie dla systemu stanowi postępujący proces starzenia się społeczeństwa. Ograniczony dostęp do wysokiej jakości usług społecznych dotyka w największej mierze osoby wykluczone, zagrożone ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, w tym m.in. rodziny wielodzietne, osoby bezrobotne, dzieci pozbawione opieki rodzicielskiej, osoby starsze, osoby opuszczające zakłady karne, osoby opuszczające placówki pieczy zastępczej, osoby bezdomne czy osoby z niepełnosprawnościami i ich rodziny, osoby z zaburzeniami psychicznymi w tym osoby uzależnione i ich rodziny. Kluczowe znaczenie dla przeciwdziałania negatywnym trendom w obszarze włączenia i integracji społecznej ma rozwój usług świadczonych na poziomie społeczności lokalnych opartych na formach zdeinstytucjonalizowanych. Niezbędne jest podjęcie działań związanych ze wsparciem infrastruktury usług społecznych, m.in. w zakresie: przejścia z usług instytucjonalnych na usługi świadczone w środowisku lokalnym, wsparcia mieszkalnictwa o charakterze wspomaganym i chronionym, czy deinstytucjonalizacji pieczy zastępczej.

Konieczne jest wzmocnienie instytucji pomocy społecznej i integracji społecznej, w tym instytucji odpowiedzialnych za dostarczanie usług społecznych poprzez podnoszenie bezpieczeństwa epidemicznego w tych instytucjach.

Celem interwencji jest upowszechnienie dostępu do wysokiej jakości usług społecznych poprzez inwestycje w infrastrukturę niezbędną do ich realizacji. Przedmiotowe wsparcie pozwoli na osiągnięcie następujących rezultatów:

- wzrost dostępności do wysokiej jakości usług społecznych na obszarze całego województwa,
- wzmocnienie potencjału instytucji systemu pomocy i integracji społecznej,
- wzmocnienie odporności systemu usług społecznych na zagrożenie epidemiczne,
- wsparcie procesu deinstytucjonalizacji usług społecznych i rozwój środowiskowych form pomocy.

Opis interwencji - rodzaje planowanych działań, typów projektów:

Działania przewidziane do realizacji w ramach celu obejmują:

- Projekty w zakresie:
 - a) robót budowlanych i wyposażenia infrastruktury usług społecznych i integracji społecznej, aktywizacji społeczno-zawodowej, rozwoju usług w społeczności lokalnej i deinstytucjonalizacji usług, integracji społeczno-gospodarczej obywateli państw trzecich, w tym migrantów (wsparcie infrastruktury bezpośrednio wykorzystywanej przez osoby wykluczone lub zagrożone wykluczeniem społecznym),
 - b) wsparcia remontów i modernizacji (oraz wyposażenia) mieszkań adaptowalnych umożliwiających osobom wymagającym wsparcia w codziennym funkcjonowaniu pozostanie w swoich mieszkaniach,

- c) modernizacji, adaptacji (do potrzeb osób potrzebujących) oraz zakupu wyposażenia infrastruktury niezbędnej do świadczenia środowiskowych form wsparcia w miejscu zamieszkania,
 - d) robót budowlanych i wyposażenia infrastruktury mieszkalnictwa o charakterze wspomaganym i chronionym (w uzasadnionych przypadkach także zakup lokali mieszkalnych na przedmiotowe cele), w tym dla cudzoziemców objętych indywidualnym planem integracji.
- Dostosowanie infrastruktury placówek całodobowych o charakterze długoterminowym do realizacji nowych usług o charakterze dziennym i środowiskowym – z uwzględnieniem zasad deinstytucjonalizacji.
 - Wsparcie infrastruktury (mieszkania/lokale - z wyłączeniem budowy nowych obiektów) wykorzystywanej w ramach najmu socjalnego, w tym dla cudzoziemców objętych indywidualnym planem integracji.

Katalog beneficjentów:

- Jednostki samorządu terytorialnego, ich związki, porozumienia i stowarzyszenia.
- Jednostki organizacyjne jednostek samorządu terytorialnego posiadające osobowość prawną,
- Kościoły i związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych,
- Organizacje pozarządowe.

Główne/kierunkowe zasady udzielania wsparcia:

Głównym trybem wyboru projektów do dofinansowania będzie tryb konkurencyjny. Dopuszcza się zastosowanie trybu niekonkurencyjnego dla projektów o strategicznym znaczeniu dla rozwoju społeczno-gospodarczego regionu, w tym także m.in. projektów realizowanych w formule ZIT po spełnieniu określonych warunków lub projektów dotyczących realizacji celów lub zadań publicznych, zgodnych z SRWL2030 i innymi dokumentami strategicznymi.

Ze względu na horyzontalną zasadę deinstytucjonalizacji, środki europejskie mogą być przeznaczane wyłącznie na infrastrukturę placówek świadczących usługi w społeczności lokalnej, a więc z poszanowaniem zasad indywidualizacji wsparcia, zapewnienia osobom kontroli nad swoim życiem i decyzjami, które ich dotyczą, pierwszeństwa indywidualnych potrzeb mieszkańców przed wymaganiami organizacyjnymi. Preferowana będzie komplementarność wsparcia, w tym z EFS+.

Główne grupy docelowe

Mieszkańcy województwa lubelskiego, w tym społeczności lokalne, osoby zagrożone wykluczeniem społecznym lub ubóstwem, otoczenie osób wykluczonych społecznie, a także podmioty gospodarcze i instytucje korzystające z rezultatów projektu.

Działania na rzecz zapewnienia równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji

W ramach celu szczegółowego przestrzegane będą zasady horyzontalne, o których mowa w art. 3 Traktatu o Unii Europejskiej oraz w art. 10 *Traktatu o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej*, z uwzględnieniem *Karty Praw podstawowych Unii Europejskiej*, *Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych (Konwencja ONZ)* oraz art. 6a i 73 *Rozporządzenia Ogólnego*, także w zakresie spełnienia horyzontalnych warunków podstawowych, jak również właściwe przepisy krajowe oraz stosowne wytyczne ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego. Podczas przygotowania, wdrażania, monitorowania i ewaluacji Programu przestrzegane będą zasady równości szans i zapobiegania dyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię, światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną. Istotne będzie również zapewnienie dostępności produktów, towarów i usług dla wszystkich użytkowników, zgodnie

obowiązującymi przepisami, w tym art. 9 *Konwencji ONZ*. Zasady horyzontalne, w tym wyrównywanie szans i polityka antidyskryminacyjna znajdują odzwierciedlenie w kryteriach wyboru projektów, a proces wyboru operacji będzie przejrzysty, rzetelny i bezstronny. Przestrzeganie zasad horyzontalnych zapewni stosowanie adekwatnych procedur na każdym etapie realizacji Programu.

W celu 4 (iii) zostanie to zapewnione poprzez równy dostęp do produktów, rezultatów projektu wszystkim obywatelom (bez względu na wiek, niepełnosprawność, rasę, narodowość, pochodzenie etniczne, religię, wyznanie i orientację seksualną oraz status rodziny), w tym poprzez wymóg uwzględnienia zasady uniwersalnego projektowania czy dostosowania wspartej infrastruktury do potrzeb OzN. W przypadku usług świadczonych drogą elektroniczną działania nakierowane będą na stosowanie standardu dostępności cyfrowej WCAG 2.1. na poziomie AA. Interwencja przyczyni się do zwiększenia równego dostępu do wysokiej jakości usług, ze szczególnym uwzględnieniem dzieci i grup defaworyzowanych.

Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych

W celu zwiększenia efektywności podejmowanych interwencji poprzez realizację zintegrowanych projektów odpowiadających w sposób kompleksowy na potrzeby oraz problemy rozwojowe miast i obszarów powiązanych z nimi funkcjonalnie w przedmiotowym celu szczegółowym zaplanowano wykorzystanie instrumentu ZIT. Instrument ZIT będzie realizowany na terenie obszarów strategicznej interwencji w postaci Miejskich Obszarów Funkcjonalnych wskazanych w SRWL2030.

Możliwość zastosowania preferencji dla projektów wynikających ze strategii terytorialnych opracowanych przez partnerstwa JST w celu wdrażania Innego Instrumentu Terytorialnego (strategii rozwoju ponadlokalnego lub strategii IIT).

Przedsięwzięcia, wynikające ze strategii terytorialnych, opracowanych w ramach projektu Centrum Wsparcia Doradczego, uzyskają preferencje w postaci premii punktowych w naborach konkurencyjnych.

Działania międzyregionalne, transgraniczne i transnarodowe

Działania w cs 4(iii) będą realizowane wyłącznie na poziomie regionalnym. Celem interwencji jest upowszechnienie dostępu do wysokiej jakości usług społecznych i integracji społecznej poprzez wsparcie infrastrukturalne. Z uwagi na ukierunkowanie interwencji w ramach cs 4(iii) mające wymiar regionalny (konieczność zdiagnozowania potrzeb jako warunku uzyskania wsparcia), w ramach cs nie przewiduje się działań międzyregionalnych, transgranicznych i transnarodowych. Jednakże, biorąc pod uwagę przygraniczne położenie województwa lubelskiego przy zewnętrznej granicy Unii Europejskiej, Instytucja Zarządzająca będzie starać się zachęcać potencjalnych beneficjentów Działania do korzystania z efektów projektów współpracy międzyregionalnej, transgranicznej czy transnarodowej, np. w ramach instrumentu INTERREG Region Morza Bałtyckiego 2021 -2027. Ponadto w ramach cs 4(iii) realizowane będą projekty mające oddziaływanie europejskie, m.in. w zakresie zwiększenia integracji społeczno-gospodarczej obywateli państw trzecich (w tym migrantów) na obszarze Unii Europejskiej. Zaplanowane działania są również komplementarne z działaniami wynikającymi z programu o charakterze międzyregionalnym: Interreg Europa 2021-2027 i transgranicznym: Program Współpracy Transgranicznej Interreg Polska – Ukraina 2021-2027.

Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych

W ramach CS główną formą finansowania będzie dotacja. Nie przewiduje się zastosowania instrumentów finansowych.

2.1.7.2.2. Wskaźniki

Wskaźniki produktu								
Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Cel pośredni (2024)	Cel końcowy (2029)
VI	4(iii)	EFRR	Słabiej rozwinięte	Wskaźnik specyficzny	Liczba wspartych obiektów, w których realizowane są usługi społeczne	szt.	0	6

Wskaźniki rezultatu											
Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Wartość bazowa lub wartość odniesienia	Rok odniesienia	Cel końcowy (2029)	Źródła danych	Uwagi
VI	4(iii)	EFRR	Słabiej rozwinięte	Wskaźnik specyficzny	Roczna liczba użytkowników nowych lub zmodernizowanych podmiotów realizujących usługi społeczne	Osoba/rok	0	2020	288	system teleinformatyczny	

2.1.7.2.3. Indykatorywny podział zaprogramowanych zasobów (UE) według rodzaju interwencji

Wymiar 1 – zakres interwencji					
Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
VI	EFRR	Słabiej rozwinięte	4 (iii)	127 Pozostała infrastruktura społeczna przyczyniająca się do włączenia społecznego	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac

Wymiar 2 – forma finansowania					
Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
VI	EFRR	Słabiej rozwinięte	4 (iii)	01 Dotacja	4 160 000

Wymiar 3 – terytorialny mechanizm realizacji i ukierunkowanie terytorialne					
Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
VII	EFRR	Słabiej rozwinięte	4(iii)	33 Brak ukierunkowania terytorialnego	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac
VII	EFRR	Słabiej rozwinięte	4 (ii)	01 Dzielnice miejskie	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac
VII	EFRR	Słabiej rozwinięte	4 (ii)	02 Miasta, małe miasta i przedmieścia	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac
VII	EFRR	Słabiej rozwinięte	4 (ii)	03 Miejskie obszary funkcjonalne	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac

Wymiar 6 – uzupełniające obszary tematyczne EFS+					
Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
VI	EFRR	Słabiej rozwinięte	4 (iii)	05 Niedyskryminacja	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac

Wymiar 7 – „Równouprawnienie płci” w ramach EFS+, EFRR					
--	--	--	--	--	--

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
VI	EFS+	Słabiej rozwinięte	4 (iii)	Nie dotyczy	Nie dotyczy

2.1.7.3. Cel szczegółowy 4(v) (EFRR) zapewnianie równego dostępu do opieki zdrowotnej i wspieranie odporności systemów opieki zdrowotnej, w tym podstawowej opieki zdrowotnej, oraz wspieranie przechodzenia od opieki instytucjonalnej do opieki rodzinnej i środowiskowej

2.1.7.3.1. Interwencje w ramach Funduszy

Powiązane rodzaje działań

Opis celów i rezultatów wsparcia:

Stany chorobowe, niepełnosprawność oraz podeszły wiek to czynniki, które w znacznym stopniu zwiększają ryzyko ubóstwa i wykluczenia społecznego, przy czym kluczowe znaczenie odgrywa tu utrata zdrowia. Szacuje się, że choroby i niepełnosprawność stanowią trzecią w kolejności przyczynę pozostawania biernym zawodowo (po emeryturze oraz okresie nauki). Brak lub ograniczenie dostępu do wysokiej jakości usług ochrony zdrowia może przyczyniać się do trwałego, często nieodwracalnego pogorszenia zdolności do uczestnictwa w życiu społecznym i gospodarczym, w tym do podjęcia i utrzymania zatrudnienia przez część populacji. Kluczowym wyzwaniem dla systemu ochrony zdrowia w województwie lubelskim jest stworzenie warunków realizacji usług w sposób adekwatny do zdiagnozowanych potrzeb i wyrównanie różnic w dostępie do świadczeń w całym regionie, m.in. poprzez wzmocnienie roli Podstawowej Opieki Zdrowotnej (POZ) i Ambulatoryjnej Opieki Specjalistycznej (AOS) w świadczeniu usług zdrowotnych. Konieczna jest również koordynacja usług zdrowotnych z usługami społecznymi i ich deinstytucjonalizacja, w tym rozwój opieki długoterminowej – w szczególności dla osób starszych, z niepełnosprawnościami, z zaburzeniami i chorobami psychicznymi w tym osób uzależnionych. Wystąpienie pandemii COVID – 19 ujawniło potrzebę wsparcia systemu opieki zdrowotnej w zakresie przeciwdziałania zagrożeniom związanym z chorobami zakaźnymi w regionie oraz ich skutkom. Konieczne jest podjęcie interwencji mających na celu wzmocnienie odporności i wydolności systemu opieki zdrowotnej w czasach kryzysu.

Celem podejmowanych działań będzie zwiększenie dostępności do wysokiej jakości usług zdrowotnych, w szczególności w priorytetowych dziedzinach medycyny lub dziedzinach wynikających z potrzeb epidemicznych, zidentyfikowanych na poziomie województwa i/lub kraju. Dodatkowo, w związku z aktualnie panującymi trendami demograficznymi istnieje konieczność wsparcia inwestycji z zakresu: geriatry, rehabilitacji, usług opiekuńczo-leczniczych i paliatywno-hospicyjnych oraz dziedzin medycyny, ukierunkowanych na opiekę nad matką i dzieckiem. Jednocześnie z uwagi na fakt, że zaburzenia psychiczne stanowią jedną z głównych przyczyn niepełnosprawności, obniżenia dobrostanu jednostki i jej otoczenia oraz skrócenia długości życia, a także wychodząc naprzeciw zmianom systemowym, służącym wdrażaniu modelu środowiskowego w opiece psychiatrycznej, zakłada się również wsparcie dla Centrów Zdrowia Psychicznego. W rezultacie podjętych działań nastąpi:

- poprawa jakości i dostępności świadczeń zdrowotnych na obszarze całego województwa,
- wzmocnienie potencjału instytucji systemu ochrony zdrowia,
- wzmocnienie odporności i zdolności systemu ochrony zdrowia do przeciwdziałania zagrożeniu epidemicznemu,
- deinstytucjonalizacja usług zdrowotnych.

Opis interwencji - rodzaje planowanych działań, typów projektów:

Działania przewidziane do realizacji w ramach celu obejmują:

- Wsparcie infrastruktury podmiotów ochrony zdrowia, w tym m.in. w zakresie robót budowlanych i zakupu wyposażenia medycznego oraz – jako element projektu – rozwiązania w zakresie IT (oprogramowanie, sprzęt) w ramach ambulatoryjnych świadczeń zdrowotnych (POZ, AOS) oraz stacjonarnych i całodobowych świadczeń zdrowotnych.

Katalog beneficjentów:

- Podmioty lecznicze w rozumieniu art. 4 ust. 1 ustawy z dnia 15 kwietnia 2011 r. o działalności leczniczej działające w publicznym systemie ochrony zdrowia.

Główne/kierunkowe zasady udzielania wsparcia:

- głównym trybem wyboru projektów do dofinansowania będzie tryb konkurencyjny. Dopuszcza się zastosowanie trybu niekonkurencyjnego dla projektów o strategicznym znaczeniu dla rozwoju społeczno-gospodarczego regionu lub projektów dotyczących realizacji celów lub zadań publicznych, zgodnych z SRWL2030 i innymi dokumentami strategicznymi. Wyłączeniu ze wsparcia podlegać będą projekty, które kwalifikują się do otrzymania wsparcia w ramach programów krajowych (w tym m.in. infrastruktura Państwowego Ratownictwa Medycznego),
- warunkiem realizacji wsparcia w zakresie opieki paliatywnej bądź hospicyjnej oraz w zakresie świadczeń pielęgnacyjnych i opiekuńczych wykonywanych w ramach opieki długoterminowej powinien być rozwój zdeinstytucjonalizowanych form opieki nad pacjentem,
- do dofinansowania mogą być przyjęte projekty zgodne z dokumentem „Zdrowa przyszłość. Ramy strategiczne rozwoju systemu ochrony zdrowia na lata 2021-2027, z perspektywą do 2030 r. wraz z załącznikami dotyczącymi deinstytucjonalizacji opieki nad osobami starszymi i opieki nad osobami z zaburzeniami psychicznymi,
- do dofinansowania mogą być przyjęte projekty zgodne z mapą potrzeb zdrowotnych,
- do dofinansowania mogą być przyjęte projekty zgodne z planami transformacji w obszarze ochrony zdrowia, w tym opieki długoterminowej w obszarze zdrowia,
- wsparcie infrastrukturalne ze środków EFRR w ramach cs 4(v) co do zasady może zostać skierowane na finansowanie projektów realizowanych w oparciu o istniejącą bazę lokalową. W wyjątkowych sytuacjach, w przypadku braku możliwości adaptacji istniejących budynków możliwa będzie budowa nowych obiektów,
- działania realizowane w ramach celu powinny służyć wsparciu infrastrukturalnemu podmiotów leczniczych oraz współpracujących z nimi komórek organizacyjnych/funkcjonalnych (zakładów, pracowni i laboratoriów),
- premiowane będą projekty zakładające poprawę dostępu do podstawowej i ambulatoryjnej opieki zdrowotnej (zwłaszcza w zakresie wzmocnienia roli POZ w dostarczaniu usług zdrowotnych) oraz wspierające rozwój opieki koordynowanej.

Główne grupy docelowe

Mieszkańcy województwa lubelskiego, w tym w szczególności mieszkańcy obszarów o niezadowalającej dostępności do usług zdrowotnych, społeczności lokalne, osoby zagrożone wykluczeniem społecznym lub ubóstwem i ich otoczenie, pacjenci podmiotów leczniczych, personel medyczny a także podmioty gospodarcze i instytucje korzystające z rezultatów projektu.

Działania na rzecz zapewnienia równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji

W ramach celu szczegółowego przestrzegane będą zasady horyzontalne, o których mowa w art. 3 Traktatu o Unii Europejskiej oraz w art. 10 *Traktatu o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej*, z uwzględnieniem *Karty Praw podstawowych Unii Europejskiej*, *Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych (Konwencja ONZ)* oraz art. 6a i 73 *Rozporządzenia Ogólnego*, także w zakresie spełnienia horyzontalnych warunków podstawowych, jak również właściwe przepisy krajowe oraz stosowne wytyczne ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego. Podczas przygotowania, wdrażania, monitorowania i ewaluacji Programu przestrzegane będą zasady równości szans i zapobiegania dyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię, światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną. Istotne będzie również

zapewnienie dostępności produktów, towarów i usług dla wszystkich użytkowników, zgodnie obowiązującymi przepisami, w tym art. 9 *Konwencji ONZ*. Zasady horyzontalne, w tym wyrównywanie szans i polityka antidyskryminacyjna znajdują odzwierciedlenie w kryteriach wyboru projektów, a proces wyboru operacji będzie przejrzysty, rzetelny i bezstronny. Przestrzeganie zasad horyzontalnych zapewni stosowanie adekwatnych procedur na każdym etapie realizacji Programu.

W celu szczegółowym 4(v) zostanie to zapewnione poprzez konieczność zapewnienia równego dostępu do produktów, rezultatów projektu wszystkim obywatelom (bez względu na wiek, niepełnosprawność, rasę, narodowość, pochodzenie etniczne, religię, wyznanie i orientację seksualną oraz status rodziny), w tym poprzez wymóg uwzględnienia zasady uniwersalnego projektowania czy dostosowania wspartej infrastruktury do potrzeb osób ze szczególnymi potrzebami. W przypadku usług świadczonych drogą elektroniczną działania nakierowane będą na stosowanie standardu dostępności cyfrowej WCAG 2.1. na poziomie AA.

Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych

W ramach CS nie jest planowane wykorzystanie narzędzi terytorialnych.

Działania międzyregionalne, transgraniczne i transnarodowe

Działania w cs 4(v) będą realizowane wyłącznie na poziomie regionalnym. Inwestycje realizowane w ramach działania obejmują zwiększenie dostępności do wysokiej jakości usług zdrowotnych, w szczególności w priorytetowych dziedzinach medycyny lub dziedzinach wynikających z potrzeb epidemicznych, zidentyfikowanych na poziomie województwa i/lub kraju. Należy przy tym podkreślić rolę Wojewódzkich Planów Transformacji jako kluczowych dokumentów wskazujących możliwe kierunki wsparcia infrastruktury ochrony zdrowia w danym województwie. Dodatkowo finansowanie i kontraktacja usług zdrowotnych w ramach publicznego systemu ochrony zdrowia (poprzez Wojewódzkie Oddziały NFZ) czy konieczność uzyskania opinii o celowości inwestycji (wydawanej przez właściwego Wojewodę) dla danego projektu, skutkują tym, że w ramach cs nie przewiduje się działań międzyregionalnych, transgranicznych i transnarodowych. Jednakże, biorąc pod uwagę przygraniczne położenie województwa lubelskiego przy zewnętrznej granicy Unii Europejskiej, Instytucja Zarządzająca będzie starać się zachęcać potencjalnych beneficjentów do korzystania z efektów projektów współpracy międzyregionalnej, transgranicznej czy transnarodowej, np. w ramach instrumentu INTERREG Region Morza Bałtyckiego 2021 -2027. Zaplanowane działania są również komplementarne z działaniami wynikającymi z programu o charakterze międzyregionalnym: Interreg Europa 2021-2027 i transgranicznym: Program Współpracy Transgranicznej Interreg Polska – Ukraina 2021-2027.

Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych

W ramach CS główną formą finansowania będzie dotacja. Nie przewiduje się zastosowania instrumentów finansowych.

2.1.7.3.2. Wskaźniki

Wskaźniki produktu								
Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Cel pośredni (2024)	Cel (końcowy 2029)
VII	4 (v)	EFRR	Słabiej rozwinięte	PLRO 133	Liczba wspartych podmiotów leczniczych	szt.	0	35

Wskaźniki rezultatu											
Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Wartość bazowa lub wartość odniesienia	Rok odniesienia	Cel końcowy (2029)	Źródło danych	Uwagi
VII	4(v)	EFRR	Słabiej rozwinięte	RCR 073	Roczna liczba użytkowników nowych lub zmodernizowanych placówek opieki zdrowotnej	użytkownicy/rok	0	2020	169 715	system teleinformatyczny	

2.1.7.3.3. Indykatory podział zaprogramowanych zasobów (UE) według rodzaju interwencji

Wymiar 1 – zakres interwencji					
Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
VII	EFRR	Słabiej rozwinięte	4 (v)	128 Infrastruktura zdrowotna	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac
VII	EFRR	Słabiej rozwinięte	4 (v)	129 Wyposażenie opieki zdrowotnej	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac

Wymiar 2 – forma finansowania					
Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
VII	EFRR	Słabiej rozwinięte	4(v)	01 Dotacja	76 800 000

Wymiar 3 – terytorialny mechanizm realizacji i ukierunkowanie terytorialne					
Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
VII	EFRR	Słabiej rozwinięte	4(v)	33 Brak ukierunkowania terytorialnego	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac

Wymiar 6 – uzupełniające obszary tematyczne EFS+					
Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
VII	EFRR	Słabiej rozwinięte	4(v)	05 Niedyskryminacja	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac

Wymiar 7 – „Równouprawnienie płci” w ramach EFS+, EFRR					
Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
VII	EFS+	Słabiej rozwinięte	4(v)	Nie dotyczy	Nie dotyczy

2.1.7.4. Cel szczegółowy 4(vi) (EFRR) wzmocnienie roli kultury i zrównoważonej turystyki w rozwoju gospodarczym, włączeniu społecznym i innowacjach społecznych

2.1.7.4.1. Interwencje w ramach Funduszy

Powiązane rodzaje działań

Opis celów i rezultatów wsparcia

Kultura i dziedzictwo kulturowe stanowią podstawowy element budowy tożsamości regionalnej i lokalnej. Dziedzictwo kulturowe stanowi dziś z jednej strony przedmiot ochrony, z drugiej zaś potencjał, który winien zostać wykorzystany dla potrzeb rozwoju. Bogactwo zasobów turystycznych województwa lubelskiego stanowią: dobrze zachowane, atrakcyjne środowisko przyrodnicze oraz spuścizna kulturowa będąca wynikiem styku cywilizacji. Teren województwa lubelskiego od wieków był bowiem obszarem współistnienia i przenikania się wielu kultur, wyznań, języków i narodowości. Stwarza to możliwość rozwoju funkcji turystycznej jako istotnego czynnika aktywizacji obszaru i źródła dochodu mieszkańców. Zasoby kultury są ważnym czynnikiem tworzenia postaw kreatywnych w społeczeństwie, istotnie wpływają m.in. na zwiększenie atrakcyjności inwestycyjnej i osiedleńczej regionu, determinują rozwój turystyki, tworzą rynek pracy, wpływają na rozwój przemysłów kultury i kreatywnych, stanowiąc ważny czynnik wzrostu gospodarczego oraz są płaszczyzną do włączenia społecznego. Jednym z czynników ograniczających wykorzystanie ww. atutów jest niewystarczający stan infrastruktury związanej z kulturą i turystyką. Usługi turystyczne koncentrują się przede wszystkim na obszarach o unikatowych zasobach przyrodniczych i kulturowych. Dlatego też głównym wyzwaniem w obszarze ochrony i promocji dziedzictwa kulturowego, związanym z podnoszeniem atrakcyjności turystycznej regionu, jest poprawa stanu zabytków i potencjału szlaków kulturowych, rozwój produktów i oferty turystycznej regionu oraz budowanie pozytywnego wizerunku województwa lubelskiego jako regionu atrakcyjnego turystycznie. Rozwój instytucji kultury jest czynnikiem stymulującym i katalizatorem zmian w obszarze innowacji społecznych. Efekty tych działań wspierać będą aktywizację i integrację społeczną mieszkańców województwa. Istotnym elementem będzie także eliminowanie barier, na jakie napotykają osoby wykluczone i zagrożone wykluczeniem społecznym, borykające się z problemem dyskryminacji w dostępie do dóbr kultury, braku możliwości czynnego w niej uczestnictwa oraz osoby z niepełnosprawnościami. Projektowane działania przyczynią się do zwiększenia dostępności obiektów kultury poprzez ich przystosowanie do potrzeb osób z niepełnosprawnościami. Dziedzictwo kulturowe, zasoby kultury oraz walory turystyczne regionu są ważnym czynnikiem wpływającym pozytywnie na rozwój gospodarczy i społeczny, przyczyniając się do rozwoju kompetencji społecznych i wzrostu integracji społecznej. Inicjatywy o charakterze kulturalnym wzmocniają poczucie wspólnoty i tożsamości. Umiejętne zarządzanie walorami środowiskowymi łączyć musi wieloaspektowe działania mające na celu zachowanie i ochronę walorów środowiskowych z gospodarczym ich wykorzystaniem. Wystąpienie pandemii COVID – 19 ujawniło potrzebę wsparcia instytucji kultury w zakresie stworzenia nowych sposobów upowszechniania dóbr kultury i uczestnictwa w kulturze w sytuacjach kryzysowych, ograniczających sposób świadczenia usług przez niniejsze instytucje. Podjęcie planowanych działań pozwoli na osiągnięcie następujących rezultatów:

- zachowanie zasobów dziedzictwa kulturowego materialnego i niematerialnego,
- zrównoważone wykorzystanie zasobów dziedzictwa kulturowego,
- wzrost dostępności do obiektów kultury w tym dla osób z niepełnosprawnościami.

I. Dziedzictwo i kultura

Opis interwencji - rodzaje planowanych działań, typy projektów

1. Dostosowanie obiektów zabytkowych do pełnienia funkcji związanych z kulturą poprzez prace konserwatorskie, prace restauratorskie, roboty budowlane, modernizację (z wyłączeniem rozbiórki) dotyczące zabytków i zespołów tych zabytków wraz z ich otoczeniem, w tym:
 - a) zakup, modernizacja wyposażenia do prowadzenia działalności kulturalnej w obiektach będących celem projektu (wyłącznie jako element projektu), roboty budowlane, modernizacja infrastruktury technicznej i sanitarnej (w tym z zakresu przystosowania obiektów do potrzeb osób z niepełnosprawnościami) – wyłącznie jako element projektu,
 - b) prace konserwatorskie zabytków ruchomych (wyłącznie jako jeden z elementów projektu),
 - c) działania związane z imprezami kulturalnymi, takimi jak wystawy i festiwale oraz kampanie promocyjne, bezpośrednio związane ze wspartą infrastrukturą kulturalną (wyłącznie jako element projektu),
 - d) zapewnienie niezbędnych warunków funkcjonowania instytucji i twórców kultury w sieci (wyłącznie jako element projektu).
2. Przedsięwzięcia infrastrukturalne w sektorze kultury ukierunkowane na rozwijanie aktywności społecznej m.in. poprzez tworzenie /adaptację /dostosowanie budynków i przestrzeni (otoczenia) do realizacji oferty kulturalno-edukacyjnej, rozwój innowacji społecznych, w tym:
 - a) zakup, modernizacja wyposażenia do prowadzenia działalności kulturalnej w obiektach będących celem projektu (wyłącznie jako element projektu), roboty budowlane, modernizacja infrastruktury technicznej i sanitarnej (w tym z zakresu przystosowania obiektów do potrzeb osób z niepełnosprawnościami) – wyłącznie jako element projektu,
 - b) prace konserwatorskie zabytków ruchomych (wyłącznie jako jeden z elementów projektu),
 - c) działania związane z imprezami kulturalnymi, takimi jak wystawy i festiwale oraz kampanie promocyjne, bezpośrednio związane ze wspartą infrastrukturą kulturalną (wyłącznie jako element projektu),
 - d) zapewnienie niezbędnych warunków funkcjonowania instytucji i twórców kultury w sieci (wyłącznie jako element projektu).
3. Zakup wyposażenia niezbędnego do prowadzenia działalności kulturalnej, w tym możliwość zapewnienia niezbędnych warunków funkcjonowania instytucji i twórców kultury w sieci (wyłącznie jako element projektu).
4. Projekty z zakresu ochrony dziedzictwa niematerialnego.
5. Projekty dotyczące nowych produktów w dziedzinie kultury.
6. Monitoring i zabezpieczenie obiektów infrastruktury kultury i dziedzictwa kulturowego na wypadek zagrożeń.
7. Rewaloryzacja i zachowanie zabytkowych ogrodów i parków.

Katalog beneficjentów

1. Jednostki samorządu terytorialnego, ich związki, porozumienia i stowarzyszenia.
2. Jednostki organizacyjne jednostek samorządu terytorialnego posiadające osobowość prawną.
3. Jednostki sektora finansów publicznych posiadające osobowość prawną działające w sferze ochrony środowiska, kultury, turystyki.
4. Parki narodowe i krajobrazowe.
5. Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe i jego jednostki organizacyjne.
6. Organizacje pozarządowe.
7. Szkoły i uczelnie artystyczne (przedsięwzięcia tych podmiotów muszą być ujęte w kontrakcie programowym).
8. Spółki prawa handlowego, w których większość udziałów lub akcji posiadają jednostki samorządu terytorialnego lub ich związki.
9. Podmioty działające w oparciu o partnerstwo publiczno-prywatne.
10. Spółdzielnie mieszkaniowe.
11. Kościoły i związki wyznaniowe oraz ich osoby prawne.

II. Turystyka

Opis interwencji - rodzaje planowanych działań, typów projektów

1. Wsparcie tworzenia nowych, rozbudowa istniejących miejsc atrakcyjnych turystycznie poprzez roboty budowlane, modernizację, wyposażenie infrastruktury ułatwiającej dostęp do miejsc i obszarów atrakcyjnych turystycznie, m.in. infrastruktura zlokalizowana wokół istniejących zbiorników wodnych (kąpieliska, plaże, pomosty, mola, przystanie wodne, bulwary, ścieżki rowerowe, ścieżki edukacyjne i dydaktyczne, promenady). Dopuszcza się realizację działań związanych z zagospodarowaniem terenu wokół obiektów (m.in. budowa miejsc parkingowych) wyłącznie jako element projektu.
2. Roboty budowlane, modernizacja szlaków turystycznych i wyposażenie ich w niezbędną infrastrukturę (w tym z zakresu przystosowania obiektów do potrzeb osób z niepełnosprawnościami).
3. Projekty dotyczące nowych produktów w dziedzinie turystyki wykorzystujące walory historyczne, kulturowe i przyrodnicze województwa lubelskiego.

Katalog beneficjentów

1. Jednostki samorządu terytorialnego, ich związki, porozumienia i stowarzyszenia.
2. Jednostki organizacyjne jednostek samorządu terytorialnego posiadające osobowość prawną.
3. Jednostki sektora finansów publicznych posiadające osobowość prawną, działające w sferze ochrony środowiska, kultury, turystyki.
1. Parki narodowe i krajobrazowe.
2. Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe i jego jednostki organizacyjne.
3. Organizacje pozarządowe.
4. Spółki prawa handlowego, w których większość udziałów lub akcji posiadają jednostki samorządu terytorialnego lub ich związki.
5. Podmioty działające w oparciu o partnerstwo publiczno-prywatne.
6. Państwowa Straż Pożarna.

Główne/kierunkowe zasady udzielania wsparcia:

- 1 Wsparcie ukierunkowane na rozwój turystyki nie będzie obejmować działań na rzecz budowy nowych obiektów kubaturowych - budynków.
- 2 W przypadku turystyki do realizacji będą dopuszczone typy projektów wykraczające poza obszar pojedynczego powiatu.
- 3 Przedmiotem projektów realizowanych w ramach wsparcia sektora kultury i turystyki będą obiekty związane wyłącznie z funkcją kulturalną lub turystyczną.
- 4 Uwzględniając potrzebę rozwoju strategicznych relacji z podmiotami otoczenia społeczno-ekonomicznego, przy wyborze projektów do dofinansowania znajdują zastosowanie aspekty dotyczące m.in. oddziaływania na bezpośrednie otoczenie i tworzenie miejsc pracy, planu działalności w okresie trwałości projektu oraz trwałości finansowej projektu.
- 5 Głównym trybem wyboru projektów do dofinansowania w ramach celu szczegółowego będzie tryb konkurencyjny. Tryb niekonkurencyjny znajdzie zastosowanie dla projektów ujętych w Kontrakcie Programowym dla Województwa Lubelskiego.

Główne grupy docelowe

I. Dziedzictwo i kultura

Mieszkańcy województwa lubelskiego, w tym osoby wykluczone lub zagrożone wykluczeniem społecznym, instytucje i przedsiębiorstwa korzystające z rezultatów projektu, turyści.

II. Turystyka

Mieszkańcy województwa lubelskiego, w tym osoby wykluczone lub zagrożone wykluczeniem społecznym, instytucje i przedsiębiorstwa korzystające z rezultatów projektu, turyści.

Działania na rzecz zapewnienia równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji

W ramach celu szczegółowego przestrzegane będą zasady horyzontalne, o których mowa w art. 3 Traktatu o Unii Europejskiej oraz w art. 10 *Traktatu o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej*, z uwzględnieniem *Karty Praw podstawowych Unii Europejskiej*, *Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych (Konwencja ONZ)* oraz art. 6a i 73 *Rozporządzenia Ogólnego*, także w zakresie spełnienia horyzontalnych warunków podstawowych, jak również właściwe przepisy krajowe oraz stosowne wytyczne ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego. Podczas przygotowania, wdrażania, monitorowania i ewaluacji Programu przestrzegane będą zasady równości szans i zapobiegania dyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię, światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną. Istotne będzie również zapewnienie dostępności produktów, towarów i usług dla wszystkich użytkowników, zgodnie obowiązującymi przepisami, w tym art. 9 *Konwencji ONZ*. Zasady horyzontalne, w tym wyrównywanie szans i polityka antidyskryminacyjna znajdują odzwierciedlenie w kryteriach wyboru projektów, a proces wyboru operacji będzie przejrzysty, rzetelny i bezstronny. Przestrzeganie zasad horyzontalnych zapewni stosowanie adekwatnych procedur na każdym etapie realizacji Programu.

Działania na rzecz zapewnienia równości, włączenia i niedyskryminacji będą realizowane w projektach poprzez takie rozwiązania architektoniczne, które zapewnią możliwość samodzielnego korzystania z produktów i rezultatów projektów, tj. usług, atrakcji turystycznych, dóbr kulturalnych, przestrzeni, wszystkim użytkownikom. Pozwoli to zwiększyć aktywność wszystkich użytkowników, w tym OzN, seniorów, dzieci w sferze turystycznej i kulturalnej. Zaproponowane rozwiązania zapewnią eliminację barier, wykluczenie lub ograniczenie ze względu np. na formę niepełnosprawności czy wiek. W przypadku usług świadczonych drogą elektroniczną zastosowany zostanie standard dostępności cyfrowej WCAG 2.1. na poziomie AA.

Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych

W ramach CS nie jest planowane wykorzystanie narzędzi terytorialnych.

Działania międzyregionalne, transgraniczne i transnarodowe

Działania w Cs4(vi) związane ze wzmacnianiem roli kultury i zrównoważonej turystyki w rozwoju gospodarczym, włączeniu społecznym i innowacjach społecznych będą realizowane wyłącznie na poziomie regionalnym. Nie przewiduje się działań międzyregionalnych, transgranicznych i transnarodowych

Na etapie tworzenia założeń nie zidentyfikowano konkretnych propozycji projektów wychodzących poza obszar geograficzny programu regionalnego.

Działania związane ze wzmacnianiem roli kultury i zrównoważonej turystyki w rozwoju gospodarczym, włączeniu społecznym i innowacjach społecznych, koncentrują się co do zasady na terenie Województwa Lubelskiego. Zaplanowane w celu szczegółowym działania zapewniające m.in. tworzenie niezbędnych warunków dla funkcjonowania instytucji i twórców kultury w sieci, stanowią istotny element rozwoju instytucji kultury, zwiększenie dostępności oferty kulturalnej oraz rozpoznawalności województwa lubelskiego zagranicą, a także możliwość rozwoju współpracy międzysektorowej dzięki udostępnianiu zasobów np. w celach naukowych. W ramach niniejszych typów projektów istnieje natomiast możliwość oddziaływania tych projektów w obszarze międzyregionalnym, transgranicznym i transnarodowym np. poprzez zwiedzanie muzeów online czy promowanie przedstawień teatralnych za pomocą internetu.

Podniesienie atrakcyjności turystycznej województwa lubelskiego poprzez wsparcie infrastruktury ułatwiającej dostęp do miejsc i obszarów atrakcyjnych turystycznie poprzez tworzenie ścieżek rowerowych, będzie mogło uwzględniać istniejące już inwestycje turystyczne w tym zakresie w sąsiednich regionach czy poza granicami kraju. Przyczyni się to do tworzenia szlaków turystycznych o charakterze międzyregionalnym czy transgranicznym. W ramach niniejszych typów projektów istnieje natomiast możliwość oddziaływania tych projektów w obszarze międzyregionalnym, transgranicznym i transnarodowym np. poprzez rozbudowę ścieżek rowerowych łączących się ze szlakami krajowymi czy europejskimi.

Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych

W ramach CS główną formą finansowania będzie dotacja. Nie przewiduje się zastosowania instrumentów finansowych.

2.1.7.4.2. Wskaźniki

Wskaźniki produktu								
Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Cel pośredni (2024)	Cel końcowy (2029)
VII	4 (vi)	EFRR	Słabiej rozwinięte	RCO077	Liczba obiektów kulturalnych i turystycznych objętych wsparciem	szt.	0	73
VII	4 (vi)	EFRR	Słabiej rozwinięte	PLRO135	Długość wspartych szlaków turystycznych	km	0	181,1

Wskaźniki rezultatu											
Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Wartość bazowa lub wartość odniesienia	Rok odniesienia	Cel końcowy (2029)	Źródło danych	Uwagi
VII	4 (vi)	EFRR	Słabiej rozwinięte	RCR077	Liczba osób odwiedzających obiekty kulturalne i turystyczne objęte wsparciem	odwiedzający/rok	321 266	2020	353 392	system teleinformatyczny	

2.1.7.4.3. Indykatywny podział zaprogramowanych zasobów (UE) według rodzaju interwencji

Wymiar 1 – zakres interwencji					
Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
VII	EFRR	Słabiej rozwinięte	4 (vi)	165 Ochrona, rozwój i promowanie publicznych walorów turystycznych i usług turystycznych	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac
VII	EFRR	Słabiej rozwinięte	4 (vi)	166 Ochrona, rozwój i promowanie dziedzictwa kulturowego i usług w dziedzinie kultury.	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac

Wymiar 2 – forma finansowania					
Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)

VII	EFRR	Słabiej rozwinięte	4 (vi)	01 Dotacja	100 040 000
-----	------	--------------------	--------	------------	-------------

Wymiar 3 – terytorialny mechanizm realizacji i ukierunkowanie terytorialne					
Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
VII	EFRR	Słabiej rozwinięte	4 (vi)	33 Brak ukierunkowania terytorialnego	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac

Wymiar 6 – uzupełniające obszary tematyczne EFS+					
Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
VII	EFS+	Słabiej rozwinięte	4 (vi)	Nie dotyczy	Nie dotyczy

Wymiar 7 – „Równouprawnienie płci” w ramach EFS+, EFRR					
Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
VII	EFRR	Słabiej rozwinięte	4 (vi)	03 Projekty neutralne w kwestii równouprawnienia płci	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac

2.1.8. Priorytet VIII Zwiększanie spójności społecznej

2.1.8.1. Cel szczegółowy 4(h) (EFS+) wspieranie aktywnego włączenia społecznego w celu promowania równości szans, niedyskryminacji i aktywnego uczestnictwa, oraz zwiększanie zdolności do zatrudnienia, w szczególności grup w niekorzystnej sytuacji

2.1.8.1.1. Interwencje w ramach Funduszy

Powiązane rodzaje działań

Opis celów i rezultatów wsparcia:

Charakterystyka obszaru integracji społecznej w województwie lubelskim wskazuje, że ryzyko wykluczenia i sfera ubóstwa dotyczy grup znajdujących się w szczególnej sytuacji na rynku pracy i borykających się z problemem bezrobocia. Niezbędne są działania ukierunkowane przede wszystkim na zwiększenie szans w znalezieniu zatrudnienia, wyrównywanie deficytów wynikających z braku dostępu do określonych dóbr i usług, braku posiadanych kwalifikacji, czy też z innych czynników powodujących ograniczenie szans określonych grup społecznych na równoprawny z większością społeczeństwa udział w życiu społecznym i zawodowym.

Ważnym elementem wsparcia będzie eliminowanie różnego rodzaju barier, na jakie napotykały osoby zagrożone wykluczeniem społecznym, borykające się z problemem dyskryminacji na rynku pracy. Istotnym jest aktywizacja społeczna i włączenie do rynku pracy osób najbardziej oddalonych od rynku pracy, które nie są gotowe do podjęcia pracy (bierne zawodowo). Skala tego wyzwania jest szczególnie poważna w mniejszych miastach i na obszarach wiejskich.

Wsparcie zostanie dostosowane do zdiagnozowanych specyficznych potrzeb poszczególnych grup docelowych, co zapewni zindywidualizowane podejście do odbiorców usług. Grupy docelowe przewidziane do objęcia wsparciem są zróżnicowane pod względem wieku, doświadczeń życiowych, zdrowotnym, pochodzenia i miejsca zamieszkania, w związku z tym interwencja powinna być zaplanowana w taki sposób, żeby aktywizacja społeczna lub zawodowa tych osób zakończyła się powodzeniem. Możliwe będzie także wsparcie m.in. w postaci pomocy prawnej, psychologicznej, terapii uzależnień, streetworkingu. Przewiduje się również przeciwdziałanie wykluczeniu cyfrowemu. Działania aktywizacji społecznej prowadzone będą zarówno na rzecz osób jak i ich otoczenia.

Mając na względzie rolę sektora ES w prowadzeniu aktywnej polityki na rzecz integracji społecznej i włączenia społecznego niezmiernie ważne jest podejmowanie wszelkich działań polegających na wzmacnianiu potencjału sektora ES w regionie. Silny i stabilny sektor ES będzie brał aktywny udział w tworzeniu kapitału społeczno - gospodarczego regionu, poprzez rozwój przedsiębiorczości i samozatrudnienia. Wsparcie w obszarze ES będzie silnie nastawione na tworzenie miejsc pracy dla osób znajdujących się w najtrudniejszej sytuacji na rynku pracy w nowych i istniejących przedsiębiorstwach społecznych. Zakłada się bezpośrednie wsparcie PS m.in. poprzez: świadczenie usług wsparcia dla rozwoju ES dla PES i PS, bezzwrotne wsparcie finansowe na utworzenie i utrzymanie miejsc pracy w przedsiębiorstwach społecznych, usługi wspierające rozwój PS realizowane w szczególności za pośrednictwem BUR. Wzmocnieniu sektora ES może służyć większe wykorzystanie potencjału jednostek reintegracyjnych. Przewiduje się również wsparcie działań reintegracyjnych w PS w zakresie tworzenia planów reintegracji społeczno-zawodowej osób zagrożonych wykluczeniem i ich najbliższego otoczenia (m.in. rodzin, środowisk lokalnych), obejmujących m.in. warsztaty animacyjne, szkolenia, doradztwo, wizyty studyjne, wsparcie eksperckie, jak również budowanie zdolności PS do prowadzenia skutecznych działań reintegracyjnych poprzez działania mentoringowe, coachingowe oraz inne formy usług rozwojowych. Potencjał sektora ES może zostać wykorzystany w zakresie zielonej transformacji i łagodzenia jej skutków społecznych, przeciwdziałania ubóstwu energetycznemu poprzez wzmacnianie świadomości w zakresie konieczności oszczędnego korzystania z energii czy

włączenia PES w szerszym zakresie w działania proklimatyczne. Istotny będzie również rozwój PES w obszarze usług społecznych. W celu podniesienia potencjału podmiotów ekonomii społecznej przewiduje się wsparcie w zakresie podnoszenia kwalifikacji i doświadczenia zawodowego pracowników PES i OWES, z wyłączeniem kompetencji dotyczących zarządzania przedsiębiorstwem społecznym wraz z dedykowaną alokacją.

W wyniku interwencji zakłada się osiągnięcie następujących rezultatów:

- zwiększenie szans na przygotowanie do wejścia lub powrotu na rynek pracy osób wykluczonych, bądź zagrożonych wykluczeniem społecznym,
- rozwój ES, w tym wzrost zatrudnialności w sektorze ES w regionie,
- wzrost współczynnika aktywności zawodowej i uczestnictwa w życiu społecznym osób znajdujących się w trudnej sytuacji, zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym,
- zmniejszenie poziomu i skutków ubóstwa.

Opis interwencji - rodzaje planowanych działań, typów projektów:

Typy projektów aktywizacja społeczna i zawodowa:

- Kompleksowe programy na rzecz aktywizacji społecznej i zawodowej osób, rodzin, środowisk lokalnych zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym oraz osób biernych zawodowo, w szczególności osób defaworyzowanych na rynku pracy, wykorzystujące instrumenty aktywizacji społecznej, zawodowej, edukacyjnej i zdrowotnej, w tym w ramach podmiotów reintegracyjnych (CIS i KIS) włącznie z tworzeniem nowych podmiotów.
- Kompleksowe programy na rzecz aktywizacji społecznej i zawodowej osób z niepełnosprawnościami, w szczególności wykorzystujące instrumenty aktywizacji społecznej, zawodowej, edukacyjnej i zdrowotnej, w tym także w ramach podmiotów reintegracyjnych (WTZ, ZAZ, CIS, KIS) włącznie z tworzeniem nowych podmiotów.

Typy projektów Ekonomii Społecznej:

- Wsparcie tworzenia i utrzymania miejsc pracy w sektorze ES, w szczególności w PS.
- Usługi wsparcia rozwoju ES dla PES i PS, w tym usługi animacyjne, inkubacyjne i biznesowe OWES.
- Wsparcie realizacji indywidualnego procesu reintegracji w PS.
- Usługi wspierające rozwój PS realizowane w szczególności za pośrednictwem BUR.
- Działania w zakresie podnoszenia kwalifikacji i doświadczenia zawodowego pracowników PES i OWES.

Katalog beneficjentów aktywizacja społeczna i zawodowa:

- Jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne,
- Związki, porozumienia i stowarzyszenia jst,
- Instytucje pomocy i integracji społecznej,
- Podmioty świadczące usługi społeczne użyteczności publicznej,
- Podmioty ekonomii społecznej,
- Podmioty reintegracyjne,
- Instytucje rynku pracy,
- Ochotnicze Hufce Pracy,
- Organizacje pozarządowe,

Katalog beneficjentów Ekonomia Społeczna:

- Ośrodki Wsparcia Ekonomii Społecznej,
- Osoby prawne i jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej, w szczególności jednostki samorządu terytorialnego oraz ich jednostki organizacyjne, organizacje pozarządowe.

Główne/kierunkowe zasady udzielania wsparcia:

Projekty będą wybierane w trybie konkurencyjnym.

Główne grupy docelowe

Grupy docelowe w zakresie aktywizacji społecznej i zawodowej:

- Osoby lub rodziny wykluczone społecznie, zagrożone ubóstwem lub wykluczeniem społecznym oraz ich otoczenie (m.in. rodzina, środowisko lokalne),
- Osoby bierne zawodowo,
- Osoby, o których mowa w art. 1 ust. 2 ustawy z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym,
- Osoby z niepełnosprawnościami i ich otoczenie (m.in. rodzina, środowisko lokalne),
- Osoby opuszczające zakłady karne.

Grupy docelowe w zakresie Ekonomii Społecznej:

- Podmioty ekonomii społecznej,
- Podmioty deklarujące chęć przekształcenia się w przedsiębiorstwo społeczne,
- Osoby lub rodziny wykluczone lub zagrożone ubóstwem i wykluczeniem społecznym oraz otoczenie tych osób (m.in. rodzina, środowisko lokalne),
- Osoby bierne zawodowo,
- Osoby bezdomne, uzależnione od alkoholu lub narkotyków lub innych środków odurzających, zwalniane z zakładów karnych, osoby spełniające kryteria, o których mowa w art. 8 ust. 1 pkt 1 i 2 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej.

Działania na rzecz zapewnienia równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji

W ramach celu szczegółowego przestrzegane będą zasady horyzontalne, o których mowa w art. 3 Traktatu o Unii Europejskiej oraz w art. 10 *Traktatu o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej*, z uwzględnieniem *Karty Praw podstawowych Unii Europejskiej*, *Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych (Konwencja ONZ)* oraz art. 6a i 73 *Rozporządzenia Ogólnego*, także w zakresie spełnienia horyzontalnych warunków podstawowych, jak również właściwe przepisy krajowe oraz stosowne wytyczne ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego. Podczas przygotowania, wdrażania, monitorowania i ewaluacji Programu przestrzegane będą zasady równości szans i zapobiegania dyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię, światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną. Istotne będzie również zapewnienie dostępności produktów, towarów i usług dla wszystkich użytkowników, zgodnie obowiązującymi przepisami, w tym art. 9 *Konwencji ONZ*. Zasady horyzontalne, w tym wyrównywanie szans i polityka antydyskryminacyjna znajdują odzwierciedlenie w kryteriach wyboru projektów, a proces wyboru operacji będzie przejrzysty, rzetelny i bezstronny. Przestrzeganie zasad horyzontalnych zapewni stosowanie adekwatnych procedur na każdym etapie realizacji Programu.

Zostanie to zapewnione m.in. poprzez promowanie równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla OzN. Dotyczy to w szczególności działań nakierowanych na promowanie zrównoważonego pod względem płci dostępu do rynku pracy, równych warunków pracy i rozwoju kariery, lepszej równowagi między życiem zawodowym a prywatnym. Wspierane będzie także równy dostęp do wysokiej jakości szkoleń i ich ukończenia, ułatwianie mobilności edukacyjnej, w tym zapewnienie dostępności dla OzN, m.in. w zakresie technologii informacyjno-komunikacyjnych. Wpłyną one na zwiększenie udziału kobiet w zatrudnieniu, a także przyczynią się do godzenia życia zawodowego i osobistego, zwalczania feminizacji ubóstwa i dyskryminacji ze względu na płeć.

Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych

W ramach CS nie jest planowane wykorzystanie narzędzi terytorialnych. Możliwość zastosowania preferencji dla projektów wynikających z Gminnych Programów Rewitalizacji.

Działania międzyregionalne, transgraniczne i transnarodowe

Działania w obszarze zwiększania spójności społecznej przy wykorzystaniu oraz wsparciu zasobów sektora ekonomii społecznej założone w programie *Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027* w celu szczegółowym 4(h) wpisują się w wyzwanie dotyczące wzrostu poziomu dobrobytu założone w Strategii Unii Europejskiej dla Regionu Morza Bałtyckiego. Wsparcie w obszarze ES będzie silnie nastawione na tworzenie miejsc pracy dla osób znajdujących się w najtrudniejszej sytuacji na rynku pracy w nowych i istniejących przedsiębiorstwach społecznych. Poprzez realizację powyższych działań jak również działań w zakresie aktywizacji społeczno-zawodowej osób będących w niekorzystnej sytuacji na rynku pracy zakłada się m.in. wzrost współczynnika aktywności zawodowej i uczestnictwa w życiu społecznym osób znajdujących się w trudnej sytuacji, zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, co wpłynie na zmniejszenie poziomu i skutków ubóstwa, a tym samym przyczyni się do wzrostu poziomu dobrobytu założonego w Strategii Unii Europejskiej dla Regionu Morza Bałtyckiego. Potencjał sektora ES może zostać wykorzystany w zakresie zielonej transformacji i łagodzenia jej skutków społecznych.

Działania realizowane w obszarze CS (h) przyczynią się również do realizacji zaplanowanych działań w zakresie zielonej transformacji w ramach Programu Zielony Ład oraz na rzecz niebieskiego wzrostu i niebieskiej gospodarki w regionie. Interwencje realizowane w CS 4(h) będą komplementarne do Programu Interreg Region Morza Bałtyckiego 2021-2027.

Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych

W ramach CS główną formą finansowania będzie dotacja. Nie przewiduje się zastosowania instrumentów finansowych.

2.1.8.1.2. Wskaźniki

Wskaźniki produktu									
Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Cel pośredni (2024)	Cel końcowy (2029)	
VIII	4(h)	EFS+	Słabiej rozwinięte	EECO04	Liczba biernych zawodowo objętych wsparciem programie	osoby w	1 730	8 650	

Wskaźniki rezultatu											
Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Wartość bazowa lub wartość odniesienia	Rok odniesienia	Cel końcowy (2029)	Źródło danych	Uwagi
VIII	4(h)	EFS+	Słabiej rozwinięte	PLHI LCR01	Liczba osób, których sytuacja społeczna uległa poprawie po opuszczeniu programu	osoby	3 730	2020	6 055	System teleinformatyczny	

VIII	4(h)	EFS+	Słabiej rozwinięte	EEC R01	Liczba osób poszukujących pracy po opuszczeniu programu	osoby	5 180	2020	3 890	System teleinformatyczny
------	------	------	--------------------	---------	---	-------	-------	------	-------	--------------------------

2.1.8.1.3. Indykatorywny podział zaprogramowanych zasobów (UE) według rodzaju interwencji

Wymiar 1 – zakres interwencji					
Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
VIII	EFS+	Słabiej rozwinięte	4(h)	138 Wsparcie na rzecz ekonomii społecznej i przedsiębiorstw społecznych	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac
VIII	EFS+	Słabiej rozwinięte	4(h)	153 Metody integracji z rynkiem pracy oraz powrotu na rynek pracy osób znajdujących się w niekorzystnej sytuacji	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac

Wymiar 2 – forma finansowania					
Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
VIII	EFS+	Słabiej rozwinięte	4(h)	01 Dotacja	37 740 000

Wymiar 3 – terytorialny mechanizm realizacji i ukierunkowanie terytorialne					
Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
VIII	EFS+	Słabiej rozwinięte	4(h)	33 Brak ukierunkowania terytorialnego	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac

Wymiar 6 – uzupełniające obszary tematyczne EFS+					
Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
VIII	EFS+	Słabiej rozwinięte	4(h)	05 Niedyskryminacja	37 398 241
VIII	EFS+	Słabiej rozwinięte	4(h)	08 Budowanie zdolności organizacji społeczeństwa obywatelskiego	341 759

Wymiar 7 – „Równouprawnienie płci” w ramach EFS+, EFRR					
Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
VIII	EFS+	Słabiej rozwinięte	4(h)	02 Projekty uwzględniające kwestię równouprawnienia płci	37 740 000

2.1.8.2. Cel szczegółowy 4(i) (EFS+) wspieranie integracji społeczno-gospodarczej obywateli państw trzecich, w tym migrantów

2.2.1.8.2.1. Interwencje w ramach Funduszy

Powiązane rodzaje działań

Opis celów i rezultatów wsparcia:

Liczba osób przybywających legalnie do Polski wzrasta sukcesywnie na przestrzeni ostatnich kilku lat. W tej grupie dominują osoby w wieku aktywności zawodowej, choć częstokroć przybywają również z osobami bliskimi, w tym z dziećmi. Zauważalna jest nadreprezentacja mężczyzn. Większość stanowią przybysze z Ukrainy i Białorusi, zauważalna jest również obecność mieszkańców państw azjatyckich. Działania będą ukierunkowane na wsparcie integracji społeczno-gospodarczej obywateli państw trzecich, w szczególności migrantów zarobkowych. Wymaga to kompleksowych działań integracyjnych, wsparcia w celu poprawy funkcjonowania w polskim społeczeństwie i aktywizacji zawodowej.

Warunkiem powodzenia działań jest kompleksowość oferowanego wsparcia. Jednocześnie ze względu na to, że osoby wchodzące w skład grupy docelowej są zróżnicowane pod względem przyczyn migracji, wieku, doświadczeń życiowych, zdrowotnym, kultury, interwencja powinna być zaplanowana w sposób zindywidualizowany. Wsparcie zostanie dostosowane do zdiagnozowanych specyficznych potrzeb osób wspieranych, zarówno obywateli państw trzecich, jak i cudzoziemców, co zapewni zindywidualizowane podejście do odbiorców.

Działania wspierające integrację obywateli państw trzecich w procesie integracji na rynku pracy obejmą działania skierowane bezpośrednio do tych osób, takie jak np. działania w zakresie podniesienia, aktualizacji, dostosowania do polskiego rynku pracy kwalifikacji i kompetencji zawodowych, podniesienie znajomości języka polskiego, wsparcie informacyjne w zakresie przysługujących praw i obowiązków, zasad funkcjonowania polskiego rynku pracy, systemów zabezpieczenia społecznego, w tym opieki zdrowotnej, wsparcie tłumaczeniowe. Z drugiej strony wsparcie skierowane będzie do pracodawców zatrudniających obywateli państw trzecich w zakresie m.in. przeciwdziałania konfliktom na tle różnic kulturowych, uwzględnienia odmienności kulturowych w zarządzaniu przedsiębiorstwem. Działania skierowane do cudzoziemców ukierunkowane na integrację w polskim społeczeństwie będą skierowane również do obywateli państw trzecich, jak też osób im towarzyszących (np. członków rodzin, w szczególności dzieci). W tym zakresie możliwa będzie realizacja działań m.in. dotyczących tworzenia sieci wsparcia (w szczególności skierowanych do kobiet i dzieci, młodzieży), pomocy psychologicznej, terapeutycznej, znajomości funkcjonowania polskiego państwa w zakresie m.in. potrzeb społecznych, inicjatyw ukierunkowanych na wzmocnienie pozytywnego nastawienia otoczenia w miejscu pracy, zamieszkania lub szkole, włączenia poprzez kulturę (otwartość instytucji kultury wobec cudzoziemców, jak też możliwość ekspresji własnej kultury). Celem działań będzie wsparcie rozwoju usług w sposób zindywidualizowany, przy zachowaniu podmiotowości jednostki, poszanowaniu jej potrzeb oraz z uwzględnieniem prawa do informacji o możliwościach wsparcia. Działania będą prowadzone m.in. za pośrednictwem centrum integracji cudzoziemców. Realizacja wsparcia w centrum odbywać się będzie m.in. poprzez asystenturę (doradcy multikulturowi), doradztwo specjalistyczne, naukę języka, uczestnictwo w kursach adaptacyjnych przybliżających realia życia w Polsce. Istotnym elementem działań będzie szkolenie kadr bezpośrednio pracujących z obywatelami państw trzecich, a także podnoszenie wiedzy mieszkańców regionu z zakresu spraw cudzoziemskich i rozwoju działań budujących pozytywny wizerunek obywateli państw trzecich w regionie, w tym kampanii informacyjnych, wydarzeń o charakterze integracyjnym.

W wyniku interwencji zakłada się osiągnięcie następujących rezultatów:

- wzrost współczynnika aktywności zawodowej obywateli państw trzecich i uczestnictwa w życiu społecznym cudzoziemców.

Opis interwencji - rodzaje planowanych działań, typów projektów:

- Wsparcie integracji obywateli państw trzecich, w szczególności migrantów zarobkowych, w procesie integracji na rynku pracy oraz zatrudniających ich przedsiębiorców, w tym utworzenie i funkcjonowanie Centrum Integracji Cudzoziemców.
- Usługi dla cudzoziemców, które pozwolą im na lepsze funkcjonowanie w polskim społeczeństwie, m.in. kursy języka polskiego, szkolenia z zakresu wartości i kultury polskiej, szkolenia zawodowe, dostarczanie praktycznych informacji dotyczących różnych aspektów życia w Polsce.

Katalog beneficjentów:

- Jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne,
- Związki, porozumienia i stowarzyszenia jst,
- Instytucje pomocy i integracji społecznej,
- Podmioty świadczące usługi społeczne,
- Podmioty ekonomii społecznej,
- Podmioty reintegracyjne,
- Instytucje rynku pracy,
- Organizacje pozarządowe,
- Przedsiębiorcy w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 6 marca 2018 r. Prawo przedsiębiorców (Dz. U. z 2021 r., poz. 162) we wszelkich formach przewidzianych dla wykonywania działalności gospodarczej, jeżeli ustawa nie stanowi inaczej.

Główne/kierunkowe zasady udzielania wsparcia:

Projekty będą wybierane w trybie konkurencyjnym. Dopuszcza się również możliwość wyboru projektów w trybie niekonkurencyjnym, w szczególności projektów upowszechniających informacje dotyczące rynku pracy dla obywateli państw trzecich, możliwości legalnego zatrudnienia, a też projektów wspierających przedsiębiorców zatrudniających obywateli państw trzecich poprzez kampanię informacyjną o zasadach zatrudniania obywateli państw trzecich oraz kształtowanie w społeczności postawy otwartej międzykulturowo oraz wsparcie przedsiębiorców zatrudniających osoby z innych grup defaworyzowanych. Dopuszcza się także wybór projektów w trybie niekonkurencyjnym zakładających wsparcie tworzenia i funkcjonowania centrum integracji cudzoziemców, a także projekty szkoleniowe dla pracowników instytucji publicznych, pracujących bezpośrednio z obywatelami państw trzecich lub cudzoziemcami.

Główne grupy docelowe

- Obywatele państw trzecich;
- Cudzoziemcy;
- Pracodawcy zatrudniający obywateli państw trzecich;
- Pracownicy instytucji publicznych pracujący z obywatelami państw trzecich lub cudzoziemcami.
- Społeczność lokalna.

Działania na rzecz zapewnienia równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji

W ramach celu szczegółowego przestrzegane będą zasady horyzontalne, o których mowa w art. 3 Traktatu o Unii Europejskiej oraz w art. 10 *Traktatu o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej*, z uwzględnieniem *Karty Praw podstawowych Unii Europejskiej*, *Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych (Konwencja ONZ)* oraz art. 6a i 73 *Rozporządzenia Ogólnego*, także w

zakresie spełnienia horyzontalnych warunków podstawowych, jak również właściwe przepisy krajowe oraz stosowne wytyczne ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego. Podczas przygotowania, wdrażania, monitorowania i ewaluacji Programu przestrzegane będą zasady równości szans i zapobiegania dyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię, światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną. Istotne będzie również zapewnienie dostępności produktów, towarów i usług dla wszystkich użytkowników, zgodnie obowiązującymi przepisami, w tym art. 9 *Konwencji ONZ*. Zasady horyzontalne, w tym wyrównywanie szans i polityka antidyskryminacyjna znajdą odzwierciedlenie w kryteriach wyboru projektów, a proces wyboru operacji będzie przejrzysty, rzetelny i bezstronny. Przestrzeganie zasad horyzontalnych zapewni stosowanie adekwatnych procedur na każdym etapie realizacji Programu.

W celu szczegółowym zostanie to zapewnione m.in. poprzez promowanie równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami. Dotyczy to w szczególności działań nakierowanych na promowanie zrównoważonego pod względem płci dostępu do rynku pracy, równych warunków pracy i rozwoju kariery, lepszej równowagi między życiem zawodowym a prywatnym. Działania wspierać będą także równy dostęp do wysokiej jakości szkoleń oraz ich ukończenia, ułatwianie mobilności edukacyjnej dla wszystkich, w tym zapewnienie dostępności dla osób z niepełnosprawnościami, m.in. w zakresie technologii informacyjno-komunikacyjnych. Wpłyną one na zwiększenie udziału kobiet w zatrudnieniu, a także przyczynią się do godzenia życia zawodowego i osobistego, zwalczania feminizacji ubóstwa i dyskryminacji ze względu na płeć na rynku pracy oraz w edukacji i szkoleniach.

Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych

W ramach CS nie jest planowane wykorzystanie narzędzi terytorialnych.

Działania międzyregionalne, transgraniczne i transnarodowe

Działania w obszarze wspierania integracji społeczno-gospodarczej obywateli państw trzecich założone w programie *Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027* w celu szczegółowym 4(i) wpisują się w wyzwanie dotyczące wzrostu poziomu dobrobytu założonego w Strategii Unii Europejskiej dla Regionu Morza Bałtyckiego. W Strategii zapisano, że obszar polityki *Edukacja* przyczynia się do wzmocnienia społecznego wymiaru Strategii UE dla regionu Morza Bałtyckiego. Ten obszar polityki obejmuje cztery obszary: edukację, naukę, szanse na zatrudnienie i integrację migrantów. Obszar polityki edukacja przyczynia się do wzrostu dobrobytu, który zakłada dostęp do wysokiej jakości edukacji i szkoleń dla wszystkich, skuteczny i integracyjny system opieki społecznej oraz dobrze funkcjonujący rynek pracy wspierający mobilność geograficzną, zawodową i społeczno-ekonomiczną.

Działania zaplanowane w ramach programu *Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027* będą polegały na aktualizacji, dostosowania do polskiego rynku pracy kwalifikacji i kompetencji zawodowych, podniesieniu znajomości języka polskiego, wsparcie informacyjne w zakresie przysługujących praw i obowiązków, zasad funkcjonowania polskiego rynku pracy, dla tych osób. Z drugiej strony wsparcie skierowane będzie do pracodawców zatrudniających obywateli państw trzecich w zakresie m.in. przeciwdziałania konfliktom na tle różnic kulturowych, uwzględnienia odmienności kulturowych w zarządzaniu przedsiębiorstwem. Działania skierowane do cudzoziemców ukierunkowane na lepszą integrację w polskim społeczeństwie będą skierowane również do obywateli państw trzecich, jak też osób im towarzyszących. Zaplanowane działania wzmocnią integrację obywateli państw trzecich na terenie województwa lubelskiego, co przyczyni się do wzrostu ich poczucia bezpieczeństwa oraz wzrostu dobrobytu.

Działania realizowane w obszarze CS (i) przyczynią się również do realizacji zaplanowanych działań w zakresie zielonej transformacji w ramach Programu Zielony Ład oraz na rzecz niebieskiego wzrostu i niebieskiej gospodarki regionie. Interwencje realizowane w CS 4(i) będą komplementarne do Programu Interreg Region Morza Bałtyckiego 2021-2027.

Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych

W ramach CS główną formą finansowania będzie dotacja. Nie przewiduje się zastosowania instrumentów finansowych.

2.1.8.2.2. Wskaźniki

Wskaźniki produktu								
Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Cel pośredni (2024)	Cel końcowy (2029)
VIII	4(i)	EFS+	Słabiej rozwinięte	EECO14	Liczba osób obcego pochodzenia objętych wsparciem w programie	osoby	0	1 270

Wskaźniki rezultatu												
Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Wartość bazowa lub wartość odniesienia	Rok odniesienia	Cel końcowy (2029)	Źródło danych	Uwagi	
VIII	4(i)	EFS+	Słabiej rozwinięte	EEC R01	Liczba osób poszukujących pracy po opuszczeniu programu	osoby	5 735	2020	510	System teleinformatyczny		

2.1.7.2.3. Indykatywny podział zaprogramowanych zasobów (UE) według rodzaju interwencji

Wymiar 2 – forma finansowania					
Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
VIII	EFS+	Słabiej rozwinięte	4(i)	01 Dotacja	4 440 000

Wymiar 1 – zakres interwencji					
Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
VIII	EFS+	Słabiej rozwinięte	4(i)	156 Działania szczególne na rzecz zwiększenia udziału obywateli państw trzecich w rynku pracy	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac
VIII	EFS+	Słabiej rozwinięte	4(i)	157 Działania na rzecz integracji społecznej obywateli państw trzecich	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac

Wymiar 3 – terytorialny mechanizm realizacji i ukierunkowanie terytorialne					
Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)

VIII	EFS+	Słabiej rozwinięte	4(i)	33 Brak ukierunkowania terytorialnego	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac
------	------	--------------------	------	---------------------------------------	--

Wymiar 6 – uzupełniające obszary tematyczne EFS+					
Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
VIII	EFS+	Słabiej rozwinięte	4(i)	05 Niedyskryminacja	4 440 000

Wymiar 7 – „Równouprawnienie płci” w ramach EFS+, EFRR					
Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
VIII	EFS+	Słabiej rozwinięte	4(i)	02 Projekty uwzględniające kwestię równouprawnienia płci	4 440 000

2.1.8.3. Cel szczegółowy 4(j) (EFS+) wspieranie integracji społeczno-gospodarczej społeczności marginalizowanych, takich jak Romowie

2.1.8.3.1. Interwencje w ramach Funduszy

Powiązane rodzaje działań

Opis celów i rezultatów wsparcia:

Społeczności marginalizowane wymagają wsparcia adekwatnego do potrzeb i problemów z którymi się borykają. Istotnym aspektem z punktu widzenia społeczeństwa jest kwestia wieloaspektowej integracji członków społeczności marginalizowanych, zarówno w wymiarze społecznym jak i zawodowym.

Ryzyko wykluczenia i zagrożenia ubóstwem dotyczy społeczności marginalizowanych, rozumianych w szczególności jako społeczność białoruska, ukraińska, romska czy inne mniejszości narodowe lub etniczne. Odmienność kulturowa, językowa czy religijna, kultywowana tradycja, doświadczenia historyczne, czy zasady regulujące funkcjonowanie społeczności częstokroć powodują negatywny odbiór pozostałej części społeczeństwa. Stereotypy i niechętny stosunek ogółu społeczeństwa do członków społeczności marginalizowanych skutkują zamknięciem i odseparowaniem tych społeczności, za cenę integracji i korzystania z możliwości rozwoju oferowanych współcześnie.

W związku z powyższym konieczne są działania ukierunkowane na zmianę sposobu postrzegania zarówno całych społeczności, jak i poszczególnych ich członków przez ogół społeczeństwa, a w szczególności przez mieszkańców sąsiadujących z poszczególnymi społecznościami marginalizowanymi, w celu tworzenia spójnych i darzących się wzajemnym zrozumieniem i zaufaniem społeczności lokalnych. Ponadto niezbędne są działania mające na celu aktywizację społeczną i zawodową społeczności marginalizowanych z poszanowaniem ich kultury, tradycji i odrębności. Celem interwencji jest ograniczenie ryzyka wykluczenia, ubóstwa, braku aktywności zawodowej, konfliktu z prawem, czy też z innych czynników utrudniających pełny udział członków społeczności marginalizowanych w życiu społecznym i zawodowym. Istotne będą również działania nakierowane na zwiększenie dostępności do usług społecznych i zdrowotnych, rozumiane jako zwiększenie gotowości członków społeczności do korzystania z tych usług, jak i też upowszechnienie tych usług w ramach społeczności (np. organizacja wizyt lekarskich i pielęgniarstwa wśród społeczności marginalizowanych, wsparcie psychologiczne), w tym poprzez wykorzystanie wsparcia dostępnego w ramach innych priorytetów programu regionalnego.

Z uwagi na charakterystykę obszaru wsparcia, niezbędnym jest, by przedmiotowe działania były zindywidualizowane, dostosowane do zdiagnozowanych, specyficznych potrzeb grup docelowych, jak również zaplanowane przy znacznym stopniu partycypacji grup docelowych. W szczególności istotne będą działania środowiskowe, animacyjne, realizowane w konkretnych środowiskach czy społecznościach lokalnych, w postaci np. pracy streetworkerów lub asystentów romskich, mediatorów, organizatorów społeczności lokalnej, z aktywnym udziałem władz lokalnych. Istotnym elementem dla zapewnienia adekwatności wsparcia będą działania na rzecz budowania zdolności partnerów społecznych i organizacji społeczeństwa obywatelskiego społeczności marginalizowanych (w szczególności organizacji przedstawicielskich społeczności romskich), obejmujące m.in. szkolenia, działania służące tworzeniu sieci kontaktów i wzmacniania dialogu społecznego oraz inicjatywy podejmowane w partnerstwie organizacji społeczności marginalizowanych z podmiotami publicznymi.

W wyniku interwencji zakłada się osiągnięcie następujących rezultatów:

- wzrost współczynnika aktywności zawodowej i uczestnictwa w życiu społecznym członków społeczności marginalizowanych, w tym Romów.

Opis interwencji - rodzaje planowanych działań, typów projektów:

Typy projektów:

- Kompleksowe programy na rzecz aktywizacji społecznej i zawodowej członków społeczności marginalizowanych.

Katalog beneficjentów:

- Jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne,
- Związki, porozumienia i stowarzyszenia jst,
- Instytucje pomocy i integracji społecznej,
- Podmioty ekonomii społecznej, w tym przedsiębiorstwa społeczne,
- Podmioty reintegracyjne,
- Instytucje rynku pracy,
- Organizacje pozarządowe,
- Przedsiębiorcy w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 6 marca 2018 r. Prawo przedsiębiorców (Dz. U. z 2021 r., poz. 162) we wszelkich formach przewidzianych dla wykonywania działalności gospodarczej, jeżeli ustawa nie stanowi inaczej.

Główne/kierunkowe zasady udzielania wsparcia:

Projekty będą wybierane w trybie konkurencyjnym.

Główne grupy docelowe

- Członkowie społeczności marginalizowanych, w szczególności społeczności romskiej.
- Członkowie mniejszości etnicznych i narodowych.
- Przedsiębiorcy.
- Społeczności lokalne, w tym jst.

Działania na rzecz zapewnienia równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji

W ramach celu szczegółowego przestrzegane będą zasady horyzontalne, o których mowa w art. 3 Traktatu o Unii Europejskiej oraz w art. 10 *Traktatu o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej*, z uwzględnieniem *Karty Praw podstawowych Unii Europejskiej*, *Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych (Konwencja ONZ)* oraz art. 6a i 73 *Rozporządzenia Ogólnego*, także w zakresie spełnienia horyzontalnych warunków podstawowych, jak również właściwe przepisy krajowe oraz stosowne wytyczne ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego. Podczas przygotowania, wdrażania, monitorowania i ewaluacji Programu przestrzegane będą zasady równości szans i zapobiegania dyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię, światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną. Istotne będzie również zapewnienie dostępności produktów, towarów i usług dla wszystkich użytkowników, zgodnie obowiązującymi przepisami, w tym art. 9 *Konwencji ONZ*. Zasady horyzontalne, w tym wyrównywanie szans i polityka antydyskryminacyjna znajdą odzwierciedlenie w kryteriach wyboru projektów, a proces wyboru operacji będzie przejrzysty, rzetelny i bezstronny. Przestrzeganie zasad horyzontalnych zapewni stosowanie adekwatnych procedur na każdym etapie realizacji Programu.

W celu szczegółowym zostanie to zapewnione m.in. poprzez promowanie równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami. Dotyczy to w szczególności działań nakierowanych na promowanie zrównoważonego pod względem płci dostępu do rynku pracy, równych warunków pracy i rozwoju, lepszej równowagi między życiem zawodowym a prywatnym. Działania wspierać będą także równy dostęp do wysokiej jakości szkoleń oraz ich ukończenia, ułatwianie mobilności edukacyjnej dla wszystkich, w tym zapewnienie dostępności dla osób z niepełnosprawnościami, m.in. w zakresie technologii informacyjno-komunikacyjnych. Wpłyną one na zwiększenie udziału kobiet w zatrudnieniu, a także przyczynią

się do godzenia życia zawodowego i osobistego, zwalczania feminizacji ubóstwa i dyskryminacji ze względu na płeć na rynku pracy oraz w edukacji i szkoleniach.

Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych

W ramach CS nie jest planowane wykorzystanie narzędzi terytorialnych.

Działania międzyregionalne, transgraniczne i transnarodowe

Działania w obszarze wspierania integracji społeczno-gospodarczej społeczności marginalizowanych, takich jak Romowie założone w programie *Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027* w CS 4(j) wpisują się w wyzwanie dotyczące wzrostu poziomu dobrobytu założonego w Strategii Unii Europejskiej dla Regionu Morza Bałtyckiego. W Strategii zapisano, że obszar polityki *Edukacja* przyczynia się do wzmocnienia społecznego wymiaru Strategii UE dla regionu Morza Bałtyckiego. Ten obszar polityki obejmuje cztery obszary: edukację, naukę, szanse na zatrudnienie i integrację migrantów. Obszar polityki edukacja przyczynia się do wzrostu dobrobytu, który zakłada dostęp do wysokiej jakości edukacji i szkoleń dla wszystkich, skuteczny i integracyjny system opieki społecznej oraz dobrze funkcjonujący rynek pracy wspierający mobilność geograficzną, zawodową i społeczno-ekonomiczną.

Działania zaplanowane dla społeczności marginalizowanych, w tym Romów będą polegały na ograniczeniu ryzyka wykluczenia, ubóstwa, braku aktywności zawodowej czy też z innych czynników utrudniających pełny udział członków społeczności marginalizowanych w życiu społecznym i zawodowym na terenie województwa lubelskiego. Działania będą nakierowane na szeroko pojętą aktywizację społeczno – zawodowych członków społeczności marginalizowanych, w tym Romów. Zaplanowane wsparcie wzmocni integrację społeczności marginalizowanych, zmieni sposób postrzegania zarówno całych społeczności, jak i poszczególnych ich członków przez ogół społeczeństwa, a także pozwoli na rozwój tych osób w sferze zawodowej. Przyczyni się do wzrostu ich poczucia bezpieczeństwa oraz wzrostu dobrobytu.

Działania realizowane w obszarze CS (j) przyczynią się również do realizacji zaplanowanych działań w zakresie zielonej transformacji w ramach Programu Zielony Ład oraz na rzecz niebieskiego wzrostu i niebieskiej gospodarki w regionie. Interwencje realizowane w CS 4(j) będą komplementarne do Programu Interreg Region Morza Bałtyckiego 2021-2027.

Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych

W ramach CS główną formą finansowania będzie dotacja. Nie przewiduje się zastosowania instrumentów finansowych.

2.1.8.3.2. Wskaźniki

Wskaźniki produktu								
Priorytet	Cel szczegółowy	Fundus z	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Cel pośredni (2024)	Cel końcowy (2029)
VIII	4(j)	EFS+	Słabiej rozwinięte	EECO15	Liczba osób należących do mniejszości, w tym społeczności marginalizowanych takich jak Romowie, objętych wsparciem w programie	osoby	0	960

Wskaźniki rezultatu											
Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Wartość bazowa lub wartość odniesienia	Rok odniesienia	Cel końcowy (2029)	Źródło danych	Uwagi
VIII	4(j)	EFS+	Słabiej rozwinięte	EEC R02	Liczba osób, które podjęły kształcenie lub szkolenie po opuszczeniu programu	osoby	24	2021	430	System teleinformatyczny	

2.1.7.3.3. Indykatywny podział zaprogramowanych zasobów (UE) według rodzaju interwencji

Wymiar 1 – zakres interwencji					
Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
VIII	EFS+	Słabiej rozwinięte	4(j)	154 Działania na rzecz poprawy dostępu grup marginalizowanych, takich jak Romowie, do edukacji, zatrudnienia, a także na rzecz wspierania ich włączenia społecznego	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac

Wymiar 2 – forma finansowania					
Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
VIII	EFS+	Słabiej rozwinięte	4(j)	01 Dotacja	2 220 000

Wymiar 3 – terytorialny mechanizm realizacji i ukierunkowanie terytorialne					
Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
VIII	EFS+	Słabiej rozwinięte	4(j)	33 Brak ukierunkowania terytorialnego	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac

Wymiar 6 – uzupełniające obszary tematyczne EFS+					
Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
VIII	EFS+	Słabiej rozwinięte	4(j)	05 Niedyskryminacja	1 878 241
VIII	EFS+	Słabiej rozwinięte	4(j)	08 Budowanie zdolności organizacji społeczeństwa obywatelskiego	341 759

Wymiar 7 – „Równouprawnienie płci” w ramach EFS+, EFRR					
Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
VIII	EFS+	Słabiej rozwinięte	4(j)	02 Projekty uwzględniające kwestię równouprawnienia płci	2 220 000

2.1.8.4. Cel szczegółowy 4(k) (EFS+) zwiększanie równego i szybkiego dostępu do dobrej jakości, trwałych i przystępnych cenowo usług, w tym usług, które wspierają dostęp do mieszkań oraz opieki skoncentrowanej na osobie, w tym opieki zdrowotnej; modernizacja systemów ochrony socjalnej, w tym wspieranie dostępu do ochrony socjalnej, ze szczególnym uwzględnieniem dzieci i grup w niekorzystnej sytuacji; poprawa dostępności, w tym dla osób z niepełnosprawnościami, skuteczności i odporności systemów ochrony zdrowia i usług opieki długoterminowej

2.1.8.4.1. Interwencje w ramach Funduszy

Powiązane rodzaje działań

Opis celów i rezultatów wsparcia:

Celem interwencji jest poprawa dostępu do usług społecznych i zdrowotnych, dla osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, zwłaszcza na obszarach o niskim dostępie do ww. usług. Zakłada się wspieranie procesu deinstytucjonalizacji, zwiększenie wolumenu usług dostępnych dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, w tym osób z niepełnosprawnościami i seniorów. Celem działań jest rozwój usług uwzględniających podmiotowość jednostki, poszanowanie jej praw i potrzeb, świadczonych w środowisku zamieszkania, w warunkach domowych lub półstacjonarnych. Przewiduje się wykorzystanie technologii cyfrowych. Działania będą prowadzone m.in. za pośrednictwem centrów usług społecznych, ze wsparciem rozwoju dostarczanych przez nie usług. Przewiduje się wsparcie szkolenia kadr na potrzeby świadczenia usług w społeczności lokalnej.

Wspierana będzie organizacja nowych i rozwój istniejących placówek wsparcia dziennego, mieszkań chronionych i wspomaganych, mieszkalnictwa adaptowalnego (w tym m.in. terapia przestrzeni, doradztwo architektoniczne, dostosowanie i remont, zakup niezbędnego wyposażenia). Rozwijane będą rozwiązania łączące wsparcie społeczne i mieszkaniowe, w tym upowszechnienie form wspólnego zamieszkiwania osób niespokrewnionych oraz zamieszkiwania dziennego lub całodobowego opiekunów w mieszkaniach osób wspieranych.

Podniesiona zostanie dostępność do usług świadczonych w społeczności lokalnej, np. w formie usług asystenckich wspierających aktywność społeczną, edukacyjną lub zawodową osób z niepełnosprawnościami, rozwoju usług opiekuńczych (w tym specjalistycznych) a także tworzenia/funkcjonowania placówek wsparcia dziennego, w tym dziennych i rodzinnych domów pomocy dla osób starszych, upowszechnienie systemów teleopieki oraz opieki długoterminowej/hospicyjnej i paliatywnej.

Przewiduje się wsparcie dla opiekunów faktycznych osób wymagających wsparcia w codziennym funkcjonowaniu z zakresu opieki nad tymi osobami, w tym również szkoleń, tworzenie wypożyczalni sprzętu opiekuńczego i rehabilitacyjnego. Wobec osób z potrzebą wsparcia w zakresie mobilności rozwijane będą usługi transportowe "door to door".

Deinstytucjonalizacja obejmie zmianę funkcjonowania instytucji całodobowych o charakterze długoterminowym, rozwijając usługi w społeczności lokalnej, m.in. formy wsparcia dziennego, środowiskowego, wsparcia wytchnieniowego, mieszkalnictwa wspomagane oraz jako element działań rozwój kompetencji pracowników w działaniach poza placówkami. Program zakłada również wsparcie procesu usamodzielniania osób przebywających w placówkach całodobowych na podstawie indywidualnych planów usamodzielniania z wykorzystaniem ww. usług, asystentury osobistej, kręgów wsparcia i innych usług specjalistycznych. Jednocześnie podejmowane będą działania na rzecz zapobiegania umieszczania osób wymagających wsparcia w placówkach całodobowych długoterminowych.

Realizowane będą działania związane z deinstytucjonalizacją świadczenia usług zdrowotnych i społecznych, w tym m.in. rozwoju opieki długoterminowej, dziennej, domowej, wytchnieniowej,

psychiatrycznej, paliatywnej i hospicyjnej. Wsparcie będzie kierowane m.in. do osób starszych, z niepełnosprawnościami, zaburzeniami i chorobami psychicznymi. Ważnym aspektem będzie koordynacja usług zdrowotnych i społecznych na poziomie projektów. Wdrażane będą standardy opracowane na poziomie krajowym m.in.: Dienne Domy Opieki Medycznej, Dienne Centra Wsparcia Pamięci itp. Zakłada się również działania zwiększające dostępność do świadczeń z zakresu opieki psychiatrycznej dla dzieci, młodzieży dorosłych, z uwzględnieniem innych niż stacjonarne formy opieki psychiatrycznej. Działania w obszarze zdrowia będą polegały też na realizacji programów polityki zdrowotnej w celu podniesienia jakości życia, m.in. w zakresie promocji zdrowia, profilaktyki, diagnostyki i rehabilitacji. Obszar wsparcia będzie wynikał z potrzeb epidemicznych, zidentyfikowanych na poziomie krajowym lub wojewódzkim. Zaplanowane działania będą miały na celu dostosowanie usług zdrowotnych do prognoz demograficznych i obejmą wsparciem osoby szczególnie wymagające wsparcia w zakresie usług zdrowotnych (głównie dotyczy najmłodszych, jak i starszej części populacji). Możliwa będzie też realizacja projektów z wykorzystaniem nowoczesnych form świadczenia usług medycznych i opiekuńczych (np. telemedycyna, telerehabilitacja, teleopieka).

Standardy dostępności wypracowane w ramach POWER (dla POZ i szpitali) oraz standard dostępności, który ma zostać wypracowany w programie FERS (dla AOS), będą wdrażane w podmiotach leczniczych też z poziomu regionalnego. Podobnie na poziomie regionalnym będzie realizowane wsparcie procesu deinstytucjonalizacji opieki medycznej, w tym na podstawie modeli wypracowanych na poziomie krajowym.

Pandemia COVID-19 ujawniła potrzebę wsparcia systemu opieki zdrowotnej i pomocy społecznej w zakresie przeciwdziałania zagrożeniom związanym z chorobami zakaźnymi w regionie oraz ich skutkom. Niezbędne jest wzmocnienie potencjału instytucji pomocy społecznej, integracji społecznej (publicznych i prywatnych) i instytucji działających w obszarze ochrony zdrowia.

W wyniku interwencji zakłada się osiągnięcie następujących rezultatów:

- Wzrost dostępności mieszkańców województwa lubelskiego do zintegrowanych usług społecznych i zdrowotnych odpowiadających na potrzeby społeczności lokalnej oraz do wysokiej jakości usług społecznych i zdrowotnych, w szczególności w formach zdeinstytucjonalizowanych.
- Wzrost uczestnictwa w życiu społecznym osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, w tym osób najbardziej potrzebujących i dzieci.

Opis interwencji - rodzaje planowanych działań, typów projektów:

Usługi społeczne:

- Projekty w zakresie:
 - a) rozwoju usług opiekuńczych świadczonych w społeczności lokalnej, w formach dziennych i całodobowych,
 - b) wsparcia tworzenia warunków i usług w zakresie opieki osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu w miejscu zamieszkania,
 - c) wsparcia opiekunów faktycznych (nieformalnych) osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu, w tym m.in. opieka wytchnieniowa, poradnictwo, kształcenie potrzebne do opieki.
- Rozwój usług asystenckich wspierających aktywność społeczną, edukacyjną lub zawodową osób z niepełnosprawnościami.
- Wsparcie w zakresie tworzenia i funkcjonowania mieszkań chronionych i wspomaganych, w tym wsparcie kadry tych mieszkań, rozwój mieszkalnictwa adaptowalnego oraz innych rozwiązań łączących wsparcie społeczne i mieszkaniowe.
- Działania wspierające proces deinstytucjonalizacji usług społecznych, w tym:
 - a) szkolenie kadr na potrzeby świadczenia usług w społeczności lokalnej,

- b) wsparcie dla tworzenia lub funkcjonowania placówek świadczących usługi społeczne w społeczności lokalnej i ich usług, w tym centrów usług społecznych,
 - c) wsparcie procesu deinstytucjonalizacji instytucji całodobowych.
- Wsparcie procesu usamodzielniania osób przebywających w placówkach całodobowych.

Usługi zdrowotne:

- Opracowanie i realizacja regionalnych programów zdrowotnych dotyczących m.in. profilaktyki chorób będących istotnym problemem zdrowotnym regionu.
- Wsparcie procesu deinstytucjonalizacji opieki medycznej, w tym:
 - a) na podstawie modeli wypracowanych na poziomie krajowym,
 - b) w zakresie psychiatrii osób dorosłych,
 - c) wdrażanie standardów dostępności w podmiotach leczniczych przede wszystkim w POZ i szpitalach,
 - d) wdrażanie modeli opieki koordynowanej,
 - e) rozwój rozwiązań regionalnych z zakresu telemedycyny, które otrzymały pozytywną opinię w procesie oceny MZ.

Katalog beneficjentów:

- Jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne.
- Związki, porozumienia i stowarzyszenia jst.
- Podmioty świadczące usługi społeczne.
- Organizacje pozarządowe oraz podmioty wymienione w art. 3 ust 3 ustawy o pożytku publicznym i o wolontariacie, statutowo działające w obszarze pomocy i integracji społecznej.
- Podmioty lecznicze wykonujące działalność leczniczą lub ich podmioty tworzące.
- Podmioty ekonomii społecznej.
- Ochotnicze Hufce Pracy.
- Instytucje pomocy i integracji społecznej.
- Uczelnie.
- Przedsiębiorcy w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 6 marca 2018 r. Prawo przedsiębiorców (Dz. U. z 2021 r., poz. 162) we wszelkich formach przewidzianych dla wykonywania działalności gospodarczej, jeżeli ustawa nie stanowi inaczej.

Główne/kierunkowe zasady udzielania wsparcia:

Projekty w zakresie usług społecznych i zdrowotnych będą wybierane w trybie konkurencyjnym. Dopuszcza się możliwość wyboru projektów w trybie niekonkurencyjnym, w zakresie opracowania projektów regionalnych programów zdrowotnych, a także w zakresie prowadzenia działalności badawczej związanej z rozpoznawaniem zapotrzebowania na usługi społeczne i różne rodzaje wsparcia.

Dodatkowo zakłada się możliwość wyboru projektów w trybie niekonkurencyjnym, w zakresie szkoleń kadr instytucji pomocy i integracji społecznej na potrzeby świadczenia usług społecznych w społeczności lokalnej. Tryb niekonkurencyjny znajdzie zastosowanie w przypadku projektów ujętych w Kontrakcie Programowym dla Województwa Lubelskiego, w tym projektów przyczyniających się do rozwoju nowoczesnych usług dla osób potrzebujących wsparcia, w szczególności dzieci i młodzieży w zakresie psychiatrii, a także projektu dotyczącego polityki senioralnej.

Wsparciem zostanie objęte całe województwo lubelskie, ze szczególnym uwzględnieniem obszarów, w których występują ograniczenia w dostępie do usług zdrowotnych lub społecznych. Premiowana będzie komplementarność wsparcia ze wsparciem w EFRR. Dodatkowo preferowane będą projekty kompleksowe, skierowane do osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu, ale też ich otoczenia. Premiowane będą projekty ukierunkowane na

koordynację usług społecznych i zdrowotnych, projekty, w ramach których wsparcie realizowane będzie przez centra usług społecznych, a także projekty realizowane przez przedsiębiorstwa społeczne.

Interwencja w obszarze zdrowia powinna być zgodna z dokumentem strategicznym „Zdrowa Przyszłość. Ramy strategiczne dla systemu ochrony zdrowia na lata 2021-2027, z perspektywą do 2030 r.”, a także z mapą potrzeb zdrowotnych oraz planami transformacji w obszarze ochrony zdrowia, w tym opieki długoterminowej w obszarze zdrowia – zarówno na poziomie krajowym, jak i na poziomie regionalnym. Dodatkowo stosowane będą mechanizmy koordynacji stworzone na poziomie centralnym/ krajowym.

Główne grupy docelowe

- Osoby lub rodziny wykluczone lub zagrożone ubóstwem i wykluczeniem społecznym oraz otoczenie tych osób (w tym opiekunowie faktyczni),
- Osoby z niepełnosprawnościami oraz ich otoczenie,
- Osoby narażone na umieszczenie w instytucjach całodobowych lub przebywające w instytucjach całodobowych,
- Kadry świadczące usługi społeczne w społeczności lokalnej,
- dzieci i młodzież (w zakresie psychiatrii),
- Osoby defaworyzowane w dostępie do usług zdrowotnych/podmioty wskazane w programach polityki zdrowotnej,
- Podmioty lecznicze i ich personel w zakresie wdrażania standardów dostępności.

Działania na rzecz zapewnienia równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji

W ramach celu szczegółowego przestrzegane będą zasady horyzontalne, o których mowa w art. 3 Traktatu o Unii Europejskiej oraz w art. 10 *Traktatu o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej*, z uwzględnieniem *Karty Praw podstawowych Unii Europejskiej*, *Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych (Konwencja ONZ)* oraz art. 6a i 73 *Rozporządzenia Ogólnego*, także w zakresie spełnienia horyzontalnych warunków podstawowych, jak również właściwe przepisy krajowe oraz stosowne wytyczne ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego. Podczas przygotowania, wdrażania, monitorowania i ewaluacji Programu przestrzegane będą zasady równości szans i zapobiegania dyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię, światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną. Istotne będzie również zapewnienie dostępności produktów, towarów i usług dla wszystkich użytkowników, zgodnie z obowiązującymi przepisami, w tym art. 9 *Konwencji ONZ*. Zasady horyzontalne, w tym wyrównywanie szans i polityka antidyskryminacyjna znajdą odzwierciedlenie w kryteriach wyboru projektów, a proces wyboru operacji będzie przejrzysty, rzetelny i bezstronny. Przestrzeganie zasad horyzontalnych zapewni stosowanie adekwatnych procedur na każdym etapie realizacji Programu.

Zostanie to zapewnione m.in. poprzez promowanie równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla OzN. Działania będą zapewniały dostępność, m.in. dzięki technologiom informacyjno-komunikacyjnym oraz poprzez promowanie przejścia od opieki instytucjonalnej do opieki rodzinnej i środowiskowej. Przyczynią się one do zwiększenia równego dostępu do wysokiej jakości usług, ze szczególnym uwzględnieniem dzieci i grup defaworyzowanych, poprawy dostępności, w tym dla OzN i osób starszych, skuteczności i odporności systemów opieki zdrowotnej i usług opieki długoterminowej. Działania będą wyrównywać szanse w dostępie do usług publicznych, co wpłynie na realizację koncepcji niezależnego życia i równoprawny udział w życiu społecznym.

Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych

W celu zwiększenia efektywności podejmowanych interwencji poprzez realizację zintegrowanych projektów odpowiadających w sposób kompleksowy na potrzeby oraz problemy rozwojowe miast i obszarów powiązanych z nimi funkcjonalnie w przedmiotowym celu szczegółowym zaplanowano wykorzystanie instrumentu ZIT. Instrument ZIT będzie realizowany na terenie obszarów strategicznej interwencji w postaci Miejskich Obszarów Funkcjonalnych wskazanych w SRWL2030. Możliwość zastosowania preferencji dla projektów wynikających z Gminnych Programów Rewitalizacji.

Przedsięwzięcia, wynikające ze strategii terytorialnych, opracowanych w ramach projektu Centrum Wsparcia Doradczego, uzyskają preferencje w postaci premii punktowych w naborach konkurencyjnych.

Działania międzyregionalne, transgraniczne i transnarodowe

Działania w obszarze zdrowia oraz włączenia społecznego założone w programie *Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027* w celu szczegółowym 4(k) wpisują się w wyzwanie dotyczące wzrostu poziomu dobrobytu, a w szczególności w obszar polityki Zdrowie założone w Strategii Unii Europejskiej dla Regionu Morza Bałtyckiego. W Strategii zapisano, że *zdrowa populacja w regionie Morza Bałtyckiego jest warunkiem wstępnym produktywności, konkurencyjności gospodarczej i dalszego rozwoju*. Działania poprawiające jakość zdrowia oraz sytuację gospodarczą mieszkańców województwa lubelskiego zaplanowane w programie *Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027* są komplementarne do założeń przyjętych w Strategii UE dla Regionu Morza Bałtyckiego. Realizacja usług społecznych i zdrowotnych przyczyni się do poprawy i promowania zdrowia ludzkiego z uwzględnieniem aspektów społecznych w celu sprostania wyzwaniom związanym ze zmianami demograficznymi.

Działania realizowane w obszarze CS (k) przyczynią się również do realizacji zaplanowanych działań w zakresie zielonej transformacji w ramach Programu Zielony Ład oraz na rzecz niebieskiego wzrostu i niebieskiej gospodarki. Interwencje realizowane w CS 4(k) będą komplementarne do Programu Interreg Region Morza Bałtyckiego 2021-2027.

Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych

W ramach CS główną formą finansowania będzie dotacja. Nie przewiduje się zastosowania instrumentów finansowych.

2.1.8.4.2. Wskaźniki

Wskaźniki produktu								
Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Cel pośredni (2024)	Cel końcowy (2029)
VIII	4(k)	EFS+	Słabiej rozwinięte	PLKCO02	Liczba osób objętych usługami świadczonymi w społeczności lokalnej w programie	osoby	4 720	47 220

Wskaźniki rezultatu											
Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Wartość bazowa lub wartość	Rok odniesienia	Cel końcowy (2029)	Źródło danych	Uwagi

							odniesienia				
VIII	4(k)	EFS+	Słabiej rozwinięte	PLKCR 02	Liczba utworzonych miejsc świadczenia usług w społeczności lokalnej	sztuki	2 251	2020	10 820	System teleinformatyczny	
VIII	4(k)	EFS+	Słabiej rozwinięte	PLKCR 04	Liczba osób świadczących usługi w społeczności lokalnej dzięki wsparciu w programie	osoby	0	Nie dotyczy	28 200	system teleinformatyczny	

2.1.8.4.3. Indykatory podział zaprogramowanych zasobów (UE) według rodzaju interwencji

Wymiar 1 – zakres interwencji					
Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
VIII	EFS+	Słabiej rozwinięte	4(k)	158 Działania w celu zwiększenia równego i szybkiego dostępu do dobrej jakości trwałych i przystępnych cenowo usług	145 146 388

Wymiar 2 – forma finansowania					
Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
VIII	EFS+	Słabiej rozwinięte	4(k)	01 Dotacja	145 146 388

Wymiar 3 – terytorialny mechanizm realizacji i ukierunkowanie terytorialne					
Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
VIII	EFS+	Słabiej rozwinięte	4(k)	33 Brak ukierunkowania terytorialnego	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac
VIII	EFS+	Słabiej rozwinięte	4(k)	01 Dzielnice miejskie	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac
VIII	EFS+	Słabiej rozwinięte	4(k)	02 Miasta, małe miasta i przedmieścia	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac
VIII	EFS+	Słabiej rozwinięte	4(k)	03 Miejskie obszary funkcjonalne	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac

Wymiar 6 – uzupełniające obszary tematyczne EFS+					
Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
VIII	EFS+	Słabiej rozwinięte	4(k)	05 Niedyskryminacja	145 146 388

Wymiar 7 – „Równouprawnienie płci” w ramach EFS+, EFRR					
--	--	--	--	--	--

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
VIII	EFS+	Słabiej rozwinięte	4(k)	02 Projekty uwzględniające kwestię równouprawnienia płci	145 146 388

2.1.8.5. Cel szczegółowy 4(I) (EFS+) wspieranie integracji społecznej osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, w tym osób najbardziej potrzebujących i dzieci

2.1.8.5.1. Interwencje w ramach Funduszy

Powiązane rodzaje działań

Opis celów i rezultatów wsparcia:

Celem interwencji jest skuteczna integracja osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, w tym osób najbardziej potrzebujących i dzieci, zwłaszcza na obszarach peryferyjnych. Wyzwaniem dla regionu jest problem ubóstwa, dotyczący m.in. dzieci, młodzież i rodziny, w tym wielodzietne, osoby z niepełnosprawnościami i ich rodziny, dzieci pozbawione opieki rodzicielskiej. Rodziny borykają się z długotrwałym bezrobociem, trudnościami opiekuńczo-wychowawczymi oraz problemami uzależnień i przemocy domowej. W odpowiedzi przewiduje się zintegrowane działania mające na celu zapobieganie pogłębieniu się zjawiska ubóstwa, dziedziczenia biedy i niekorzystnych postaw społecznych. Ubóstwo dzieci skutkuje m.in. niedożywieniem, problemami zdrowotnymi, edukacyjnymi, psychologicznymi wpływając na ich przyszłe życie jako osób dorosłych. Wsparcie powinno pełnić funkcję kompensacyjną, oferując dzieciom pomoc niwelującą skutki sytuacji, w której się znalazły. Działania te mogą być bezpośrednio skierowane do dzieci, jak i nakierowane na całe rodziny doświadczające biedy.

Interwencja polegać będzie na realizacji usług wsparcia rodziny i dzieci oraz rodzinnej pieczy zastępczej. Realizowane będą usługi wspierające i interwencyjne ukierunkowane na wspieranie rodzin zagrożonych wykluczeniem społecznym, dysfunkcją i niewydolnością wychowawczą. Możliwe będzie wsparcie poprzez usługi w środowisku dla rodzin wychowujących dzieci, w tym rodzin przeżywających trudności opiekuńczo-wychowawcze, poprzez rozwój środowiskowych form i placówek wsparcia dziennego lub całodobowego (turnusowe i krótkookresowe, w tym o charakterze specjalistycznym, również w formach mieszkań wspomaganych), interwencji kryzysowej, rozwój asystentury rodzinnej, poradnictwa specjalistycznego, terapii, mediacji, rodzin wspierających, ze szczególnym uwzględnieniem podmiotowości dzieci. Dodatkowo przewiduje się rozwój usług w zakresie przeciwdziałania przemocy, w tym przemocy w rodzinie, poprzez ułatwianie dostępu do poradnictwa specjalistycznego i usług terapeutycznych dla osób doświadczających przemocy oraz dla osób stosujących przemoc (programy korekcyjno-edukacyjne), a także rozwój współpracy instytucji działających w tym obszarze. Działania w tym zakresie mają charakter wspierający wdrożenie założeń Europejskiej Gwarancji dla Dzieci.

W zakresie procesu deinstytucjonalizacji pieczy zastępczej oraz innych całodobowych instytucji opieki, w których przebywają dzieci, przewiduje się rozwój usług świadczonych w społeczności lokalnej, a także rodzinnych form opieki zastępczej, specjalistycznych rodzin zastępczych, w tym opiekujących się dziećmi z niepełnosprawnościami, a także szkolenia dla kandydatów do pełnienia opieki zastępczej i kadr świadczących rodzinne formy opieki zastępczej oraz rozwój kompetencji pracowników placówek do działań w środowisku. Przewiduje się usługi wsparcia dla rodzin zastępczych (m.in. wsparcie wychowawcze, terapeutyczne, prawne, edukacyjne, superwizyjne oraz uzupełniające w zakresie poprawy warunków mieszkaniowych).

W odniesieniu do wyzwań jakie niesie wsparcie dzieci i młodzieży w różnego rodzaju ośrodkach lub instytucjach całodobowych dopuszczalne jest wsparcie rozwoju zdeinstytucjonalizowanych usług m.in. regionalnych placówek opiekuńczo-terapeutycznych, domów pomocy społecznej dla dzieci i młodzieży z niepełnosprawnością intelektualną, domów dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży, schronisk dla nieletnich, zakładów poprawczych, specjalnych ośrodków szkolno-wychowawczych, specjalnych ośrodków wychowawczych, młodzieżowych ośrodków wychowawczych, młodzieżowych ośrodków socjoterapii zapewniających całodobową opiekę. Wsparcie może obejmować również wzmocnienie samodzielności dzieci i młodzieży przebywających w placówkach.

Wsparcie osób usamodzielnianych będzie mogło obejmować kompleksowe działania m.in. w postaci wsparcia opiekunów/asystentów usamodzielniania, budowania kręgów wsparcia, mieszkań wspomaganych lub chronionych i „usamodzielniania na próbę” (polegającego na wsparciu osoby w doświadczaniu samodzielnego życia poza pieczę zastępczą lub instytucją całodobową, z możliwością powrotu do pieczy lub instytucji całodobowej, może obejmować m.in. pobyt w mieszkaniu wspomagany lub dofinansowanie najmu mieszkania, wsparcie związane z poszukiwaniem pracy, wsparcie opiekunów/asystentów usamodzielniania).

W ramach działań wspierających system adopcji, poza wsparciem kandydatów na rodziców adopcyjnych, przewiduje się wsparcie preadopcyjne (np. diagnostyczne, szkoleniowe, doradcze) i postadopcyjne (np. diagnostyczne, rehabilitacyjne, terapeutyczne psychologiczne). Istotną wagę będzie miało również wsparcie adopcji dzieci z niepełnosprawnościami.

W zakresie aktywizacji społecznej przewiduje się kompleksowe działania ukierunkowane do osób najbardziej zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, w tym edukacyjne, doradcze (m.in. wspierające budowanie pewności siebie i poczucia sprawczości), integracyjne, informacyjne, z zakresu poprawy stanu zdrowia, pozwalające na włączenie lub utrzymanie aktywności społecznej, służące wzmocnieniu więzi społecznych, sąsiedzkich i samopomocowych, z uwzględnieniem indywidualnych potrzeb i zaplanowanych w partycypacji z odbiorcami wsparcia. Działania będą umożliwiały realizację partnerstw międzysektorowych na rzecz integracji społecznej. Możliwe będzie również wykorzystanie tworzonych lub istniejących mieszkań chronionych i wspomaganych lub wsparcie funkcjonowania tych mieszkań, w szczególności w zakresie wsparcia osób usamodzielnianych i rodzin. Zaplanowane wsparcie obejmować będzie również działania na rzecz aktywności osób starszych jako najbardziej zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym w zakresie edukacji, integracji wewnątrz i międzypokoleniowej, przeciwdziałania e-wykluczeniu, zwiększenia aktywności w społecznościach lokalnych.

Interwencja obejmie rozwój wysokiej jakości usług specjalistycznych i interwencyjnych dla osób doświadczających kryzysu, w tym dzieci i rodzin z dziećmi, a także tworzenie i rozwój ośrodków interwencji kryzysowej i punktów interwencji kryzysowej, w tym podnoszenie kompetencji kadr, oraz zapewnienie dostępu do usług osobom dotkniętym kryzysem i ich otoczenia (np. poradnictwo specjalistyczne, psychologiczne, socjalne, konsultacje lekarskie, psychoterapia, grupy wsparcia, telefoniczna interwencja kryzysowa, interwencyjne mieszkania/miejsca noclegowe).

Wsparciem zostaną objęte również osoby w kryzysie bezdomności, zagrożone bezdomnością lub wykluczeniem mieszkaniowym poprzez usługi środowiskowe (m.in. w postaci specjalistycznego doradztwa, terapii uzależnień, streetworkingu, pomocy prawnej i psychologicznej) oraz poprzez wykorzystanie tworzonych lub istniejących mieszkań chronionych i wspomaganych lub wsparcie funkcjonowania tych mieszkań oraz innych rozwiązań łączących wsparcie społeczne i mieszkaniowe dla osób w kryzysie bezdomności, w tym programu „Najpierw mieszkanie”.

Działania na rzecz integracji społeczności zagrożonych wykluczeniem społecznym, w tym realizacja działań na rzecz rozwoju lokalnego, umożliwi m.in. kształtowanie postaw sprzyjających kooperacji, kreatywności, komunikacji, powstawaniu oddolnych inicjatyw, kreowaniu lokalnych liderów oraz wzmocnieniu integracji społecznej, aktywizacji mieszkańców do wspólnych działań na rzecz społeczności, udziałowi mieszkańców w imprezach i spotkaniach, w szczególności o charakterze integracyjnym, edukacyjnym, kulturalnym, sportowym, ekologicznym.

W wyniku interwencji zakłada się osiągnięcie następujących rezultatów:

- Zmniejszenie skutków społecznych ubóstwa u osób najbardziej zagrożonych wykluczeniem społecznym, w tym dzieci.

Opis interwencji - rodzaje planowanych działań, typów projektów:

- Rozwój usług:

- a) dla rodzin wychowujących dzieci, w tym przeżywających trudności opiekuńczo-wychowawcze,
- b) w zakresie przeciwdziałania przemocy, w tym przemocy w rodzinie.
- Wsparcie procesu deinstytucjonalizacji pieczy zastępczej oraz innych całodobowych instytucji opieki nad dziećmi i rodziną oraz szkolenie kadr.
- Rozwój usług wsparcia dla dzieci i młodzieży przebywającej w różnego rodzaju ośrodkach / instytucjach całodobowych.
- Kompleksowe wsparcie osób usamodzielnianych i opuszczających pieczę zastępczą oraz inne instytucje opieki całodobowej, w których przebywają dzieci i młodzież.
- Działania wspierające system adopcji (w tym wsparcie kandydatów na rodziców adopcyjnych) oraz działania na rzecz wsparcia preadopcyjnego i postadopcyjnego.
- Aktywizacja społeczna osób najbardziej zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, w tym osób starszych.
- Rozwój usług specjalistycznych i interwencyjnych dla osób doświadczających kryzysu, w tym tworzenie i rozwój ośrodków interwencji kryzysowej i punktów interwencji kryzysowej.
- Rozwój usług dla osób w kryzysie bezdomności oraz zagrożonych bezdomnością lub wykluczeniem mieszkaniowym.
- Wsparcie działań na rzecz integracji społeczności zagrożonych wykluczeniem społecznym, w tym realizacja działań na rzecz rozwoju lokalnego.
- Działania ukierunkowane na łagodzenie skutków społecznych ubóstwa dzieci, w tym działania integracyjne, aktywizacyjne, wspierające skierowane do dzieci i rodzin.

Katalog beneficjentów:

- Jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne.
- Związki, porozumienia i stowarzyszenia jst.
- Organizacje pozarządowe.
- Podmioty ekonomii społecznej.
- Instytucje pomocy i integracji społecznej, instytucje prowadzące pracę z rodziną.
- Podmioty świadczące usługi społeczne użyteczności publicznej, w tym m.in. ośrodki wsparcia (w tym specjalistyczne ośrodki wsparcia), instytucje wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej, placówki wsparcia dziennego, jednostki specjalistycznego poradnictwa.
- Podmioty wymienione w art. 3 ust 2 i 3 ustawy o pożytku publicznym i o wolontariacie statutowo działające w obszarze pomocy i integracji społecznej.

Główne/kierunkowe zasady udzielania wsparcia:

Projekty będą wybierane w trybie konkurencyjnym. Dopuszcza się również możliwość wyboru projektów w trybie niekonkurencyjnym, w szczególności w zakresie szkoleń kadr systemu wsparcia rodziny i pieczy zastępczej, kadr prowadzących pracę z rodziną, również w zakresie profilaktyki, diagnozy i terapii FASD i podnoszenia kwalifikacji specjalistów.

W projektach konkurencyjnych premiowane będzie wsparcie rodzin narażonych na ubóstwo, w tym rodzin, w skład których wchodzi minimum jedna osoba z niepełnosprawnością. Dodatkowo premiowane będą projekty realizowane przez instytucje publiczne w partnerstwie z sektorem pozarządowym, jak też komplementarność wsparciem infrastrukturalnym w ramach EFRR.

Główne grupy docelowe

- Dzieci i młodzież zagrożona ubóstwem lub wykluczeniem społecznym,
- Rodzina, w tym rodzina dysfunkcyjna lub rodzina przeżywająca trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych,

- Instytucje prowadzące pracę z rodziną i ich pracownicy oraz osoby korzystające ze wsparcia tych instytucji,
- Kandydaci do pełnienia funkcji rodziny zastępczej, rodzinnego domu dziecka lub prowadzących placówki opiekuńczo-wychowawcze typu rodzinnego oraz członkowie ich rodzin, a także kandydaci na rodziców adopcyjnych i członkowie ich rodzin oraz rodziny adopcyjne,
- Osoby usamodzielniane (w tym osoby dorosłe),
- Osoby doświadczające przemocy, w tym przemocy w rodzinie i ich otoczenie,
- Osoby w kryzysie bezdomności,
- Osoby zagrożone ubóstwem lub wykluczeniem społecznym oraz ich otoczenie,
- Społeczności lokalne,
- Osoby potrzebujące interwencji kryzysowej i ich otoczenie, kadry świadczące usługi interwencji kryzysowej.

Działania na rzecz zapewnienia równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji

W ramach celu szczegółowego przestrzegane będą zasady horyzontalne, o których mowa w art. 3 Traktatu o Unii Europejskiej oraz w art. 10 *Traktatu o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej*, z uwzględnieniem *Karty Praw podstawowych Unii Europejskiej*, *Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych (Konwencja ONZ)* oraz art. 6a i 73 *Rozporządzenia Ogólnego*, także w zakresie spełnienia horyzontalnych warunków podstawowych, jak również właściwe przepisy krajowe oraz stosowne wytyczne ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego. Podczas przygotowania, wdrażania, monitorowania i ewaluacji Programu przestrzegane będą zasady równości szans i zapobiegania dyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię, światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną. Istotne będzie również zapewnienie dostępności produktów, towarów i usług dla wszystkich użytkowników, zgodnie obowiązującymi przepisami, w tym art. 9 *Konwencji ONZ*. Zasady horyzontalne, w tym wyrównywanie szans i polityka antydyskryminacyjna znajdują odzwierciedlenie w kryteriach wyboru projektów, a proces wyboru operacji będzie przejrzysty, rzetelny i bezstronny. Przestrzeganie zasad horyzontalnych zapewni stosowanie adekwatnych procedur na każdym etapie realizacji Programu.

W celu szczegółowym zostanie to zapewnione m.in. poprzez promowanie równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami. Podejmowane działania będą zapewniały dostępność, m.in. dzięki technologiom informacyjno-komunikacyjnym oraz poprzez promowanie przejścia od opieki instytucjonalnej do opieki rodzinnej i środowiskowej. Przyczyniać się one będą do zwiększenia równego dostępu do wysokiej jakości usług, ze szczególnym uwzględnieniem dzieci i grup defaworyzowanych, poprawy dostępności, w tym dla osób z niepełnosprawnościami i osób starszych. Zaplanowane działania będą wyrównywać szanse w dostępie do usług publicznych, co wpłynie na realizację koncepcji niezależnego życia i równoprawny udział każdej jednostki w życiu społecznym.

Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych

W ramach CS nie jest planowane wykorzystanie narzędzi terytorialnych. Możliwość zastosowania preferencji dla projektów wynikających z Gminnych Programów Rewitalizacji.

Działania międzyregionalne, transgraniczne i transnarodowe

Działania zaplanowane CS 4(l) wpisują się w cel główny Strategii UE dla Morza Bałtyckiego dotyczący wzrostu poziomu dobrobytu. Zgodnie z podejściem Rady Państw Morza Bałtyckiego

wizja regionu Morza Bałtyckiego to miejsce, w którym dzieci mogą korzystać z pełnego zakresu praw człowieka określonych w Konwencji ONZ o prawach dziecka, przy założeniu, że krajowe systemy ochrony dzieci oferować będą kompleksową prewencję, ochronę i wsparcie, zapewniając wszystkim dzieciom równe szanse dorastania, rozwoju i rozwoju bez wszelkich form przemocy. Działania zaplanowane w CS (I) tj. np. rozwój usług w zakresie przeciwdziałania przemocy, w tym przemocy w rodzinie czy wspierające system adopcji wprost przyczyniają się do realizacji jednego z praw dziecka - prawo do wychowania w rodzinie i kontaktów z rodzicami w przypadku rozłączenia z nimi, prawo poznania rodziców, jeżeli to możliwe [<https://www.gov.pl/web/rodzina/konwencja-o-prawach-dziecka>], a co za tym idzie realizują założenia Strategii UE dla Regionu Morza Bałtyckiego. Zgodnie z zapisami ww. dokumentu *organizowane będą działania wokół dwóch powiązanych ze sobą filarów: ochrona ludności i egzekwowanie prawa, biorąc pod uwagę, że ludzki wymiar bezpieczeństwa jest tak samo ważny, jak ustanowienie skutecznych mechanizmów instytucjonalnych do rozwiązywania sytuacji kryzysowych* [<http://www.bsr-secure.eu/what-is-pa-secure/>]. W powyższe wpisują się działania zaplanowane w CS (I), które mają za zadanie m.in. rozwiązywanie jak również przeciwdziałanie sytuacjom kryzysowym w rodzinie.

Działania realizowane w CS (I) przyczynią się również do realizacji zaplanowanych działań w zakresie zielonej transformacji w ramach Programu Zielony Ład oraz na rzecz niebieskiego wzrostu i niebieskiej gospodarki w regionie. Interwencje realizowane w CS 4(I) będą komplementarne do Programu Interreg Region Morza Bałtyckiego 2021-2027.

Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych

W ramach CS główną formą finansowania będzie dotacja. Nie przewiduje się zastosowania instrumentów finansowych.

2.1.8.5.2. Wskaźniki

Wskaźniki produktu								
Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Cel pośredni (2024)	Cel końcowy (2029)
VIII	4(I)	EFS+	Stabiej rozwinięte	EECO01	Całkowita liczba osób objętych wsparciem	osoby	620	3 100

Wskaźniki rezultatu											
Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Wartość bazowa lub wartość odniesienia	Rok odniesienia	Cel końcowy (2029)	Źródło danych	Uwagi
VIII	4(I)	EFS+	Stabiej rozwinięte	PLLCR 02	Liczba utworzonych w programie miejsc świadczenia usług wspierania rodziny i pieczy	sztuki	0	Nie dotyczy	2 950	System teleinformatyczny	

					zastępczej istniejących po zakończeniu projektu						
--	--	--	--	--	---	--	--	--	--	--	--

2.1.8.5.3. Indykatorywny podział zaprogramowanych zasobów (UE) według rodzaju interwencji

Wymiar 1 – zakres interwencji					
Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
VIII	EFS+	Słabiej rozwinięte	4(l)	163 Promowanie integracji społecznej osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, w tym osób najbardziej potrzebujących i dzieci	25 614 070

Wymiar 2 – forma finansowania					
Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
VIII	EFS+	Słabiej rozwinięte	4(l)	01 Dotacja	25 614 070

Wymiar 3 – terytorialny mechanizm realizacji i ukierunkowanie terytorialne					
Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
VIII	EFS+	Słabiej rozwinięte	4(l)	33 Brak ukierunkowania terytorialnego	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac

Wymiar 6 – uzupełniające obszary tematyczne EFS+					
Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
VIII	EFS+	Słabiej rozwinięte	4(l)	05 Niedyskryminacja	9 989 486
VIII	EFS+	Słabiej rozwinięte	4(l)	06 Zwalczanie ubóstwa dzieci	15 624 584

Wymiar 7 – „Równouprawnienie płci” w ramach EFS+, EFRR					
Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
VIII	EFS+	Słabiej rozwinięte	4(l)	02 Projekty uwzględniające kwestię równouprawnienia płci	25 614 070

2.1.9. Priorytet IX Zaspokajanie potrzeb rynku pracy

2.1.9.1. Cel szczegółowy 4(a) (EFS+) poprawa dostępu do zatrudnienia i działań aktywizujących dla wszystkich osób poszukujących pracy, w szczególności osób młodych, zwłaszcza poprzez wdrażanie gwarancji dla młodzieży, długotrwale bezrobotnych oraz grup znajdujących się w niekorzystnej sytuacji na rynku pracy, jak również dla osób biernych zawodowo, a także poprzez promowanie samozatrudnienia i ekonomii społecznej

2.1.9.1.1. Interwencje w ramach Funduszy

Powiązane rodzaje działań

Opis celów i rezultatów wsparcia:

Zmiany zachodzące na rynku pracy, wynikające z czynników demograficznych i ekonomicznych, warunkują konieczność podjęcia realizacji przedsięwzięć aktywizacyjnych na rzecz wsparcia osób znajdujących się w trudnej sytuacji na rynku pracy. Kryzys spowodowany przez COVID-19, skutkujący wzrostem poziomu bezrobocia, spowodował konieczność objęcia wsparciem osób, które utraciły zatrudnienie w warunkach pandemii.

Interwencja na rzecz odbiorców wsparcia ma na celu zwiększenie dostępu do zatrudnienia dla wszystkich osób poszukujących pracy (w tym bezrobotnych pozostających w rejestrach urzędów pracy), znajdujących się w trudnej sytuacji na rynku pracy, a zwłaszcza: kobiet, osób młodych, osób starszych osób długotrwale bezrobotnych, osób o niskich kwalifikacjach i kompetencjach, osób odchodzących z rolnictwa poprzez skuteczną aktywizację zawodową - w szczególności zwiększenie, nabycie lub zmianę kwalifikacji, kompetencji/umiejętności, zgodnych ze zidentyfikowanymi potrzebami pracodawców. Realizowane będą przedsięwzięcia, mające na celu pomoc odbiorcom wsparcia w zdobyciu doświadczenia zawodowego. Interwencja EFS+ obejmie również działania przyczyniające się do wsparcia mobilności zawodowej, w tym w wymiarze mobilności geograficznej dla odbiorców wsparcia, u których zidentyfikowano problem z zatrudnieniem w miejscu zamieszkania m.in. poprzez realizację działań w ramach sieci EURES. Pandemia COVID-19 spowodowała również konieczność uelastycznienia działań Instytucji Rynku Pracy w odniesieniu do osób poszukujących pracy, jak również pracodawców.

Jedną z barier funkcjonowania na rynku pracy jest konieczność sprawowania opieki nad osobami zależnymi, dlatego w ramach działania przewiduje się udzielanie tego typu wsparcia jako towarzyszącego działaniom skierowanym na aktywizację zawodową. W kontekście coraz bardziej złożonego i dynamicznie zmieniającego się rynku pracy oraz upowszechniania się nowych form zatrudnienia, pracodawcy częściej zawierają z pracownikiem także inne rodzaje umów, np. umowy cywilno-prawne, bądź proponują tzw. samozatrudnienie. Ze względu na upowszechnianie się tego zjawiska, istotne w ramach proponowanego wsparcia będzie również zapewnienie większego dostępu do stabilnego zatrudnienia oraz możliwości podnoszenia kwalifikacji i kompetencji/umiejętności dla osób zatrudnionych na umowach krótkoterminowych, umowach cywilnoprawnych oraz osób ubogich pracujących.

W wyniku interwencji zakłada się osiągnięcie następujących rezultatów:

- Zwiększenie poziomu zatrudnienia w tym osób z grup znajdujących się w trudnej sytuacji na rynku pracy;
- Zwiększenie poziomu kwalifikacji lub kompetencji/umiejętności zgodnych z zapotrzebowaniem regionalnego rynku pracy;
- Zwiększenie liczby miejsc pracy powstałych w wyniku samozatrudnienia;
- Poprawa sytuacji na rynku pracy osób: zatrudnionych na umowach krótkoterminowych, pracujących w ramach umów cywilnoprawnych, ubogich pracujących;

- Zwiększenie mobilności zawodowej osób poszukujących pracy w wyniku działań w ramach sieci EURES.

Opis interwencji - rodzaje planowanych działań, typów projektów:

- Kompleksowa aktywizacja zawodowa osób bezrobotnych (w tym dotacje na samozatrudnienie) w celu zwiększenia ich szans na znalezienie zatrudnienia.
- Kompleksowa aktywizacja zawodowa realizowana w projektach OHP na rzecz osób młodych znajdujących się w szczególnej sytuacji.
- Poprawa sytuacji na rynku pracy osób ubogich pracujących oraz osób zatrudnionych na umowach krótkoterminowych, cywilnoprawnych.
- Realizacja ukierunkowanych schematów mobilności transnarodowej (USMT) w ramach sieci EURES - realizacja tego typu działań ma mieć charakter warunkowy, uzależniony od zdiagnozowanych potrzeb regionalnych rynków pracy.

Katalog beneficjentów:

- Jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne w tym posiadające osobowość prawną, związki, porozumienia i stowarzyszenia JST, urzędy pracy w zakresie prowadzonej działalności ustawowej
- Osoby prawne i jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej,
- Organizacje pozarządowe,
- Podmioty ekonomii społecznej,
- Agencje zatrudnienia,
- Instytucje szkoleniowe posiadające wpis do Rejestrów Instytucji Szkoleniowych prowadzonych przez wojewódzkie urzędy pracy,
- Instytucje dialogu społecznego, instytucje partnerstwa lokalnego,
- Ochotnicze Hufce Pracy,
- Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą lub oświatową na podstawie przepisów odrębnych,
- Pracodawcy.

Główne/kierunkowe zasady udzielania wsparcia:

Tryb niekonkurencyjny przewidziano dla typów projektów nr 1 i 2;

Tryb konkurencyjny przewidziano dla typów projektów nr: 1, 3 i 4.

W ramach wyboru projektów do dofinansowania preferowane będą mogły być projekty, które będą wspierały zieloną transformację, np. szkolenia w zakresie zielonych umiejętności lub zielonych miejsc pracy poprzez podnoszenie umiejętności w celu dostosowania do nowych wymogów ekologicznych związanych między innymi z gospodarką o obiegu zamkniętym i ambicją zerowego zanieczyszczenia, lub przekwalifikowanie w celu rozpoczęcia nowej kariery w szybko rozwijających się zielonych sektorach.

Główne grupy docelowe

- Osoby bezrobotne;
- Osoby młode znajdujące się w szczególnej sytuacji;
- Osoby zatrudnione na umowach krótkoterminowych, umowach cywilno-prawnych, osoby ubogie pracujące;
- Pracodawcy i osoby poszukujące pracy korzystające ze wsparcia w ramach usług sieci EURES.

Działania na rzecz zapewnienia równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji

W ramach celu szczegółowego przestrzegane będą zasady horyzontalne, o których mowa w art. 3 Traktatu o Unii Europejskiej oraz w art. 10 *Traktatu o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej*, z

uwzględnieniem *Karty Praw podstawowych Unii Europejskiej, Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych (Konwencja ONZ)* oraz art. 6a i 73 *Rozporządzenia Ogólnego*, także w zakresie spełnienia horyzontalnych warunków podstawowych, jak również właściwe przepisy krajowe oraz stosowne wytyczne ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego. Podczas przygotowania, wdrażania, monitorowania i ewaluacji Programu przestrzegane będą zasady równości szans i zapobiegania dyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię, światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną. Istotne będzie również zapewnienie dostępności produktów, towarów i usług dla wszystkich użytkowników, zgodnie obowiązującymi przepisami, w tym art. 9 *Konwencji ONZ*. Zasady horyzontalne, w tym wyrównywanie szans i polityka antidyskryminacyjna znajdą odzwierciedlenie w kryteriach wyboru projektów, a proces wyboru operacji będzie przejrzysty, rzetelny i bezstronny. Przestrzeganie zasad horyzontalnych zapewni stosowanie adekwatnych procedur na każdym etapie realizacji Programu.

W celu szczegółowym zostanie to zapewnione m.in. poprzez promowanie równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla OzN. Dotyczy to w szczególności działań nakierowanych na promowanie zrównoważonego pod względem płci dostępu do rynku pracy, równych warunków pracy i rozwoju kariery, lepszej równowagi między życiem zawodowym a prywatnym. Wspierany będzie równy dostęp do wysokiej jakości szkoleń oraz ich ukończenia, ułatwianie mobilności edukacyjnej, w tym zapewnienie dostępności dla OzN, m.in. w zakresie technologii informacyjno-komunikacyjnych. Wpłyną one na zwiększenie udziału kobiet w zatrudnieniu, a także przyczynią się do godzenia życia zawodowego i osobistego, zwalczania feminizacji ubóstwa i dyskryminacji ze względu na płeć na rynku pracy.

Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych

W ramach CS nie jest planowane wykorzystanie narzędzi terytorialnych. Możliwość zastosowania preferencji dla projektów wynikających z Gminnych Programów Rewitalizacji.

Działania międzyregionalne, transgraniczne i transnarodowe

Działania w zakresie wsparcia na rzecz aktywizacji osób pozostających bez pracy, w tym poprzez wsparcie finansowe na rozpoczęcie działalności gospodarczej, założone w CS 4 (a) wpisują się w wyzwanie dotyczące wzrostu poziomu dobrobytu założone w Strategii UE dla Regionu Morza Bałtyckiego. Poprzez realizację powyższych działań w zakresie aktywizacji zawodowej osób będących w niekorzystnej sytuacji na rynku pracy zakłada się m.in. wzrost współczynnika aktywności zawodowej, jak również wzrost miejsc pracy w regionie, a tym samym przyczyni się do wzrostu poziomu dobrobytu założonego w ww. Strategii. Zwiększanie liczby miejsc pracy powstałych w wyniku samozatrudnienia, również może być obszarem typowanym do współpracy w ramach celu, w tym w obszarze innowacyjności. Wsparcie realizowane w obszarze CS 4 (a) przyczyni się również do realizacji zaplanowanych działań w zakresie zielonej transformacji w ramach Programu Zielony Ład oraz na rzecz niebieskiego wzrostu i niebieskiej gospodarki w regionie. Interwencje realizowane w CS 4 (a) będą komplementarne do Programu Interreg Region Morza Bałtyckiego 2021-2027. W ramach CS 4 (a) realizowane będą również działania polegające na aktywizacji zawodowej osób młodych obejmujące m.in. doradztwo, możliwość podnoszenia kwalifikacji czy zdobywania doświadczenia zawodowego w ramach staży. Grupa docelowa oraz część działań będą komplementarne z inicjatywą KE ALMA, która zakłada pomoc ludziom młodym w odnalezieniu się na rynku pracy. CS 4 (a) zakłada, podobnie jak ALMA, wsparcie osób młodych, które są bezrobotne długotrwale, mają trudności ze znalezieniem pracy, osiągają niezadowalające

wyniki w szkole (projekt OHP) lub mają niewystarczające umiejętności zawodowe, jak również funkcjonują z niepełnosprawnością czy pochodzą ze środowisk marginalizowanych.

Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych

W ramach CS główną formą finansowania będzie dotacja. Nie przewiduje się zastosowania instrumentów finansowych.

2.1.9.1.2. Wskaźniki

Wskaźniki produktu								
Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Cel pośredni (2024)	Cel końcowy (2029)
IX	4(a)	EFS+	Słabiej rozwinięte	EECO02	Liczba osób bezrobotnych, w tym długotrwale bezrobotnych, objętych wsparciem w programie	osoby	7 000	19 990
IX	4(a)	EFS+	Słabiej rozwinięte	PLACO01	Liczba osób, które otrzymały bezzwrotne środki na podjęcie działalności gospodarczej w programie	osoby	1 460	3 180

Wskaźniki rezultatu											
Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Wartość bazowa lub wartość odniesienia	Rok odniesienia	Cel końcowy (2029)	Źródło danych	Uwagi
IX	4(a)	EFS+	Słabiej rozwinięte	EECR04	Liczba osób pracujących, łącznie z prowadzącymi działalność na własny rachunek, po opuszczeniu programu	osoby	19 540	2020	11 990	system teleinformatyczny	
IX	4(a)	EFS+	Słabiej rozwinięte	Wskaźnik specyficzny dla programu	Liczba utworzonych miejsc pracy w ramach udzielonych z EFS+ środków na podjęcie działalności gospodarczej	sztuki	11 220	2020	3 560	System teleinformatyczny	

2.1.9.1.3. Indykatywny podział zaprogramowanych zasobów programu (UE) według rodzaju interwencji

Wymiar 1 – zakres interwencji					
Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
IX	EFS+	Słabiej rozwinięte	4(a)	134 Działania na rzecz poprawy dostępu do zatrudnienia	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac

IX	EFS+	Słabiej rozwinięte	4(a)	136 Wsparcie szczególne na rzecz zatrudnienia ludzi młodych i integracji społeczno-gospodarczej ludzi młodych	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac
IX	EFS+	Słabiej rozwinięte	4(a)	137 Wsparcie na rzecz samozatrudnienia i zakładania działalności gospodarczej typu start-up	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac

Wymiar 2 – forma finansowania					
Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
IX	EFS+	Słabiej rozwinięte	4(a)	01 Dotacja	105 853 937

Wymiar 3 – terytorialny mechanizm realizacji i ukierunkowanie terytorialne					
Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
IX	EFS+	Słabiej rozwinięte	4(a)	33 Brak ukierunkowania terytorialnego	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac

Wymiar 6 – uzupełniające obszary tematyczne EFS+					
Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
IX	EFS+	Słabiej rozwinięte	4(a)	05 Niedyskryminacja	105 853 937

Wymiar 7 – „Równouprawienie płci” EFS+, EFRR					
Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
IX	EFS+	Słabiej rozwinięte	4(a)	02 Projekty uwzględniające kwestię równouprawienia płci	105 853 937

2.1.9.2. Cel szczegółowy 4(b) (EFS+) modernizacja instytucji i służb rynków pracy celem oceny i przewidywania zapotrzebowania na umiejętności oraz zapewnienia terminowej i odpowiednio dopasowanej pomocy i wsparcia na rzecz dostosowania umiejętności i kwalifikacji zawodowych do potrzeb rynku pracy oraz na rzecz przepływów i mobilności na rynku pracy

2.1.9.2.1. Interwencje w ramach Funduszy

Powiązane rodzaje działań

Opis celów i rezultatów wsparcia:

Podejmowane przedsięwzięcia odpowiadają na problemy Publicznych Służb Zatrudnienia i innych instytucji rynku pracy. Realizowane działania powinny być jednocześnie w większym stopniu zorientowane na efekty. Pracownicy instytucji rynku pracy (w tym PSZ) nadal odczuwają potrzebę doskonalenia oraz nabywania nowych kompetencji i umiejętności. Dynamiczne zmiany w otoczeniu społecznym i zawodowym, a także częste zmiany prawne wymuszają konieczność aktualizowania posiadanej wiedzy. W związku z tym wsparciem objęte zostaną PSZ i inne instytucje rynku pracy i ich pracownicy, tak aby dostosować świadczone usługi do potrzeb regionalnego/lokalnego rynku pracy. W wyniku zaprojektowanej interwencji nastąpi profesjonalizacja kadr oraz zwiększenie i doskonalenie potencjału instytucji rynku pracy, co pozwoli zwiększyć dostępność efektywności działań.

Aby zwiększyć efektywność działań instytucji rynku pracy, niezbędne i niezwykle istotne jest również zapewnienie skutecznego systemu informowania o zapotrzebowaniu na kwalifikacje, kompetencje/umiejętności oraz istniejących niszach rynkowych, stanowiących potencjał do zakładania działalności gospodarczej poprzez badanie zmieniającej się sytuacji na rynku pracy. Zmiany zachodzące na rynku pracy, które wynikają z czynników demograficznych, strukturalnych, ekonomicznych i społecznych, takich jak dyskryminacja na rynku pracy, warunkują konieczność podjęcia efektywnych działań na rzecz aktywizacji zawodowej osób pozostających bez zatrudnienia. Skuteczność podejmowanych działań zależy bowiem w dużym stopniu od właściwego zdiagnozowania potrzeb osób pozostających bez zatrudnienia oraz od dopasowania do nich odpowiednich instrumentów i form wsparcia, uwzględniających specyfikę i potrzeby regionalnego i lokalnego rynku pracy. W związku z utrzymującym się niedoborem siły roboczej w Polsce, atrakcyjność polskiego rynku pracy dla migrantów zarobkowych będzie mieć bardzo duże znaczenie. Dlatego istotne jest wykorzystanie potencjału PSZ w zakresie wspierania polskich pracodawców poszukujących pracowników poza granicami kraju, jak również w zakresie wspierania obywateli polskich poszukujących pracy za granicą.

W wyniku interwencji zakłada się osiągnięcie następujących rezultatów:

- Podniesienie kwalifikacji, kompetencji pracowników instytucji rynku pracy wynikających z potrzeb regionalnego/lokalnego rynku pracy.
- Zwiększenie dostępności informacji na temat aktualnej sytuacji na regionalnym i lokalnym rynku pracy, w tym m.in. potrzeb zatrudnieniowych pracodawców oraz istniejących nisz rynkowych stanowiących potencjał do zakładania działalności gospodarczej.

Opis interwencji - rodzaje planowanych działań, typów projektów:

Projekty służące wzmocnieniu i rozwojowi instytucji rynku pracy obejmujące:

- Podnoszenie kwalifikacji, kompetencji pracowników PSZ i innych instytucji rynku pracy wynikających z potrzeb regionalnego/lokalnego rynku pracy;
- Wsparcie PSZ w świadczeniu usług w ramach sieci EURES mające na celu zwiększenie pomocy dla polskich pracodawców w pozyskiwaniu pracowników z innych państw członkowskich UE/EFTA (w tym migrantów powrotnych) oraz w celu pomocy polskim bezrobotnym i

poszukującym pracy w znalezieniu odpowiedniego zatrudnienia za granicą na unijnym rynku pracy przy zachowaniu równowagi na regionalnych i lokalnych rynkach pracy;

- Prowadzenie, publikowanie i upowszechnianie badań i analiz dotyczących sytuacji na regionalnym i lokalnym rynku pracy w ramach regionalnych obserwatoriów rynku pracy.

Katalog beneficjentów:

- Instytucje rynku pracy zgodnie z *ustawą o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy z dnia 20 kwietnia 2004 r.*,
- Wojewódzki Urząd Pracy w Lublinie (w odniesieniu do działań związanych z działalnością regionalnych obserwatoriów rynku pracy).

Główne/kierunkowe zasady udzielania wsparcia:

Podstawowym trybem wyboru projektów będzie tryb konkurencyjny. Dopuszcza się także tryb niekonkurencyjny w szczególności w przypadku zadań realizowanych przez Wojewódzki Urząd Pracy w Lublinie w odniesieniu do działań związanych z działalnością regionalnych obserwatoriów rynku pracy.

Główne grupy docelowe

- pracownicy instytucji rynku pracy zgodnie z *ustawą o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy z dnia 20 kwietnia 2004 r.*

Działania na rzecz zapewnienia równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji

W ramach celu szczegółowego przestrzegane będą zasady horyzontalne, o których mowa w art. 3 Traktatu o Unii Europejskiej oraz w art. 10 *Traktatu o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej*, z uwzględnieniem *Karty Praw podstawowych Unii Europejskiej*, *Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych (Konwencja ONZ)* oraz art. 6a i 73 *Rozporządzenia Ogólnego*, także w zakresie spełnienia horyzontalnych warunków podstawowych, jak również właściwe przepisy krajowe oraz stosowne wytyczne ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego. Podczas przygotowania, wdrażania, monitorowania i ewaluacji Programu przestrzegane będą zasady równości szans i zapobiegania dyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię, światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną. Istotne będzie również zapewnienie dostępności produktów, towarów i usług dla wszystkich użytkowników, zgodnie obowiązującymi przepisami, w tym art. 9 *Konwencji ONZ*. Zasady horyzontalne, w tym wyrównywanie szans i polityka antidyskryminacyjna znajdą odzwierciedlenie w kryteriach wyboru projektów, a proces wyboru operacji będzie przejrzysty, rzetelny i bezstronny. Przestrzeganie zasad horyzontalnych zapewni stosowanie adekwatnych procedur na każdym etapie realizacji Programu.

Zostanie to zapewnione m.in. poprzez promowanie równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla OzN. Dotyczy to w szczególności działań nakierowanych na promowanie zrównoważonego pod względem płci dostępu do rynku pracy, równych warunków pracy i rozwoju kariery, lepszej równowagi między życiem zawodowym a prywatnym. Wspierany będzie równy dostęp do wysokiej jakości szkoleń oraz ich ukończenia, ułatwianie mobilności edukacyjnej, w tym zapewnienie dostępności dla OzN, m.in. w zakresie technologii informacyjno-komunikacyjnych. Wpłyną one na zwiększenie udziału kobiet w zatrudnieniu, a także przyczynią się do godzenia życia zawodowego i osobistego, zwalczania feminizacji ubóstwa i dyskryminacji ze względu na płeć na rynku pracy.

Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych

W ramach CS nie jest planowane wykorzystanie narzędzi terytorialnych.

Przedsięwzięcia międzyregionalne, transgraniczne i transnarodowe

Działania w obszarze profesjonalizacji kadr oraz zwiększenia i doskonalenia potencjału instytucji rynku pracy zaplanowane do realizacji w ramach programu *Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027* przyczynią się do wzmocnienia społecznego wymiaru Strategii UE dla Regionu Morza Bałtyckiego, która obejmuje m.in. obszar edukacji. W ramach powyższej Strategii zakłada się wzrost dobrobytu poprzez dostęp do wysokiej jakości szkoleń. Realizacja powyższych działań w zakresie wsparcia pracowników służb zatrudnienia i instytucji rynku pracy umożliwi świadczenie wysokiej jakości usług na rzecz osób pozostających bez pracy. Wyższa efektywność służb zatrudnienia przyczyni się do wzrostu poziomu dobrobytu założonego w ww. Strategii. W cs 4(b) zaplanowano także realizację działań na rzecz wzrostu dostępności informacji na temat aktualnej sytuacji na regionalnym i lokalnym rynku pracy - w województwie lubelskim. Zwiększenie kompetencji pracowników PSZ i innych instytucji rynku pracy, w tym także w obszarach istotnych z punktu widzenia inteligentnych specjalizacji, cyfrowej i zielono-błękitnej gospodarki, przyczyni się w sposób bezpośredni do wdrożenia założeń Zielonego Ładu oraz niebieskiego wzrostu i niebieskiej gospodarki. Działania te będą komplementarne względem Programu Interreg Region Morza Bałtyckiego 2021-2027.

Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych

W ramach CS główną formą finansowania będzie dotacja. Nie przewiduje się zastosowania instrumentów finansowych.

2.1.9.2.2. Wskaźniki

Wskaźniki produktu								
Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Cel pośredni (2024)	Cel końcowy (2029)
IX	4 (b)	EFS+	Słabiej rozwinięte	EECO01	Całkowita liczba osób objętych wsparciem	osoby	0	1 110

Wskaźniki rezultatu											
Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Wartość bazowa lub wartość odniesienia	Rok odniesienia	Cel końcowy (2029)	Źródło danych	Uwagi
IX	4 (b)	EFS+	Słabiej rozwinięte	EEC R03	Liczba osób, które uzyskały kwalifikacje po opuszczeniu programu	osoby	400	2020	720	System teleinformatyczny	

2.1.9.2.3. Indykatywny podział zaprogramowanych zasobów (UE) według rodzaju interwencji

Wymiar 1 – zakres interwencji

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
IX	EFS+	Słabiej rozwinięte	4(b)	139 Działania na rzecz modernizacji i wzmocnienia instytucji i służb rynku pracy celem oceny i przewidywania zapotrzebowania na umiejętności oraz zapewnienia terminowej i dopasowanej do potrzeb pomocy	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac
IX	EFS+	Słabiej rozwinięte	4(b)	140 Wsparcie na rzecz dostosowania umiejętności i kwalifikacji zawodowych do potrzeb rynku pracy oraz na rzecz przepływów na rynku pracy	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac
IX	EFS+	Słabiej rozwinięte	4(b)	141 Wsparcie na rzecz mobilności pracowników	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac

Wymiar 2 – forma finansowania					
Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
IX	EFS+	Słabiej rozwinięte	4(b)	01 Dotacja	17 700 000

Wymiar 3 – terytorialny mechanizm realizacji i ukierunkowanie terytorialne					
Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
IX	EFS+	Słabiej rozwinięte	4(b)	33 Brak ukierunkowania terytorialnego	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac

Wymiar 6 – uzupełniające obszary tematyczne EFS+					
Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
IX	EFS+	Słabiej rozwinięte	4(b)	05 Niedyskryminacja	17 358 241
IX	EFS+	Słabiej rozwinięte	4(b)	08 Budowanie zdolności organizacji społeczeństwa obywatelskiego	341 759

Wymiar 7 – „Równouprawnienie płci” EFS+, EFRR					
Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
IX	EFS+	Słabiej rozwinięte	4(b)	02 Projekty uwzględniające kwestię równouprawnienia płci	17 700 000

2.1.9.3. Cel szczegółowy 4(d) (EFS+) wspieranie dostosowania pracowników, przedsiębiorstw i przedsiębiorców do zmian, wspieranie aktywnego i zdrowego starzenia się oraz zdrowego i dobrze dostosowanego środowiska pracy, które uwzględnia zagrożenia dla zdrowia

2.1.9.3.1. Interwencje w ramach Funduszy

Powiązane rodzaje działań

Opis celów i rezultatów wsparcia:

Jednym z najważniejszych wyzwań demograficznych w regionie jest postępujący proces starzenia się społeczeństwa, zbyt wczesne wychodzenie z rynku pracy oraz niski współczynnik aktywności zawodowej osób starszych. Interwencja w obszarze ochrony zdrowia ukierunkowana będzie na oddziaływanie na rynek pracy poprzez przeciwdziałanie dezaktywizacji zawodowej z przyczyn zdrowotnych osób w wieku aktywności zawodowej, w szczególności osób starszych. Przedsięwzięcia koncentrować się będą na przeciwdziałaniu bierności zawodowej powodowanej stanem zdrowia poprzez profilaktykę, diagnostykę i rehabilitację. Prowadzona będzie kompleksowa i specjalistyczna diagnostyka, zwłaszcza w odniesieniu do chorób o największym wpływie na przerywanie aktywności zawodowej. W ramach interwencji realizowane będą działania w zakresie edukacji zdrowotnej i promocji zdrowego stylu życia, co przyczyni się do wzmocnienia profilaktyki zdrowotnej. Dodatkowo, istotne będzie eliminowanie zdrowotnych czynników ryzyka w miejscu pracy, m.in. poprzez zapewnienie warunków sprzyjających poprawie i utrzymaniu dobrego stanu zdrowia osób pracujących czy też działania przekwalifikujące pracowników pracujących w warunkach negatywnie wpływających na zdrowie. W celu zwiększenia skuteczności powyższych działań w ich realizację będą włączeni pracodawcy. Programy polityki zdrowotnej realizowane będą zgodnie ze schematami znajdującymi się w repozytorium AOTMiT lub wdrażane jako kontynuacja RPZ uzgodnionych z AOTMiT w perspektywie finansowej 2014-2020, czy też jako nowe programy opracowane na potrzeby wdrażania niniejszego programu.

Zapewnienie stabilnego rozwoju gospodarki w województwie lubelskim wymaga dostosowania się przedsiębiorstw do zmieniających się warunków na rynku, w związku z tym kolejnym wyzwaniem, dla realizowanych działań będzie utrzymanie istniejących miejsc pracy w regionie, przystosowanie pracowników i pracodawców do zmian zachodzących na rynku pracy, poprawa jakości zarządzania zasobami ludzkimi. Istotne będzie upowszechnienie zastosowania elastycznych form zatrudnienia, wsparcie dla pracy w niepełnym wymiarze czasu pracy, jak również pracy na odległość oraz działania zapewniające większą równowagę między życiem zawodowym, a prywatnym z uwagi na sprawowaną opiekę nad osobami zależnymi. Ponadto w celu utrzymania liczby osób pracujących w gospodarce niezbędna jest aktywizacja osób starszych.

Istnieje potrzeba wsparcia pracodawców w obszarze zarządzania wiekiem i kompetencjami pracowników (np. mentoring w zakresie przekazywania wiedzy i kompetencji koniecznych do sprawnego działania w danej dziedzinie), jak również dostosowanie miejsc pracy do potrzeb osób starszych. Niezbędne będą także działania mające na celu zatrzymanie starszych pracowników na rynku pracy i podnoszenie ich kompetencji, w szczególności cyfrowych.

Kryzys społeczno-gospodarczy spowodowany epidemią COVID-19 oraz zachodzące procesy przemian gospodarczych, często o charakterze recesji, mają bezpośredni wpływ na sytuację pracodawców i ich pracowników, a w konsekwencji grożą ryzykiem redukcji zatrudnienia w przedsiębiorstwach. Wymusza to potrzebę wprowadzania działań mających na celu minimalizowanie jej negatywnych skutków poprzez wspieranie w budowaniu zdolności do gotowości reagowania przez przedsiębiorstwa na sytuacje wyjątkowe.

Interwencja EFS+ w obszarze ochrony zdrowia ukierunkowana będzie na oddziaływanie na rynek pracy poprzez przeciwdziałanie dezaktywizacji zawodowej z przyczyn zdrowotnych osób w wieku aktywności zawodowej, w szczególności osób starszych. RPZ będą realizowane w obszarze

jednostek chorobowych, które mają bezpośredni wpływ na ograniczenie aktywności zawodowej. W celu zwiększenia skuteczności powyższych działań w ich realizację będą włączeni pracodawcy. Zastosowane narzędzia pozwolą na przystosowanie pracowników do zmieniających się warunków i stale rosnących oczekiwań w środowisku pracy. W sytuacjach kryzysowych niezbędne jest zastosowanie instrumentów pozwalających na szybkie reagowanie na rynku pracy. Działania te przyczynią się do kontynuacji zatrudnienia w przedsiębiorstwach.

Ponadto dynamiczne tempo zmian zachodzących na rynku pracy powoduje konieczność podjęcia działań w zakresie elastycznego reagowania na pojawiające się na rynku pracy zapotrzebowanie na nowe kwalifikacje, kompetencje/umiejętności. Podejmowane inicjatywy mają na celu zwiększenie kwalifikacji, kompetencji/umiejętności, w tym kompetencji cyfrowych pracowników i pracodawców. Celem realizowanych zadań jest przeciwdziałanie zjawisku niedopasowania kwalifikacji, kompetencji/umiejętności pracowników do wymagań pracodawców oraz poprawa jakości zarządzania zasobami ludzkimi w przedsiębiorstwach. Ponadto interwencja zwiększy szansę mieszkańców regionu na utrzymanie zatrudnienia, zmianę ścieżki kariery zawodowej oraz mobilność zawodową. Proponowane rodzaje wsparcia przyczynią się do poprawy adaptacyjności firm i ich pracowników.

Interwencja EFS+ w obszarze zdrowia będzie zgodna z dokumentem strategicznym „Zdrowa Przyszłość. Ramy strategiczne dla systemu ochrony zdrowia na lata 2021-2027, z perspektywą do 2030 r.”, mapami potrzeb zdrowotnych i z planami transformacji w obszarze zdrowia (krajowy i regionalny).

W wyniku interwencji zakłada się osiągnięcie następujących rezultatów:

- Ograniczenie dezaktywacji zawodowej i opuszczania rynku pracy z przyczyn zdrowotnych;
- Zwiększenie dostępu do usług rehabilitacyjnych umożliwiających aktywność zawodową;
- Polepszenie stanu zdrowia osób objętych działaniami profilaktycznymi;
- Zwiększenie potencjału zatrudnieniowego przedsiębiorstw dotkniętych kryzysem;
- Wydłużenie okresu aktywności zawodowej osób starszych;
- Zwiększenie zasobów wykwalifikowanych pracowników;
- Wzmocnienie rozwoju zawodowego i podniesienie kwalifikacji, kompetencji/umiejętności pracowników i pracodawców.

Opis interwencji - rodzaje planowanych działań, typów projektów:

- Opracowanie i realizacja regionalnych programów zdrowotnych dotyczących m.in. profilaktyki chorób będących istotnym problemem zdrowotnym regionu;
- Działania wspierające rehabilitację medyczną umożliwiającą powrót do pracy;
- Usługi rozwojowe w Podmiotowym Systemie Finansowania dla pracodawców i ich pracowników, zgodne z ich zidentyfikowanymi potrzebami (system popytowy w oparciu o BUR).
- Eliminowanie zdrowotnych czynników ryzyka w miejscu pracy.
- Kompleksowe działania służące wydłużeniu zdolności do pracy osób starszych, uwzględniające zarządzanie wiekiem, w przedsiębiorstwach poprzez upowszechnianie mentoringu w miejscu pracy, rozwijanie kompetencji osób starszych, promowanie zdrowego i aktywnego starzenia się.
- Wsparcie pracodawców we wprowadzaniu elastycznych form zatrudnienia, w tym we wprowadzaniu pracy zdalnej.
- Outplacement dla pracowników zagrożonych zwolnieniem, przewidzianych do zwolnienia, zwolnionych z przyczyn nie dotyczących pracownika lub osób odchodzących z rolnictwa.
- Zastosowanie instrumentów służących ochronie pracowników, zagrożonych utratą zatrudnienia w wyniku zaistniałej sytuacji kryzysowej, m.in.:
 - a) poradnictwo psychologiczne,

- b) doradztwo zawodowe,
- c) dodatki motywacyjne dla osób realizujących mentoring w miejscu zatrudnienia,
- d) środki finansowe na kontynuację zatrudnienia,
- e) dostosowanie stanowisk pracy do potrzeb pracowników i pracodawców,
- f) formy wsparcia dostosowane do indywidualnych potrzeb uczestników projektu (np. pakiet usług prozdrowotnych m.in. rehabilitacyjnych, edukacja prozdrowotna),
- g) refundacja kosztów opieki nad osobą zależną.

Katalog beneficjentów:

- Jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne w tym posiadające osobowość prawną, związki, porozumienia i stowarzyszenia JST,
- Osoby prawne i jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej, w szczególności organizacje pozarządowe, organizacje non-profit,
- Podmioty ekonomii społecznej, posiadające doświadczenie w zakresie działań profilaktycznych,
- Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą lub oświatową na podstawie przepisów odrębnych,
- Podmioty lecznicze wykonujące działalność leczniczą lub ich podmioty tworzące,
- Pracodawcy,
- Uczelnie,
- Instytucja Zarządzająca Programem.

Główne/kierunkowe zasady udzielania wsparcia:

Podstawowym trybem wyboru projektów będzie tryb konkurencyjny. Dopuszcza się także tryb niekonkurencyjny w odniesieniu do opracowania programów polityki zdrowotnej w zakresie profilaktyki, diagnostyki, jak i rehabilitacji.

Główne grupy docelowe

- osoby kwalifikujące się do programów zdrowotnych, w tym w wieku aktywności zawodowej,
- personel służb świadczący usługi zdrowotne,
- pracownicy (w tym osoby zatrudnione na umowach krótkoterminowych, pracujące w ramach umów cywilnoprawnych, ubogiej pracujące),
- pracownicy zagrożeni zwolnieniem, pracownicy przewidziani do zwolnienia lub osoby zwolnione z przyczyn nie dotyczących pracownika oraz osoby odchodzące z rolnictwa,
- przedsiębiorcy oraz ich pracownicy/kadra zarządzająca,
- osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą.

Działania na rzecz zapewnienia równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji

W ramach celu szczegółowego przestrzegane będą zasady horyzontalne, o których mowa w art. 3 Traktatu o Unii Europejskiej oraz w art. 10 *Traktatu o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej*, z uwzględnieniem *Karty Praw podstawowych Unii Europejskiej*, *Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych (Konwencja ONZ)* oraz art. 6a i 73 *Rozporządzenia Ogólnego*, także w zakresie spełnienia horyzontalnych warunków podstawowych, jak również właściwe przepisy krajowe oraz stosowne wytyczne ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego. Podczas przygotowania, wdrażania, monitorowania i ewaluacji Programu przestrzegane będą zasady równości szans i zapobiegania dyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię, światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną. Istotne będzie również zapewnienie dostępności produktów, towarów i usług dla wszystkich użytkowników, zgodnie obowiązującymi przepisami, w tym art. 9 *Konwencji ONZ*. Zasady horyzontalne, w tym

wyrównywanie szans i polityka antydyskryminacyjna znajdują odzwierciedlenie w kryteriach wyboru projektów, a proces wyboru operacji będzie przejrzysty, rzetelny i bezstronny. Przestrzeganie zasad horyzontalnych zapewni stosowanie adekwatnych procedur na każdym etapie realizacji Programu.

Zostanie to zapewnione m.in. poprzez promowanie równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla OzN. Dotyczy to w szczególności działań nakierowanych na promowanie zrównoważonego pod względem płci dostępu do rynku pracy, równych warunków pracy i rozwoju kariery, równowagi między życiem zawodowym a prywatnym. Promowany będzie równy dostęp do wysokiej jakości szkoleń oraz ich ukończenia, ułatwianie mobilności edukacyjnej, w tym zapewnienie dostępności dla OzN. Działania wpłyną na zwiększenie udziału kobiet w zatrudnieniu oraz przyczynią się do godzenia życia zawodowego i osobistego, zwalczania feminizacji ubóstwa i dyskryminacji ze względu na płeć. Promowany będzie równy dostęp i korzystanie z opieki zdrowotnej.

Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych

W ramach CS nie jest planowane wykorzystanie narzędzi terytorialnych.

Działania międzyregionalne, transgraniczne i transnarodowe

Działania w zakresie CS 4(d) przyczynią się do otwarcia na współpracę w zakresie założeń Europejskiego Zielonego Ładu. Zielona transformacja stanowi szansę dla przemysłu poprzez tworzenie nowych rynków dla nowych ekologicznych technologii i produktów. Przyczynić się to może do rozwoju różnych sektorów gospodarki, w tym do wdrożenia założeń dotyczących tzw. niebieskiej gospodarki.

CS 4(d) przyczynia się do wzmocnienia społecznego wymiaru Strategii UE dla Regionu Morza Bałtyckiego. Zaplanowano w nim realizację działań na rzecz wzrostu dostępności wysokiej jakości kształcenia osób pracujących w województwie lubelskim. Zwiększenie umiejętności, kompetencji i kwalifikacji pracowników regionu, w tym także w obszarach istotnych z punktu widzenia inteligentnych specjalizacji, cyfrowej i zielono-błękitnej gospodarki, przyczyni się w sposób bezpośredni do wdrożenia założeń Zielonego Ładu.

Działania w obszarze zdrowia założone w CS 4(d) wpisują się w wyzwanie dotyczące wzrostu poziomu dobrobytu oraz promowania aktywnego i zdrowego starzenia się w celu sprostania wyzwaniom związanym ze zmianami demograficznymi, w szczególności w obszarze polityki *Zdrowie* założonego w ww. Strategii. Realizowane będą programy polityki zdrowotnej dotyczące m.in. profilaktyki chorób będących istotnym problemem zdrowotnym regionu oraz działania związane z eliminowaniem zdrowotnych czynników ryzyka w miejscu pracy, a także działania adaptacyjne dla osób starszych i z niepełnosprawnościami w celu wydłużenia ich aktywności zawodowej. W Strategii zapisano, że *zdrowa populacja w regionie Morza Bałtyckiego jest warunkiem wstępnym produktywności, konkurencyjności gospodarczej i dalszego rozwoju*. Działania poprawiające jakość zdrowia oraz gwarantujące przyjazne środowisko pracy zaplanowane w programie realizują założenia przyjęte w ww. Strategii. Interwencje realizowane w ramach celu szczegółowego będą komplementarne do Programu Interreg Region Morza Bałtyckiego 2021-2027.

Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych

W ramach CS główną formą finansowania będzie dotacja. Nie przewiduje się zastosowania instrumentów finansowych.

2.1.9.3.2. Wskaźniki

Wskaźniki produktu								
Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Cel pośredni (2024)	Cel końcowy (2029)
IX	4 (d)	EFS+	Słabiej rozwinięte	PLDKCO01	Liczba osób objętych programem polityki zdrowotnej	osoby	690	13 820
IX	4 (d)	EFS+	Słabiej rozwinięte	PLDCO04	Liczba pracowników mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw (w tym spółdzielni i przedsiębiorstw społecznych) objętych usługą rozwojową	osoby	950	18 900

Wskaźniki rezultatu											
Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Wartość bazowa lub wartość odniesienia	Rok odniesienia	Cel końcowy (2029)	Źródło danych	Uwagi
IX	4 (d)	EFS+	Słabiej rozwinięte	PLDCR03	Liczba osób, które dzięki wsparciu w obszarze zdrowia podjęły pracę lub kontynuowały zatrudnienie	osoby	140	2020	9 670	System teleinformatyczny	
IX	4 (d)	EFS+	Słabiej rozwinięte	EECR03	Liczba osób, które uzyskały kwalifikacje po opuszczeniu programu	osoby	8 402	2020	15 120	System teleinformatyczny	

2.1.9.3.3. Indykatory podział zaprogramowanych zasobów (UE) według rodzaju interwencji

Wymiar 1 – zakres interwencji					
Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
IX	EFS+	Słabiej rozwinięte	4(d)	140 Wsparcie na rzecz dostosowania umiejętności i kwalifikacji zawodowych do potrzeb rynku pracy oraz na rzecz przepływów na rynku pracy	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac
IX	EFS+	Słabiej rozwinięte	4(d)	144 Działania na rzecz zdrowego i dostosowanego środowiska pracy uwzględniające zagrożenia dla zdrowia i obejmujące m.in. promocję aktywności fizycznej	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac
IX	EFS+	Słabiej rozwinięte	4(d)	146 Wsparcie na rzecz przystosowywania pracowników, przedsiębiorstw i przedsiębiorców do zmian	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac

Wymiar 2 – forma finansowania					
Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
IX	EFS+	Słabiej rozwinięte	4(d)	01 Dotacja	53 100 000

Wymiar 3 – terytorialny mechanizm realizacji i ukierunkowanie terytorialne					
Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)

IX	EFS+	Słabiej rozwinięte	4(d)	33 Brak ukierunkowania terytorialnego	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac
----	------	--------------------	------	---------------------------------------	--

Wymiar 6 – uzupełniające obszary tematyczne EFS+					
Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
IX	EFS+	Słabiej rozwinięte	4(d)	05 Niedyskryminacja	53 100 000

Wymiar 7 – „Równouprawnienie płci” w ramach EFS+, EFRR					
Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
IX	EFS+	Słabiej rozwinięte	4(d)	02 Projekty uwzględniające kwestię równouprawnienia płci	53 100 000

2.1.10. Priorytet X Lepsza edukacja

2.1.10.1. Cel szczegółowy 4(e) (EFS+) poprawa jakości, poziomu włączenia społecznego i skuteczności systemów kształcenia i szkolenia oraz ich powiązania z rynkiem pracy – w tym przez walidację uczenia się pozaformalnego i nieformalnego, w celu wspierania nabywania kompetencji kluczowych, w tym umiejętności w zakresie przedsiębiorczości i kompetencji cyfrowych, oraz przez wspieranie wprowadzania dualnych systemów szkolenia i przygotowania zawodowego

2.1.10.1.1. Interwencje w ramach Funduszy

Powiązane rodzaje działań

Opis celów i rezultatów wsparcia

Celem interwencji jest wzmocnienie potencjału podmiotów, realizujących zadania oświatowe - w zakresie efektywności, jakości oraz dostępności nauczania adekwatnego do wymogów rynku pracy, oraz wsparcie uczniów - w zakresie nabywania umiejętności, wyboru zawodu lub ścieżki kształcenia. Realizowane będą programy ukierunkowane na wsparcie systemu edukacji w regionie, tj. wdrożenie systemowych rozwiązań w zakresie doradztwa zawodowego oraz edukacyjno-zawodowego, które przyczynią się do trafnego wyboru ścieżki kariery przez poszczególnych uczniów. Zgodnie z wynikami *Raportu końcowego z oceny wpływu wsparcia oferowanego w ramach 12 Osi Priorytetowej RPO WL 2014 - 2020*, ta forma wsparcia cechowała się dużą trafnością i adekwatnością w stosunku do potrzeb dzieci i młodzieży oraz wysoką skutecznością, aczkolwiek realizowana była w sposób incydentalny. Rekomendacja wskazuje na potrzebę zwiększenia skali realizacji działań mających na celu świadczenie wysokiej jakości doradztwa edukacyjno-zawodowego w szkołach, zwłaszcza w postaci projektów kompleksowych. Uruchomienie kompleksowego i kompletnego systemu planowania i rozwoju ścieżki edukacyjno-zawodowej ukierunkowanego na dokonywanie świadomych wyborów zawodu oraz kolejnych etapów kształcenia, to także wyzwanie zidentyfikowane w *Analizie sytuacji społeczno-ekonomicznej województwa lubelskiego w obszarach oddziaływania Europejskiego Funduszu Społecznego wykonanej na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Lubelskiego w Lublinie*. Aby możliwe było efektywne wsparcie w postaci doradztwa zawodowego lub edukacyjno-zawodowego, niezbędna jest promocja kształcenia w regionie, w tym kształcenia zawodowego, ukierunkowana na wsparcie uczniów w wyborze zawodu lub dalszej ścieżki kształcenia. Zakłada się promowanie zwłaszcza szkolnictwa zawodowego jako efektywnej ścieżki wchodzenia na rynek pracy. Działania mają zapewnić dostarczenie społeczeństwu wiedzy o tym jak współczesne szkolnictwo zawodowe funkcjonuje i jakie korzyści przynosi ukończenie szkoły zawodowej. Działania upowszechniające będą skierowane do mieszkańców regionu, po to, aby zmienić stereotypy w postrzeganiu szkół zawodowych, w tym do uczniów oraz ich rodziców. Służyć ma temu m.in. organizacja targów edukacyjnych z udziałem szkół prowadzących kształcenie zawodowe oraz pracodawców, czy też spotkania z zawodoznawcze/ wizyty studyjne.

Równie niezbędna jest promocja uczenia się osób dorosłych. Została ona wskazana jako wysoce priorytetowa potrzeba w *Wytycznych dla Polski w zakresie finansowania polityki spójności na lata 2021-2027 w Załączniku D do Sprawozdania krajowego Polska 2019*. Aktywność mieszkańców regionu w tym zakresie jest wysoce niewystarczająca. Udział osób dorosłych z województwa lubelskiego w kształceniu lub szkoleniu w 2020 r. (4,3%) jest o wiele niższy niż średnia w UE (9,2%) i mocno odbiega od założeń *Europejskiego programu na rzecz umiejętności do 2025 r.*, zgodnie z którymi 50% populacji osób dorosłych w UE powinno uczestniczyć w procesie uczenia się. W związku z powyższym oraz zgodnie z *Zaleceniami Rady UE z 19 grudnia 2016 r. w sprawie ścieżek poprawy umiejętności: nowe możliwości dla dorosłych*, niezbędne jest wdrożenie środków na rzecz motywowania, informowania i poszerzania wiedzy na temat korzyści wynikających z poprawy umiejętności.

Powyższe działania pozwolą na wzmocnienie efektywności i jakości systemu oświaty w regionie. Rozwój doradztwa zawodowego i edukacyjno-zawodowego oraz promocja kształcenia, w tym kształcenia zawodowego i ustawicznego, przyczynią się do ukierunkowania szkół prowadzących kształcenie ogólne i zawodowe do reagowania na potrzeby rynku pracy, natomiast uczniów -

zmotywuja do nabywania umiejętności oraz świadomego wyboru zawodu bądź dalszej ścieżki kształcenia.

Istotnym elementem interwencji będą również działania realizowane na rzecz upowszechnienia informacji w zakresie zielonej transformacji.

Opis interwencji - rodzaje planowanych działań, typów projektów

Typy projektów

- Programy systemowego wsparcia doradztwa zawodowego lub edukacyjno-zawodowego, w tym m.in. wsparcie budowania i rozwoju sieci współpracy doradców zawodowych.
- Program systemowego wsparcia efektywności nauczania języka angielskiego w regionie: dodatkowe zajęcia z języka angielskiego dla uczniów szkół osiągających wyniki egzaminów z języka angielskiego, niższe niż średnia wojewódzka.
- Promocja i upowszechnienie informacji w zakresie kształcenia w regionie, w tym kształcenia zawodowego, m.in. poprzez targi edukacyjne, spotkania zawodoznawcze / wizyty studyjne w szkołach prowadzących kształcenie zawodowe i u pracodawców.
- Działania na rzecz upowszechnienia idei uczenia się przez całe życie.

Katalog beneficjentów

- Samorząd Województwa Lubelskiego lub jego jednostki organizacyjne.
- Podmioty realizujące zadania ustawowe w zakresie oświaty.

Główne/kierunkowe zasady udzielania wsparcia

Ze względu na charakter wsparcia, działania będą realizowane w trybie niekonkurencyjnym przez podmioty do tego uprawnione. W przypadku promocji kształcenia zawodowego i programów doradztwa zawodowego lub edukacyjno-zawodowego wymagane są projekty kompleksowe, realizowane we współpracy z pracodawcami oraz uczelniami.

Główne grupy docelowe

Katalog grup docelowych obejmuje podmioty/osoby z terenu woj. lubelskiego, tj.:

- Szkoły i placówki oświatowe realizujące kształcenie ogólne, ich kadra oraz uczniowie,
- Szkoły i placówki prowadzące kształcenie zawodowe, ich kadra oraz uczniowie
- Organy prowadzące szkoły i placówki, o których mowa w tirecie pierwszym i drugim,
- Pracodawcy,
- Rodzice/opiekunowie prawni uczniów szkół i placówek oświatowych,
- Podmioty prowadzące kształcenie ustawiczne w formach pozaszkolnych, ich kadra oraz uczniowie

Działania na rzecz zapewnienia równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji

W ramach celu szczegółowego przestrzegane będą zasady horyzontalne, o których mowa w art. 3 Traktatu o Unii Europejskiej oraz w art. 10 *Traktatu o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej*, z uwzględnieniem *Karty Praw podstawowych Unii Europejskiej*, *Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych (Konwencja ONZ)* oraz art. 6a i 73 *Rozporządzenia Ogólnego*, także w zakresie spełnienia horyzontalnych warunków podstawowych, jak również właściwe przepisy krajowe oraz stosowne wytyczne ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego. Podczas przygotowania, wdrażania, monitorowania i ewaluacji Programu przestrzegane będą zasady równości szans i zapobiegania dyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię, światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną. Istotne będzie również zapewnienie dostępności produktów, towarów i usług dla wszystkich użytkowników, zgodnie obowiązującymi przepisami, w tym art. 9 *Konwencji ONZ*. Zasady horyzontalne, w tym wyrównywanie szans i polityka antidyskryminacyjna znajdą odzwierciedlenie w kryteriach wyboru projektów, a proces wyboru operacji będzie przejrzysty, rzetelny i bezstronny. Przestrzeganie zasad horyzontalnych zapewni stosowanie adekwatnych procedur na każdym etapie realizacji Programu.

W celu szczegółowym zostanie to zapewnione m.in. poprzez promowanie w ramach rozwiązań systemowych równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami. Podejmowane działania wspierać będą równy dostęp do wysokiej jakości włączającego kształcenia i szkoleń oraz promować ich ukończenie, ułatwianie mobilności edukacyjnej dla wszystkich, w tym zapewnienie dostępności dla osób z niepełnosprawnościami, m.in. w zakresie technologii informacyjno-komunikacyjnych. Działania przyczynią się w szczególności do godzenia życia zawodowego i osobistego oraz zwalczania dyskryminacji ze względu na płeć w edukacji i szkoleniach.

Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych

W ramach CS nie jest planowane wykorzystanie narzędzi terytorialnych.

Działania międzyregionalne, transgraniczne i transnarodowe

Cel szczegółowy 4(e) przyczynia się do wzmocnienia społecznego wymiaru Strategii UE dla regionu Morza Bałtyckiego w obszarze edukacji. Poprawa jakości, poziomu włączenia społecznego i skuteczności systemów kształcenia oraz ich powiązania z rynkiem pracy, w celu wspierania nabywania kompetencji kluczowych, w tym umiejętności w zakresie przedsiębiorczości i kompetencji cyfrowych przyczynia się do wzrostu dobrobytu, który zakłada dostęp do wysokiej jakości edukacji i szkoleń dla wszystkich. Równy dostęp do kształcenia i szkolenia na wszystkich poziomach oraz poprawa ich jakości, skuteczności i adekwatności do potrzeb rynku pracy stanowi inwestycję wysoce priorytetową wskazaną w Załączniku D do sprawozdania krajowego w ramach Europejskiego Semestru 2019 dla państw członkowskich UE. Działania realizowane w obszarze systemowego wsparcia edukacji przyczynią się również do upowszechnienia informacji w zakresie zielonej transformacji w ramach Programu Zielony Ład oraz na rzecz niebieskiego wzrostu i niebieskiej gospodarki w regionie. Interwencje realizowane w CS 4(e) będą komplementarne do Programu Interreg Region Morza Bałtyckiego 2021-2027.

Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych

W ramach CS główną formą finansowania będzie dotacja. Nie przewiduje się zastosowania instrumentów finansowych.

2.1.10.1.2. Wskaźniki

Wskaźniki produktu								
Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Cel pośredni (2024)	Cel końcowy (2029)
X	4 (e)	EFS+	Słabiej rozwinięte	PLECO01	Liczba podmiotów objętych wsparciem celu zwiększenia jakości i efektywności systemu kształcenia i szkolenia	sztuki	30	570

Wskaźniki rezultatu											
Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Wartość bazowa lub wartość odniesienia	Rok odniesienia	Cel końcowy (2029)	Źródło danych	Uwagi
X	4 (e)	EFS+	Słabiej rozwinięte	PLECR01	Liczba podmiotów, które wykorzystują rozwiązania w	podmiotowy	0	Nie dotyczy	110	System telein	

					zakresie zwiększenia jakości i efektywności systemu kształcenia i szkolenia					forma tyczna y	
--	--	--	--	--	---	--	--	--	--	----------------	--

2.1.10.1.3. Indykatory podział zaprogramowanych zasobów (UE) według rodzaju interwencji

Wymiar 1 – zakres interwencji					
Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
X	EFS+	Słabiej rozwinięte	4 (e)	149 Wsparcie na rzecz szkolnictwa podstawowego i średniego (z wyłączeniem infrastruktury)	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac
X	EFS+	Słabiej rozwinięte	4 (e)	151 Wsparcie na rzecz kształcenia dorosłych (z wyłączeniem infrastruktury)	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac

Wymiar 2 – forma finansowania					
Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
X	EFS+	Słabiej rozwinięte	4 (e)	01 Dotacja	15 500 000

Wymiar 3 – terytorialny mechanizm realizacji i ukierunkowanie terytorialne					
Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
X	EFS+	Słabiej rozwinięte	4 (e)	33 Brak ukierunkowania terytorialnego	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac

Wymiar 6 – uzupełniające obszary tematyczne EFS+					
Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
X	EFS+	Słabiej rozwinięte	4 (e)	05 Niedyskryminacja	15 500 000

Wymiar 7 – „Równouprawnienie płci” w ramach EFS+, EFRR					
Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
X	EFS+	Słabiej rozwinięte	4 (e)	02 Projekty uwzględniające kwestię równouprawnienia płci	15 500 000

2.1.10.2. Cel szczegółowy 4(f) (EFS+) wspieranie równego dostępu do dobrej jakości, włączającego kształcenia i szkolenia oraz możliwości ich ukończenia, w szczególności w odniesieniu do grup w niekorzystnej sytuacji, od wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem przez ogólne i zawodowe kształcenie i szkolenie, po szkolnictwo wyższe, a także kształcenie i uczenie się dorosłych, w tym ułatwianie mobilności edukacyjnej dla wszystkich i dostępności dla osób z niepełnosprawnościami

2.1.10.2.1. Interwencje w ramach Funduszy

Powiązane rodzaje działań

Opis celów i rezultatów wsparcia

Celem interwencji jest wspieranie dostępności oraz wzrost jakości i efektywności edukacji w regionie, na każdym jej etapie (z wyłączeniem szkolnictwa wyższego). Szczególny nacisk zostanie położony na edukację włączającą, dostępną dla osób z niepełnosprawnościami w szkołach i placówkach ogólnodostępnych (w tym wzrost zatrudnialności nauczycieli z niepełnosprawnościami poprzez odpowiednie dostosowanie szkół i placówek oświatowych), kształcenie umiejętności przekrojowych i kompetencji kluczowych na rynku pracy, rozwój umiejętności cyfrowych. W tym celu realizowane będą działania wspierające lepszą jakość i dostępność edukacji na wszystkich etapach kształcenia: od edukacji przedszkolnej, poprzez kształcenie ogólne i zawodowe w regionie. Interwencja będzie realizowana na trzech płaszczyznach - od wsparcia osób, tj. dzieci w wieku przedszkolnym, uczniów szkół i placówek oświatowych z woj. lubelskiego oraz ich rodziców/opiekunów prawnych, po wsparcie szkół i placówek systemu oświaty w regionie oraz ich kadry.

Kluczowe będzie doradztwo zawodowe lub edukacyjno-zawodowe, w tym zajęcia zawodoznawcze dla uczniów, które przyczynią się do świadomych i zgodnych z potrzebami rynku pracy wyborów dalszej ścieżki zawodowej lub ścieżki kształcenia. Organizacja wsparcia psychologiczno-pedagogicznego przyczyni się do lepszej kondycji psychicznej dzieci/uczniów, co w związku z dużym ryzykiem wystąpienia w tej grupie osób chorób i zaburzeń psychicznych (w tym liczbą samobójstw wśród dzieci i młodzieży szkolnej) ma niebagatelne znaczenie. Wsparcie w zakresie doskonalenia kompetencji wychowawczych zostanie skierowane również do rodziców/opiekunów prawnych dzieci i uczniów oraz do nauczycieli, tak aby możliwe było wszechstronne stymulowanie rozwoju dzieci i młodzieży. Kontynuowana będzie realizacja programów stypendialnych dla uczniów szczególnie uzdolnionych, które umożliwią im wszechstronny rozwój edukacyjny i zawodowy.

Zakłada się również działania na rzecz rozwoju jakości nauczania w szkołach i placówkach oświatowych, współpracę szkół z pracodawcami i sektorem szkolnictwa wyższego. Szczególny nacisk zostanie położony na rozwój innowacyjnych form i metod nauczania, w tym w zakresie edukacji zdalnej, oraz wzrost jakości zarządzania szkołami. W ramach działań na rzecz wzmocnienia potencjału partnerów społecznych i organizacji pozarządowych zakłada się wsparcie podmiotów z powyższych kategorii, które jednocześnie są organami szkół i OWP.

Zaplanowane działania przyczynią się do wzrostu dostępności edukacji, w szczególności dla osób

z niepełnosprawnościami, zwiększenia jakości nauczania oraz potencjału świadczenia usług edukacyjnych przez szkoły i placówki oświatowe, jak również rozwój umiejętności i wzrost kompetencji/kwalifikacji dzieci/uczniów szkół i placówek oświatowych, jak również kadry systemu oświaty w regionie.

Rezultatem wsparcia będzie wzrost dostępności wysokiej jakości kształcenia w regionie. Nastąpi także poprawa warunków lokalowych i bazy dydaktycznej w nowych i istniejących już szkołach i placówkach oświatowych, w tym w ośrodkach wychowania przedszkolnego. Rezultatem

wsparcia będzie również wzmocnienie wychowawczej i wspierającej funkcji przedszkola i szkoły w zakresie pomocy psychologiczno-pedagogicznej oraz zapewnienie wysokiej jakości kształcenia osób ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, w tym osobom z niepełnosprawnościami oraz uczniom zdolnym.

Opis interwencji - rodzaje planowanych działań, typów projektów:

W zakresie edukacji przedszkolnej:

- Tworzenie nowych miejsc wychowania przedszkolnego i związanej z tym bazy lokalowej i dydaktycznej.
- Unowocześnianie istniejącej bazy lokalowej i dydaktycznej w zakresie edukacji przedszkolnej.
- Programy rozwojowe ośrodków wychowania przedszkolnego (OWP), uwzględniające m.in.:
 - dostosowanie OWP do potrzeb dzieci z niepełnosprawnościami,
 - dodatkowe zajęcia dydaktyczno-wychowawcze oraz specjalistyczne,
 - pomoc psychologiczno-pedagogiczną dla dzieci w wieku przedszkolnym oraz wsparcie rodziców/opiekunów prawnych i nauczycieli w zakresie stymulowania rozwoju dziecka, jak również rozwijania kompetencji wychowawczych i opiekuńczych, działania na rzecz wzmacniania relacji i współpracy kadry z rodzicami/opiekunami prawnymi,
 - doskonalenie zawodowe kadry OWP (w tym nauczycieli i kadr zarządzających), w szczególności w zakresie pracy z dziećmi ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, w tym z dziećmi zdolnymi i z dziećmi z niepełnosprawnościami, podnoszenie jakości systemu zarządzania OWP.

W zakresie kształcenia ogólnego i zawodowego:

- Programy rozwojowe szkół, uwzględniające m.in.:
 - dostosowanie szkół i realizowanego nauczania do potrzeb uczniów oraz nauczycieli z niepełnosprawnościami,
 - organizację i realizację dodatkowej oferty dydaktycznej, przyczyniającej się do rozwoju umiejętności podstawowych, przekrojowych i zawodowych niezbędnych na rynku pracy, w tym kompetencji cyfrowych oraz rozwijającej talenty i zainteresowania uczniów (w tym uczniów zdolnych),
 - wyposażenie szkół w niezbędny sprzęt, w tym rozwój pracowni przedmiotowych,
 - organizację i udzielanie pomocy psychologiczno-pedagogicznej dla uczniów (w tym realizację zajęć rewalidacyjnych), wsparcie rodziców/opiekunów prawnych uczniów i nauczycieli w zakresie stymulowania rozwoju ucznia oraz doskonalenia umiejętności wychowawczych, a także zwiększenie kompetencji kadr oświaty w zakresie zapobiegania przemocy i dyskryminacji,
 - doradztwo zawodowe lub edukacyjno-zawodowe dla uczniów (w tym indywidualne oraz na każdym etapie kształcenia zajęcia zawodoznawcze u pracodawców),
 - współpracę szkół ponadpodstawowych z pracodawcami, w szczególności organizację staży dla uczniów u pracodawców,
 - wsparcie uczniów szkół ponadpodstawowych w zakresie zdobywania dodatkowych uprawnień i kwalifikacji zwiększających ich szanse na rynku pracy,
 - doskonalenie zawodowe nauczycieli,
 - działania służące podnoszeniu jakości systemu zarządzania szkołami i placówkami oświatowymi, w tym podnoszenie kompetencji kadry zarządzającej,
 - wdrażanie nowych, innowacyjnych form nauczania.
- Programy pomocy stypendialnej dla uczniów szczególnie uzdolnionych.

- Wsparcie procesu transformacji szkolnictwa specjalnego, poprzez m.in. wsparcie uczniów szkół specjalnych w procesach integracji, w procesach kształcenia zawodowego, przygotowania do pracy, wsparcie kadr szkół specjalnych w realizacji działań integracyjnych, wspieranie działań realizowanych w partnerstwie szkół specjalnych ze szkołami ogólnodostępnymi, uczelniami i pracodawcami.

W zakresie kształcenia zawodowego:

Programy rozwojowe szkół, uwzględniające m.in.:

- współpracę szkół i centrów kształcenia zawodowego i ustawicznego z pracodawcami i uczelniami w celu zwiększenia potencjału szkół, w szczególności poprzez organizację zajęć dla uczniów,
- dodatkowe zajęcia specjalistyczne umożliwiające uczniom uzyskiwanie i uzupełnianie wiedzy i umiejętności zawodowych, w szczególności w zakresie zielonej transformacji.
- wsparcie nauczycieli (w tym nauczycieli zawodu) oraz instruktorów praktycznej nauki zawodu w zakresie uzyskiwania uprawnień lub kwalifikacji do nauczania zawodu oraz w zakresie odbywania staży/szkoleń branżowych.
- wsparcie osób posiadających przygotowanie zawodowe uznane przez dyrektora szkoły lub placówki za odpowiednie do prowadzenia zajęć z zakresu kształcenia zawodowego w zakresie uzyskiwania uprawnień lub kwalifikacji do nauczania zawodu oraz w zakresie odbywania staży/szkoleń branżowych.

Katalog beneficjentów

- Podmioty uprawnione do prowadzenia edukacji przedszkolnej, tj. publiczne i niepubliczne przedszkola lub inne funkcjonujące formy wychowania przedszkolnego lub ich organy prowadzące.
- Szkoły i placówki oświatowe oraz ich organy prowadzące.
- Jednostki samorządu terytorialnego (oraz ich jednostki organizacyjne), ich związki, porozumienia i stowarzyszenia.
- Poradnie psychologiczno-pedagogiczne oraz ich organy prowadzące.
- Samorząd Województwa Lubelskiego (w zakresie programów pomocy stypendialnej).

Główne/kierunkowe zasady udzielania wsparcia:

Działania będą realizowane głównie w trybie konkurencyjnym, z preferencją dla edukacji włączającej, aby kształcenie mogło być prowadzone w szkołach i placówkach ogólnodostępnych, a nie specjalnych. Tryb niekonkurencyjny przewidziano dla projektów stypendialnych oraz dla projektów na tworzenie przedszkoli dla gmin o niższym niż średnia wojewódzkim stopniu upowszechnienia edukacji przedszkolnej obok podstawowego trybu konkurencyjnego dla pozostałych gmin i innych podmiotów prowadzących OWP.

Ponadto, premiowane będzie podnoszenie kompetencji cyfrowych uczniów i nauczycieli oraz doskonalenie zawodowe nauczycieli w zakresie pracy z uczniami o specjalnych potrzebach edukacyjnych. Preferowane będą projekty, które zakładają realizację projektów w partnerstwie, w tym współpracę szkół i placówek oświatowych z uczelniami oraz pracodawcami. Premiowana będzie również komplementarność wsparcia, w tym z EFRR oraz Programem Rozwoju Kompetencji Cyfrowych.

Główne grupy docelowe

- Dzieci w wieku przedszkolnym oraz ich rodzice/opiekunowie prawni.
- Przedszkola, oddziały przedszkolne w szkołach podstawowych i inne formy wychowania przedszkolnego z terenu woj. lubelskiego oraz ich kadra (w tym nauczyciele).

- Szkoły i placówki oświatowe z terenu woj. lubelskiego oraz ich kadra (w tym nauczyciele) i uczniowie (w tym szczególnie uzdolnieni), jak również ich rodzice/opiekunowie prawni.
- Instruktorzy praktycznej nauki zawodu.
- Pracodawcy.

Działania na rzecz zapewnienia równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji

W ramach celu szczegółowego przestrzegane będą zasady horyzontalne, o których mowa w art. 3 Traktatu o Unii Europejskiej oraz w art. 10 *Traktatu o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej*, z uwzględnieniem *Karty Praw podstawowych Unii Europejskiej*, *Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych (Konwencja ONZ)* oraz art. 6a i 73 *Rozporządzenia Ogólnego*, także w zakresie spełnienia horyzontalnych warunków podstawowych, jak również właściwe przepisy krajowe oraz stosowne wytyczne ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego. Podczas przygotowania, wdrażania, monitorowania i ewaluacji Programu przestrzegane będą zasady równości szans i zapobiegania dyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię, światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną. Istotne będzie również zapewnienie dostępności produktów, towarów i usług dla wszystkich użytkowników, zgodnie obowiązującymi przepisami, w tym art. 9 *Konwencji ONZ*. Zasady horyzontalne, w tym wyrównywanie szans i polityka antydyskryminacyjna znajdują odzwierciedlenie w kryteriach wyboru projektów, a proces wyboru operacji będzie przejrzysty, rzetelny i bezstronny. Przestrzeganie zasad horyzontalnych zapewni stosowanie adekwatnych procedur na każdym etapie realizacji Programu.

W celu szczegółowym zostanie to zapewnione m.in. poprzez uwzględnianie potrzeb dzieci i osób z grup defaworyzowanych, w szczególności w ramach edukacji włączającej, promowanie równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami. Podejmowane działania wspierać będą równy dostęp do wysokiej jakości włączającego kształcenia i szkoleń, promować ich ukończenie, ułatwianie mobilności edukacyjnej dla wszystkich, w tym zapewnienie dostępności dla osób z niepełnosprawnościami, m.in. w zakresie technologii informacyjno-komunikacyjnych. Działania przyczynią się do godzenia życia zawodowego i osobistego oraz zwalczania dyskryminacji ze względu na płeć w edukacji i szkoleniach.

Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych

W celu zwiększenia efektywności podejmowanych interwencji poprzez realizację zintegrowanych projektów odpowiadających w sposób kompleksowy na potrzeby oraz problemy rozwojowe miast i obszarów powiązanych z nimi funkcjonalnie w przedmiotowym celu szczegółowym zaplanowano wykorzystanie instrumentu ZIT. Instrument ZIT będzie realizowany na terenie obszarów strategicznej interwencji w postaci Miejskich Obszarów Funkcjonalnych wskazanych w SRWL2030. Możliwość zastosowania preferencji dla projektów wynikających z Gminnych Programów Rewitalizacji.

Przedsięwzięcia, wynikające ze strategii terytorialnych, opracowanych w ramach projektu Centrum Wsparcia Doradczego, uzyskają preferencje w postaci premii punktowych w naborach konkurencyjnych.

Działania międzyregionalne, transgraniczne i transnarodowe

Cel szczegółowy 4(f) przyczynia się do wzmocnienia społecznego wymiaru Strategii UE dla regionu Morza Bałtyckiego w obszarze edukacji. Wspieranie równego dostępu do dobrej jakości, włączającego kształcenia i szkolenia oraz możliwości ich ukończenia, w szczególności w

odniesieniu do grup w niekorzystnej sytuacji, od wczesnej edukacji, przez ogólne i zawodowe kształcenie i szkolenie, w tym ułatwianie mobilności edukacyjnej dla wszystkich i dostępności dla osób z niepełnosprawnościami przyczynia się do wzrostu dobrobytu, który zakłada dostęp do wysokiej jakości edukacji i szkoleń dla wszystkich. Równy dostęp do kształcenia i szkolenia na wszystkich poziomach oraz poprawa ich jakości, skuteczności i adekwatności do potrzeb rynku pracy stanowi inwestycję wysoce priorytetową wskazaną w Załączniku D do sprawozdania krajowego w ramach Europejskiego Semestru 2019 dla państw członkowskich UE. Działania realizowane w obszarze edukacji na wszystkich jej poziomach przyczynią się do wspierania zrównoważonego rozwoju w ramach Programu Zielony Ład w obszarze na rzecz niebieskiego wzrostu i niebieskiej gospodarki w regionie. Interwencje realizowane w CS 4(f) będą komplementarne do Programu Interreg Region Morza Bałtyckiego 2021-2027.

Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych

W ramach CS główną formą finansowania będzie dotacja. Nie przewiduje się zastosowania instrumentów finansowych.

2.1.10.2.2. Wskaźniki

Wskaźniki produktu								
Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Cel pośredni (2024)	Cel końcowy (2029)
X	4 (f)	EFS+	Słabiej rozwinięte	PLFCO03	Liczba uczniów szkół i placówek systemu oświaty prowadzących kształcenie ogólne objętych wsparciem	osoby	5 720	57 190
X	4 (f)	EFS+	Słabiej rozwinięte	PLFCO08	Liczba wyposażonych/wyposażonych szkół i placówek systemu oświaty	podmioty	130	750

Wskaźniki rezultatu											
Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Wartość bazowa lub wartość odniesienia	Rok odniesienia	Cel końcowy (2029)	Źródło danych	Uwagi
X	4 (f)	EFS+	Słabiej rozwinięte	PLFCR03	Liczba szkół i placówek systemu oświaty wykorzystujących doposażenie/wyposażenie do prowadzenia zajęć edukacyjnych	podmioty	387	2020	675	System informatyczny	
X	4 (f)	EFS+	Słabiej rozwinięte	PLFCR01	Liczba uczniów, którzy nabyli	osoby	19 750	2020	28 595	System informatyczny	

					kwalfikacje, kompetencje lub umiejętności po opuszczeniu programu						
--	--	--	--	--	---	--	--	--	--	--	--

2.1.10.2.3. Indykatorywny podział zaprogramowanych zasobów (UE) według rodzaju interwencji

Wymiar 1 – zakres interwencji					
Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
X	EFS+	Ślabiej rozwinięte	4 (f)	148 Wsparcie na rzecz wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem (z wyłączeniem infrastruktury)	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac
X	EFS+	Ślabiej rozwinięte	4 (f)	149 Wsparcie na rzecz szkolnictwa podstawowego i średniego (z wyłączeniem infrastruktury)	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac

Wymiar 2 – forma finansowania					
Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
X	EFS+	Ślabiej rozwinięte	4 (f)	01 Dotacja	104 625 000

Wymiar 3 – terytorialny mechanizm realizacji i ukierunkowanie terytorialne					
Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
X	EFS+	Ślabiej rozwinięte	4 (f)	01 Dzielnice miejskie	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac
X	EFS+	Ślabiej rozwinięte	4 (f)	02 Miasta, małe miasta i przedmieścia	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac
X	EFS+	Ślabiej rozwinięte	4 (f)	03 Miejskie obszary funkcjonalne	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac
X	EFS+	Ślabiej rozwinięte	4 (f)	33 Brak ukierunkowania terytorialnego	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac

Wymiar 6 – uzupełniające obszary tematyczne EFS+					
Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
X	EFS+	Ślabiej rozwinięte	4 (f)	02 Rozwój kompetencji cyfrowych i tworzenie miejsc pracy w sektorze cyfrowym	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac
X	EFS+	Ślabiej rozwinięte	4 (f)	05 Niedyskryminacja	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac
X	EFS+	Ślabiej rozwinięte	4 (f)	08 Budowanie zdolności organizacji społeczeństwa obywatelskiego	341 759

Wymiar 7 – „Równouprawnienie płci” w ramach EFS+, EFRR					
Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
X	EFS+	Ślabiej rozwinięte	4 (f)	02 Projekty uwzględniające kwestię równouprawnienia płci	104 625 000

2.1.10.2. Cel szczegółowy 4(g) (EFS+) wspieranie uczenia się przez całe życie, w szczególności elastycznych możliwości podnoszenia i zmiany kwalifikacji dla wszystkich, z uwzględnieniem umiejętności w zakresie przedsiębiorczości i kompetencji cyfrowych, lepsze przewidywanie zmian i zapotrzebowania na nowe umiejętności na podstawie potrzeb rynku pracy, ułatwianie zmian ścieżki kariery zawodowej i wspieranie mobilności zawodowej

2.1.10.2.1. Interwencje w ramach Funduszy

Powiązane rodzaje działań

Opis celów i rezultatów wsparcia

Celem interwencji jest wspieranie dostępności oraz wzrost jakości i efektywności edukacji osób dorosłych w regionie. Odsetek osób posiadających co najmniej podstawowe umiejętności cyfrowe w województwie lubelskim jest jednym z najniższych w Polsce (w 2020 r. średnia dla kraju wynosiła 50,3%, tymczasem w województwie lubelskim jedynie 42,7% osób posiadało takie umiejętności). Wprawdzie udział osób dorosłych z województwa lubelskiego w kształceniu lub szkoleniu (4,3% w 2020 r.) kształtuje się na poziomie wyższym niż średnia krajowa (3,7 % w okresie analogicznym), ale nadal jest o wiele niższy niż średnia w UE (wynosząca w 2020 r. 9,2%). W związku z powyższymi zjawiskami niezbędne jest wspieranie wysokiej jakości, elastycznej edukacji osób dorosłych.

Zakłada się realizację działań na rzecz uczenia się przez całe życie, służących nabywaniu i poprawie wiedzy, umiejętności, kompetencji i kwalifikacji. Szybkie tempo zmian, w tym techniczno-technologicznych, wymusza konieczność nieustającego ich podnoszenia i elastycznego reagowania na nowe potrzeby rynku pracy. Jednocześnie niezbędne jest uwzględnienie indywidualnych potrzeb, uwarunkowań i możliwości osób dorosłych. Stąd zakłada się realizację wsparcia zarówno w systemie popytowym, jak i poza nim. Będzie ono skierowane do osób, które z własnej inicjatywy chcą uczestniczyć w usługach edukacyjnych.

Kwalifikacje i kompetencje nieadekwatne do potrzeb rynku pracy skutkują trudnościami z uzyskaniem zatrudnienia, jego utrzymaniem lub zmianą. Wsparcie osób dorosłych w zakresie podnoszenia kompetencji oraz kwalifikacji zawodowych realizowane będzie poprzez usługi rozwojowe w ramach Podmiotowego Systemu Finansowania za pośrednictwem Bazy Usług Rozwojowych.

Zgodnie z Zaleceniem Rady Unii Europejskiej z 19 grudnia 2016 r. w sprawie ścieżek poprawy umiejętności: nowe możliwości dla dorosłych (2016/C 484/ 01) każdy musi posiadać zestaw umiejętności, wiedzy i kompetencji, w tym wystarczający poziom umiejętności czytania i pisania, umiejętności rozumowania matematycznego i kompetencji cyfrowych, aby móc w pełni realizować swój potencjał, odgrywać aktywną rolę w społeczeństwie i realizować swoje obowiązki społeczne i obywatelskie. Działania w zakresie podstawowych kompetencji, w tym cyfrowych umożliwiających wdrażanie Upskilling Pathways planowane do realizacji w ramach interwencji są odpowiedzią na ww. zalecenie i służą zwiększeniu uczestnictwa osób dorosłych w uczeniu się przez całe życie.

Zakłada się również działania na rzecz rozwoju jakości nauczania (w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami) w placówkach prowadzących kształcenie ustawiczne, współpracę z pracodawcami i uczelniami. Szczególny nacisk zostanie położony na rozwój innowacyjnych form i metod nauczania, w tym w zakresie edukacji zdalnej.

Rezultatem wsparcia będzie wzrost dostępności wysokiej jakości kształcenia osób dorosłych w regionie, w tym zwiększenie aktywności edukacyjnej osób dorosłych, stworzenie atrakcyjnej, elastycznej oferty usług rozwojowych dla osób dorosłych, poprawa poziomu umiejętności

podstawowych, w tym cyfrowych osób dorosłych oraz wyższa jakość edukacji w podmiotach prowadzących kształcenie ustawiczne.

Opis interwencji - rodzaje planowanych działań, typów projektów:

- Wsparcie osób dorosłych w rozwoju i nabywaniu nowych umiejętności, kwalifikacji i kompetencji, w tym podniesienia kwalifikacji zawodowych, a także umiejętności podstawowych i przekrojowych oraz ich weryfikacja poprzez odpowiednie egzaminy poprzez m.in.:
 - usługi rozwojowe, w tym w zakresie kompetencji cyfrowych, w ramach PSF dla osób dorosłych, które chcą z własnej inicjatywy podnieść swoje umiejętności / kompetencje lub nabyć kwalifikacje (w tym włączone do ZRK), w tym wsparcie dla osób z najtrudniejszych grup docelowych - za pośrednictwem BUR,
 - podstawowe kompetencje, w tym cyfrowe dla grup wykluczonych cyfrowo (realizowane poza systemem BUR i PSF), umożliwiające wdrażanie Upskilling pathways.
- Wsparcie jakości kształcenia i rozwoju elastycznego systemu podnoszenia kwalifikacji zawodowych, w tym realizowanych w trybie zdalnym.
- Wsparcie lokalnych inicjatyw na rzecz kształcenia osób dorosłych (np. LOWE) np. poprzez tworzenie lokalnych punktów wsparcia kształcenia osób dorosłych, w tym służących aktywizacji osób starszych, osób o niskich kwalifikacjach, osób z niepełnosprawnościami.

Katalog beneficjentów

- Osoby prawne i jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej; osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą lub oświatową na podstawie przepisów odrębnych.
- Podmioty uprawnione do prowadzenia kształcenia ustawicznego oraz ich organy prowadzące.

Główne/kierunkowe zasady udzielania wsparcia:

Działania będą realizowane głównie w trybie konkurencyjnym.

Preferowana będzie komplementarność wsparcia, w tym z EFRR oraz Programem Rozwoju Kompetencji Cyfrowych.

Zakłada się realizację działań na rzecz uczenia się przez całe życie w szczególności na rzecz osób starszych, osób o niskich kwalifikacjach oraz osób z niepełnosprawnościami.

Główne grupy docelowe

- Osoby dorosłe zgłaszające z własnej inicjatywy chęć podnoszenia, uzupełnienia umiejętności, kompetencji i kwalifikacji, w tym kwalifikacji zawodowych.
- Podmioty uprawnione do prowadzenia kształcenia ustawicznego z terenu województwa lubelskiego oraz ich kadra (w tym nauczyciele).

Działania na rzecz zapewnienia równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji

W ramach celu szczegółowego przestrzegane będą zasady horyzontalne, o których mowa w art. 3 Traktatu o Unii Europejskiej oraz w art. 10 *Traktatu o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej*, z uwzględnieniem *Karty Praw podstawowych Unii Europejskiej*, *Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych (Konwencja ONZ)* oraz art. 6a i 73 *Rozporządzenia Ogólnego*, także w zakresie spełnienia horyzontalnych warunków podstawowych, jak również właściwe przepisy krajowe oraz stosowne wytyczne ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego. Podczas przygotowania, wdrażania, monitorowania i ewaluacji Programu przestrzegane będą zasady równości szans i zapobiegania dyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię, światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną. Istotne będzie również zapewnienie dostępności produktów, towarów i usług dla wszystkich użytkowników, zgodnie z

obowiązującymi przepisami, w tym art. 9 *Konwencji ONZ*. Zasady horyzontalne, w tym wyrównywanie szans i polityka antidyskryminacyjna znajdują odzwierciedlenie w kryteriach wyboru projektów, a proces wyboru operacji będzie przejrzysty, rzetelny i bezstronny. Przestrzeganie zasad horyzontalnych zapewni stosowanie adekwatnych procedur na każdym etapie realizacji Programu.

W celu szczegółowym zostanie to zapewnione m.in. poprzez uwzględnianie potrzeb osób z grup defaworyzowanych, w szczególności w ramach edukacji włączającej, promowanie równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami. Podejmowane działania wspierać będą równy dostęp do wysokiej jakości włączającego kształcenia i szkoleń, promować ich ukończenie, ułatwianie mobilności edukacyjnej dla wszystkich, w tym zapewnienie dostępności dla osób z niepełnosprawnościami, m.in. w zakresie technologii informacyjno-komunikacyjnych. Działania przyczynią się do godzenia życia zawodowego i osobistego oraz zwalczania dyskryminacji ze względu na płeć w edukacji i szkoleniach.

Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych

W ramach CS nie jest planowane wykorzystanie narzędzi terytorialnych.

Działania międzyregionalne, transgraniczne i transnarodowe

Działania w obszarze kształcenia osób dorosłych zaplanowane do realizacji w ramach programu *Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027* przyczynią się do wzmocnienia społecznego wymiaru Strategii UE dla morza Bałtyckiego, która obejmuje m.in. obszar edukacji. W ramach powyższej Strategii zakłada się wzrost dobrobytu poprzez dostęp do wysokiej jakości edukacji i szkoleń dla wszystkich. W cs 4(g) zaplanowano realizację działań na rzecz wzrostu dostępności wysokiej jakości kształcenia osób dorosłych w województwie lubelskim. Zwiększenie wiedzy, umiejętności, kompetencji i kwalifikacji dorosłej populacji regionu, w tym także w obszarach istotnych z punktu widzenia inteligentnych specjalizacji, cyfrowej i zielono-błękitnej gospodarki, przyczyni się w sposób bezpośredni do wdrożenia założeń Zielonego Ładu oraz niebieskiego wzrostu i niebieskiej gospodarki. Działania te będą komplementarne względem Programu Interreg Region Morza Bałtyckiego 2021-2027. Podnoszenie podstawowych umiejętności i promowanie uczenia się dorosłych stanowi inwestycję wysoce priorytetową wskazaną w Załączniku D do sprawozdania krajowego w ramach Europejskiego Semestru 2019 dla państw członkowskich UE.

Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych

W ramach CS główną formą finansowania będzie dotacja. Nie przewiduje się zastosowania instrumentów finansowych.

2.1.10.2.2. Wskaźniki

Wskaźniki produktu								
Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Cel pośredni (2024)	Cel końcowy (2029)
X	4 (g)	EFS+	Słabiej rozwinięte	PLGCO01	Liczba osób objętych usługami rozwojowymi	osoby	2 910	29 130

Wskaźniki rezultatu

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Wartość bazowa lub wartość odniesienia	Rok odniesienia	Cel końcowy (2029)	Źródło danych	Uwagi
X	4 (g)	EFS+	Słabiej rozwinięte	EECR 03	Liczba osób, które uzyskały kwalifikacje po opuszczeniu programu	osoby	6 806	2020	14 565	System teleinformatyczny	

2.1.9.2.3. Indykatory podział zaprogramowanych zasobów (UE) według rodzaju interwencji

Wymiar 1 – zakres interwencji					
Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
X	EFS+	Słabiej rozwinięte	4 (g)	151 Wsparcie na rzecz kształcenia dorosłych (z wyłączeniem infrastruktury)	34 875 000

Wymiar 2 – forma finansowania					
Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
X	EFS+	Słabiej rozwinięte	4 (g)	01 Dotacja	34 875 000

Wymiar 3 – terytorialny mechanizm realizacji i ukierunkowanie terytorialne					
Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
X	EFS+	Słabiej rozwinięte	4 (g)	33 Brak ukierunkowania terytorialnego	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac

Wymiar 6 – uzupełniające obszary tematyczne EFS+					
Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
X	EFS+	Słabiej rozwinięte	4 (g)	02 Rozwój kompetencji cyfrowych i tworzenie miejsc pracy w sektorze cyfrowym	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac
X	EFS+	Słabiej rozwinięte	4 (g)	05 Niedyskryminacja	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac

Wymiar 7 – „Równouprawnienie płci” w ramach EFS+, EFRR					
Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
X	EFS+	Słabiej rozwinięte	4 (g)	02 Projekty uwzględniające kwestię równouprawnienia płci	34 875 000

2.1.11. Priorytet XI Rozwój zrównoważony terytorialnie

2.1.11.1. Cel szczegółowy- 5(i) wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach miejskich

2.1.11.1.1. Interwencje w ramach Funduszy

Powiązane rodzaje działań

Opis celów i rezultatów wsparcia

Problematyka urbanizacji oraz rozwój miast stanowią ważną część krajowej i europejskiej polityki regionalnej. Uwzględnia ona w szczególności zintegrowane podejście do zagadnień rozwojowych, a także wskazuje ważną rolę miast i obszarów funkcjonalnych w rozwoju kraju i regionów. Miasta odgrywają kluczową rolę w tworzeniu warunków rozwojowych, stanowią centra koncentracji zasobów ludzkich, kapitału ekonomicznego, technologicznego i kulturowego. Zróżnicowanie rozwojowe miast województwa lubelskiego obserwowane jest na płaszczyźnie społecznej, ekonomicznej, jak i instytucjonalnej, co znajduje odzwierciedlenie w poziomie ich konkurencyjności i atrakcyjności inwestycyjnej. Konsekwencją nagromadzenia niekorzystnych czynników społeczno-gospodarczych na terenach miejskich jest ograniczona możliwość rozwoju i wykorzystania posiadanych potencjałów. Grupą obszarów o szczególnej koncentracji problemów rozwojowych są miasta średnie tracące funkcje społeczno-gospodarcze. Miasta te cechuje regres w rozwoju. Utratę funkcji społeczno-gospodarczych i administracyjnych pogłębia depopulacja i niekorzystne zmiany w strukturze demograficznej. Istotną funkcję pełnią również małe miasta powiatowe, które są ważnymi centrami rozwoju usług lokalnych. Miasta te również borykają się z licznymi problemami – odpływem ludzi młodych, starzeniem się społeczeństwa, brakiem atrakcyjnych miejsc pracy. Kluczowe jest zatem zapewnienie im warunków do trwałego wzrostu, uczynienie z nich miejsc przyjaznych do życia, oferujących dobrej jakości miejsca pracy oraz odpowiednie warunki do nauki i rozwoju. Lubelski Obszar Metropolitalny stanowi zaś obszar koncentracji życia gospodarczego, przemysłowego, kulturalnego, akademickiego, zdrowotnego i turystycznego. Wobec powyższego konieczne jest wzmacnianie jego integralności i spójności w sferze przestrzennej, społecznej, gospodarczej, środowiskowej i kulturowej. Wzmocnieniu funkcji metropolitalnych LOM służyć będzie realizacja zintegrowanych przedsięwzięć przyczyniających się do rozwiązywania problemów oraz wspólnego zaspokajania potrzeb. Problemy miast wymagają od lokalnych samorządów podjęcia zintegrowanych działań, dostosowanych do indywidualnych potrzeb danego obszaru i lokalnej społeczności. Obok działań wspierających lokalny rozwój gospodarczy konieczne są działania na rzecz dostosowania tkanki miejskiej do nowych wyzwań, poprawy atrakcyjności osiedleńczej, w tym także dostępności i jakości usług publicznych i co ważne - planowania działań rozwojowych w ujęciu funkcjonalnym, szerszym niż granice administracyjne poszczególnych jednostek samorządu terytorialnego. Przed lokalnymi społecznościami stoi wyzwanie wypracowania strategii terytorialnych, które w najbardziej adekwatny sposób określą potrzeby, zdefiniują cele oraz wskażą najbardziej efektywne do podjęcia działania.

Opis interwencji - rodzaje planowanych działań, typów projektów

Wyzwaniom tym służyć będą interwencje integrujące dziedziny takie, jak w szczególności:

- rewitalizacja obszarów zdegradowanych, realizowana na podstawie gminnych programów rewitalizacji. Realizowane w tym zakresie przedsięwzięcia będą obejmowały kompleksowe działania mające na celu przeciwdziałanie degradacji przestrzeni zurbanizowanej i zjawiskom kryzysowym, pobudzanie rozwoju i zmian jakościowych poprzez wzrost aktywności społecznej i gospodarczej oraz poprawę środowiska zamieszkania. Działania w ramach rewitalizacji będą miały charakter kompleksowy;
- ochrona, rozwój i promowanie materialnego i niematerialnego dziedzictwa kulturowego i usług w dziedzinie kultury.

Realizowane w tym zakresie inwestycje będą obejmowały m.in. działania na rzecz ochrony zabytków ruchomych, roboty budowlane i modernizacyjne dotyczące zabytków i zespołów zabytkowych wraz z otoczeniem oraz obiektów infrastruktury kultury, zachowanie, upowszechnianie i ochronę dziedzictwa niematerialnego, digitalizację dóbr kultury. Działania w tych dziedzinach tematycznych powinny mieć na celu zintegrowany rozwój społeczno-

gospodarczy miejskich obszarów funkcjonalnych przy jednoczesnym zwiększeniu atrakcyjności turystycznej tych obszarów;

- fizyczna odnowa i bezpieczeństwo przestrzeni publicznych, tj. w szczególności: zwiększanie odporności lokalnej gospodarki, w tym infrastruktury, na nieprzewidziane sytuacje kryzysowe. Działania te muszą być dostosowane do lokalnej specyfiki i być komplementarne do interwencji sektorowych podejmowanych na danym obszarze;
- rozwój obszarów o wysokich walorach przyrodniczych i krajobrazowych, jak też opartych o właściwości uzdrowiskowe i walory kulturowe stanowiące o ich wysokiej atrakcyjności turystycznej.

Realizowane w tym zakresie inwestycje będą obejmowały m.in. działania w zakresie budowy i rozwoju infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej, obiektów dziedzictwa naturalnego wraz z zagospodarowaniem terenów wokół, tworzenia sieciowych produktów turystycznych.

W celu zwiększenia efektywności podejmowanych interwencji poprzez realizację zintegrowanych przedsięwzięć odpowiadających w sposób komplementarny na potrzeby oraz problemy rozwojowe miast i obszarów powiązanych z nimi funkcjonalnie, w SRWL2030 wyznaczono obszary strategicznej interwencji, na terenie których podejmowana będzie interwencja za pomocą zintegrowanych instrumentów terytorialnych. Na wyznaczonych terenach miejskich obszarów funkcjonalnych znajduje się 11 miast średnich tracących funkcje społeczno-gospodarcze, wskazanych jako obszary strategicznej interwencji w KSRR2030. Ponadto podejmowane będą również działania rewitalizacyjne na zdegradowanych obszarach miejskich.

W ramach cs 5 (i) dopuszcza się remont/modernizację dróg publicznych wykorzystywanych dla transportu publicznego, wyłącznie jako element zapewniający integralność podejmowanych interwencji i tylko w przypadku, gdy inwestycje te prowadzić będą do poprawy funkcjonalności oraz rozwoju transportu publicznego, wykonywanego na zasadach użyteczności publicznej.

Przedsięwzięcia infrastrukturalne w sektorze kultury ukierunkowane będą na rozwijanie aktywności społecznej m.in. poprzez tworzenie /adaptację /dostosowanie budynków i przestrzeni (otoczenia) do realizacji oferty kulturalno-edukacyjnej, rozwój innowacji społecznych. Wsparcie ukierunkowane na rozwój turystyki nie będzie obejmować działań na rzecz budowy nowych obiektów kubaturowych - budynków.

Podejmowane interwencje prowadzić mają do zmniejszenia nierówności społeczno-gospodarczych w wymiarze terytorialnym na poziomie lokalnym, poprzez oddolne rozwiązywanie problemów społecznych, gospodarczych i przestrzenno-środowiskowych oraz budowę trwałego kapitału społecznego. Rezultatem podejmowanych działań uzgadnianych w trybie partycypacyjnym będzie podniesienie jakości życia oraz wyrównanie dysproporcji rozwojowych prowadzące do wzmocnienia pozycji miast.

Katalog beneficjentów

Do głównych grup beneficjentów należą:

- Jednostki samorządu terytorialnego oraz ich związki, porozumienia i stowarzyszenia,
- samorządowe jednostki organizacyjne sektora finansów publicznych posiadające osobowość prawną,
- służby ratownicze i bezpieczeństwa publicznego,
- parki narodowe i krajobrazowe,
- PGL Lasy Państwowe i jego jednostki organizacyjne,
- kościoły i związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych,
- przedsiębiorstwa społeczne, zgodnie definicją Krajowego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej,
- podmioty działające w oparciu o partnerstwo publiczno-privatne,
- spółki prawa handlowego, w których większość udziałów lub akcji posiadają jednostki samorządu terytorialnego lub ich związki,
- organizacje pozarządowe,
- jednostki zaliczane do sektora finansów publicznych posiadające osobowość prawną nie wymienione wyżej,
- spółdzielnie i wspólnoty mieszkaniowe,
- MŚP i duże przedsiębiorstwa.

Główne/kierunkowe zasady udzielania wsparcia

Realizowane działania z wykorzystaniem instrumentów terytorialnych takich jak: ZIT i IIT muszą wynikać ze strategii terytorialnych.

W formule ZIT realizowane będą wyłącznie przedsięwzięcia określone w strategiach rozwoju ponadlokalnego przewidujących realizację ZIT lub w Strategiach ZIT, wprowadzających kompleksowe i spójne dla całego obszaru funkcjonalnego rozwiązania. Projekty ZIT mogą realizować wszystkie cele polityki spójności wskazane w rozporządzeniu ogólnym, tj. oprócz dedykowanego CP5 również określone w ramach CP 1-4, zgodnie z zapisami Programu.

Dla obszarów tematycznych CS 5(i) realizowanych w formule ZIT przewiduje się niekonkurencyjny tryb wyboru projektów. Jednym z warunków realizacji instrumentu ZIT jest zawiązanie sformalizowanej formy współpracy samorządów w ramach zidentyfikowanych w SRWL2030 miejskich obszarów funkcjonalnych.

W ramach IIT realizowane będą wyłącznie przedsięwzięcia ujęte w gminnych programach rewitalizacji pełniących funkcję Strategii IIT, zlokalizowanych na wyznaczonych obszarach rewitalizacji na terenach miejskich. Programy rewitalizacji muszą zostać pozytywnie zaopiniowane przez IZ. W ramach rewitalizacji możliwość realizacji działań inwestycyjnych będzie uzależniona od potrzeb społecznych mieszkańców obszaru rewitalizacji poprzez powiązanie działań infrastrukturalnych z działaniami nieinfrastrukturalnymi, w szczególności z działaniami współfinansowanymi z EFS+. W projektach rewitalizacji należy szczególnie zadbać o zachowanie i rozwój zielonej infrastruktury, zwłaszcza ochronę drzew, w całym cyklu projektowym, w tym poprzez stosowanie standardów ochrony zieleni. Mając na uwadze potrzebę adaptacji obszarów miejskich do zmiany klimatu, należy dążyć również do zwiększania powierzchni biologicznie czynnych i unikania tworzenia powierzchni uszczelnionych. Głównym trybem wyboru projektów rewitalizacyjnych będzie tryb konkurencyjny. Zastosowane będą preferencje dla działań rewitalizacyjnych realizowanych na obszarach miast średnich tracących funkcje społeczno- gospodarcze zdelimitowanych w KSRR2030.

Główne grupy docelowe

Grupą docelową działań podejmowanych w ramach celu szczegółowego będą mieszkańcy miast województwa lubelskiego wraz z ich otoczeniem funkcjonalnym, w tym miast średnich tracących funkcje społeczno-gospodarcze. Ze względu na kluczową rolę miast w strukturze funkcjonalno-przestrzennej regionu, realizowane projekty oddziaływać będą na mieszkańców całego województwa lubelskiego.

Działania na rzecz zapewnienia równości, włączenia i niedyskryminacji

W ramach celu szczegółowego przestrzegane będą zasady horyzontalne, o których mowa w art. 3 Traktatu o Unii Europejskiej oraz w art. 10 *Traktatu o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej*, z uwzględnieniem *Karty Praw podstawowych Unii Europejskiej*, *Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych (Konwencja ONZ)* oraz art. 6a i 73 *Rozporządzenia Ogólnego*, także w zakresie spełnienia horyzontalnych warunków podstawowych, jak również właściwe przepisy krajowe oraz stosowne wytyczne ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego. Podczas przygotowania, wdrażania, monitorowania i ewaluacji Programu przestrzegane będą zasady równości szans i zapobiegania dyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię, światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną. Istotne będzie również zapewnienie dostępności produktów, towarów i usług dla wszystkich użytkowników, zgodnie obowiązującymi przepisami, w tym art. 9 *Konwencji ONZ*. Zasady horyzontalne, w tym wyrównywanie szans i polityka antidyskryminacyjna znajdą odzwierciedlenie w kryteriach wyboru projektów, a proces wyboru operacji będzie przejrzysty, rzetelny i bezstronny. Przestrzeganie zasad horyzontalnych zapewni stosowanie adekwatnych procedur na każdym etapie realizacji Programu.

Działania na rzecz zapewnienia równości, włączenia i niedyskryminacji będą realizowane w projektach poprzez takie rozwiązania architektoniczne, które zapewnią możliwość samodzielnego

korzystania z produktów projektów, tj. m.in. usług, atrakcji turystycznych, kulturalnych, obiektów użyteczności publicznej wszystkim osobom. Konieczne jest uwzględnienie w projektach zasad uniwersalnego projektowania, czyli powszechnej dostępności dla wszystkich osób. Pozwoli to zwiększyć aktywność wszystkich użytkowników, w tym OzN, seniorów, dzieci zarówno w sferze społecznej jak i zawodowej oraz stworzy podstawy do integracji i pełniejszego zaangażowania się w życie społeczne.

Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych

Działania realizowane w ramach celu szczegółowego objęte zostaną instrumentami terytorialnymi, tj. ZIT oraz innym instrumentem terytorialnym (IIT).

Podejście terytorialne w ramach instrumentu ZIT planuje się wykorzystać wobec OSI w postaci MOF wskazanych w SRWL2030 w celu wzmocnienia czynników miastotwórczych oraz przywrócenia funkcji miastom, które utraciły na znaczeniu społeczno-gospodarczym i potencjale rozwojowym. Zdefiniowane problemy odnoszą się w tym przypadku do terytorium mającego wyraźną odrębność i specyfikę ze względu na zurbanizowany charakter, istniejące niewykorzystywane potencjały oraz warunki dla skutecznego przeprowadzenia interwencji dzięki podejściu zintegrowanemu.

ZIT będzie z jednej strony formą koordynacji wsparcia w ramach Programu, z drugiej natomiast narzędziem koncentrowania partnerstw na wspólnych celach. Pomiędzy IZ a Związkiem ZIT wynegocjowany i uzgodniony zostanie pakiet strategicznych przedsięwzięć, które uzyskają skoordynowany dostęp do osi priorytetowej dedykowanej CP 5 jak i innych osi priorytetowych w zakresie zdefiniowanym przez IZ. Mechanizm ten służyć będzie też koordynacji zewnętrznej, ponieważ powstające strategie rozwoju ponadlokalnego/ Strategie ZIT identyfikować będą również przedsięwzięcia kwalifikujące się do wsparcia w ramach innych – komplementarnych – narzędzi finansowania (np. krajowych programów operacyjnych, Krajowego Planu Odbudowy).

Podstawą realizacji Innego Instrumentu Terytorialnego (IIT) będą gminne programy rewitalizacji opracowane zgodnie z ustawą o rewitalizacji w celu wyprowadzania ze stanu kryzysowego zdegradowanych obszarów miejskich.

Działania międzyregionalne, transgraniczne i transnarodowe

Działania w CP 5 będą wspierane na poziomie regionalnym, aczkolwiek oddziaływanie strategii terytorialnych, przedsięwzięć zintegrowanych i rewitalizacyjnych może wykraczać poza granice regionu. W tym znaczeniu, pomimo że w cs 5 (i) nie przewiduje się działań wsparcia międzyregionalnych, transgranicznych i transnarodowych, planowane typy interwencji mają na celu wzmocnienie zdolności władz publicznych do opracowania zintegrowanych strategii rozwoju terytorialnego, co pozostaje spójne i komplementarne względem INTERREG: INTERREG Europa 2021-2027, Interreg Europa Środkowa 2021-2027, Interreg Region Morza Bałtyckiego 2021-2027, Program Współpracy Transgranicznej Interreg Polska – Ukraina 2021-2027. Zmniejszenie barier administracyjnych, lepsze kształtowanie polityk i współpraca na zasadach partnerstwa, partycypacyjne procesy podejmowania decyzji, zarządzanie na obszarach o funkcjonalnych powiązaniach ponad granicami stanowią wspólną oś programową, odzwierciedlając założenia Agendy Terytorialnej 2030 i Nowej Karty Lipskiej, wedle których zintegrowane polityki i procesy mają kluczowe znaczenie dla wzmocnienia rozwoju regionalnego i spójności ponad granicami. Dodatkowo zakres CS 5 (i) jest z bezpośrednio komplementarny tematycznie z Programem Współpracy Transgranicznej Interreg Polska – Ukraina 2021-2027 Cel szczegółowy: Zwiększenie roli kultury i turystyki w rozwoju gospodarczym, integracji społecznej i rozwoju innowacji społecznych.

Biorąc pod uwagę przygraniczne położenie województwa lubelskiego przy zewnętrznej granicy Unii Europejskiej, Instytucja Zarządzająca będzie starać się zachęcać potencjalnych beneficjentów

wdrażających strategię terytorialną do korzystania z efektów projektów współpracy międzyregionalnej, transgranicznej czy transnarodowej z wykorzystaniem instrumentu INTERREG. Realizacja komplementarnych inwestycji rozwojowych powinna - na zasadzie dobrych praktyk - być wykorzystywana we współpracy samorządów lokalnych do zwiększenia efektu skali podejmowanych interwencji.

Z uwagi na fakt, iż w skład MOF objętych instrumentem ZIT wchodzi JST zakwalifikowane do objęcia wsparciem FST w województwie lubelskim, a także z uwagi na wsparcie działań rewitalizacyjnych w ramach cs 5(i), interwencja podejmowana w ramach cs będzie komplementarnym uzupełnieniem obszarów wsparcia w ramach FST głównie w zakresie przywracania do użytku zdegradowanych terenów pogórnicych.

Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych

W ramach CS główną formą finansowania będzie dotacja. Nie przewiduje się zastosowania instrumentów finansowych.

2.1.11.1.2. Wskaźniki

Wskaźniki produktu								
Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Cel pośredni (2024)	Cel końcowy (2029)
XI	5 (i)	EFRR	Słabiej rozwinięte	RCO074	Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego	osoby	0	1 344 805
XI	5 (i)	EFRR	Słabiej rozwinięte	RCO077	Liczba obiektów kulturalnych i turystycznych objętych wsparciem	szt.	0	43
XI	5 (i)	EFRR	Słabiej rozwinięte	PLRO146	Powierzchnia obszarów objętych rewitalizacją	ha	0	199

Wskaźniki rezultatu											
Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Wartość bazowa lub wartość odniesienia	Rok odniesienia	Cel końcowy (2029)	Źródło danych	Uwagi
XI	5 (i)	EFRR	Słabiej rozwinięte	RCR077	Liczba osób odwiedzających obiekty kulturalne i turystyczne objęte wsparciem	odwiedzający /rok	0	Nie dotyczy	432 881	system teleinformatyczny	
XI	5 (i)	EFRR	Słabiej rozwinięte	PLRR048	Liczba ludności zamieszkującej obszar rewitalizacji	osoby	0	Nie dotyczy	137 928	system teleinformatyczny	

2.1.11.1.3. Indykatorywny podział zaprogramowanych zasobów (UE) według rodzaju interwencji

Wymiar 1 – zakres interwencji					
Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
XI	EFRR	Słabiej rozwinięte	5 (i)	165 Ochrona, rozwój i promowanie publicznych walorów turystycznych i usług turystycznych	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac
XI	EFRR	Słabiej rozwinięte	5 (i)	166 Ochrona, rozwój i promowanie dziedzictwa kulturowego i usług w dziedzinie kultury	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac
XI	EFRR	Słabiej rozwinięte	5 (i)	167 Ochrona, rozwój i promowanie dziedzictwa naturalnego i ekoturystyki poza obszarami Natura 2000	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac
XI	EFRR	Słabiej rozwinięte	5 (i)	168 Fizyczna odnowa i bezpieczeństwo przestrzeni publicznych	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac
XI	EFRR	Słabiej rozwinięte	5 (i)	172 Finansowanie krzyżowe w ramach EFRR (wsparcie dla działań typowych dla EFS+ koniecznych do wdrożenia części operacji objętej EFRR i bezpośrednio z nią związanych)	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac

Wymiar 2 – forma finansowania					
Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
XI	EFRR	Słabiej rozwinięte	5 (i)	01 Dotacja	122 051 811

Wymiar 3 – terytorialny mechanizm realizacji i ukierunkowanie terytorialne					
Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
XI	EFRR	Słabiej rozwinięte	5 (i)	01 Dzielnice miejskie	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac
XI	EFRR	Słabiej rozwinięte	5 (i)	02 Miasta, małe miasta i przedmieścia	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac
XI	EFRR	Słabiej rozwinięte	5 (i)	03 Miejskie obszary funkcjonalne	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac
XI	EFRR	Słabiej rozwinięte	5 (i)	17 Dzielnice miejskie	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac
XI	EFRR	Słabiej rozwinięte	5 (i)	18 Miasta, małe miasta i przedmieścia	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac

Wymiar 6 – uzupełniające obszary tematyczne EFS+					
Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
XI	EFS+	Słabiej rozwinięte	5 (i)	Nie dotyczy	Nie dotyczy

Wymiar 7 – „Równouprawnienie płci” w ramach EFS+, EFRR					
Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
XI	EFRR	Słabiej rozwinięte	5 (i)	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac

2.1.11.2. Cel szczegółowy- 5(ii) wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, na poziomie lokalnym, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach innych niż miejskie

2.1.11.2.1. Interwencje w ramach Funduszy

Powiązane rodzaje działań

Opis celów i rezultatów wsparcia

Obszarami największej koncentracji problemów rozwojowych i w największym stopniu zagrożonymi trwałą marginalizacją w województwie lubelskim są skupiska gmin wiejskich i powiązanych z nimi funkcjonalnie małych miast. Obszary te cechuje peryferyjne położenie poza obszarami największych aglomeracji i słaba dostępność transportowa. Wyróżnia je m.in. niski poziom wyposażenia w infrastrukturę techniczną i komunalną. Problemem jest także deprivacja infrastruktury publicznej, co negatywnie wpływa na jakość życia mieszkańców. Obszary te borykają się z niekorzystną sytuacją demograficzną, a także ze słabym dostępem do podstawowych usług publicznych. Ponadto obszary wiejskie stoją przed szczególnymi wyzwaniami związanymi ze zmianą klimatu i degradacją środowiska. Niekorzystne tendencje demograficzne, w połączeniu z brakiem połączeń, wyzwaniami związanymi z infrastrukturą i produktywnością oraz ograniczonym dostępem do usług publicznych, w tym edukacji i opieki, przyczyniają się do obniżenia atrakcyjności obszarów wiejskich jako miejsca zamieszkania i zatrudnienia. Istotnym zagrożeniem jest dalsze pogarszanie się ich słabej pozycji konkurencyjnej, co może prowadzić do ich trwałej społecznej i ekonomicznej marginalizacji.

W województwie obserwujemy zróżnicowanie obszarów wiejskich, wynikające z różnej przeszłości historycznej i odmiennego rozwoju społeczno-gospodarczego oraz warunków przyrodniczych. Złożona problematyka obszarów wiejskich wymaga od lokalnych interesariuszy, tj. samorządów, stowarzyszeń, przedsiębiorców podjęcia działań związanych z racjonalnym wykorzystaniem lokalnych uwarunkowań społeczno-gospodarczych oraz przyrodniczych. Wkomponowanie w wiejską przestrzeń gospodarczą nowych pozarolniczych funkcji zdecydowanie przyspieszy rozwój społeczno-gospodarczy zapobiegnie depopulacji i zapewni lepszy standard życia. Ponadto małe miasta i miasteczka mogą oddziaływać korzystnie jako siły napędowe dla atrakcyjności i rozwoju obszarów wiejskich oraz poprzez zapewnienie otaczającym je obszarom wiejskim dostępu do wielu usług.

Wielofunkcyjne wykorzystanie kapitału społecznego i przestrzeni może zdecydowanie przyspieszyć rozwój społeczno-gospodarczy terenów innych niż miejskie.

Opis interwencji - rodzaje planowanych działań, typów projektów

Służyć temu będą interwencje integrujące dziedziny takie, jak:

- rewitalizacja zdegradowanych obszarów wiejskich w oparciu o gminne programy rewitalizacji. Realizowane w tym zakresie przedsięwzięcia będą obejmowały kompleksowe działania mające na celu przeciwdziałanie degradacji infrastruktury i przestrzeni publicznej, pobudzanie rozwoju i zmian jakościowych poprzez wzrost aktywności społecznej i gospodarczej oraz poprawę środowiska zamieszkania;
- ochrona, rozwój i promowanie materialnego i niematerialnego dziedzictwa kulturowego i usług w dziedzinie kultury. Realizowane w tym zakresie inwestycje będą obejmowały m.in. działania w zakresie ochrony zabytków ruchomych, roboty budowlane i modernizacyjne dotyczące zabytków i zespołów zabytkowych wraz z otoczeniem oraz obiektów infrastruktury kultury, zachowanie, upowszechnianie i ochronę dziedzictwa niematerialnego, digitalizację dóbr kultury. Działania w tych dziedzinach tematycznych powinny mieć na celu zintegrowany rozwój społeczno-gospodarczy wiejskich obszarów przy jednoczesnym zwiększeniu ich atrakcyjności turystycznej;
- fizyczna odnowa i bezpieczeństwo przestrzeni publicznych, tj. w szczególności: zwiększanie odporności lokalnej gospodarki, w tym infrastruktury, na nieprzewidziane sytuacje kryzysowe. Działania te muszą być dostosowane do lokalnej specyfiki i być komplementarne do interwencji sektorowych podejmowanych na danym obszarze;

- rozwój obszarów o wysokich walorach przyrodniczych i krajobrazowych, jak też opartych o właściwości uzdrowiskowe i walory kulturowe, stanowiące o ich wysokiej atrakcyjności turystycznej.

Realizowane w tym zakresie inwestycje będą obejmowały m.in. działania w zakresie budowy i rozwoju infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej, obiektów dziedzictwa naturalnego wraz z zagospodarowaniem terenów wokół, tworzenia sieciowych produktów turystycznych.

W ramach cs 5 (ii) dopuszcza się remont/modernizację dróg publicznych wykorzystywanych dla transportu publicznego, wyłącznie jako element zapewniający integralność podejmowanych interwencji i tylko w przypadku, gdy prowadzić będą one do poprawy funkcjonalności oraz rozwoju infrastruktury transportu publicznego wykonywanego na zasadach użyteczności publicznej. Przedsięwzięcia infrastrukturalne w sektorze kultury ukierunkowane będą na rozwijanie aktywności społecznej m.in. poprzez tworzenie /adaptację /dostosowanie budynków i przestrzeni (otoczenia) do realizacji oferty kulturalno-edukacyjnej, rozwój innowacji społecznych. Wsparcie ukierunkowane na rozwój turystyki nie będzie obejmować działań na rzecz budowy nowych obiektów kubaturowych – budynków.

Wielofunkcyjny rozwój obszarów innych niż miejskie jest szansą na ożywienie społeczno-gospodarcze oraz zachowanie ciągłości kulturowej i tradycji podnoszącej poczucie identyfikacji i tożsamości regionalnej. Innowacyjne podejście do wykorzystania zasobów lokalnych wzmocni pozytywny wizerunek i pozycję regionu jako atrakcyjnego miejsca aktywnego wypoczynku i życia. Rozwój w oparciu o niematerialne dziedzictwo kultury będzie sprzyjał zacieśnianiu więzi społecznych, a także aktywizacji zawodowej mieszkańców, przyczyni się do wykorzystania unikalnych zasobów dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego. Dzięki rozwojowi dodatkowych sfer działalności uzupełniających podstawową funkcję rolniczą, poprawie ulegnie sytuacja ekonomiczna gospodarstw. Rezultatem podejmowanych działań będzie zmniejszenie dysproporcji rozwojowych, ograniczenie różnic w jakości życia na obszarach innych niż miejskie oraz przeciwdziałanie depopulacji tych obszarów.

Katalog beneficjentów

Do głównych grup **beneficjentów** należą:

- Jednostki samorządu terytorialnego oraz ich związki, porozumienia i stowarzyszenia,
- samorządowe jednostki organizacyjne sektora finansów publicznych posiadające osobowość prawną,
- służby ratownicze i bezpieczeństwa publicznego,
- parki narodowe i krajobrazowe,
- PGL Lasy Państwowe i jego jednostki organizacyjne,
- kościoły i związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych,
- przedsiębiorstwa społeczne, zgodnie definicją Krajowego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej,
- podmioty działające w oparciu o partnerstwo publiczno-privatne,
- spółki prawa handlowego, w których większość udziałów lub akcji posiadają jednostki samorządu terytorialnego lub ich związki,
- organizacje pozarządowe,
- jednostki zaliczane do sektora finansów publicznych posiadające osobowość prawną nie wymienione wyżej,
- Lokalne Grupy Działania,
- spółdzielnie i wspólnoty mieszkaniowe,
- MŚP i duże przedsiębiorstwa.

Główne/kierunkowe zasady udzielania wsparcia

Realizowane działania muszą wynikać ze strategii terytorialnych w ramach Innych Instrumentów Terytorialnych (IIT).

W ramach IIT realizowane będą przedsięwzięcia wynikające z gminnych programów rewitalizacji oraz strategii IIT lub strategii rozwoju ponadlokalnego opracowywanych przez partnerstwa jednostek samorządu terytorialnego. Strategie terytorialne pozwolą w sposób oddolny zidentyfikować problemy i wykorzystać endogeniczne potencjały. Interwencja w obszarach wiejskich będzie komplementarna względem działań realizowanych na podstawie Lokalnych Strategii Rozwoju z udziałem środków

EFROW, przy zachowaniu odrębności strategii i z uwzględnieniem zakazu podwójnego finansowania przedsięwzięć. Instrument IIT dedykowany jest współpracy partnerstw JST w ramach OSI krajowych wyznaczonych w KSRR2030, tj. obszarom zagrożonym trwałą marginalizacją oraz miastom średnim tracącym funkcje społeczno-gospodarcze. Wspierane będą partnerstwa JST, w ramach których minimum 70% składu stanowią gminy zdelimitowane jako OSI krajowe. Wdrażane będą również przedsięwzięcia dotyczące rewitalizacji obszarów innych niż miejskie, realizowane na terenach wskazanych w opracowanych gminnych programach rewitalizacji.

W projektach rewitalizacji należy szczególnie zadbać o zachowanie i rozwój zielonej infrastruktury, zwłaszcza ochronę drzew, w całym cyklu projektowym, w tym poprzez stosowanie standardów ochrony zieleni. Mając na uwadze potrzebę adaptacji obszarów miejskich do zmiany klimatu, należy dążyć również do zwiększania powierzchni biologicznie czynnych i unikania tworzenia powierzchni uszczelnionych.

Głównym trybem wyboru projektów będzie tryb konkurencyjny. Zastosowane będą preferencje dla działań rewitalizacyjnych realizowanych na obszarach gmin zagrożonych trwałą marginalizacją zdelimitowanych zgodnie z KSRR2030.

Główne grupy docelowe

Grupą docelową działań podejmowanych w ramach celu szczegółowego będą mieszkańcy województwa lubelskiego, w tym społeczności lokalne szczególnie zagrożone trwałą marginalizacją, osoby zagrożone wykluczeniem społecznym lub ubóstwem, otoczenie osób wykluczonych społecznie, a także podmioty gospodarcze i instytucje korzystające z rezultatów projektu.

Działania na rzecz zapewnienia równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji

W ramach celu szczegółowego przestrzegane będą zasady horyzontalne, o których mowa w art. 3 Traktatu o Unii Europejskiej oraz w art. 10 *Traktatu o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej*, z uwzględnieniem *Karty Praw podstawowych Unii Europejskiej*, *Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych (Konwencja ONZ)* oraz art. 6a i 73 *Rozporządzenia Ogólnego*, także w zakresie spełnienia horyzontalnych warunków podstawowych, jak również właściwe przepisy krajowe oraz stosowne wytyczne ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego. Podczas przygotowania, wdrażania, monitorowania i ewaluacji Programu przestrzegane będą zasady równości szans i zapobiegania dyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię, światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną. Istotne będzie również zapewnienie dostępności produktów, towarów i usług dla wszystkich użytkowników, zgodnie obowiązującymi przepisami, w tym art. 9 *Konwencji ONZ*. Zasady horyzontalne, w tym wyrównywanie szans i polityka antidyskryminacyjna znajdą odzwierciedlenie w kryteriach wyboru projektów, a proces wyboru operacji będzie przejrzysty, rzetelny i bezstronny. Przestrzeganie zasad horyzontalnych zapewni stosowanie adekwatnych procedur na każdym etapie realizacji Programu.

Działania na rzecz zapewnienia równości, włączenia i niedyskryminacji będą realizowane w projektach poprzez takie rozwiązania architektoniczne, które zapewnią możliwość samodzielnego korzystania z produktów projektów, tj. m.in. usług, atrakcji turystycznych, kulturalnych, obiektów użyteczności publicznej wszystkim osobom. Konieczne jest uwzględnienie w projektach zasad uniwersalnego projektowania, czyli powszechnej dostępności dla wszystkich osób. Pozwoli to zwiększyć aktywność wszystkich użytkowników, w tym OzN, seniorów, dzieci zarówno w sferze społecznej jak i zawodowej oraz stworzy podstawy do integracji i pełniejszego zaangażowania się w życie społeczne.

Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych

Działania realizowane w ramach celu szczegółowego objęte zostaną Innymi Instrumentami Terytorialnymi: instrumentem dedykowanym obszarom zagrożonym trwałą marginalizacją oraz instrumentem dotyczącym rewitalizacji obszarów wiejskich. Preferowane będą działania zlokalizowane w subregionalnych obszarach strategicznej interwencji, wyznaczonych w SRWL2030 pod warunkiem zapewnienia zgodności z kierunkami interwencji/ tematycznymi obszarami wsparcia wyszczególnionymi dla danych obszarów w powyżej wskazanej strategii.

Działaniami realizowanymi w ramach celu szczegółowego objęte zostaną partnerstwa z obszarów zagrożonych trwałą marginalizacją oraz miast średnich tracących funkcje społeczno-gospodarcze. Dodatkowo, oprócz interwencji realizowanej w ramach instrumentu terytorialnego wdrażanego w CP 5, projekty ujęte w opracowanych przez partnerstwa strategiach rozwoju ponadlokalnego/Strategii IIT uzyskają preferencje (np. dodatkowe punkty) w naborach dotyczących w szczególności obszarów tematycznych wskazanych w KSRR2030. Premiowana będzie również zgodność projektu z kierunkami interwencji wynikającymi ze SRWL2030 określonymi dla OSI subregionalnych.

Wsparcie ukierunkowane zostanie również do obszarów innych niż miejskie podejmujących przedsięwzięcia rewitalizacji obszarów zdegradowanych, wyznaczonych w Gminnych Programach Rewitalizacji.

Przedsięwzięcia, wynikające ze strategii terytorialnych, opracowanych w ramach projektu Centrum Wsparcia Doradczego, uzyskają preferencje w postaci premii punktowych w naborach konkurencyjnych.

Działania międzyregionalne, transgraniczne i transnarodowe

Działania w CP 5 (ii) będą wspierane na poziomie regionalnym, aczkolwiek oddziaływanie strategii terytorialnych, przedsięwzięć zintegrowanych i rewitalizacyjnych może wykraczać poza granice regionu. Planowana interwencja IIT w obrębie współpracy partnerstw JST zakłada szerszy niż wyznaczony w cs (5i) wymiar terytorialny wsparcia, uwzględniając strategie współpracy partnerstw JST, zdelimitowanych wg OSI Krajowych KSRR 2030, w tym powstałych w ramach projektu Centrum Wsparcia Doradczego.

W tym względzie, pomimo że w cs 5 (ii) nie przewiduje się bezpośredniego wsparcia działań międzyregionalnych, transgranicznych i transnarodowych, planowane typy interwencji mają na celu wzmocnienie zdolności władz publicznych do opracowania zintegrowanych strategii rozwoju terytorialnego, co pozostaje spójne i komplementarne względem INTERREG: INTERREG Europa 2021-2027, Interreg Europa Środkowa 2021-2027, Interreg Region Morza Bałtyckiego 2021-2027, Program Współpracy Transgranicznej Interreg Polska – Ukraina 2021-2027. Zmniejszenie barier administracyjnych, lepsze kształtowanie polityk i współpraca na zasadach partnerstwa, partycypacyjne procesy podejmowania decyzji, zarządzanie na obszarach o funkcjonalnych powiązaniach ponad granicami stanowią wspólną oś programową, odzwierciedlając założenia Agendy Terytorialnej 2030, wymiaru terytorialnego polityki spójności, wedle których zintegrowane polityki i procesy mają kluczowe znaczenie dla wzmocnienia rozwoju regionalnego i spójności ponad granicami. Dodatkowo zakres CS 5 (ii) jest z bezpośrednio komplementarny tematycznie z Programem Współpracy Transgranicznej Interreg Polska – Ukraina 2021-2027 Cel szczegółowy: Zwiększenie roli kultury i turystyki w rozwoju gospodarczym, integracji społecznej i rozwoju innowacji społecznych.

Biorąc pod uwagę przygraniczne położenie województwa lubelskiego przy zewnętrznej granicy Unii Europejskiej, Instytucja Zarządzająca będzie starać się zachęcać potencjalnych beneficjentów wdrażających strategie terytorialne do korzystania z efektów projektów współpracy międzyregionalnej, transgranicznej czy transnarodowej z wykorzystaniem instrumentu INTERREG. Realizacja komplementarnych inwestycji rozwojowych powinna - na zasadzie dobrych praktyk - być wykorzystywana we współpracy samorządów lokalnych do zwiększenia efektu skali podejmowanych interwencji.

Z uwagi na fakt, iż w skład partnerstw objętych IIT wchodzić mogą JST zakwalifikowane do objęcia wsparciem FST, a także z uwagi na wsparcie działań rewitalizacyjnych w ramach cs5(ii), interwencja w ramach cs będzie komplementarnym uzupełnieniem obszarów wsparcia FST głównie w zakresie przywracania do użytku zdegradowanych terenów pogórnich.

Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych

W ramach CS główną formą finansowania będzie dotacja. Nie przewiduje się zastosowania instrumentów finansowych.

2.1.11.2.2. Wskaźniki

Wskaźniki produktu								
Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Cel pośredni (2024)	Cel końcowy (2029)
XI	5 (ii)	EFRR	Słabiej rozwinięte	RCO077	Liczba obiektów kulturalnych i turystycznych objętych wsparciem	szt.	0	131
XI	5 (ii)	EFRR	Słabiej rozwinięte	PLRO 146	Powierzchnia obszarów objętych rewitalizacją	ha	0	1 494

Wskaźniki rezultatu											
Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Wartość bazowa lub wartość odniesienia	Rok odniesienia	Cel końcowy (2029)	Źródło danych	Uwagi
XI	5 (ii)	EFRR	Słabiej rozwinięte	RRC077	Liczba osób odwiedzających obiekty kulturalne i turystyczne objęte wsparciem	odwiedzający/rok	0	Nie dotyczy	598 539	system teleinformatyczny	
XI	5 (ii)	EFRR	Słabiej rozwinięte	WPLRR 048	Liczba ludności zamieszkującej obszar rewitalizacji	osoby	0	Nie dotyczy	70 135	system teleinformatyczny	

2.1.11.2.3. Indykatory podział zaprogramowanych zasobów (UE) według rodzaju interwencji

Wymiar 1 – zakres interwencji					
Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
XI	EFRR	Słabiej rozwinięte	5 (ii)	165 Ochrona, rozwój i promowanie publicznych walorów turystycznych i usług turystycznych	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac
XI	EFRR	Słabiej rozwinięte	5 (ii)	166 Ochrona, rozwój i promowanie dziedzictwa kulturowego i usług w dziedzinie kultury	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac
XI	EFRR	Słabiej rozwinięte	5 (ii)	167 Ochrona, rozwój i promowanie dziedzictwa naturalnego i ekoturystyki poza obszarami Natura 2000	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac

XI	EFRR	Słabiej rozwinięte	5 (ii)	168 Fizyczna odnowa i bezpieczeństwo przestrzeni publicznych	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac
XI	EFRR	Słabiej rozwinięte	5 (ii)	172 Finansowanie krzyżowe w ramach EFRR (wsparcie dla działań typowych dla EFS+ koniecznych do wdrożenia części operacji objętej EFRR i bezpośrednio z nią związanych)	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac

Wymiar 2 – forma finansowania					
Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
XI	EFRR	Słabiej rozwinięte	5 (ii)	01 Dotacja	103 770 000

Wymiar 3 – terytorialny mechanizm realizacji i ukierunkowanie terytorialne					
Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
XI	EFRR	Słabiej rozwinięte	5 (ii)	20 Obszary wiejskie	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac
XI	EFRR	Słabiej rozwinięte	5 (ii)	24 Inne rodzaje terytoriów objętych wsparciem	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac

Wymiar 6 – uzupełniające obszary tematyczne EFS+					
Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
XI	EFS+	Słabiej rozwinięte	5 (ii)	Nie dotyczy	Nie dotyczy

Wymiar 7 – „Równouprawnienie płci” w ramach EFS+, EFRR					
Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
XI	EFRR	Słabiej rozwinięte	5 (ii)	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac

2.2. Priorytety dotyczące pomocy technicznej

2.2.1. Priorytet XII Wsparcie wdrażania Funduszy Europejskich dla Lubelskiego 2021-2027 w ramach EFS+

2.2.1.1. Interwencja w ramach Funduszy

Powiązane rodzaje działań

Główny cel priorytetu:

Głównym celem priorytetu jest efektywna i skuteczna realizacja programu Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027

Opis celów:

Celem interwencji jest zbudowanie skutecznego i efektywnego systemu zarządzania Programem, w tym zapewnienie odpowiedniego potencjału organizacyjnego, instytucjonalnego i kadrowego wszystkich jednostek zaangażowanych w realizację Programu, przygotowanie potencjalnych beneficjentów

i beneficjentów Programu do skutecznego ubiegania się o środki unijne przewidziane w Programie i do realizacji projektów oraz prowadzenie działań informacyjno-promocyjnych skierowanych do opinii publicznej w celu utrzymania wysokiego poziomu świadomości na temat roli i znaczenia środków unijnych.

Opis interwencji – rodzaje planowanych działań, typów projektów:

Działania w ramach tego priorytetu ujmujemy w trzech grupach ze względu na cele, którym służą:

1. Wsparcie instytucji zaangażowanych w realizację programu Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027:
 - zapewnienie odpowiednio licznego i wykwalifikowanego personelu poprzez finansowanie jego wynagrodzeń, ciągłego procesu podnoszenia jego kwalifikacji i umiejętności oraz wyposażenia go w zaplecze lokalowo-techniczne umożliwiające najbardziej efektywną pracę w zakresie sprawnego realizowania Programu (z uwzględnieniem zasad horyzontalnych, barier i potrzeb osób z grup narażonych na dyskryminację, w tym osób LGBT+);
 - finansowanie kosztów procesów realizowanych przez instytucje realizujące Program, niezbędnych do prawidłowego przygotowania i wdrażania Programu (takich jak zarządzanie systemem realizacji i budżetem Programu, programowanie zakresu interwencji, wybór, rozliczanie i kontrola projektów, certyfikacja, zarządzanie finansowe, monitorowanie i sprawozdawczość, ewaluacja, informacja i promocja, pomoc techniczna);
 - wsparcie funkcjonowania komitetów (w szczególności Komitetu Monitorującego), grup roboczych oraz innych ciał dialogu społecznego uczestniczących we wdrażaniu Programu i umożliwiających partycypację mieszkańców regionu w realizacji Programu poprzez udział ich przedstawicieli w pracach tych gremiów (z uwzględnieniem zasad horyzontalnych, barier i potrzeb osób z grup narażonych na dyskryminację, w tym osób LGBT+);
 - wsparcie eksperckie i prawne w ww. procesach służących wdrażaniu Programu.
2. Wsparcie beneficjentów programu Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027:

- rozwój kompetencji beneficjentów i potencjalnych beneficjentów Programu poprzez organizację konferencji i spotkań informacyjnych oraz specjalistycznych szkoleń przygotowujących do skutecznego aplikowania o środki w ramach Programu, a następnie prawidłowego prowadzenia i rozliczania projektów realizowanych w ramach Programu (zgodnie z uwzględnieniem zasad horyzontalnych ze szczególnym uwzględnieniem barier i potrzeb osób z grup narażonych na dyskryminację, w tym osób LGBT+, poprzez wsparcie eksperckie, szkolenia i konferencje tematyczne, produkcję materiałów informacyjno-edukacyjnych).

Instytucja zarządzająca programem będzie promować strategiczne wykorzystanie zamówień publicznych do wspierania celów polityki spójności.

Beneficjenci będą zachęceni do stosowania większej liczby kryteriów związanych z jakością i kosztami cyklu życia produktu.

Do procedur zamówień publicznych stosowanych przez instytucję zarządzającą oraz instytucje wdrażające programy zostaną włączone zapisy określające w zamówieniu względy środowiskowe (np. kryteria ekologiczne zamówień publicznych) i społeczne, a także zachęty do innowacji, w przypadku zamówień umożliwiających ich zastosowanie, a także w stopniu wynikającym z ustawy Prawo zamówień publicznych.

3. Wsparcie komunikacji i widoczności programu Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027 oraz Funduszy Europejskich jako takich.

- działania informacyjne i promocyjne dot. m.in. uruchomienia Programu, możliwości finansowania, a także prezentacji efektów wdrażania polityki spójności w regionie (prowadzenie kampanii dotyczących zapewnienia wysokiej świadomości nt. działań rozwojowych w regionie realizowanych z udziałem Funduszy Europejskich, korzyści z nich wynikających, wartości obowiązujących w całej UE, zasad horyzontalnych m.in. zasady niedyskryminacji – uwzględniających zwalczanie szkodliwych stereotypów dotyczących grup narażonych na dyskryminację, w tym osób LGBT+). Szczegółowe informacje nt. celów, grup docelowych, kanałów komunikacji oraz działań przewidzianych do finansowania w ramach niniejszej grupy działań znajdują się w rozdziale 7. KOMUNIKACJA I WIDOCZNOŚĆ.

Główne grupy docelowe:

Grupy docelowe XII Priorytetu możemy określić w dwóch wymiarach, w zależności od stopnia kontaktu ze środkami dystrybuowanymi w ramach tego priorytetu:

1. bezpośrednia grupa docelowa: instytucje zaangażowane w realizację Programu,
2. pośrednia grupa docelowa:
 - pracownicy instytucji zaangażowanych w realizację Programu,
 - potencjalni beneficjenci i beneficjenci Programu,
 - potencjalni uczestnicy i uczestnicy projektów,
 - ogół mieszkańców województwa lubelskiego.

2.2.1.2. Wskaźniki

Wskaźniki produktu

Priorytet	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Cel pośredni (2024)	Cel końcowy (2029)
XII	EFS+	slabiej rozwinięte	PLRO 149	Średnioroczna liczba etatów finansowanych z PT	sztuka	523	942
XII	EFS+	slabiej rozwinięte	PLRO 150	Liczba uczestników form szkoleniowych dla instytucji	osoby	360	720
XII	EFS+	slabiej rozwinięte	PLRO 158	Liczba działań informacyjno-promocyjnych o szerokim zasięgu	sztuka	1	2

2.2.1.3. Indykatywny podział zaprogramowanych zasobów (UE) według rodzaju interwencji

Wymiar 1 – zakres interwencji				
Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Kod	Kwota (w EUR)
XII	EFS+	slabiej rozwinięte	179 Informacja i komunikacja	1 785 000,00
XII	EFS+	slabiej rozwinięte	180 Przygotowanie, wdrażanie, monitorowanie i kontrola	20 300 519,00
XII	EFS+	slabiej rozwinięte	181 Ewaluacja i badania, gromadzenie danych	436 643,00
XII	EFS+	slabiej rozwinięte	182 Wzmocnienie potencjału instytucji państwa członkowskiego, beneficjentów i odpowiednich partnerów	459 636,00

Wymiar 6 – uzupełniające obszary tematyczne EFS+				
Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Kod	Kwota (w EUR)
XII	EFS+	slabiej rozwinięte	05 Niedyskryminacja	-

Wymiar 7 – „Równouprawnienie płci” w ramach EFS+, EFRR				
Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Kod	Kwota (w EUR)
XII	EFS+	slabiej rozwinięte	02 Projekty uwzględniające kwestię równouprawnienia płci	-

2.2.2. Priorytet XIII Wsparcie wdrażania Funduszy Europejskich dla Lubelskiego 2021-2027 w ramach EFRR

2.2.2.1. Interwencja w ramach Funduszy

Powiązane rodzaje działań.

Główny cel priorytetu:

Głównym celem priorytetu jest efektywna i skuteczna realizacja programu Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027

Opis celów:

Celem interwencji jest zbudowanie skutecznego i efektywnego systemu zarządzania Programem, w tym zapewnienie odpowiedniego potencjału organizacyjnego, instytucjonalnego i kadrowego wszystkich jednostek zaangażowanych w realizację Programu, przygotowanie potencjalnych beneficjentów

i beneficjentów Programu do skutecznego ubiegania się o środki unijne przewidziane w Programie i do realizacji projektów oraz prowadzenie działań informacyjno-promocyjnych skierowanych do opinii publicznej w celu utrzymania wysokiego poziomu świadomości na temat roli i znaczenia środków unijnych.

Opis interwencji – rodzaje planowanych działań, typów projektów:

Działania w ramach tego priorytetu ujmujemy w trzech grupach ze względu na cele, którym służą:

- 1. Wsparcie instytucji zaangażowanych w realizację programu Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027:**
 - zapewnienie odpowiednio licznego i wykwalifikowanego personelu poprzez finansowanie jego wynagrodzeń, ciągłego procesu podnoszenia jego kwalifikacji i umiejętności oraz wyposażenia go w zaplecze lokalowo-techniczne umożliwiające najbardziej efektywną pracę w zakresie sprawnego realizowania Programu (z uwzględnieniem zasad horyzontalnych, barier i potrzeb osób z grup narażonych na dyskryminację, w tym osób LGBT+);
 - finansowanie kosztów procesów realizowanych przez instytucje realizujące Program, niezbędnych do prawidłowego przygotowania i wdrażania Programu (takich jak zarządzanie systemem realizacji i budżetem Programu, programowanie zakresu interwencji, wybór, rozliczanie i kontrola projektów, certyfikacja, zarządzanie finansowe, monitorowanie i sprawozdawczość, ewaluacja, informacja i promocja, pomoc techniczna);
 - wsparcie funkcjonowania komitetów (w szczególności Komitetu Monitorującego), grup roboczych oraz innych ciał dialogu społecznego uczestniczących we wdrażaniu Programu i umożliwiających partycypację mieszkańców regionu w realizacji Programu poprzez udział ich przedstawicieli w pracach tych gremiów (z uwzględnieniem zasad horyzontalnych, barier i potrzeb osób z grup narażonych na dyskryminację, w tym osób LGBT+);
 - wsparcie eksperckie i prawne w ww. procesach służących wdrażaniu Programu.
- 2. Wsparcie beneficjentów programu Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027:**
 - rozwój kompetencji beneficjentów i potencjalnych beneficjentów Programu poprzez organizację konferencji i spotkań informacyjnych oraz specjalistycznych szkoleń przygotowujących do skutecznego aplikowania o środki w ramach Programu, a następnie prawidłowego prowadzenia i rozliczania projektów realizowanych w ramach Programu (zgodnie z uwzględnieniem zasad horyzontalnych ze szczególnym uwzględnieniem barier i potrzeb osób z grup narażonych na

dyskryminację, w tym osób LGBT+, poprzez wsparcie eksperckie, szkolenia i konferencje tematyczne, produkcję materiałów informacyjno-edukacyjnych).

3. Wsparcie komunikacji i widoczności programu Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027 oraz Funduszy Europejskich jako takich.

- działania informacyjne i promocyjne dot. m.in. uruchomienia Programu, możliwości finansowania, a także prezentacji efektów wdrażania polityki spójności w regionie (prowadzenie kampanii dotyczących zapewnienia wysokiej świadomości nt. działań rozwojowych w regionie realizowanych z udziałem Funduszy Europejskich, korzyści z nich wynikających, wartości obowiązujących w całej UE, zasad horyzontalnych m.in. zasady niedyskryminacji – uwzględniających zwalczanie szkodliwych stereotypów dotyczących grup narażonych na dyskryminację, w tym osób LGBT+). Szczegółowe informacje nt. celów, grup docelowych, kanałów komunikacji oraz działań przewidzianych do finansowania w ramach niniejszej grupy działań znajdują się w rozdziale 7. KOMUNIKACJA I WIDOCZNOŚĆ.

Główne grupy docelowe:

Grupy docelowe XIII Priorytetu możemy określić w dwóch wymiarach, w zależności od stopnia kontaktu ze środkami dystrybuowanymi w ramach tego priorytetu:

1. bezpośrednia grupa docelowa: instytucje zaangażowane w realizację Programu,
2. pośrednia grupa docelowa:
 - pracownicy instytucji zaangażowanych w realizację Programu,
 - potencjalni beneficjenci i beneficjenci Programu,
 - potencjalni uczestnicy i uczestnicy projektów,
 - ogół mieszkańców województwa lubelskiego.

2.2.2.2. Wskaźniki

Wskaźniki produktu							
Priorytet	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Cel pośredni (2024)	Cel końcowy (2029)
XII	EFRR	slabiej rozwinięte	PLRO 149	Średnioroczna liczba etatów finansowanych z PT	sztuka	253	2944
XII	EFRR	slabiej rozwinięte	PLRO 150	Liczba uczestników form szkoleniowych dla instytucji	osoby	270	3060
XII	EFRR	slabiej rozwinięte	PLRO 158	Liczba działań informacyjno-promocyjnych o szerokim zasięgu	sztuka	0	4

2.2.2.3. Indykatywny podział zaprogramowanych zasobów (UE) według rodzaju interwencji

Wymiar 1 – zakres interwencji				
Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Kod	Kwota (w EUR)
XII	EFR R	slabiej rozwinięte	179 Informacja i komunikacja	3 897 281,00
XII	EFR R	slabiej rozwinięte	180 Przygotowanie, wdrażanie, monitorowanie i kontrola	62 421 117,00
XII	EFR R	slabiej rozwinięte	181 Ewaluacja i badania, gromadzenie danych	873 286,00

XII	EFR R	słabiej rozwinęte	182 Wzmocnienie potencjału instytucji państwa członkowskiego, beneficjentów i odpowiednich partnerów	1 023 224,00
-----	----------	----------------------	--	--------------

Wymiar 6 – uzupełniające obszary tematyczne EFS+				
Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Kod	Kwota (w EUR)
XII	EFRR	słabiej rozwinięte	09 Nie dotyczy	-

Wymiar 7 – „Równouprawnienie płci” w ramach EFS+, EFRR				
Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Kod	Kwota (w EUR)
XII	EFRR	słabiej rozwinięte	02 Projekty uwzględniające kwestię równouprawnienia płci	-

3. Plan finansowy

Obecnie prezentowane dane mają charakter poglądowy i będą ulegały modyfikacji na dalszym etapie prac.

3.1 Środki finansowe w podziale na poszczególne lata

Środki finansowe w rozbiciu na poszczególne lata									
Fundusz	Kategoria regionu	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	ogółem
EFRR	Słabiej rozwinięte	0,00	270 867 495,00	281 348 356,00	293 796 084,00	306 754 297,00	268 100 342,00	282 249 525,00	1 703 116 099,00
EFS+	Słabiej rozwinięte	0,00	90 530 998,00	94 062 965,00	98 258 446,00	102 631 122,00	89 763 199,00	94 549 463,00	569 796 193,00
Ogółem		0,00	361 398 493,00	375 411 321,00	392 054 530,00	409 385 419,00	357 863 541,00	376 798 988,00	2 272 912 292,00

3.2 Łączne środki finansowe w podziale na poszczególne fundusze oraz współfinansowanie krajowe

Numer celu polityki lub pomoc techniczna	Priorytet	Podstawa obliczenia wsparcia unijnego (łącznie koszty kwalifikowalne lub wkład publiczny)	Fundusz	Kategoria regionu	Wkład Unii (a)	Wkład krajowy (b)=(c)+(d)	Indykatywny podział wkładu krajowego		Ogółem (e)=(a)+(b)	Stopa dofinansowania (f)=(a)/(e)
							Publiczny	Prywatny		
							(c)	(d)		
CP1	Priorytet 1	ogółem	EFRR	Słabiej rozwinięte	112 572 919	19 865 810	9 932 905	9 932 905	132 438 729	85,00%
CP1	Priorytet 2	ogółem	EFRR	Słabiej rozwinięte	165 940 000	29 283 530	14 641 765	14 641 765	195 223 530	85,00%
CP2	Priorytet 3	ogółem	EFRR	Słabiej rozwinięte	231 110 000	40 784 118	20 392 059	20 392 059	271 894 118	85,00%
CP2	Priorytet 4	ogółem	EFRR	Słabiej rozwinięte	329 549 296	58 155 759	29 077 880	29 077 879	387 705 055	85,00%
CP2	Priorytet 5	ogółem	EFRR	Słabiej rozwinięte	127 035 354	22 418 004	11 209 002	11 209 002	149 453 358	85,00%
CP3	Priorytet 6	ogółem	EFRR	Słabiej rozwinięte	228 584 811	40 338 497	20 169 249	20 169 248	268 923 308	85,00%
CP4	Priorytet 7	ogółem	EFRR	Słabiej rozwinięte	214 260 000	37 810 589	18 905 295	18 905 294	252 070 589	85,00%
CP4	Priorytet 8	ogółem	EFS+	Słabiej rozwinięte	215 160 464	37 969 494	18 984 747	18 984 747	253 129 958	85,00%
CP4	Priorytet 9	ogółem	EFS+	Słabiej rozwinięte	176 653 937	31 174 225	15 587 113	15 587 112	207 828 162	85,00%
CP4	Priorytet 10	ogółem	EFS+	Słabiej rozwinięte	155 000 000	27 352 942	13 676 471	13 676 471	182 352 942	85,00%
CP5	Priorytet 11	ogółem	EFRR	Słabiej rozwinięte	225 821 811	39 850 908	19 925 454	19 925 454	265 672 719	85,00%
PT	Priorytet 12	ogółem	EFS+	Słabiej rozwinięte	22 981 792	4 055 611	4 055 611	0	27 037 403	85,00%
	Priorytet 13	ogółem	EFRR	Słabiej rozwinięte	68 241 908	12 042 690	12 042 690	0	80 284 598	85,00%
			EFRR ogółem	Słabiej rozwinięte	1 703 116 099	300 549 905	156 296 299	144 253 606	2 003 666 004	85,00%
			EFS+ ogółem	Słabiej rozwinięte	569 796 193	100 552 272	52 303 942	48 248 330	670 348 465	85,00%
			Suma całkowita	Słabiej rozwinięte	2 272 912 292	401 102 177	208 600 241	192 501 936	2 674 014 469	85,00%

4. WARUNKI PODSTAWOWE

Na obecnym etapie prac uzupełniono informacje w zakresie tematycznych warunków podstawowych, za których spełnienie odpowiedzialne są władze województwa. Jeśli chodzi o pozostałe tematyczne warunki podstawowe oraz horyzontalne warunki podstawowe, to za ich spełnienie odpowiedzialne są podmioty/instytucje z poziomu centralnego; tabela w tym zakresie zostanie uzupełniona w momencie, kiedy przekazane zostaną stosowne kompleksowe informacje z MFIPR.

Horyzontalne warunki podstawowe							
Warunki podstawowe	Fundus z	Cel szczegółowy	Spełnienie warunku podstawowego	Kryteria	Spełnienie kryteriów	Odniesienie do właściwych dokumentów	Uzasadnienie
Skuteczne mechanizmy monitorowania rynku zamówień publicznych	EFRR, EFS+	Warunek mający zastosowanie do wszystkich celów szczegółowych	TAK	Istnienie mechanizmów monitorowania obejmujących wszystkie umowy w sprawie zamówień publicznych oraz postępowania w sprawie tych zamówień w ramach Funduszy zgodnie z prawodawstwem Unii dotyczącym zamówień. Wymóg ten obejmuje:	TAK	Link do ustawy: http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20190002019/U/D20192019Lj.pdf	Zgodnie z obowiązkami wynikającymi z dyrektyw, UZP przygotowuje co 3 lata sprawozdania z monitorowania systemu zamówień publicznych oparte o dane otrzymywane od zamawiających w rocznych sprawozdaniach o udzielonych zamówieniach publicznych, dane pochodzące z TED oraz informacje o wynikach kontroli prowadzonych przez Prezesa UZP.
				2. rozwiązania mające zapewnić, by dane obejmowały co najmniej następujące elementy: a) jakość i natężenie konkurencji: nazwiska/nazwy zwycięskich oferentów, liczba oferentów na początku postępowania oraz wartość umowy; b) informacja o ostatecznej cenie po zakończeniu postępowania i o udziale MŚP jako bezpośrednich oferentów, w przypadku, gdy systemy krajowe podają takie informacje;	TAK	Link do ustawy: http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20190002019/U/D20192019Lj.pdf	UZP posiada dostęp do wszystkich danych wymaganych w ramach warunkowości podstawowej (dane pochodzą z bazy TED prowadzonej przez KE oraz ze sprawozdań rocznych przedkładanych Prezesowi UZP przez zamawiających) z wyjątkiem danych dotyczących finalnej ceny po wykonaniu zamówienia. Zgodnie jednak z aktualnym brzmieniem warunku, dane dotyczące finalnej ceny są wymagane tylko, jeśli krajowe systemy przewidują/gromadzą takie informacje.
				3. rozwiązania mające zapewnić monitorowanie i analizę danych przez właściwe organy krajowe zgodnie z art. 83 ust. 2 dyrektywy 2014/24/UE i art. 99 ust. 2 dyrektywy 2014/25/UE;	TAK	Link do ustawy: http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20190002019/U/D20192019Lj.pdf	Zgodnie z obowiązkami wynikającymi z dyrektyw, UZP przygotowuje co 3 lata sprawozdania z monitorowania systemu zamówień publicznych oparte o dane otrzymywane od zamawiających w rocznych sprawozdaniach o udzielonych zamówieniach publicznych, dane pochodzące z TED oraz informacje o wynikach kontroli prowadzonych przez Prezesa UZP. Ponadto UZP publikuje na swojej stronie roczne raporty z funkcjonowania systemu zamówień publicznych oraz okresowe Biuletyny Informacyjne. W przypadku powstania w toku kontroli prowadzonej przez UZP podejrzenia, że w postępowaniu mogło dojść do zmywu przetargowej UZP przekazuje stosowną informację w tym zakresie do UOKIK. Pomędzy UZP i UOKIK zostało także podpisane porozumienie zakładające współpracę

						obydwu instytucji, wymianę informacji i doświadczeń.	
				4. rozwiązania mające zapewnić, by wyniki analiz były udostępniane publicznie zgodnie z art. 83 ust. 3 dyrektywy 2014/24/UE oraz art. 99 ust. 3 dyrektywy 2014/25/UE;	TAK	Link do ustawy: http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20190002019/U/D20192019Lj.pdf	Zgodnie z obowiązkami wynikającymi z dyrektyw, UZP przygotowuje co 3 lata sprawozdania z monitorowania systemu zamówień publicznych oparte o dane otrzymywane od zamawiających w rocznych sprawozdaniach o udzielonych zamówieniach publicznych, dane pochodzące z TED oraz informacje o wynikach kontroli prowadzonych przez Prezesa UZP. Ponadto UZP publikuje na swojej stronie roczne raporty z funkcjonowania systemu zamówień publicznych oraz okresowe Biuletyny Informacyjne. W przypadku powstania w toku kontroli prowadzonej przez UZP podejrzenia, że w postępowaniu mogło dojść do zmywu przetargowej UZP przekazuje stosowną informację w tym zakresie do UOKiK. Pomiedzy UZP i UOKiK zostało także podpisane porozumienie zakładające współpracę obydwu instytucji, wymianę informacji i doświadczeń.
				5. rozwiązania mające zapewnić, by wszelkie informacje wskazujące na przypadki podejrzonej zmywu przetargowej były przekazywane właściwym organom krajowym zgodnie z art. 83 ust. 2 dyrektywy 2014/24/UE oraz art. 99 ust. 2 dyrektywy 2014/25/UE.	TAK	Link do ustawy: http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20190002019/U/D20192019Lj.pdf	Zgodnie z obowiązkami wynikającymi z dyrektyw, UZP przygotowuje co 3 lata sprawozdania z monitorowania systemu zamówień publicznych oparte o dane otrzymywane od zamawiających w rocznych sprawozdaniach o udzielonych zamówieniach publicznych, dane pochodzące z TED oraz informacje o wynikach kontroli prowadzonych przez Prezesa UZP. Ponadto UZP publikuje na swojej stronie roczne raporty z funkcjonowania systemu zamówień publicznych oraz okresowe Biuletyny Informacyjne. W przypadku powstania w toku kontroli prowadzonej przez UZP podejrzenia, że w postępowaniu mogło dojść do zmywu przetargowej UZP przekazuje stosowną informację w tym zakresie do UOKiK. Pomiedzy UZP i UOKiK zostało także podpisane porozumienie zakładające współpracę obydwu instytucji, wymianę informacji i doświadczeń.
Narzędzia i zdolności umożliwiające skuteczne stosowanie zasad pomocy państwa	EFRR, EFS+	Warunek mający zastosowanie do wszystkich celów szczegółowych	TAK	Instytucje zarządzające dysponują narzędziami i zdolnościami umożliwiającymi im weryfikację zgodności z zasadami pomocy państwa: 1. w odniesieniu do przedsiębiorstw znajdujących się w trudnej sytuacji oraz objętych wymogiem odzyskania pomocy;	TAK	Link do ustawy: http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20041231291/U/D20041291Lj.pdf	Zgodnie z art. 31b pkt 2) ustawy z dnia 30 kwietnia 2004 r. o postępowaniu w sprawach dotyczących pomocy publicznej (Dz. U. z 2018 r., poz. 362) Prezes UOKiK ma obowiązek ogłaszania w Biuletynie Informacji Publicznej na stronie internetowej informacji o decyzjach KE dotyczących zwrotu pomocy publicznej. Jednocześnie, zgodnie z art. 37 ust. 5

							ustawy, podmioty udzielające pomocy mają obowiązek uzyskać od przedsiębiorców ubiegających się o pomoc publiczną informacje umożliwiające stwierdzenie, czy dany przedsiębiorca znajduje się w trudnej sytuacji na dzień udzielenia pomocy.
				2. poprzez dostęp do specjalistycznych porad i wytycznych w kwestiach pomocy państwa udzielanych przez ekspertów ds. pomocy państwa z podmiotów lokalnych i krajowych.	TAK	Link do ustawy: http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20041231291/U/D20041291Lj.pdf	Funkcję krajowego organu ds. pomocy państwa, odpowiedzialnego za skuteczną wdrażanie i stosowanie unijnych przepisów w zakresie pomocy publicznej, pełni Prezes UOKiK (a w zakresie pomocy publicznej w sektorze rolnym i rybołówstwa - Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi). Zgodnie z ww. ustawą, Prezes UOKiK opiniuje projekty programów pomocowych i pomocy indywidualnej, w tym projekty finansowane w ramach środków strukturalnych, notyfikuje je KE, reprezentuje rząd polski w postępowaniu przez Komisją oraz monitoruje pomoc publiczną udzielaną przedsiębiorcom. Ustawa reguluje także obowiązki w zakresie monitorowania pomocy udzielanej polskim przedsiębiorcom, tj.: gromadzenia, przetwarzania oraz przekazywana informacji związanych z pomocą publiczną.
Skuteczne stosowanie i wdrażanie Karty praw podstawowych	EFRR, EFS+	Warunek mający zastosowanie do wszystkich celów szczegółowych	NIE	Istnienie skutecznych mechanizmów służących zapewnieniu zgodności z Kartą praw podstawowych Unii Europejskiej (zwaną dalej „Kartą”), które obejmują: 1. ustalenia mające zapewnić zgodność programów wspieranych z Funduszy z ich wdrażania z odpowiednimi postanowieniami Karty;	NIE		Jednolita procedura dotyczy weryfikacji zgodności z KPP zarówno na etapie złożenia wniosku o dofinansowanie jak i trakcie realizacji projektów. Podejrzenia o niezgodności projektów i/lub działań Beneficjenta lub IP/IW/IZ z KPP zgłaszane są odpowiednio do IP/IW/IZ/Rzecznika Funduszy UE (w przypadku programów finansowanych z EFMRA, FAM, IZGW i FBW istnieje właściwy odpowiednik). Właściwa instytucja dokonuje analizy, podejmuje czynności weryfikujące stan faktyczny i rozstrzyga o zasadności zgłoszenia. W przypadku potwierdzenia naruszenia artykułów KPP, w zależności od charakteru sprawy, właściwa instytucja przekazuje zgłoszenie naruszenia do odpowiednich służb, tj. RPO, PIP, Rzecznika Praw Pacjenta lub/i właściwych organów ścigania. IZ programu odpowiedzialna jest również za prowadzenie polityki informacyjnej w ww. obszarze.
				2. rozwiązania dotyczące zgłaszania komitetowi monitorującemu przypadków niezgodności operacji wspieranych z Funduszy z Kartą oraz skarg o	NIE		Procedura uwzględnia obowiązek IZ Programu w zakresie przygotowania rocznej zbiorczej informacji o wszystkich zgłoszeniach dotyczących niezgodności

				nieprzebranie Karty złożonych zgodnie z rozwiązaniami przyjętymi na mocy art. 69 ust. 7.			projektów z KPP oraz skarg, w celu rozpatrzenia przez KM Programu. KM podejmuje decyzję o podjęciu właściwych działań zaradczych w odniesieniu do zgłoszonych przypadków.
Wdrażanie i stosowanie Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych zgodnie z decyzją Rady 2010/48/WE	EFRR, EFS+	Warunek mający zastosowanie do wszystkich celów szczegółowych	NIE	Istnienie krajowych ram zapewniających realizację Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych, które obejmują: 1. cele ogólne obejmujące wymierne wartości docelowe, mechanizmy gromadzenia danych i monitorowania;	NIE	Link do dokumentu: https://dziennikustaw.gov.pl/MP/rok/2021/pozycja/218	Strategia na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami 2021-2030 przyjęta uchwałą nr 27 Rady Ministrów z dnia 16 lutego 2021 r. wypełnia wskazane kryteria poprzez ustanowienie ram całościowej polityki krajowej dla zapewnienia wdrażania Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych, obejmujących: - określenie konkretnych celów i działań do osiągnięcia w oznaczonym czasie - wyznaczenie wskaźników realizacji tych celów (mierników) i podmiotów odpowiedzialnych za ich realizację w określonym czasie, - zapewnienie gromadzenia danych w zakresie dotyczącym realizacji celów i działań - ustanowienie mechanizmów monitoringu realizacji celów i działań, - zapewnienie wdrażania na poziomie opracowywania i wdrażania planów działań i programów polityki dostępności oraz zgodnego z postanowieniami Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych ustawodawstwa i standardów, stosownie do uzgodnionych zapisów Strategii.
				2. rozwiązania mające zapewnić, by w ramach przygotowywania i wdrażania programów odpowiednio zostały odzwierciedlone polityka, prawodawstwo i normy w zakresie dostępności;	NIE	Link do dokumentu: https://dziennikustaw.gov.pl/MP/rok/2021/pozycja/218	Opracowano procedurę dla programów finansowanych z 8 funduszy nakładającą na IZ Programu obowiązek przygotowania rocznej informacji o zgłoszeniach dot. niezgodności projektów z KPON oraz skarg, w celu rozpatrzenia przez KM Programu. KM decyduje o podjęciu działań zaradczych w odniesieniu do zgłoszonych przypadków. Procedura obejmuje weryfikację zgodności z KPON zarówno na etapie złożenia wniosku o dofinansowanie, jak i w trakcie realizacji projektów. Podejrzenia o niezgodności projektów i/lub działań Beneficjenta lub IP/IW/IZ z KPON zgłaszane są odpowiednio do IP/IW/IZ/Rzecznika Funduszy UE (w przypadku programów finansowanych z EFMR, FAM, IZGW i FBW istnieje właściwy odpowiednik). Właściwa instytucja dokonuje analizy, podejmuje czynności weryfikujące stan faktyczny i rozstrzyga o zasadności zgłoszenia. W przypadku potwierdzenia naruszenia KPON, w zależności od charakteru

Załącznik do uchwały nr CCCXXVI/5861/2022 Zarządu Województwa Lubelskiego z dnia 8 lutego 2022 r.

							<p>sprawy, właściwa instytucja przekazuje zgłoszenie naruszenia do odpowiednich służb, tj. RPO, PIP, Rzecznika Praw Pacjenta lub/i właściwych organów ścigania. IZ programu odpowiedzialna jest również za prowadzenie polityki informacyjnej w ww. obszarze.</p>
				<p>3.rozwiązania dotyczące sprawozdawania komitetowi monitorującemu przypadków niezgodności operacji wspieranych z Funduszy z Konwencją oraz skarg o nieprzestrzeganie Konwencji złożonych zgodnie z rozwiązaniami przyjętymi na mocy art. 69 ust. 7.</p>	NIE	<p>Link do dokumentu: https://dziennikustaw.gov.pl/MP/rok/2021/pozycja/218</p>	<p>Opracowano procedurę dla programów finansowanych z 8 funduszy nakładającą na IZ Programu obowiązek przygotowania rocznej informacji o zgłoszeniach dot. niezgodności projektów z KPON oraz skarg, w celu rozpatrzenia przez KM Programu. KM decyduje o podjęciu działań zaradczych w odniesieniu do zgłoszonych przypadków. Procedura obejmuje weryfikację zgodności z KPON zarówno na etapie złożenia wniosku o dofinansowanie, jak i w trakcie realizacji projektów. Podejrzania o niezgodności projektów i/lub działań Beneficjenta lub IP/IW/IZ z KPON zgłaszane są odpowiednio do IP/IW/IZ/Rzecznika Funduszy UE (w przypadku programów finansowanych z EFMRA, FAM, IZGW i FBW istnieje właściwy odpowiednik). Właściwa instytucja dokonuje analizy, podejmuje czynności weryfikujące stan faktyczny i rozstrzyga o zasadności zgłoszenia. W przypadku potwierdzenia naruszenia KPON, w zależności od charakteru sprawy, właściwa instytucja przekazuje zgłoszenie naruszenia do odpowiednich służb, tj. RPO, PIP, Rzecznika Praw Pacjenta lub/i właściwych organów ścigania. IZ programu odpowiedzialna jest również za prowadzenie polityki informacyjnej w ww. obszarze.</p>
Tematyczne warunki podstawowe							
Warunki podstawowe	Fundus z	Cel szczegółowy	Spełnienie warunku podstawowego	Kryteria	Spełnienie kryteriów	Odniesienie do właściwych dokumentów	Uzasadnienie
1.Dobre zarządzanie krajową lub regionalną strategią inteligentnej specjalizacji	EFRR	1(i) 1(iv)	TAK	<p>Strategia (strategie) inteligentnej specjalizacji powinna (powinny) być wspierane przez:</p> <p>1. aktualną analizę wyzwań związanych z upowszechnianiem innowacji oraz cyfryzacją</p>	TAK	<p>Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju - Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej https://www.gov.pl/web/fundusze-regiony/informacje-o-strategii-na-rzecz-odpowiedzialnego-rozwoju</p> <p>Strategia Produktowności (projekt) - Ministerstwo Rozwoju, Pracy i Technologii https://www.gov.pl/web/rozwoj-praca-technologie/konsultacje-publiczne-projektu-strategii-produktywnosci-2031</p>	<ul style="list-style-type: none"> Wyzwania w zakresie rozwoju innowacyjności zidentyfikowano w Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju (w ramach opisu celu dotyczącego trwałego wzrostu gospodarczego opartego coraz silniej o wiedzę, dane i doskonałość organizacyjną), a także w projekcie Strategii Produktowności

					<p>Raport Organizacji Współpracy Gospodarczej i Rozwoju – OECD Economic Survey Poland z 2018 r., którego tematem przewodnim było wzmocnienie innowacyjności w Polsce - OECD https://www.oecd-ilibrary.org/economics/oecd-economic-surveys-poland-2018_eco_surveys-pol-2018-en</p> <p>Smart Industry Polska 2019 oraz Smart Industry Polska 2018- Ministerstwo Rozwoju, Pracy i Technologii https://publikacje.siemens-info.com/ebook/554/raport-smart-industry-polska-2019 https://publikacje.siemens-info.com/ebook/165/raport-smart-industry-polska-2018</p> <p>Analizy dot. digitalizacji i przemysłu 4.0 będące podstawą działań FPPP - Fundacja Platforma Przemysłu Przyszłości https://przemyslprzyszlosci.gov.pl/baza-wiedzy/biblioteka-4-0/</p> <p>Uchwała Zarządu Województwa Lubelskiego przyjmująca analizę wąskich gardeł dyfuzji innowacji - Aktualizacja analizy wyzwań i wąskich gardeł na poziomie regionalnym, uzupełniająca w niezbędnym zakresie elementy analizy wykonanej na poziomie krajowym.</p> <ol style="list-style-type: none"> Zasady, tryb i harmonogram aktualizacji Regionalnej Strategii Innowacji Województwa Lubelskiego do 2030 roku (uchwała ZWL Nr CLI/2924/2020 z dnia 2 czerwca 2020 r, uchwała Sejmiku Województwa Lubelskiego NR XVII/287/2020 z dnia 27 lipca 2020 r.) Raport monitoringowy Regionalnej Strategii Innowacji do 2020 roku (uchwała ZWL Nr LXXXVIII/1869/2019 z dnia 07.11.2019 r.) Raport pt. Przygotowanie danych wybranych wskaźników monitorowania Regionalnej Strategii Innowacji Województwa Lubelskiego 2020, dr Maciej Piotrowski, 	<ul style="list-style-type: none"> Bieżąca identyfikacja i analiza barier odbywają się w ramach posiedzeń Rady ds. Innowacyjności oraz Międzyresortowego Zespołu ds. Innowacyjności. Analizy specjalistyczne prowadzone są także w zakresie barier oraz potrzeb rozwojowych różnych podmiotów uczestniczących w procesie przedsiębiorczego odkrywania oraz w transferze i dyfuzji innowacji (np. Grup Roboczych ds. Krajowych Inteligentnych Specjalizacji) oraz analizy barier dotyczących poszczególnych zagadnień tematycznych jak np. cyfryzacji czy przemysłu 4.0. Analiza barier przeprowadzana jest także na poziomie regionalnym w celu uwzględnienia rozwiązań w działaniach podejmowanych na poziomie krajowym. <p>Działania:</p> <ol style="list-style-type: none"> Analiza wąskich gardeł dyfuzji innowacji w województwie lubelskim opracowana na podstawie analizy SWOT zawartej w RSI WL 2020 Opracowanie raportu monitoringowego RSI WL 2020 Bieżąca analiza barier - prace LCBI Wykorzystanie rezultatów projektu "HESS" realizowanego w województwie lubelskim przez JRC Platforma S3 Analiza wąskich gardeł dyfuzji innowacji w województwie lubelskim opracowana na podstawie analizy SWOT oraz analizy PEST zawartej w RSI WL 2030
--	--	--	--	--	---	---

					<p>Magdalena Marciniak-Piotrowska, dr Michał Thlon, Małgorzata Janiec, Łukasz Macioch, Katarzyna Dziedzic, Bartosz Nowicki, Dorota Thlon, InnoReg Sp. z o.o., kwiecień 2018,</p> <p>4. JRC Technical Report Higher Education for Smart Specialisation in Lubelskie, Poland; Marcin Kardas, Krzysztof Mieszkowski, John Edwards; March 2020,</p> <p>5. Analiza zagadnień szczegółowych przeprowadzona przez Lubelskie Centrum Badań nad Innowacyjnością w zakresie obszarów inteligentnej specjalizacji województwa lubelskiego (uchwała ZWL Nr CXCVII/3666/2020 z dnia 20.10.2020 r.),</p> <p>6. Synteza rekomendacji z projektów międzynarodowych dotyczących RIS3, realizowanych przez Instytucję Zarządzającą RSI Województwa Lubelskiego w latach 2016-2020 (uchwała ZWL Nr CCIII/3722/2020 z dnia 03.11.2020 r.),</p> <p>7. Raport pt. Analiza wyzwań, w tym wąskich gardeł w dyfuzji innowacji województwa lubelskiego, dr Marcin Kardas, Wydział Zarządzania, Uniwersytet Warszawski, grudzień 2020,</p> <p>8. Raport pt. Strategiczne kierunki rozwoju gospodarczego województwa lubelskiego w kontekście regionalnej strategii innowacji, prof. nadzw. dr hab. Joanna Holub-Iwan, dr inż. Jarosław Osiadacz, mgr Aldona Kucner, EU-CONSULT, styczeń 2021,</p> <p>9. Regionalna Strategia Innowacji Województwa Lubelskiego do 2030 roku (Uchwała Sejmiku Województwa Lubelskiego NR XXIV/407/2021 z dnia 29 marca 2021 r.)</p>	
			2. istnienie właściwej regionalnej lub krajowej instytucji lub podmiotu odpowiedzialnego za zarządzanie strategią inteligentnej specjalizacji	TAK	<p>Dokument Krajowa Inteligentna Specjalizacja - Ministerstwo Rozwoju, Pracy i Technologii https://smart.gov.pl</p> <p>1. Regionalna Strategia Innowacji Województwa Lubelskiego do 2020 roku (uchwała Sejmiku Województwa Lubelskiego nr XLIX/794/2021 z dnia 31 października 2014 r.)</p> <p>2. Zasady, tryb i harmonogram aktualizacji Regionalnej Strategii Innowacji Województwa Lubelskiego do 2030 roku (uchwała Sejmiku</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Minister wł. ds. gospodarki posiada doświadczenie i kompetencje w zakresie realizacji zadań związanych z inteligentną specjalizacją (tworzenie koncepcji, wdrażanie, proces przedsiębiorczego odkrywania, monitorowanie, ewaluacja) • Prowadzenie przez Ministra wł. ds. gospodarki działań dotyczących koordynacji i monitorowania krajowych i regionalnych inteligentnych specjalizacji

					<p>Województwa Lubelskiego nr XVII/287/2020 z dnia 27 lipca 2020 r.)</p> <p>3. Uchwała Nr XXIX/611/2019 Zarządu Województwa Lubelskiego z dnia 25 marca 2019 r. w sprawie uchwalenia Regulaminu Organizacyjnego Urzędu Marszałkowskiego Województwa Lubelskiego w Lublinie wraz z późniejszymi zmianami</p> <p>4. Uchwała nr XCVI/1987/2016 ZWL z dnia 26 kwietnia 2016 r. w sprawie powołania Rady ds. Innowacji</p> <p>5. Uchwała nr CLVIII/3025/2020 ZWL z dnia 23 czerwca 2020 r. o powołaniu Rady ds. Innowacji</p> <p>6. Regionalna Strategia Innowacji Województwa Lubelskiego do 2030 roku (uchwała Sejmiku Województwa Lubelskiego nr XXIV/407/2021 z dnia 29 marca 2021 r.)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Prowadzenie przez Ministra wł. ds. gospodarki prac w zakresie polityki innowacyjnej, technologicznej i przemysłowej, m.in. koordynacja prac Rady ds. Innowacyjności (efekty działania Rady: program Start In Poland, Sieć badawcza Łukasiewicz, ulga na B+R, ulga IP Box, Akademia Menadżera Innowacji, Program Dobry Pomysł, ustawa o Fundacji Platforma Przemysłu Przyszłości, Reforma nauki –Konstytucja dla nauki, doktoraty wdrożeniowe, projekt Szkoła dla Innowatora, Mapa GOZ) • Wskazanie Ministra właściwego ds. gospodarki do koordynowania KIS w dokumencie Krajowa Inteligentna Specjalizacja przez RM <p>Zachowanie ciągłości pracy i doświadczeń z wdrażania RSI WL 2020 oraz kontynuacja sprawdzonego modelu zarządzania IS w regionie.</p> <p>System wdrażania RSI WL tworzą:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Zarząd Województwa Lubelskiego - nadzór i koordynacja działania systemu innowacji w województwie; - Rada ds. Innowacji - animowanie procesu PPO, partycypacja w działaniach monitorujących wdrażanie RSI, utrwalanie partnerstwa na poziomie decyzyjnym; funkcjonowanie 4 grup roboczych przy RdI - Instytucja Zarządzająca RSI WL (Departament Gospodarki i Wspierania Przedsiębiorczości, wskazany przez ZWL) wraz z wyspecjalizowaną komórką organizacyjną dedykowaną IS (Lubelskie Centrum Badań nad Innowacyjnością – komórka organizacyjna w DGIWP) - wdrażanie, realizacja, monitoring i ewaluacja RSI oraz procesu PPO. Całość tworzy sprawdzony system instytucjonalny wraz z źródłami finansowania wdrażania strategii inteligentnych specjalizacji w regionie. Dodatkowo - stała współpraca z MR, MFiPR, NCBR, PARP oraz innymi regionalnymi instytucjami zarządzającymi w obszarze IS.
			3. narzędzia monitorowania i ewaluacji w celu pomiaru realizacji celów strategii;	TAK	<p>Dokument Krajowa Inteligentna Specjalizacja - Ministerstwo Rozwoju, Pracy i Technologii https://smart.gov.pl</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Stały monitoring inteligentnych specjalizacji w oparciu o dane z realizacji krajowych i regionalnych programów operacyjnych, Horyzont2020, w tym z uwzględnieniem listy wskaźników wspólnych i listy wskaźników

					<p>Strona internetowa dot. KIS - Ministerstwo Rozwoju, Pracy i Technologii https://smart.gov.pl</p> <p>Narzędzie informatyczne SmartRadar - Ministerstwo Rozwoju, Pracy i Technologii https://mpit-smartradar.avility.pl/</p> <p>Ewaluacja ex-ante i mid-term projektu pozakonkursowego - Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości (w publikacji) Ewaluacja wsparcia w ramach PO IR w zakresie krajowych inteligentnych specjalizacji - Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej https://www.ewaluacja.gov.pl/strony/badania-i-analazy/wyniki-badaw-ewaluacyjnych/badania-ewaluacyjne/ewaluacja-wsparcia-w-ramach-po-ir-w-zakresie-krajowych-inteligentnych-specjalizacji/</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. System monitoringu i ewaluacji Regionalnej Strategii Innowacji Województwa Lubelskiego 2020 (uchwała ZWL Nr CVII/2176/2016 z dnia 07.06.2016 r.) 2. Raport monitoringowy Regionalnej Strategii Innowacji do 2020 roku (uchwała ZWL Nr LXXXVIII/1869/2019 z dnia 07.11.2019 r.) 3. JRC Technical Report Higher Education for Smart Specialisation in Lubelskie, Poland; Marcin Kardas, Krzysztof Mieszkowski, John Edwards; March 2020, 4. Analiza zagadnień szczegółowych przeprowadzona przez Lubelskie Centrum Badań nad Innowacyjnością w zakresie obszarów inteligentnej specjalizacji województwa lubelskiego (uchwała ZWL Nr CXCVII/3666/2020 z dnia 20.10.2020 r.), 5. Synteza rekomendacji z projektów międzynarodowych dotyczących RIS3, realizowanych przez Instytucję Zarządzającą RSI Województwa Lubelskiego w latach 2016-2020 (uchwała ZWL Nr CCIII/3722/2020 z dnia 03.11.2020 r.), 	<p>kluczowych, którego efektem jest informacja zarządcza m.in. o zgłaszanych i pozytywnie ocenionych projektach z poszczególnych KIS, o wskaźniku sukcesu oraz o zainteresowaniu poszczególnymi specjalizacjami</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wykorzystanie narzędzia informatycznego Smart Radar agregującego dane dot. Inteligentnych specjalizacji oraz współpraca z KE w zakresie narzędzia Innovation Radar • Prowadzenie monitoringu realizacji Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju (wskazujący na stopień osiągnięcia celów S3 jakim jest wzrost innowacyjności). Działalność Grup Roboczych ds. KIS, wywiady z przedsiębiorcami, spotkania grup focusowych tzw. Smart Panel i Smart Labs, ewaluacja projektu Monitoring KIS, ewaluacje i analizy tematyczne wykonywane przez PARP oraz Ministra w. ds. gospodarki w ramach projektu Monitoring KIS <p>Zaprojektowanie działań w RSI WL 2030 dot. poprawy regionalnego systemu innowacji w zakresie:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. funkcjonowania Rady ds. Innowacji 2. wzmocnienia polityki klastrowej 3. wzmocnienia instytucji otoczenia biznesu 4. rozwoju procesu komunikacji i współpracy <p>Aktualizacja systemu monitoringu i ewaluacji RSI woj. lubelskiego poprzez:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. implementację rekomendacji z ewaluacji dotychczasowego systemu monitorowania i ewaluacji RSI WL zawartych w Raporcie Monitoringowym RSI WL 2020 (XI.2019) oraz ocena ww. systemu w ramach projektu EMPINO. Istotną rolę odgrywać będą doświadczenia z realizacji projektu SMARTWATCH (INTERREG). 2. zwiększenie poziomu integracji z systemem monitorowania SRWL2030 i Programu dzięki udziałowi w badaniach realizowanych przez PARP w ramach projektu Monitoring Krajowej Inteligentnej Specjalizacji oraz badaniach przeprowadzonych w ramach projektu HESS i Reg_Lab. Istotną rolę w tym procesie odegra również przewidywana możliwość integracji danych
--	--	--	--	--	---	---

					<p>6. Regionalna Strategia Innowacji Województwa Lubelskiego do 2030 roku (Uchwała Sejmiku Województwa Lubelskiego Nr XXIV/407/2021 z dnia 29 marca 2021 r.),</p> <p>7. Raport pt. Strategiczne kierunki rozwoju gospodarczego województwa lubelskiego w kontekście regionalnej strategii innowacji, prof. nadzw. dr hab. Joanna Hołub-Iwan, dr inż. Jarosław Osiadacz, mgr Aldona Kucner, EU-CONSULT, styczeń 2021,</p> <p>8. Raport pt. Przygotowanie danych wybranych wskaźników monitorowania Regionalnej Strategii Innowacji Województwa Lubelskiego 2020, dr Maciej Piotrowski, Magdalena Marciniak-Piotrowska, dr Michał Thlon, Małgorzata Janiec, Łukasz Macioch, Katarzyna Dziedzic, Bartosz Nowicki, Dorota Thlon, InnoReg Sp. z o.o., kwiecień 2018</p> <p>9. Raport Feedback Paper - Specific Part Województwo Lubelskie opracowany w ramach projektu Emplnno S3 (Interreg),</p> <p>10. Raport EMPINNO RIS3 Monitoring Testing Plan Lubelskie opracowany w ramach projektu Emplnno S3 Monitoring (Interreg),</p> <p>11. Raport BOOSTING SMART_WATCH – policy recommendation opracowany w ramach projektu SMART_watch (Interreg),</p> <p>12. Raport Regionalne Obserwatoria wspierające proces rozwoju inteligentnych specjalizacji. Projekt SMART_watch Interreg Europa Środkowa,</p> <p>13. Raport Mapping and understanding the innovation potential of bioeconomy businesses in the Partner Regions. The case of the Lubelskie Region, Poland opracowany w ramach projektu BRIDGES (Interreg),</p> <p>14. Raport Analiza potencjału i możliwości rozwoju inwestycji i komercjalizacji w obszarze fotoniki w województwie lubelskim dr Maciej Piotrowski, Magdalena Marciniak-Piotrowska, dr Michał Thlon, Katarzyna Grudzień, Artur Kowalczyk, Bluehill sp. z o.o., marzec 2019.</p>	<p>monitoringowych z poziomu regionalnego z danymi z poziomu krajowego dzięki wykorzystaniu narzędzia SmartRadar</p>
--	--	--	--	--	---	--

				4. funkcjonowanie współpracy z zainteresowanymi stronami („proces przedsiębiorczego odkrywania”);	TAK	<p>Dokument Krajowa Inteligentna Specjalizacja- Ministerstwo Rozwoju, Pracy i Technologii https://smart.gov.pl</p> <p>Regulamin naboru i prac Grup Roboczych ds. krajowej inteligentnej specjalizacji z dnia 14 lutego 2020 r. - Ministerstwo Rozwoju, Pracy i Technologii https://smart.gov.pl</p> <p>Business Technology Roadmaps - Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości https://smart.gov.pl</p> <p>Konkursy w ramach poddziałania 1.1.1. Szybka Ścieżka dla BTR - Narodowe Centrum Badań i Rozwoju https://archiwum.ncbr.gov.pl/programy/fundusze-europejskie/poir/nabory-zakonczone/</p> <p>1. Agendę badawczą wspólnego przedsięwzięcia z NCBiR Lubelska wyżyna technologii fotonicznych opracowaną w 2017 r; 2. 29 projektów (15 poziom regionalny, 14 poziom krajowy) złożonych w ramach wspólnego przedsięwzięcia z NCBiR Lubelska wyżyna technologii fotonicznych. Na poziomie regionalnym zostało podpisanych 7 umów, które są realizowane; 3. Autorski program akceleracyjny NLab: Lubelskie-Nevada Acceleration Bridge opracowany w 2018 r; 4. Projekt Innovation in CANcer PREVENTion with Med&Food tech (INTERREG CENTRAL EUROPE) opracowany w 2018 r. 5. Projekt BIOAKCELERATOR PLUS – Regionalny Program Współpracy Nauka - Biznes wspierający rozwój biogospodarki jako kluczowej inteligentnej specjalizacji Lubelszczyzny (DIALOG) opracowany w 2018 r; 6. Projekt NLPQT- Narodowe Laboratorium Fotoniki i Technologii Kwantowych (UMCS - udział w konsorcjum projektowym, POIR) opracowany w 2018 r; 7. Projekt REINITIALISE – preserving fundamental rights in the use of digital technologies for e-health</p>	<ul style="list-style-type: none"> Zapewnienie ciągłości prac Grup Roboczych ds. KIS z udziałem przedstawicieli przedsiębiorstw, jednostek naukowych, instytucji otoczenia biznesu, organizacji biznesu oraz organizacji pozarządowych, skutkująca zmianami na liście KIS będącymi efektem monitorowania np. łączeniem specjalizacji, zmianami ich opisu, analizą trendów, identyfikacją barier w realizacji inwestycji w określonych obszarach B+R, interpretowaniem wyników monitorowania Funkcjonowanie Grupy Konsultacyjnej ds. KIS składającej się z przedstawicieli administracji centralnej i samorządowej, zajmujących się inteligentnymi specjalizacjami na poziomie krajowym i regionalnym Ciągła organizacja wywiadów z przedsiębiorcami i spotkań fokusowych (tzw. Smart Labs) z udziałem przedstawicieli przedsiębiorstw i jednostek naukowych, stanowiących element procesu przedsiębiorczego odkrywania (jak do tej pory 260 wywiadów w 21 obszarach tematycznych, 43 Smart Laby oraz 11 Business Technology Roadmaps) Uruchomienie tematycznych konkursów w ramach działania 1.1.1 „Szybka Ścieżka” w PO IR dla wybranych Business Technology Roadmaps <p>Kontynuacja działań procesu PPO realizowanego w oparciu o quadruple helix w trybie ciągłym: 1. Rada ds. Innowacji – reprezentacja środowisk regionalnego systemu innowacji 2. funkcjonowanie grup tematycznych w ramach regionalnych inteligentnych specjalizacji</p>
--	--	--	--	---	-----	--	---

					<p>services (UMCS – koordynator projektu, Twinning H2020) opracowany w 2019 r.</p> <p>8. Projekt Building Regional Interconnections for the Development of a Greater Europe (UMCS - udział w konsorcjum projektowym, Erasmus+, Key Action 2, European Universities) opracowany w 2019/2020 r.</p> <p>9. Projekt NEFERTITI – Networking European Farms to Enhance Cross Fertilisation and Innovation Uptake through Demonstration (Województwo Lubelskie przystąpiło do projektu w charakterze regionu obserwującego, Horyzont 2020) – przystąpienie do projektu w 2018 r;</p> <p>10. Program współpracy z Regionem Centralnym Dolnej Loary (Francja) z zakresu cosmetoscience, ukierunkowanego na międzynarodową współpracę nauki regionalnej i przedsiębiorstw (ELISE) (w trakcie opracowywania);</p> <p>11. Mapę rozwoju biogospodarki Mapping and understanding the innovation potential of bioeconomy businesses in the Partner Regions The case of the Lubelskie Region, Poland opracowaną w ramach projektu BRIDGES w latach 2017/2018.</p> <p>12. Przystąpienie Województwa Lubelskiego do European Photonic Alliance w ramach platformy S3 oraz nawiązanie współpracy z platformą technologiczną Photonics21 (2017 r.);</p> <p>13. Nawiązanie współpracy pomiędzy Instytutem Uprawy i Nawożenia Gleb w Puławach z Desert Research Institute Nevada w zakresie water management (2018/2019 r);</p> <p>14. Cykl tematycznych Forów Innowacji dedykowanych owocom miękkim oraz energii odnawialnej (EMPINNO S3 2018-2020).</p> <p>15. W ramach Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2014-2020 przy realizacji Działania 1.2 i 1.3 dopuszczona była realizacja projektów przez przedsiębiorstwa w partnerstwie z innymi przedsiębiorstwami, organizacjami pozarządowymi, jednostkami naukowymi, szkołami wyższymi. Ponadto w ramach Działania 1.2</p>	<p>3. funkcjonowanie regionalnego laboratorium innowacji w oparciu o efekty przedsięwzięć/projektów:</p> <ul style="list-style-type: none"> - HESS (zwiększenie udziału jednostek szkolnictwa wyższego w procesie PPO) - Reg_Lab (pilot technologiczny – narzędzie ułatwiające przedsiębiorcom korzystanie z regionalnego potencjału naukowo-technologicznego, zwiększające ich zaangażowanie w proces PPO) - Wspólne Przedsięwzięcie dot. fotoniki realizowane z Narodowym Centrum Badań i Rozwoju - ELISE Interreg (ekosystem innowacji w obszarze life science) - BRIDES Interreg Europe (transfer wiedzy i technologii)
--	--	--	--	--	---	--

						<p>dodatkowo promowane były projekty, które zakładały nawiązanie współpracy z jednostkami naukowymi lub instytutami badawczymi.</p>	
				5. działania mające na celu poprawę krajowych lub regionalnych systemów badań i innowacji, w stosownych przypadkach	TAK	<p>Zarządzenie Prezesa Rady Ministrów w sprawie utworzenia Rady ds. Innowacyjności, Zarządzenie Prezesa Rady Ministrów w sprawie utworzenia Międzyresortowego Zespołu do spraw Innowacyjności i zarządzania zmieniające - Ministerstwo Rozwoju, Pracy i Technologii http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WMP20190000131</p> <p>Ustawa z dnia 4 listopada 2016 r. o zmianie niektórych ustaw określających warunki prowadzenia działalności innowacyjnej - Ministerstwo Rozwoju, Pracy i Technologii https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20160001933</p> <p>Ustawa z dnia 9 listopada 2017 r. o zmianie niektórych ustaw w celu poprawy otoczenia prawnego działalności innowacyjnej - Ministerstwo Rozwoju, Pracy i Technologii https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20170002201</p> <p>Program Ministra na lata 2019 – 2021 Przemysł 4.0 - ustanowiony na podstawie art. 21a ustawy z dnia 30 maja 2008 r. o niektórych formach wspierania działalności innowacyjnej (Dz. U. z 2018 r. poz. 141, z późn. zm.) - Ministerstwo Rozwoju, Pracy i Technologii https://www.gov.pl/web/rozwoj-praca-technologie/przemysl-4-0</p> <p>Ustawa z dnia 18 marca 2018 r. Prawo o Szkolnictwie Wyższym i Nauce - Ministerstwo Edukacji i Nauki http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20180001668</p> <p>Ustawa z dnia 21 lutego 2019 r. o Sieci Badawczej Łukasiewicz - Ministerstwo Rozwoju, Pracy i Technologii</p>	<ul style="list-style-type: none"> Funkcjonowanie Rady Innowacyjności oraz Międzyresortowego Zespołu ds. Innowacyjności Przyjęcie rozwiązań legislacyjnych sprzyjających podejmowaniu i prowadzeniu działalności innowacyjnej, m.in. ustawy o innowacyjności, Konstytucja dla Biznesu, Ulga podatkowa na prace B+R, Prosta spółka, Mały ZUS, Ulga podatkowa IP Box, ustawa o Fundacji Platformy Przemysłu Przyszłości, zniesienie podwójnego opodatkowania funduszy VC Przyjęcie rozwiązań legislacyjnych umożliwiających reformę nauki - m.in. ustawa Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, utworzenie Sieci badawczej Łukasiewicz (reforma instytutów badawczych) Działania koordynacyjne, zmierzające do zapewnienia synergii polityk na poziomie krajowym i regionalnym w ramach Rady ds. Innowacyjności Funkcjonowanie kompleksowych instrumentów wspierania działalności B+R+I <p>Zaprojektowanie działań w RSI WL 2030 dotyczących poprawy regionalnego systemu innowacji w następującym zakresie:</p> <ol style="list-style-type: none"> funkcjonowania Rady ds. Innowacji w aspekcie wzmocnienia i utrwalaenia partnerstwa, dostrzeganie wspólnych celów, budowy zaufania wzmocnienia polityki klastrowej poprzez komplementarne działania z poziomem krajowym i europejskim wzmocnienia instytucji otoczenia biznesu w zakresie pobudzenia popytu na innowacje poprzez podniesienie jakości i efektywności na rzecz innowacyjności i

					<p>http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/VDU20190000534/T/D20190534L.pdf</p> <p>Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju - Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej https://www.gov.pl/web/fundusze-regiony/informacje-o-strategii-na-rzecz-odpowiedzialnego-rozwoju</p> <p>Strategia Produktyności (projekt) - Ministerstwo Rozwoju, Pracy i Technologii https://www.gov.pl/web/rozwoj-praca-technologie/konsultacje-publiczne-projektu-strategii-produktywnosci-2031</p> <p>Krajowe Klasy Kluczowe – lista, konkurs na KKK - Ministerstwo Rozwoju, Pracy i Technologii https://www.gov.pl/web/rozwoj/lista-kkk</p> <p>Kierunki rozwoju polityki klastrowej po 2020 r.- Ministerstwo Rozwoju, Pracy i Technologii https://www.gov.pl/web/rozwoj-praca-technologie/krajowe-klasy-kluczowe</p> <p>Konkurs dot. rozwoju potencjału koordynatorów KKK - Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości https://www.parp.gov.pl/component/grants/grants/rozwoj-potencjalu-koordynatorow-krajowych-klastrow-kluczowych#terminy</p> <p>Raport z badania akredytowanych ośrodków innowacji - Ministerstwo Rozwoju, Pracy i Technologii https://www.smart.gov.pl/images/Raport-z-badania-akredytowanych-osrodkow-innowacji-na-zlecenie-MPIT.pdf</p> <p>Lista akredytowanych ośrodków innowacji - Ministerstwo Rozwoju, Pracy i Technologii https://www.gov.pl/web/rozwoj/lista-osrodkow-innowacji</p> <p>Gotowość Ośrodków Innowacji do wspierania inteligentnej specjalizacji - Ministerstwo Rozwoju, Pracy i Technologii/Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości</p>	<p>konkurencyjności firm działających w ramach inteligentnych specjalizacji</p> <p>4. rozwoju procesu komunikacji i współpracy w kierunku inkubowania innowacyjnych firm w oparciu o potencjał akademicki</p>
--	--	--	--	--	---	---

					<p>https://smart.gov.pl Dokument Krajowa Inteligentna Specjalizacja - Ministerstwo Rozwoju, Pracy i Technologii https://smart.gov.pl</p> <p>1. Zasady, tryb i harmonogram aktualizacji Regionalnej Strategii Innowacji Województwa Lubelskiego do 2030 roku (uchwała ZWL Nr CLI/2924/2020 z dnia 2 czerwca 2020 r., uchwała Sejmiku Województwa Lubelskiego NR XVII/287/2020 z dnia 27 lipca 2020 r.)</p> <p>2. Raport pt. Analiza wyzwań, w tym wąskich gardeł w dyfuzji innowacji województwa lubelskiego, dr Marcin Kardas, Wydział Zarządzania, Uniwersytet Warszawski, grudzień 2020</p> <p>3. Synteza rekomendacji z projektów międzynarodowych dotyczących RIS3, realizowanych przez Instytucję Zarządzającą RSI Województwa Lubelskiego w latach 2016-2020 (uchwała ZWL Nr CCIII/3722/2020 z dnia 03.11.2020 r.),</p> <p>4. Raport pt. Strategiczne kierunki rozwoju gospodarczego województwa lubelskiego w kontekście regionalnej strategii innowacji, prof. nadzw. dr hab. Joanna Hołub-Iwan, dr inż. Jarosław Osiadacz mgr Aldona Kucner, EU-CONSULT, styczeń 2021,</p> <p>5. Regionalna Strategia Innowacji Województwa Lubelskiego do 2030 roku (uchwała ZWL Nr CCXVIII/4003/2020 z dnia 22 grudnia 2020 r., Uchwała ZWL Nr CCXLI/4388/2021 z dnia 16 marca 2021 r., Uchwała Sejmiku Województwa Lubelskiego NR XXIV/407/2021 z dnia 29 marca 2021).</p> <p>6. Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020</p> <p>7. Szczegółowy Opis Osi Priorytetowych Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 (SZOOP RPO WL 2014-2020).</p>	
			6.W stosownych przypadkach działania wspierające transformację przemysłową	TAK	Fundacja Platforma Przemysłu Przyszłości	<ul style="list-style-type: none"> Transformację w kierunku gospodarki o obiegu zamkniętym (wdrożenie Mapy

Załącznik do uchwały nr CCCXXVI/5861/2022 Zarządu Województwa Lubelskiego z dnia 8 lutego 2022 r.

					<p>www.fppp.gov.pl, http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU2019000229</p> <p>Mapa drogowa transformacji w kierunku gospodarki o obiegu zamkniętym - Ministerstwo Rozwoju, Pracy i Technologii https://www.gov.pl/web/rozwoj/gospodarka-o-obiegu-zamknietym</p> <p>Standaryzacja Hubów Innowacji Cyfrowych - Ministerstwo Rozwoju, Pracy i Technologii https://www.gov.pl/web/rozwoj/mpit-oglasza-konkurs-dla-hubow-innowacji-cyfrowych</p> <p>Narodowy Plan Szerokopasmowy - Kancelaria Premiera Rady Ministrów https://www.gov.pl/web/cyfryzacja/narodowy-plan-szerokopasmowy---zaktualizowany</p> <p>Polityka SI - Kancelaria Prezesa Rady Ministrów https://www.gov.pl/web/cyfryzacja/konsultacje-spoleczne-projektu-polityki-rozwoju-sztucznej-inteligencji-w-polsce-na-lata-2019-2027</p> <p>Polityka danych - Kancelaria Premiera Rady Ministrów https://dane.gov.pl/</p> <p>Program Otwierania Danych Publicznych - Kancelaria Premiera Rady Ministrów https://www.gov.pl/web/cyfryzacja/otwarte-dane-publiczne https://www.gov.pl/web/cyfryzacja/program-otwierania-danych-na-lata-2021-2027--ruszaja-prekonsultacje-spoleczne</p> <p>Strategia Transformacji do Gospodarki Neutralnej Klimatycznie - Ministerstwo Rozwoju, Pracy i Technologii (w opracowaniu)</p> <p>Krajowy plan na rzecz energii i klimatu na lata 2021-2030 - Ministerstwo Klimatu i Środowiska https://www.gov.pl/web/aktywanpanstwowe/krajowy-plan-na-rzecz-energii-i-klimatu-na-lata-2021-2030-przekazany-do-ke</p>	<p>drogowej GOZ), prace KIS ds. GOZ, działania w zakresie rozszerzonej odpowiedzialności producenta, działania dot. śladu środowiskowego i ekoprojektowania, gospodarowanie surowcami</p> <ul style="list-style-type: none"> Transformację cyfrową i w kierunku przemysłu 4.0 (Fundacja Platforma Przemysłu Przyszłości - standaryzacja i integracja działań szkoleniowo-doradczych, Ulga podatkowa na robotyzację, Tworzenie Digital Innovation Hubs i proces standaryzacji usług, European Digital Innovation Hubs, Nowoczesne kadry dla przemysłu przyszłości – upskilling i re-skilling), Fabryki uczące, Polityka Sztucznej Inteligencji (SI), Doktorat wdrożeniowy i Szkoła AI, Akademia Innowacyjnych Zastosowań Technologii Cyfrowych, Polityka danych, Program Otwierania Danych Publicznych, Narodowy Plan Szerokopasmowy) Transformację w kierunku gospodarki neutralnej klimatycznie (Strategia Transformacji do Gospodarki Neutralnej Klimatycznie, Krajowy plan na rzecz energii i klimatu na lata 2021-2030, Program Czyste Powietrze, Program Mój Prąd, Plan Rozwoju Elektromobilności) <p>Do głównych działań podjętych dotychczas przez Województwo Lubelskie w zakresie transformacji przemysłowej i cyfrowej należy zaliczyć przyjęte założenia strategiczne w postaci strategii, programów, planów i następujących aktywności projektowych:</p> <ol style="list-style-type: none"> Projekt System gospodarowania odpadami azbestowymi na terenie województwa lubelskiego, którego celem jest poprawa życia i zdrowia mieszkańców oraz stanu środowiska naturalnego województwa lubelskiego poprzez kontynuację wykorzystania systemu gospodarowania odpadami azbestowymi. Realizacja projektu
--	--	--	--	--	---	---

					<p>Moj prąd, Czyste powietrze - Ministerstwo Klimatu i Środowiska/Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej https://mojprad.gov.pl/, http://www.czystepowietrze.gov.pl/</p> <p>Plan Rozwoju Elektromobilności - Ministerstwo Aktywów Państwowych https://www.gov.pl/web/aktywa-panstwowe/elektromobilnosc-w-polsce</p> <p>Mapa drogowa GOZ - Ministerstwo Rozwoju, Pracy i Technologii https://www.gov.pl/web/rozwoj-praca-technologie/rada-ministrow-przyjela-projekt-mapy-drogowej-goz</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Program Rozwoju Energetyki dla Województwa Lubelskiego (uchwała ZWL Nr CCXLVI/3054/09 z dnia 14 lipca 2009 r.). 2. Program Rozwoju Alternatywnych Źródeł Energii dla Województwa Lubelskiego (uchwała nr XLIB/676/06 Sejmiku Województwa Lubelskiego z dnia 27 lutego 2006 r.). 3. Program Rozwoju Odnawialnych Źródeł Energii dla Województwa Lubelskiego (uchwała nr XLI/623/2014 Sejmiku Województwa Lubelskiego z dnia 3 lutego 2014). 4. Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 (z perspektywą do 2030 r.) (uchwała nr XXXIV/559/2013 Sejmiku Województwa Lubelskiego z dnia 24.06.2013 r.). 5. Regionalna Strategia Innowacji Województwa Lubelskiego do 2020 roku (uchwała nr XLIX/794/2014 Sejmiku Województwa Lubelskiego z dnia 31.10.2014 r.). 6. Plan gospodarki odpadami dla województwa lubelskiego 2022 (uchwała nr XXIV/349/2016 Sejmiku Województwa Lubelskiego z dnia 02.12.2016 r.). 7. Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego do 2030 r. (uchwała Sejmiku Województwa Lubelskiego nr XXIV/406/2021 z dnia 29 marca 2021). 8. Regionalna Strategia Innowacji Województwa Lubelskiego do 2030 	<p>obejmuje działania związane z demontażem, odbiorem, transportem oraz unieszkodliwieniem odpadów azbestowych.</p> <ol style="list-style-type: none"> 2. Projekt FIRECE – Innovative Financial Instruments for Industry Low carbon energy transition in Central Europe - realizowany na rzecz współpracy w zakresie strategii niskoemisyjnych w Europie Środkowej. 3. Projekt ENES-CE „Współpraca między organami publicznymi i obywatelskimi grupami energetycznymi we wdrażaniu lokalnych strategii energetycznych w Europie Środkowej”, którego celem jest rozwój spółdzielni energetycznych i innych form grup w celu wsparcia organów publicznych w realizacji strategii energetycznych w sposób bardziej efektywny, oparty na tzw. podejściu oddolnym a także włączenie społeczności lokalnych w proces planowania i wdrażania lokalnych strategii energetycznych związanych z niskoemisyjnością. 4. Projekt pn. „Ogólnopolski system wsparcia doradczego dla sektora publicznego, mieszkaniowego oraz przedsiębiorstw w zakresie efektywności energetycznej oraz OZE”, który oferuje bezpłatne wsparcie dla samorządów, wspólnot mieszkaniowych, przedsiębiorców i osób fizycznych w planowaniu i wdrażaniu inwestycji w zakresie wykorzystania energii ze źródeł odnawialnych i zwiększenia efektywności energetycznej. 5. Projekt Sieć Szerokopasmowa Polski Wschodniej - województwo lubelskie - dzięki, któremu zostały stworzone warunki do rozwoju sieci dostępowych przez operatorów telekomunikacyjnych, którzy zapewniają mieszkańcom województwa coraz lepszy dostęp do szerokopasmowego Internetu. 6. Projekt Cyfrowe Lubelskie, którego podstawowym celem jest rozszerzenie oferty elektronicznych usług administracji publicznej dla mieszkańców województwa lubelskiego oraz zinfomatyzowanie procedur wewnętrznych i komunikacji pomiędzy jednostkami samorządu terytorialnego. 7. W zakresie związanym z zapotrzebowaniem na zawody i kompetencje przyszłości zrealizowane przedsięwzięcia w ramach projektów: „Lubelskie Obserwatorium Rynku Pracy”
--	--	--	--	--	---	--

Załącznik do uchwały nr CCCXXXVI/5861/2022 Zarządu Województwa Lubelskiego z dnia 8 lutego 2022 r.

					<p>roku (uchwała ZWL nr CCXVIII/4003/2020 z dnia 22 grudnia 2020 r, uchwała ZWL nr CCXLI/4388/2021 z dnia 16 marca 2021 r, uchwała Sejmiku Województwa Lubelskiego nr XXIV/407/2021 z dnia 29 marca 2021).</p> <p>9. Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020</p> <p>10. Szczegółowy Opis Osi Priorytetowych Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020.</p> <p>11. Projekt Terytorialnego Planu Sprawiedliwej Transformacji dla Województwa Lubelskiego (zaakceptowany przez Zarząd Województwa Lubelskiego dn. 12.05.2021 r.).</p> <p>12. „Program ochrony powietrza dla aglomeracji lubelskiej ze względu na przekroczenia poziomu dopuszczalnego pyłu zawieszzonego PM10 i PM2,5 oraz docelowego benzo(a)pirenu” (Uchwała Sejmiku Województwa Lubelskiego Nr XVII/292/2020 z dnia 27 lipca 2020 r.).</p> <p>13. „Programu ochrony powietrza dla strefy lubelskiej ze względu na przekroczenia poziomu dopuszczalnego pyłu zawieszzonego PM10 i PM2,5 oraz docelowego benzo(a)pirenu” (Uchwała Sejmiku Województwa Lubelskiego Nr XVIII/291/20 z dnia 27 lipca 2020 r.).</p> <p>14. Plan gospodarki odpadami dla województwa lubelskiego 2022 (Uchwała Sejmiku Województwa Lubelskiego XXIV/349/2016 z dnia 2 grudnia 2016 r. i jego późniejsze aktualizacje).</p>	<p>(2011-2013) oraz „Lubelskie Obserwatorium Rynku Pracy” (2013-2015). Ponadto od roku 2015 rocznie realizowany był projekt badawczy „Barometr zawodów”.</p>
			7. środki służące zacieśnieniu współpracy z partnerami spoza danego państwa członkowskiego w obszarach priorytetowych wspieranych w ramach strategii inteligentnej specjalizacji	TAK	<p>Informacja o udziale polskich podmiotów m.in. w partnerstwach ponadnarodowych S3 oraz projektach międzynarodowych w ramach programu Horyzont 2020 - Komisja Europejska/Ministerstwo Rozwoju, Pracy i Technologii/Krajowy Punkt Kontaktowy PR Horyzont 2020 https://s3platform.jrc.ec.europa.eu/thematic-platforms, https://smart.gov.pl, https://www.kpk.gov.pl/analizy-i-statystyki</p>	<ul style="list-style-type: none"> Promowanie współpracy międzyregionalnej i ponadnarodowej w obszarach inteligentnych specjalizacji - m.in. Partnerstwa S3 przy KE, Interreg, EIT, Horyzont 2020, Innovoucher, TravelGrants, projekty Grupy Wyszechradzkiej, TeamNet, bilateralne projekty akcelerycyjne

					<p>Konkursy dla przedsiębiorstw uruchamiane w ramach poszczególnych programów w zakresie internacjonalizacji i współpracy międzynarodowej Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej https://www.interregeurope.eu/in-my-country/poland/ Krajowy Punkt Kontaktowy PR Horyzont 2020 https://www.kpk.gov.pl/h2020-i-inne-programy/horyzont-2020 Ministerstwo Spraw Zagranicznych https://www.visegradfund.org/ http://map.visegradfund.org/ Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości https://www.parp.gov.pl/component/g-rants/grants/innovoucher https://www.parp.gov.pl/component/g-rants/grants/wsparcie-na-utworzenie-partnerstwa https://www.parp.gov.pl/component/g-rants/grants/Umi%C4%99dzynarodowienie%20Krajowych%20Klastr%C3%B3w%20Kluczowych https://www.parp.gov.pl/component/g-rants/grantss?category=5 Polska Agencja Inwestycji i Handlu https://www.paih.gov.pl/pmt Ministerstwo Edukacji i Nauki https://www.gov.pl/web/nauka/granty-na-granty-promocja-jakosci-iii Fundacja na rzecz Nauki Polskiej https://www.fnp.org.pl/oferta/team-net/</p> <p>1. Synteza rekomendacji z projektów międzynarodowych dotyczących RIS3, realizowanych przez Instytucję Zarządzającą RSI Województwa Lubelskiego w latach 2016-2020 (uchwała ZWL Nr CCIII/3722/2020 z dnia 03.11.2020 r.) 2. Regionalna Strategia Innowacji Województwa Lubelskiego do 2030 roku (Uchwała Sejmiku Województwa Lubelskiego nr XXIV/407/2021 z dnia 29 marca 2021 r.) 3. JRC Technical Report Higher Education for Smart Specialisation in Lubelskie, Poland; Marcin Kardas, Krzysztof Mieszkowski, John Edwards; March 2020 4. Raport Feedback Paper - Specific Part Województwo Lubelskie</p>	<ul style="list-style-type: none"> Instrumenty wsparcia ukierunkowane na internacjonalizację polskich firm wspierające współpracę z partnerami zagranicznymi – m.in.: umiędzynarodowienie Krajowych Klastrow Kluczowych, Brand, Go to Brand, Poland Prize, Polskie Mosty Technologiczne, Granty na Eurogranty Planowane instrumenty wsparcia współpracy międzynarodowej w ramach nowej perspektywy finansowej na lata 2021-2027 - m.in. współpraca instytucjonalna w zakresie partnerstw międzynarodowych - wymiana wiedzy i dobrych praktyk, wsparcie tworzenia partnerstw międzynarodowych, wsparcie umiędzynarodowienia przedsiębiorstw <p>1. Współpraca międzyregionalna i ponadregionalna w obszarach IS: Platforma S3, realizacja projektów w ramach programu Interreg, programy własne oraz partnerskie wzmocniające internacjonalizację lubelskiej nauki i biznesu 2. Przystąpienie Województwa Lubelskiego do sieci ERRIN, ERRIAF, EIT 3. Promocja regionalnej gospodarki i poszczególnych sektorów i branż w obrębie IS regionu</p>
--	--	--	--	--	---	---

					<p>opracowany w ramach projektu Emplnno S3 (Interreg)</p> <p>5. Raport EMPINNO RIS3 Monitoring Testing Plan Lubelskie opracowany w ramach projektu Emplnno S3 Monitoring (Interreg)</p> <p>6. Raport Regionalne Obserwatoria wspierające proces rozwoju inteligentnych specjalizacji. Projekt SMART_watch Interreg Europa Środkowa</p> <p>7. Raport Mapping and understanding the innovation potential of bioeconomy businesses in the Partner Regions. The case of the Lubelskie Region, Poland opracowany w ramach projektu BRIDGES (Interreg)</p> <p>8. ELISE-Lubelskie Action Plan</p> <p>9. Porozumienie pomiędzy Stanem Nevada a Województwem Lubelskiem w sprawie realizacji programu akceleracyjnego „NLAB – Nevada –Lubelskie Acceleration Bridge” (2015 r.)</p> <p>10. Uchwała Nr XXXIV/460/2017 Sejmiku Województwa Lubelskiego z dnia 2 października 2017 r. w sprawie przystąpienia Województwa Lubelskiego do Europejskiej Sieci Regionów na rzecz Badań i Innowacji (ERRIN)</p> <p>11. Uchwała Nr IX/133/2018 Zarządu Województwa Lubelskiego z dnia 18 grudnia 2018 r. w sprawie przystąpienia Województwa Lubelskiego, w charakterze regionu obserwującego, do projektu NEFERTITI – Networking European Farms to Enhance Cross Fertilisation and Innovation Uptake through Demonstration</p> <p>12. Uchwała Nr CCXXXVIII/4704/2017 Zarządu Województwa Lubelskiego z dnia 19 grudnia 2017 r. w sprawie wyrażenia zgody na przystąpienie i włączenie się przez Województwo Lubelskie w prace inicjatywy pn. European Photonics Alliance w ramach PlatformS3 Smart Specialisation: Industrial Modernization</p>	
2.1. Ramy strategiczne polityki na rzecz wsparcia renowacji budynków pod	EFRR	2 (i)	NIE	1.Przyjęcie krajowej długoterminowej strategii renowacji na rzecz wsparcia renowacji krajowych zasobów budynków mieszkalnych i niemieszkalnych, zgodnie z wymogami dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2018/844; strategia ta:	NIE	Długoterminowa strategia renowacji budynków wyznacza cele pośrednie na lata 2030, 2040 i 2050, które zostały określone w scenariuszu rekomendowanym renowacji budynków, a także przedstawia analizę różnych

Załącznik do uchwały nr CCCXXXVI/5861/2022 Zarządu Województwa Lubelskiego z dnia 8 lutego 2022 r.

kąt efektywności energetycznej budynków mieszkalnych i niemieszkalnych						<p>wariantów realizacji renowacji: 1. scenariusz szybkiej i głębokiej termomodernizacji, 2. scenariusz termomodernizacji etapowej, 3. scenariusz rekomendowany (rozdział 9). Ponadto, zawiera szczegółowe zestawienie krajowych polityk oraz narzędzi finansowych wspierających renowację budynków, do których przedstawiono wykaz środków budżetowych (rozdział 5). Dodatkowo DSRB zawiera orientacyjną skalę wsparcia renowacji budynków (rozdział 9), oraz wskazuje mechanizmy ułatwiające inwestorem podejmowanie i przeprowadzanie renowacji budynków (rozdział 8). DSRB zawiera wytyczne w zakresie dalszych działań dotyczących wsparcia renowacji budynków w Polsce. DSRB poza wypełnieniem wymogów wynikających z warunku 2.1, spełnia również wymagania nałożone art. 2a dyrektywy 2010/31/UE.</p>
			a) zakłada szacunkowe cele pośrednie na lata 2030, 2040 i 2050;	NIE		<p>Długoterminowa strategia renowacji budynków wyznacza cele pośrednie na lata 2030, 2040 i 2050, które zostały określone w scenariuszu rekomendowanym renowacji budynków, a także przedstawia analizę różnych wariantów realizacji renowacji: 1. scenariusz szybkiej i głębokiej termomodernizacji, 2. scenariusz termomodernizacji etapowej, 3. scenariusz rekomendowany (rozdział 9). Ponadto, zawiera szczegółowe zestawienie krajowych polityk oraz narzędzi finansowych wspierających renowację budynków, do których przedstawiono wykaz środków budżetowych (rozdział 5). Dodatkowo DSRB zawiera orientacyjną skalę wsparcia renowacji budynków (rozdział 9), oraz wskazuje mechanizmy ułatwiające inwestorem podejmowanie i przeprowadzanie renowacji budynków (rozdział 8). DSRB zawiera wytyczne w zakresie dalszych działań dotyczących wsparcia renowacji budynków w Polsce. DSRB poza wypełnieniem wymogów wynikających z warunku 2.1, spełnia również wymagania nałożone art. 2a dyrektywy 2010/31/UE.</p>
			b) przedstawia indykacyjny zarys zasobów finansowych na wspieranie realizacji strategii;	NIE		<p>Długoterminowa strategia renowacji budynków wyznacza cele pośrednie na lata 2030, 2040 i 2050, które zostały określone w scenariuszu</p>

							<p>rekomendowanym renowacji budynków, a także przedstawia analizę różnych wariantów realizacji renowacji: 1. scenariusz szybkiej i głębokiej termomodernizacji, 2. scenariusz termomodernizacji etapowej, 3. scenariusz rekomendowany (rozdział 9). Ponadto, zawiera szczegółowe zestawienie krajowych polityk oraz narzędzi finansowych wspierających renowację budynków, do których przedstawiono wykaz środków budżetowych (rozdział 5). Dodatkowo DSRB zawiera orientacyjną skalę wsparcia renowacji budynków (rozdział 9), oraz wskazuje mechanizmy ułatwiające inwestorem podejmowanie i przeprowadzanie renowacji budynków (rozdział 8). DSRB zawiera wytyczne w zakresie dalszych działań dotyczących wsparcia renowacji budynków w Polsce. DSRB poza wypełnieniem wymogów wynikających z warunku 2.1, spełnia również wymagania nałożone art. 2a dyrektywy 2010/31/UE.</p>
			c) określa skuteczne mechanizmy promowania inwestycji w renowację budynków.	NIE			<p>Długoterminowa strategia renowacji budynków wyznacza cele pośrednie na lata 2030, 2040 i 2050, które zostały określone w scenariuszu rekomendowanym renowacji budynków, a także przedstawia analizę różnych wariantów realizacji renowacji: 1. scenariusz szybkiej i głębokiej termomodernizacji, 2. scenariusz termomodernizacji etapowej, 3. scenariusz rekomendowany (rozdział 9). Ponadto, zawiera szczegółowe zestawienie krajowych polityk oraz narzędzi finansowych wspierających renowację budynków, do których przedstawiono wykaz środków budżetowych (rozdział 5). Dodatkowo DSRB zawiera orientacyjną skalę wsparcia renowacji budynków (rozdział 9), oraz wskazuje mechanizmy ułatwiające inwestorem podejmowanie i przeprowadzanie renowacji budynków (rozdział 8). DSRB zawiera wytyczne w zakresie dalszych działań dotyczących wsparcia renowacji budynków w Polsce. DSRB poza wypełnieniem wymogów wynikających z warunku 2.1, spełnia również wymagania nałożone art. 2a dyrektywy 2010/31/UE.</p>
			2. Działania na rzecz poprawy efektywności energetycznej w celu osiągnięcia wymaganych oszczędności energii			https://www.gov.pl/web/aktywa-panstwowe/krajowy-plan-na-rzecz-	Kryterium dotyczące działań na rzecz poprawy efektywności energetycznej w

Załącznik do uchwały nr CCCXXVI/5861/2022 Zarządu Województwa Lubelskiego z dnia 8 lutego 2022 r.

						energii-i-klimatu-na-lata-2021-2030-przekazany-do-ke	celu osiągnięcia wymaganych oszczędności energii należy uznać za spełnione w oparciu o przekazany do Komisji Europejskiej w dniu 30 grudnia 2019 r. <i>Krajowy plan na rzecz energii i klimatu na lata 2021-2030</i> . Ponadto, w dniu 16 czerwca 2021 r., za pośrednictwem Stałego Przedstawiciela RP przy UE, przekazano do Dyrekcji Generalnej ds. Energii (DG ENER) Komisji Europejskiej dokument pn. <i>Informacja w sprawie metod i środków stosowanych w Polsce służących wdrożeniu art. 7, 7a i 7b dyrektywy 2012/27/UE w sprawie efektywności energetycznej</i> - zawierający opis szczegółowej metody funkcjonowania systemów zobowiązujących do efektywności energetycznej oraz alternatywnych środków z dziedziny polityki, o których mowa w art. 7a oraz 7b ww. dyrektywy. W wymienionych dokumentach zawarto informacje na temat działań podjętych i planowanych na rzecz poprawy efektywności energetycznej w celu osiągnięcia wymaganych oszczędności energii, w tym m.in. łącznej kwoty wymaganych oszczędności w zakresie końcowego wykorzystania energii w terminie do 31 grudnia 2030 r.
2.2. Zarządzanie w sektorze energii	EFRR	2 (i) 2 (ii)	NIE	Przedłożenie Komisji Zintegrowanego krajowego planu w dziedzinie energii i klimatu zgodnie z art. 3 rozporządzenia (UE) 2018/1999 i z zapewnieniem spójności z określonymi w porozumieniu paryskim długoterminowymi założeniami dotyczącymi redukcji emisji gazów cieplarnianych; plan ten obejmuje: 1. wszystkie elementy wymagane we wzorze przedstawionym w załączniku I do rozporządzenia (UE) 2018/1999;	NIE	Link do dokumentu: Krajowy plan na rzecz energii i klimatu na lata 2021-2030 (KPEiK) https://www.gov.pl/web/aktywa-panstwowe/krajowy-plan-na-rzecz-energii-i-klimatu-na-lata-2021-2030-przekazany-do-ke	KPEiK zawiera działania na rzecz realizacji 5 wymiarów unii energetycznej: Bezpieczeństwa energetycznego, Wewnętrznego rynku energii, Efektywności energetycznej, Obniżenia emisyjności, Badań naukowych, innowacji i konkurencyjności. KPEiK wyznacza cele klimatyczno-energetyczne na 2030 r.: <ul style="list-style-type: none"> • 7% redukcji emisji gazów cieplarnianych w sektorach nieobjętych systemem ETS w porównaniu do 2005 r., • 21-23% udziału OZE w finalnym zużyciu energii brutto (cel 23% możliwy do osiągnięcia dzięki dodatkowym środkom unijnych, w tym na sprawiedliwą transformację), uwzględniając: 14% udziału OZE w transporcie i roczny wzrost udziału OZE w ciepłownictwie i chłodnictwie o 1,1 pkt. proc. średniorocznie. • wzrost efektywności energetycznej o 23% w porównaniu z prognozami PRIMES2007,

							<ul style="list-style-type: none"> redukcję do 56-60% udziału węgla w produkcji energii elektrycznej <p>Krajowe założenia i cele polskiej polityki energetyczno-klimatycznej szczegółowo opisane zostały w rozdziale drugim dokumentu, natomiast rozdział trzeci wskazuje polityki i środki mające służyć ich realizacji. Analizę skutków planowanych polityk i środków przedstawiono w Załączniku nr 2 do KPEiK.</p>
				2. zarys planowanych zasobów i mechanizmów finansowych w odniesieniu do środków promujących energię niskoemisyjną.	NIE	<p>Link do dokumentu: Krajowy plan na rzecz energii i klimatu na lata 2021-2030 (KPEiK) https://www.gov.pl/web/aktywa-panstwowe/krajowy-plan-na-rzecz-energii-i-klimatu-na-lata-2021-2030-przekazany-do-ke</p>	<p>KPEiK zawiera działania na rzecz realizacji 5 wymiarów unii energetycznej: Bezpieczeństwa energetycznego, Wewnętrznego rynku energii, Efektywności energetycznej, Obniżenia emisyjności, Badań naukowych, innowacji i konkurencyjności.</p> <p>KPEiK wyznacza cele klimatyczno-energetyczne na 2030 r.:</p> <ul style="list-style-type: none"> 7% redukcji emisji gazów cieplarnianych w sektorach nieobjętych systemem ETS w porównaniu do 2005 r., 21-23% udziału OZE w finalnym zużyciu energii brutto (cel 23% możliwy do osiągnięcia dzięki dodatkowym środkom unijnych, w tym na sprawiedliwą transformację), uwzględniając: 14% udziału OZE w transporcie i roczny wzrost udziału OZE w ciepłownictwie i chłodnictwie o 1,1 pkt. proc. średniorocznie. wzrost efektywności energetycznej o 23% w porównaniu z prognozami PRIMES2007, redukcję do 56-60% udziału węgla w produkcji energii elektrycznej <p>Krajowe założenia i cele polskiej polityki energetyczno-klimatycznej szczegółowo opisane zostały w rozdziale drugim dokumentu, natomiast rozdział trzeci wskazuje polityki i środki mające służyć ich realizacji. Analizę skutków planowanych polityk i środków przedstawiono w Załączniku nr 2 do KPEiK.</p>
2.3. Skuteczne wspieranie wykorzystania energii odnawialnej w poszczególnych sektorach i w całej Unii	EFRR	2 (ii)	NIE	Istnienie środków, które zapewniają: 1. zgodność z wiążącym krajowym celem dotyczącym energii odnawialnej na 2020 r. i z udziałem bazowym energii odnawialnej do 2030 r. lub podjęcie dodatkowych środków w przypadku, gdy udział bazowy nie jest utrzymywany przez okres jednego roku zgodnie z dyrektywą (UE) 2018/2001 i rozporządzeniem (UE) 2018/1999;	NIE	<p>Ustawa z dnia 20 lutego 2015 r. o odnawialnych źródłach energii (dalej: „ustawa OZE”): http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20150000478/U/D20150478Lj.pdf</p> <p>Ustawa z dnia 17 grudnia 2020 r. o promowaniu wytwarzania energii elektrycznej w morskich farmach wiatrowych (Dz. U. 2021 poz. 234):</p>	<p>Instrumenty służące osiągnięciu celu OZE:</p> <ul style="list-style-type: none"> Głównym mechanizmem jest aukcyjny system wsparcia. W ramach aukcji OZE zakontraktowano w l. 2016-2018 - ok. 2000 MW, w 2019 r. – ok. 3000 MW, w 2020 - ok. 2500 MW oraz ok. 2500 MW w 2021 r. Nowelizacja ustawy OZE przedłuży okres

						https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20210000234/U/D20210234Lj.pdf	<p>udzielania pomocy publicznej w systemie aukcyjnym oraz systemach FIT/FIP.</p> <ul style="list-style-type: none"> Systemy cen i premii gwarantowanych FIT/FIP dedykowanych małym wytwórcom OZE w technologii biogazowej, biomasowej oraz hydroenergetycznej. Prosumencki system opustów oparty o rozliczenia energii z mikroinstalacji w ramach net-meteringu. Program "Mój Prąd" do 2020 roku zapewnił wsparcie dla 1200 MW. W lipcu 2021 r. rozpoczął się nabór do jego 3. edycji. Kolejna, poszerzona o nowe elementy, tj. punkty ładowania samochodów elektrycznych czy magazyny energii jest w trakcie przygotowania. Programy "Energia Plus" dla przedsiębiorców i „Agroenergia” dedykowany rolnikom. Morskie farmy wiatrowe umożliwią skokowy przyrost mocy zainstalowanej OZE. Rozwój tej technologii będzie stanowić centralny element do osiągnięcia celów energetyczno-klimatycznych.
			2. zgodnie z wymogami dyrektywy (UE) 2018/2001 i rozporządzenia (UE) 2018/1999 – zwiększenie udziału energii odnawialnej w sektorze ciepłownictwa i chłodnictwa zgodnie z art. 23 dyrektywy (UE) 2018/2001.	NIE	<p>Rozporządzenie Ministra Energii z dnia 18 maja 2017 r. w sprawie szczegółowego zakresu obowiązku i warunków technicznych zakupu ciepła z odnawialnych źródeł energii oraz warunków przyłączenia instalacji do sieci (Dz. U. 2017 poz. 1084), http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20170001084/O/D20171084.pdf</p>	<p>Promowaniu rozwoju OZE w zakresie produkcji ciepła i chłodu służą:</p> <ul style="list-style-type: none"> Rozporządzenie Ministra Energii z dnia 18 maja 2017 r. w sprawie szczegółowego zakresu obowiązku i warunków technicznych zakupu ciepła z odnawialnych źródeł energii poszerzające katalog podmiotów zobowiązanych do zakupu ciepła z OZE. Program „Czyste Powietrze” umożliwiający wymianę starych i nieefektywnych źródeł ciepła na paliwo stałe na nowoczesne źródła ciepła spełniające najwyższe normy i termomodernizację budynków- kontynuacja do 2029 r. W celu rozwoju produkcji ciepła i chłodu z OZE powołano Zespół ds. określenia modelu funkcjonowania rynku ciepła, który opracował wstępną Strategię dla Ciepłownictwa, określającą kierunki 	

							<p>transformacji sektora w Polsce w odniesieniu do niskoemisyjności, która będzie stanowić podstawę dla działań w najbliższych latach.</p> <p>Ostateczna wersja ww. strategii powstanie do końca 2021 r.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ponadto programy wsparcia inwestycyjnego w zakresie indywidualnych źródeł ciepła z OZE, takie jak program "Czyste powietrze" oraz inne programy podlegać będą stosownym zmianom i udoskonaleniom, a zależności od potrzeb otrzymają komplementarne wsparcie.
2.4. Skuteczne ramy zarządzania ryzykiem związanym z klęskami żywiołowymi i katastrofami	EFRR	2 (iv)	TAK	<p>Istnienie krajowego lub regionalnego planu zarządzania ryzykiem związanym z klęskami żywiołowymi i katastrofami i opracowanego na podstawie ocen ryzyka, z uwzględnieniem prawdopodobnych skutków zmian klimatu i istniejących strategii na rzecz przystosowania się do zmian klimatu; plan ten obejmuje:</p> <p>1. opis kluczowych ryzyk, ocenionych zgodnie z art. 6 ust. 1 decyzji Parlamentu Europejskiego i Rady nr 1313/2013/UE, odzwierciedlający bieżący profil ryzyka i jego ewolucję w orientacyjnym okresie 25–35 lat. Ocena opiera się – w przypadku ryzyk związanych z klimatem – na prognozach i scenariuszach dotyczących zmian klimatu;</p>	TAK		<p>Streszczenie istotnych elementów krajowej oceny ryzyka zawiera w szczególności rozdziały opisujące:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) identyfikację ryzyka, analizę oraz szacowanie, 2) typologię zagrożeń, 3) matrycę ryzyka, 4) zagrożenia naturalne, 5) zagrożenia cywilizacyjne i powodowane intencjonalną działalnością człowieka 6) potencjalne skutki dla ludności, gospodarki, mienia infrastruktury i środowiska naturalnego;
				<p>2. opis środków w zakresie zapobiegania klęskom żywiołowymi i katastrofom oraz gotowości i reagowania na klęski żywiołowe i katastrofy podejmowanych w odpowiedzi na zidentyfikowane kluczowe ryzyka. W odniesieniu do wspomnianych środków zostaną określone priorytety w zależności od danych ryzyk i ich wpływu na gospodarkę, braków w zakresie zdolności oraz skuteczności i wydajności, z uwzględnieniem ewentualnych rozwiązań alternatywnych;</p>	TAK		<p>Streszczenie istotnych elementów krajowej oceny zdolności zarządzania ryzykiem zawiera:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) cele strategiczne, 2) działania zmierzające do osiągnięcia celów strategicznych i redukcji ryzyka 3) część A Krajowego Planu Zarządzania Kryzysowego (KPZK): charakterystykę zagrożeń i ich ocenę ryzyka, zadania i obowiązki uczestników zarządzania kryzysowego dla faz: zapobieganie i przygotowanie 4) część B KPZK: zadania i obowiązki uczestników zarządzania kryzysowego dla faz: reagowanie i odbudowa 5) wdrażanie środków zapobiegania ryzyku i zapewnienia gotowości: <ul style="list-style-type: none"> - współpraca między siłami uczestniczącymi - zestawienie organów odpowiedzialnych na odp. poziomie administracyjnym kraju - procedury zarządzania kryzysowego, w tym ochrony infrastruktury krytycznej, - procedury organizacji łączności, monitorowania zagrożeń, informowania, ostrzegania i alarmowania - komunikację ryzyka

							<ul style="list-style-type: none"> -organizację ratownictwa i opieki medycznej i ewakuacji z obszarów zagrożonych, -zasady oraz tryb oceniania i dokumentowania szkód -procedury uruchamiania rezerw strategicznych -priorytety ochrony i odtwarzania infrastruktury krytycznej -finansowanie.
				3. informacje na temat zasobów i mechanizmów finansowania dostępnych na pokrycie kosztów operacyjnych i kosztów utrzymania związanych z zapobieganiem klęskom żywiołowym i katastrofom oraz gotowością i reagowaniem na klęski żywiołowe i katastrofy.	TAK		<p>Streszczenie istotnych elementów krajowej oceny zdolności zarządzania ryzykiem zawiera:</p> <p>1)cele strategiczne,</p> <p>2)działania zmierzające do osiągnięcia celów strategicznych i redukcji ryzyka</p> <p>3)część A Krajowego Planu Zarządzania Kryzysowego (KPZK): charakterystykę zagrożeń i ich ocenę ryzyka, zadania i obowiązki uczestników zarządzania kryzysowego dla faz: zapobieganie i przygotowanie</p> <p>4)część B KPZK: zadania i obowiązki uczestników zarządzania kryzysowego dla faz: reagowanie i odbudowa</p> <p>5)wdrażanie środków zapobiegania ryzyku i zapewnienia gotowości:</p> <ul style="list-style-type: none"> - współpraca między siłami uczestniczącymi - zestawienie organów odpowiedzialnych na odp. poziomie administracyjnym kraju -procedury zarządzania kryzysowego, w tym ochrony infrastruktury krytycznej, - procedury organizacji łączności, monitorowania zagrożeń, informowania, ostrzegania i alarmowania -komunikację ryzyka -organizację ratownictwa i opieki medycznej i ewakuacji z obszarów zagrożonych, -zasady oraz tryb oceniania i dokumentowania szkód -procedury uruchamiania rezerw strategicznych -priorytety ochrony i odtwarzania infrastruktury krytycznej -finansowanie.
2.5. Aktualizowane planowanie koniecznych inwestycji w sektorze wodno-ściekowym	EFRR	2(v)	NIE	Dla każdego sektora lub obu tych sektorów istnieje krajowy plan inwestycji, który obejmuje: 1. ocenę obecnego stanu wdrożenia dyrektywy Rady 91/271/EWG i dyrektywy Rady 98/83/WE;	NIE		Warunek w części dotyczącej wody pitnej spełniony jest poprzez przyjęcie <i>Programu inwestycyjnego w zakresie poprawy jakości i ograniczenia strat wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi</i> , który zawiera ocenę stanu wdrożenia dyrektywy 98/83/WE w sprawie jakości wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi wraz z wykazem inwestycji wymaganych do wdrożenia tej dyrektywy oraz do spełnienia wymagań

Załącznik do uchwały nr CCCXXVI/5861/2022 Zarządu Województwa Lubelskiego z dnia 8 lutego 2022 r.

							wynikających z jej rewizji, dyrektywy 2020/2184 z dnia 16 grudnia 2020 r. W Programie zawarto również szacunkowe koszty wskazanych inwestycji, w tym koszty wynikające z wymogu badania większej liczby parametrów jakości wody, jak i modernizacji sieci dystrybucji wody z uwzględnieniem jej wieku i planów amortyzacji. W Programie oceniono możliwości finansowania inwestycji z zysków pochodzących z opłat od użytkowników oraz w przypadku potrzeby ich uzupełnienia, wskazano także możliwe źródła finansowania ze środków krajowych i zagranicznych.
				2. określenie i planowanie, w tym indykatywne szacunkowe dane finansowe, wszelkich inwestycji publicznych: a) wymaganych do wdrożenia dyrektywy 91/271/EWG, wraz z określeniem priorytetów ze względu na wielkość aglomeracji i wpływ na środowisko oraz z podziałem inwestycji na poszczególne aglomeracje	NIE		
				b) wymaganych do wdrożenia dyrektywy 98/83/WE;	NIE		
				c) wymaganych, aby zaspokoić potrzeby wynikające z dyrektywy (UE) 2020/2184, w szczególności w odniesieniu do zmienionych parametrów jakości określonych w załączniku I do tej dyrektywy;	NIE		
				3. oszacowanie inwestycji niezbędnych do odnowienia istniejącej infrastruktury wodno-ściekowej, w tym sieci, w zależności od ich wieku i planów amortyzacji;	NIE		
				4. wskazanie potencjalnych źródeł finansowania publicznego, jeżeli są potrzebne w celu uzupełnienia opłat pobieranych od użytkowników.	NIE		
2.6. Aktualizowane planowanie w zakresie gospodarowania odpadami	EFRR	2 (vi)	TAK	Istnienie planu (planów) gospodarowania odpadami, jak określono w art. 28 dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/98/WE1, obejmujący (obejmujące) całe terytorium państwa członkowskiego; plan ten obejmuje (plany te obejmują): 1. analizę bieżącej sytuacji w zakresie gospodarowania odpadami na danym obszarze geograficznym, w tym rodzaj, ilość i źródło powstających odpadów oraz ocenę kształtowania się tych danych w przyszłości, z uwzględnieniem spodziewanych skutków środków określonych w programie (programach) zapobiegania powstawaniu odpadów opracowanym (opracowanych) zgodnie z art. 29 dyrektywy 2008/98/WE;	TAK	Spełnienie kryterium zapewniają: KPGO 2022, nowo dodany załącznik do KPGO 2022. Link do Krajowego planu gospodarki odpadami 2022 http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WMP20160000784/O/M20160784.pdf Link do aktualizacji KPGO - Załącznik dot. luki inwestycyjnej http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WMP20210000509/O/M20210509.pdf	KPGO 2022 z nowo dodanym w 2021 r. załącznikiem zawiera aktualną w odniesieniu do obszaru całego kraju analizę stanu gospodarki odpadami komunalnymi dla poszczególnych rodzajów odpadów z uwzględnieniem ilości, składu morfologicznego i źródeł ich powstawania. Analiza Instytutu Ochrony Środowiska – Państwowego Instytutu Badawczego (IOŚ-PIB), stanowiąca podstawę do opracowania ww. załącznika do KPGO 2022, jako elementu realizującego m.in. warunek 2.6 w części dot. określenia luki inwestycyjnej w sektorze odpadowym, zawiera analizę dotyczącą aktualnego stanu, w tym ocenę istniejącego potencjału instalacji gospodarki odpadami i PSZOK oraz prognozy zmian ilości i jakości wytwarzanych w Polsce odpadów komunalnych w perspektywie lat 2019-2035.

						<p>Analizę sporządzono na podstawie danych wejściowych dla 2018 r. (najnowsze dostępne). Bazą do określenia zapotrzebowania inwestycyjnego była przeprowadzona analiza ilościowa i jakościowa wytwarzania odpadów komunalnych w szczególności na podstawie danych GUS, sprawozdań marszałków województw z realizacji zadań z zakresu gospodarki odpadami komunalnymi i dostępnych badań składu morfologicznego.</p>
			2. ocenę istniejących systemów zbierania odpadów, w tym materialnego i terytorialnego zakresu selektywnego zbierania oraz środków służących poprawie jego funkcjonowania oraz potrzeby stworzenia nowych systemów zbierania;	TAK	<p>Spełnienie kryterium poprzez KPGO 2022 Link do Krajowego planu gospodarki odpadami 2022 http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WMP20160000784/O/M20160784.pdf Link do rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 29 grudnia 2016 r. w sprawie szczegółowego sposobu selektywnego zbierania wybranych frakcji odpadów http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20170000019/O/D20170019.pdf Link do rozporządzenia Ministra Klimatu i Środowiska z dnia 10 maja 2021 r. w sprawie sposobu selektywnego zbierania wybranych frakcji odpadów http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20210000906/O/D20210906.pdf</p>	<p>KPGO zawiera ocenę istniejących systemów zbierania odpadów, w tym zakresu rzeczowego i terytorialnego selektywnego zbierania oraz środków usprawniających jej działanie, a także potrzeby nowych systemów zbiórki. W wyniku tej oceny w KPGO wskazano potrzebę wprowadzenia jednolitych standardów selektywnego zbierania odpadów komunalnych na terenie całego kraju, które następnie zostały określone w rozporządzeniu ws. szczegółowego sposobu selektywnego zbierania wybranych frakcji odpadów. Załącznik do KPGO 2022, na podstawie przeprowadzonej analizy potrzeb w zakresie systemu selektywnego zbierania, wskazuje, że w kolejnych latach powinien nastąpić rozwój PSZOK wraz z punktami napraw i wymiany rzeczy używanych oraz określa potrzeby w tym zakresie.</p>
			3. ocenę luki inwestycyjnej uzasadniającej potrzebę zamknięcia istniejących obiektów gospodarowania odpadami oraz wprowadzenia dodatkowej lub zmodernizowanej infrastruktury gospodarowania odpadami, z informacją o źródłach dostępnych dochodów na pokrycie kosztów operacyjnych i kosztów utrzymania;	TAK	<p>Spełnione poprzez przyjęcie nowego załącznika do KPGO 2022 Link do aktualizacji KPGO - Załącznik dot. luki inwestycyjnej http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WMP20210000509/O/M20210509.pdf</p>	<p>Na rzecz realizacji kryterium została przeprowadzona Analiza IOŚ-PIB oraz opracowany i opublikowany w roku 2021 Załącznik do KPGO 2022, w których zawarto ocenę potrzeb inwestycyjnych w skali kraju w zakresie zapobiegania powstawaniu odpadów, infrastruktury selektywnego zbierania odpadów oraz instalacji do przetwarzania odpadów. Po przeprowadzonych analizach zidentyfikowano jako priorytetowe instalacje do recyklingu oraz działania inwestycyjne w zakresie zapobiegania powstawaniu odpadów. W załączniku przedstawiono również informacje o źródłach finansowania kosztów eksploatacji i utrzymania instalacji w kraju.</p>
			4. informacje dotyczące kryteriów lokalizacji do celów identyfikacji przyszłych lokalizacji obiektów oraz dotyczące wydolności przyszłych instalacji przetwarzania odpadów.		<p>Spełnione poprzez art. 35 ust. 1 pkt 4 lit. c) ustawy o odpadach, KPGO 2022, załącznik do KPGO 2022, WPGO</p>	<p>Uchwalenie i obowiązywanie planów gospodarki odpadami reguluje ustawa z 14 grudnia 2012 r. o odpadach, zgodnie z którą plany gospodarki odpadami</p>

					<p>Link do Krajowego planu gospodarki odpadami 2022 http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WMP20160000784/O/M20160784.pdf Link do aktualizacji KPGO - Załącznik dot. luki inwestycyjnej http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WMP20210000509/O/M20210509.pdf</p>	<p>opracowuje się na poziomie krajowym i wojewódzkim. WPGO powinien być zgodny z KPGO i służyć realizacji zawartych w nim celów, które należy uznać jako uniwersalne w skali całego kraju. Wobec tego Załącznik do KPGO 2022 – ocena luki inwestycyjnej - zawiera oszacowanie potrzeb na moce przerobowe instalacji w skali kraju. Funkcjonująca i planowana infrastruktura wraz z lokalizacją i przepustowością dotyczące odpadów komunalnych określone są natomiast wprost w planach inwestycyjnych (załącznik do WPGO), w których procesie przyjmowania bierze udział minister do spraw klimatu, aby zapewnić jednolite zasady planowania w gospodarce odpadami dla całego kraju. W uzasadnionych przypadkach KPGO 2022 określa kryteria lokalizacji instalacji i obiektów gospodarki odpadami, tj. w zakresie: lokalizacji PSZOKów; instalacji dla odpadów medycznych i weterynaryjnych; składowania odpadów w podziemnych wyrobiskach górniczych, np. z grupy 01, 06 i 10 i innych również niebezpiecznych np. z procesów oczyszczania spalin.</p>
2.7. Ramy działań priorytetowych w przypadku koniecznych środków ochrony obejmujących dofinansowanie unijne	EFRR	2 (vii)	TAK	<p>W przypadku interwencji wspierających środki ochrony przyrody w związku z obszarami Natura 2000 objętymi zakresem dyrektywy Rady 92/43/EWG: istnienie ram działań priorytetowych na podstawie art. 8 dyrektywy 92/43/EWG, które obejmują wszystkie elementy wymagane we wzorze ram działań priorytetowych na lata 2021–2027 uzgodnionym przez Komisję i państwa członkowskie, w tym określenie środków priorytetowych i oszacowanie potrzeb w zakresie finansowania.</p>	<p>Link do dokumentu: „Priorytetowe Ramy Działań w zakresie finansowania europejskiej sieci ekologicznej Natura 2000 na lata 2021-2027”. (Ang: Prioritised Action Framework, PAF) http://www.gdos.gov.pl/files/artikuly/5073/PAF_icon.pdf</p>	<p>Działania dotyczące utrzymania dotychczasowej gospodarki na terenach siedlisk gatunków przyrodniczych i poprawie ich ochrony w formie czynnej, przewidują m.in.:</p> <ul style="list-style-type: none"> • zachowanie siedlisk przyrodniczych i populacji gatunków, w tym: <ul style="list-style-type: none"> - ekstensywna gospodarka rolna, rybactwa i leśna uwzględniająca ochronę siedlisk - zabezpieczenie/odtworzenie miejsc rozrodu gatunków chronionych - wykup gruntów • odtwarzanie zdegradowanych siedlisk i wzmocnienie zagrożonych gatunków: <ul style="list-style-type: none"> - powstrzymanie naturalnej sukcesji siedlisk - przywrócenie/polepszenie reżimu hydrologicznego - zwalczanie gatunków ekspansywnych/obcych - restytucja gatunków zagrożonych - udroźnienie ciągłości korytarzy ekologicznych - utrzymanie ośrodków hodowli/rehabilitacji dzikich zwierząt. • wsparcie zarządzania i nadzoru nad obszarami Natura 2000: <ul style="list-style-type: none"> - opracowanie/aktualizacja planów zadań ochronnych /planów ochrony wszystkich obszarów Natura 2000

							- monitoring sieci Natura 2000 - badania i działania dot. edukacji i komunikacji dot. ochrony obszarów sieci Natura 2000 - budowa /rozwój infrastruktury turystycznej rozprowadzającej ruch turystyczny na obszarach sieci Natura 2000.
3.1. Kompleksowo we planowanie transportu na odpowiednim poziomie	EFRR	3(ii)	NIE	Funkcjonowanie multimodalnego mapowania istniejącej i planowanej infrastruktury – z wyjątkiem szczebla lokalnego – do 2030 r., które: 1. zawiera ocenę ekonomiczną planowanych inwestycji, opartą na analizie zapotrzebowania i modelach przepływów transportowych, które powinny uwzględniać spodziewany wpływ otwarcia rynków usług kolejowych;	NIE		Na poziomie krajowym: Kryterium zostanie spełnione poprzez m.in. przyjęcie Strategii Zrównoważonego Rozwoju Transportu do 2030 r. oraz stosownych dokumentów wdrożeniowych a także przygotowanie i wdrożenie Zintegrowanego Modelu Ruchu. Na poziomie regionalnym: Realizacja kryteriów nastąpi poprzez uaktualnienie dokumentu pn. <i>Program Strategicznego Rozwoju Transportu Województwa Lubelskiego</i> .
				2. jest spójne z elementami zintegrowanego krajowego planu w dziedzinie energii i klimatu dotyczącymi transportu;	NIE		Na poziomie krajowym: Kryterium zostanie spełnione poprzez opracowanie i przyjęcie KPEIK oraz zapewnienie zgodności dokumentów wdrożeniowych z tym dokumentem. Na poziomie regionalnym: Realizacja kryteriów nastąpi poprzez uaktualnienie dokumentu pn. <i>Program Strategicznego Rozwoju Transportu Województwa Lubelskiego</i>
				3. obejmuje inwestycje w korytarze sieci bazowej TEN-T zgodnie z definicją w rozporządzeniu w sprawie CEF, zgodnie z odpowiednimi planami prac dotyczącymi korytarzy sieci bazowej TEN-T;	NIE		Na poziomie krajowym: Kryterium zostanie spełnione poprzez m.in. przyjęcie Strategii Zrównoważonego Rozwoju Transportu do 2030 r. oraz stosownych dokumentów wdrożeniowych, obejmujących swym zakresem inwestycje w korytarze sieci bazowej TEN-T Na poziomie regionalnym: Realizacja kryteriów nastąpi poprzez uaktualnienie dokumentu pn. <i>Program Strategicznego Rozwoju Transportu Województwa Lubelskiego</i>
				4. przypadku inwestycji poza korytarzami sieci bazowej TEN-T, w tym na odcinkach transgranicznych, zapewnia komplementarność przez zapewnienie wystarczającego rozwoju połączeń sieci miejskich, regionów i lokalnych społeczności z siecią bazową TEN-T i jej węzłami;	NIE		Na poziomie krajowym: Kryterium zostanie spełnione poprzez m.in. przyjęcie stosownych dokumentów wdrożeniowych, obejmujących swym zakresem inwestycje poza korytarzami sieci bazowej TEN-T. Na poziomie regionalnym: Realizacja kryteriów nastąpi poprzez uaktualnienie dokumentu pn. <i>Program Strategicznego Rozwoju Transportu Województwa Lubelskiego</i>
				5. zapewnia interoperacyjność sieci kolejowej oraz w stosownych przypadkach, przedstawia sprawozdanie z wdrażania europejskiego systemu zarządzania ruchem	NIE		Na poziomie krajowym: Kryterium spełnione poprzez bieżące przekazywanie informacji do KE w

			kolejowym (ERTMS) zgodnie z rozporządzeniem wykonawczym Komisji (UE) 2017/6;			oparciu o przyjęty Narodowy Plan Wdrażania ERTMS w Polsce o statusie zabudowy ERTMS na infrastrukturze kolejowej. Na poziomie regionalnym: Realizacja kryteriów nastąpi poprzez uaktualnienie dokumentu pn. <i>Program Strategicznego Rozwoju Transportu Województwa Lubelskiego</i>
			6. wspiera multimodalność, określając potrzeby w zakresie transportu multimodalnego lub przeładunkowego oraz terminali pasażerskich;	NIE		Na poziomie krajowym: Kryterium zostanie spełnione poprzez m.in. przyjęcie Strategii Zrównoważonego Rozwoju Transportu do 2030 r. i stosownych dokumentów wdrożeniowych, obejmujących swym zakresem kwestie transportu multimodalnego. Na poziomie regionalnym: Realizacja kryteriów nastąpi poprzez uaktualnienie dokumentu pn. <i>Program Strategicznego Rozwoju Transportu Województwa Lubelskiego</i>
			7. obejmuje środki istotne z punktu widzenia planowania infrastruktury, mające na celu promowanie paliw alternatywnych zgodnie z odpowiednimi krajowymi ramami polityki;	NIE		Na poziomie krajowym: Kryterium zostanie spełnione poprzez opracowanie i przyjęcie Krajowych ram polityki rozwoju infrastruktury paliw alternatywnych oraz zapewnienie zgodności stosownych dokumentów wdrożeniowych z tym dokumentem. Na poziomie regionalnym: Realizacja kryteriów nastąpi poprzez uaktualnienie dokumentu pn. <i>Program Strategicznego Rozwoju Transportu Województwa Lubelskiego</i>
			8. przedstawia rezultaty oceny ryzyk dla bezpieczeństwa ruchu drogowego zgodnie z istniejącymi krajowymi strategiami bezpieczeństwa ruchu drogowego, wraz z mapowaniem dróg i odcinków narażonych na takie ryzyka oraz ustaleniem związanych z tym priorytetów inwestycyjnych;	NIE		Na poziomie krajowym: Kryterium zostanie spełnione poprzez opracowanie i przyjęcie Programu poprawy bezpieczeństwa ruchu drogowego na lata 2021 – 2030 wraz ze stosownymi dokumentami wdrożeniowymi sektora drogowego, obejmującymi kwestie bezpieczeństwa ruchu drogowego. Na poziomie regionalnym: Realizacja kryteriów nastąpi poprzez uaktualnienie dokumentu pn. <i>Program Strategicznego Rozwoju Transportu Województwa Lubelskiego</i>
			9. dostarcza informacji na temat zasobów finansowania odpowiadających planowanym inwestycjom, koniecznych do pokrycia kosztów operacyjnych i kosztów utrzymania istniejącej i planowanej infrastruktury.	NIE		Na poziomie krajowym: Kryterium zostanie spełnione poprzez opracowanie i przyjęcie stosownych programów utrzymaniowych w odniesieniu do infrastruktury, znajdującej się w zarządzie państwa. Na poziomie regionalnym: Realizacja kryteriów nastąpi poprzez uaktualnienie dokumentu pn. <i>Program Strategicznego</i>

							<i>Rozwoju Transportu Województwa Lubelskiego</i>
4.1. Ramy strategiczne polityki na rzecz aktywnych polityk rynku pracy	EFS+	4 (a) 4 (b)	NIE	Istnienie ram strategicznych polityki na rzecz aktywnych polityk rynku pracy w świetle wytycznych dotyczących zatrudnienia; ramy te obejmują: 1. rozwiązania w zakresie sporządzania profili osób poszukujących pracy i oceny ich potrzeb;	NIE	Spełnienie kryterium zapewnienia Indywidualny Planu Działania (IPD) - art. 34a Ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy. http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20040991001/U/D20041001Lj.pdf	Urząd pracy ma obowiązek przygotować IPD dla każdego bezrobotnego w terminie 60 dni od dnia rejestracji w urzędzie. Urząd pracy ustalając sytuację bezrobotnego i dostosowując dla niego pomoc bierze pod uwagę wiele czynników, m.in. wykształcenie, doświadczenie zawodowe, umiejętności i uprawnienia zawodowe, dyspozycyjność, czas pozostawania bez pracy, miejsce zamieszkania, zaangażowanie w samodzielne poszukiwanie pracy i możliwości podjęcia pracy lub działalności gospodarczej. Ww. informacje pozyskiwane są podczas rejestracji bezrobotnego oraz w wywiadzie (w tym z wykorzystaniem kwestionariusza udostępnianego w systemie teleinformatycznym przez ministra właściwego do spraw pracy). Powiatowy urząd pracy w okresie realizacji IPD ma obowiązek kontaktować się z bezrobotnym co najmniej raz na 60 dni w celu monitorowania sytuacji i postępów w realizacji działań przewidzianych w IPD. Ww. kontakt może być realizowany przez powiatowy urząd pracy w formie spotkania, rozmowy telefonicznej lub wymiany informacji drogą elektroniczną / pocztową.
				2. informacje o wolnych miejscach pracy i możliwościach zatrudnienia z uwzględnieniem potrzeb na rynku pracy;	NIE	Spełnienie kryterium zapewnienia Ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (art. 4 ust. 1 pkt 7 lit. e) http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20040991001/U/D20041001Lj.pdf Centralna Baza Ofert Pracy http://oferty.praca.gov.pl/	Powiatowe urzędy pracy w ramach usługi pośrednictwa pracy przyjmują i realizują oferty pracy przestrzegając zasady jawności ofert pracy. Każda przyjęta i realizowana oferta pracy przez urząd pracy jest automatycznie przekazywana do internetowej bazy ofert pracy udostępnianej przez ministra właściwego do spraw pracy, której rolę pełni obecnie Centralna Baza Ofert Pracy (CBOP). CBOP to nieograniczony dostęp do aktualnej informacji o ofertach pracy w kraju i za granicą, upowszechnionych przez sieć EURES. CBOP umożliwia także prezentowanie informacji o organizowanych przez powiatowe urzędy pracy stażach, przygotowaniu zawodowym dorosłych, a także organizowanych przez powiatowe i wojewódzkie urzędy pracy szkoleniach, targach i giełdach pracy, praktykach studenckich organizowanych w instytucjach publicznych oraz wyszukiwanie praktyk i staży zgłaszanych przez pracodawców. CBOP jest zintegrowana z innymi systemami takimi

Załącznik do uchwały nr CCCXXVI/5861/2022 Zarządu Województwa Lubelskiego z dnia 8 lutego 2022 r.

							<p>jak Wortal PSZ (psz.praca.gov. p1), praca.gov.pl, SyriuszStd (wykorzystywanym przez powiatowe urzędy pracy), WUP Viator (wykorzystywanym przez wojewódzkie urzędy pracy). CBOP dostępna z komputera, tabletu i smartfona.</p>
			<p>3. rozwiązania służące zapewnieniu, by opracowanie tych ram, ich wdrożenie, monitorowanie i przegląd były prowadzone w ścisłej współpracy z odpowiednimi zainteresowanymi stronami;</p>	NIE	<p>Ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (rozdział 5, rozdział 8, art. 22), http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20040991001/U/D20041001Lj.pdf</p> <p>Ustawa z dnia 24 lipca 2015 r. o Radzie Dialogu Społecznego i innych instytucjach dialogu społecznego https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20150001240/U/D20151240Lj.pdf</p> <p>Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 22 lipca 2011 r. w sprawie szczegółowych zadań i organizacji Ochotniczych Hufców Pracy http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20111550920/O/D20110920.pdf</p>	<p>W procesie kształtowania, wdrażania, monitorowania i przeglądu działań na rzecz aktywnej polityki rynku pracy podstawową rolę odgrywają:</p> <ol style="list-style-type: none"> system rad rynku pracy, działających przy ministrze właściwym do spraw pracy, marszałku województwa (WUP), i starosty (PUP). W skład rad rynku pracy wchodzi m.in. przedstawiciele wszystkich reprezentatywnych organizacji pracodawców i związków zawodowych, Komisji Wspólnej Rządu i Samorządu Terytorialnego, organów samorządu terytorialnego i przedstawiciele nauki. Konsultacje społeczne aktów prawnych regulujących całość zasad i procedur funkcjonowania PSZ, prowadzone na każdym etapie prac nad projektowanym rozwiązaniem Rola Rady Dialogu Społecznego. Przegląd otoczenia prawnego rynku pracy, jego kształt oraz stan są również przedmiotem prac Rady Dialogu Społecznego, a wprowadzanie zmian prawa dotyczących aktywnych polityk rynku pracy przed ich wdrożeniem jest przedmiotem konsultacji w tej instytucji dialogu. Rola Konwentu Dyrektorów Wojewódzkich Urzędów Pracy i Rada Forum Dyrektorów Powiatowych Urzędów Pracy. 	
			<p>4. rozwiązania dotyczące monitorowania, ewaluacji i przeglądu aktywnych polityk rynku pracy;</p>	NIE	<p>Spełnienie kryterium zapewnia Ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (rozdział 8, art.22) i Ustawa z dnia 29 czerwca 1995 r. o statystyce publicznej. http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20040991001/U/D20041001Lj.pdf https://www.gov.pl/web/rodzina/efektywnosc-form-promocji-zatrudnienia https://psz.praca.gov.pl/rynek-pracy/statystyki-i-analazy/bezrobocie-rejestrowane</p>	<p>Minister wł. ds. pracy, wspólnie z Prezesem GUS prowadzi badanie "Bezrobotni i poszukujący pracy zarejestrowani w urzędach pracy", w którym zbierane są m. in. dane nt. liczby aktywizowanych bezrobotnych w rozbiciu na formy aktywizacji. Minister wł. ds. pracy corocznie dokonuje analizy efektywności wybranych form aktywizacji bezrobotnych realizowanych przez PUP, finansowanych z Funduszu Pracy. Kluczowe mierniki to efektywność zatrudnieniowa i kosztowa. W POWER 2014-2020 realizowany jest projekt „Wypracowanie metodologii i</p>	

Załącznik do uchwały nr CCCXXVI/5861/2022 Zarządu Województwa Lubelskiego z dnia 8 lutego 2022 r.

							wdrożenie monitorowania efektywności zatrudnieniowej podstawowych form aktywizacji zawodowej bezrobotnych w okresie dłuższym niż 12 miesięcy od zakończenia działań urzędu pracy". Minister wł. do spraw pracy publikuje na str. internetowej corocznie katalog podstawowych form aktywizacji zawodowej rozumianych jako usługi i instrumenty rynku pracy finansowane ze środków Funduszy Pracy, dla których w danym roku są określane wskaźniki, o których mowa w art. 4 ust. 11 pkt 2 lit b i c ustawy Opiniowanie planów i sprawozdań Funduszu Pracy należy do kompetencji rad rynku pracy, a monitoring i ocenę polityk rynku pracy realizuje Rada Dialogu Społecznego.
			5.w odniesieniu do interwencji na rzecz zatrudnienia ludzi młodych – sprawdzone empirycznie, ukierunkowane ścieżki kariery przeznaczone dla ludzi młodych niepracujących, niekształcących się ani niekształcących się, w tym działania informacyjne i oparte na wymogach jakościowych uwzględniających kryteria wysokiej jakości przygotowania zawodowego i staży, w tym w kontekście realizacji programów gwarancji dla młodzieży.	NIE	<p>Spełnienie kryterium zapewnienia: Ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Rozdział V, art. 50 ust. 1, art. 53) http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.oad.xsp/WDU20040991001/U/D20041001Li.pdf</p> <p>Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 22 lipca 2011 r. w sprawie szczegółowych zadań i organizacji Ochotniczych Hufców Pracy (Dz. U. z 2011 r., poz. 920) http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.oad.xsp/WDU20111550920/O/D20110920.pdf</p> <p>Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 20 sierpnia 2009 r. w sprawie szczegółowych warunków odbywania stażu przez bezrobotnych (Dz. U. z 2009 r., poz. 1160) http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.oad.xsp/WDU20091421160/O/D20091160.pdf</p> <p>Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 11 kwietnia 2014 r. w sprawie przygotowania zawodowego dorosłych (Dz. U. z 2014 r., poz. 497) http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.oad.xsp/WDU20140000497/O/D20140497.pdf</p>	<p>„Plan realizacji Gwarancji dla Młodzieży w Polsce” (GdM) opiera się na funkcjonowaniu 4 podstawowych filarów wsparcia dla młodych osób:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Urzędów pracy (szeroki wachlarz form aktywizacji zawodowej, podnoszenia kompetencji, wspierania przedsiębiorczości oraz zachęt zatrudnieniowych dla pracodawców). • Ochotniczych Hufców Pracy - działania edukacyjne i wychowawcze jednostek OHP oraz projekty aktywizacji zawodowej, umożliwiające ukończenie szkoły, nabycie nowych kompetencji, kwalifikacji czy zawodu, zdobycie zatrudnienia. • Projektów wyłanianych w konkursach na szczeblu centralnym i regionalnym (projekt wyłania na szczeblu centralnym MRiPS, regionalnym -WUP). Rodzaje wsparcia z EFS dla osób młodych zostały określone w: dokumencie Program Operacyjny Wiedza, Edukacja, Rozwój 2014-2020, Oś priorytetowa I pn. Osoby młode na rynku pracy, dokumencie Szczegółowy Opis Priorytetów POWER 2014-2020. • Programu pożyczkowego „Pierwszy biznes — Wsparcie w starcie”, realizowanego przez Bank Gospodarstwa Krajowego. 	

4.3. Ramy strategiczne polityki na rzecz systemu kształcenia i szkolenia na wszystkich szczeblach.	EFRR EFS+	4(ii) 4(e) 4(f) 4(g)	NIE	Istnienie krajowych lub regionalnych ram strategicznych polityki w zakresie systemu kształcenia i szkolenia, które obejmują: 1. oparte na rzetelnych danych systemu przewidywania i prognozowania umiejętności;	NIE	Link do dokumentów: https://efs.mein.gov.pl/zintegrowana-strategia-umiejtnosci-2030-czesc-ogolna/ https://www.gov.pl/web/edukacja-i-nauka/zintegrowana-strategia-umiejtnosci-2030-czesc-szczegolowa--dokument-przyjety-przez-rade-ministrow	Ramy strategiczne zostały określone w 1.Strategiina rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.), 2. Zintegrowanej Strategii Umiejętności 2030 (część ogólna) – Priorytet 4. Zbudowanie efektywnego systemu diagnozowania i informowania o obecnym stanie i zapotrzebowaniu na umiejętności, 3. Zintegrowanej Strategii Umiejętności 2030 (część szczegółowa) – Obszar oddziaływania VI Doradztwo zawodowe, Temat działania 19: Tworzenie efektywnych mechanizmów informowania o zapotrzebowaniu na zawody, kwalifikacje i umiejętności na poziomie krajowym i regionalnym. Ponadto: 1) w zakresie kryterium 1: prognoza zapotrzebowania na pracowników w zawodach szkolnictwa branżowego na krajowym i wojewódzkim rynku pracy, 2) w zakresie kryterium 1a: system monitorowania Ekonomicznych Losów Absolwentów ELA, monitoring karier absolwentów publicznych i niepublicznych szkół ponadpodstawowych.
				2. mechanizmy i usługi monitorowania losów absolwentów do celów wysokiej jakości i skutecznego poradnictwa zawodowego dla osób uczących się w każdym wieku;	NIE	Link do dokumentów: https://efs.mein.gov.pl/zintegrowana-strategia-umiejtnosci-2030-czesc-ogolna/ https://www.gov.pl/web/edukacja-i-nauka/zintegrowana-strategia-umiejtnosci-2030-czesc-szczegolowa--dokument-przyjety-przez-rade-ministrow	Ramy strategiczne zostały określone w 1.Strategiina rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.), 2. Zintegrowanej Strategii Umiejętności 2030 (część ogólna) – Priorytet 4. Zbudowanie efektywnego systemu diagnozowania i informowania o obecnym stanie i zapotrzebowaniu na umiejętności, 3. Zintegrowanej Strategii Umiejętności 2030 (część szczegółowa) – Obszar oddziaływania VI Doradztwo zawodowe, Temat działania 19: Tworzenie efektywnych mechanizmów informowania o zapotrzebowaniu na zawody, kwalifikacje i umiejętności na poziomie krajowym i regionalnym. Ponadto: 1) w zakresie kryterium 1: prognoza zapotrzebowania na pracowników w zawodach szkolnictwa branżowego na krajowym i wojewódzkim rynku pracy, 2) w zakresie kryterium 1a: system monitorowania Ekonomicznych Losów Absolwentów ELA, monitoring karier absolwentów publicznych i niepublicznych szkół ponadpodstawowych.

			<p>3. środki na rzecz zapewnienia równego dostępu do wysokiej jakości, przystępnego cenowo, odpowiedniego, wolnego od segregacji kształcenia i szkolenia sprzyjającego włączeniu społecznemu oraz uczestnictwa w takim kształceniu i szkoleniu i ukończenia go, a także nabywania kluczowych kompetencji na wszystkich poziomach, w tym na poziomie szkolnictwa wyższego;</p>	NIE	<p>Link do dokumentów: https://efs.mein.gov.pl/zintegrowana-strategia-umiejtnosci-2030-czesc-ogolna/ https://www.gov.pl/web/edukacja-i-nauka/zintegrowana-strategia-umiejtnosci-2030-czesc-szczegolowa--dokument-przyjety-przez-rade-ministrow</p>	<p>Ramy strategiczne zostały określone w:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.), 2. Zintegrowanej Strategii Umiejętności 2030 (część ogólna) – Priorytet 1. Podnoszenie poziomu umiejętności kluczowych u dzieci, młodzieży i osób dorosłych, Priorytet 6. Wyrównywanie szans w dostępie do rozwoju i możliwości wykorzystania umiejętności, 3. Zintegrowanej Strategii Umiejętności 2030 (część szczegółowa) – Obszar oddziaływania I Umiejętności podstawowe, przekrojowe i zawodowe dzieci, młodzieży i dorosłych. <p>Ponadto:</p> <ol style="list-style-type: none"> a) akty prawne podkreślające równy dostęp do kształcenia (m.in.: ustawa Prawo oświatowe, ustawa o systemie oświaty, ustawa Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej w sprawie ogólnych celów i zadań kształcenia w zawodach szkolnictwa branżowego oraz klasyfikacji zawodów szkolnictwa branżowego), b) przedsięwzięcie MEIN: „Włączeni w edukację”.
			<p>4. mechanizm koordynacji obejmujący wszystkie poziomy kształcenia i szkolenia, w tym szkolnictwo wyższe, oraz jasny podział obowiązków między odpowiednimi organami krajowymi lub regionalnymi;</p>	NIE	<p>Link do dokumentów: https://efs.mein.gov.pl/zintegrowana-strategia-umiejtnosci-2030-czesc-ogolna/ https://www.gov.pl/web/edukacja-i-nauka/zintegrowana-strategia-umiejtnosci-2030-czesc-szczegolowa--dokument-przyjety-przez-rade-ministrow</p>	<p>Ramy strategiczne zostały określone w:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Zintegrowanej Strategii Umiejętności 2030 (część ogólna) – Priorytet 5. Wypracowanie skutecznych i trwałych mechanizmów współpracy i koordynacji międzyresortowej oraz międzysektorowej w zakresie rozwoju umiejętności, 2. Zintegrowanej Strategii Umiejętności 2030 (część szczegółowa) – wszystkie Obszary oddziaływania poprzez wskazanie podmiotów kluczowych dla realizacji Tematu działania. Dodatkowo ma zastosowanie w szczególności rozdział 3. „Zasady realizacji Zintegrowanej Strategii Umiejętności 2030 jako polityki publicznej”, 3. Ustawie o Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji – rozdział 8 ustawy (Koordynacja funkcjonowania Zintegrowanego Systemu Kwalifikacji),

							4. Ustawie o utworzeniu Polskiej Agencji Rozwoju Przedsiębiorczości – art. 4c ustanawiający: a) Radę Programową do spraw kompetencji, b) sektorowe rady do spraw kompetencji. Ponadto: projekt MEiN: „Wsparcie i rozwój mechanizmów współpracy i koordynacji na szczeblu krajowym i regionalnym w zakresie uczenia się przez całe życie”.
			5. rozwiązania dotyczące monitorowania, ewaluacji i przeglądu ram strategicznych polityki;	NIE	https://efs.mein.gov.pl/zintegrowana-strategia-umiejtnosci-2030-czesc-ogolna/ https://www.gov.pl/web/edukacja-i-nauka/zintegrowana-strategia-umiejtnosci-2030-czesc-szczegolowa--dokument-przyjety-przez-rade-ministrow	Ramy zostały określone w: 1. Zintegrowanej Strategii Umiejętności 2030 (część ogólna) – Priorytet 5. Wypracowanie skutecznych i trwałych mechanizmów współpracy i koordynacji międzyresortowej oraz międzysektorowej w zakresie rozwoju umiejętności oraz rozdział 10. „Wdrażanie i monitorowanie Zintegrowanej Strategii Umiejętności 2030”, 2. Zintegrowanej Strategii Umiejętności 2030 (część szczegółowa) – rozdział 3. „Zasady realizacji Zintegrowanej Strategii Umiejętności 2030 jako polityki publicznej”, 3. Ustawie o Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji – rozdział 8 ustawy (Koordynacja funkcjonowania Zintegrowanego Systemu Kwalifikacji), 4. Ustawie o utworzeniu Polskiej Agencji Rozwoju Przedsiębiorczości – art. 4c ustanawiający: a) Radę Programową do spraw kompetencji, b) sektorowe rady do spraw kompetencji. Ponadto: a) funkcjonowanie Międzyresortowego Zespołu do spraw uczenia się przez całe życie i Zintegrowanego Systemu Kwalifikacji, b) projekt MEiN „Wsparcie i rozwój mechanizmów współpracy i koordynacji na szczeblu krajowym i regionalnym w zakresie uczenia się przez całe życie”.	
			6. środki skierowane do osób dorosłych o niskich umiejętnościach zawodowych i niskich kwalifikacjach i osób znajdujących się w niekorzystnej sytuacji społeczno-ekonomicznej oraz ścieżki poprawy umiejętności;	NIE	Link do dokumentów: https://efs.mein.gov.pl/zintegrowana-strategia-umiejtnosci-2030-czesc-ogolna/	Ramy zostały określone w: 1. Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.),	

Załącznik do uchwały nr CCCXXVI/5861/2022 Zarządu Województwa Lubelskiego z dnia 8 lutego 2022 r.

						<p>https://www.gov.pl/web/edukacja-i-nauka/zintegrowana-strategia-umiejtnosci-2030-czesc-szczegolowa--dokument-przyjety-przez-rade-ministrow</p>	<p>2. Zintegrowanej Strategii Umiejętności 2030 (część ogólna) – Priorytety: 1. Podnoszenie poziomu umiejętności kluczowych u dzieci, młodzieży i osób dorosłych; 2. Rozwijanie i upowszechnianie kultury uczenia się nastawionej na aktywny i ciągły rozwój umiejętności; 4. Zbudowanie efektywnego systemu diagnozowania i informowania o obecnym stanie i zapotrzebowaniu na umiejętności; 6. Wyrównywanie szans w dostępie do rozwoju (...).</p> <p>3. Zintegrowanej Strategii Umiejętności 2030 (część szczegółowa) – Obszary oddziaływania: I Umiejętności podstawowe, przekrojowe i zawodowe dzieci, młodzieży i dorosłych; IV Rozwijanie umiejętności poza edukacją formalną; V Rozwijanie umiejętności w miejscu pracy; VI Doradztwo zawodowe; VIII Planowanie uczenia się przez całe życie i potwierdzanie umiejętności.</p> <p>Ponadto:</p> <ol style="list-style-type: none"> funkcjonowanie Uniwersytetów Drugiego i Trzeciego Wieku, przedsięwzięcie MEIN: „Lokalne Ośrodki Wiedzy i Edukacji”, projekt FRSE: „Szansa - nowe możliwości dla dorosłych”, program Senior+.
			7. środki na rzecz wspierania nauczycieli, osób prowadzących szkolenia i kadry akademickiej w odniesieniu do odpowiednich metod nauczania, oceny i walidacji kompetencji kluczowych;	NIE	<p>Link do dokumentów:</p> <p>https://efs.mein.gov.pl/zintegrowana-strategia-umiejtnosci-2030-czesc-ogolna/</p> <p>https://www.gov.pl/web/edukacja-i-nauka/zintegrowana-strategia-umiejtnosci-2030-czesc-szczegolowa--dokument-przyjety-przez-rade-ministrow</p>	<p>Kryterium 7</p> <p>Ramy zostały określone w:</p> <ol style="list-style-type: none"> ustawie Karta Nauczyciela – Rozdział 7a: Finansowanie kształcenia i doskonalenia zawodowego nauczycieli, rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej w sprawie dofinansowania doskonalenia zawodowego nauczycieli, szczegółowych celów szkolenia branżowego oraz trybu i warunków kierowania nauczycieli na szkolenia branżowe, ustawie Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce – Dział XII Finansowanie systemu szkolnictwa wyższego i nauki oraz gospodarka finansowa uczelni (m.in. „Doktorat wdrożeniowy”), Zintegrowanej Strategii Umiejętności 2030 (część ogólna) – Priorytety: 2. Rozwijanie i upowszechnianie kultury uczenia się (...); 5. Wypracowanie skutecznych i 	

							<p>trwałych mechanizmów (...); 6. Wyrównywanie szans w dostępie do rozwoju (...),</p> <p>5. Zintegrowanej Strategii Umiejętności 2030 (część szczegółowa) – Obszary oddziaływania: III Rozwijanie umiejętności w edukacji formalnej – kadry uczące; IV Rozwijanie umiejętności poza edukacją formalną; VII Współpraca pracodawców z edukacją formalną i pozaformalną; VIII Planowanie uczenia się przez całe życie i potwierdzanie umiejętności.</p>
			<p>8. środki na rzecz wspierania mobilności osób uczących się i kadry oraz transnarodowej współpracy podmiotów świadczących usługi w zakresie kształcenia i szkolenia, w tym przez uznawanie efektów uczenia się i kwalifikacji.</p>	NIE	<p>Link do dokumentów: https://efs.mein.gov.pl/zintegrowana-strategia-umiejtnosci-2030-czesc-ogolna/ https://www.gov.pl/web/edukacja-i-nauka/zintegrowana-strategia-umiejtnosci-2030-czesc-szczegolowa--dokument-przyjety-przez-rade-ministrow</p>	<p>Ramy zostały określone w:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej ws. postępowania w celu uznania świadectwa lub innego dokumentu (...), 2. Rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej ws. kształcenia ustawicznego w formach pozaszkolnych, 3. Rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej ws. warunków, jakie musi spełnić osoba ubiegająca się o uzyskanie dyplomu zawodowego (...), 4. Zintegrowanej Strategii Umiejętności 2030 (część ogólna) – Priorytety: 2 Rozwijanie i upowszechnianie kultury uczenia się (...); 5 Wypracowanie skutecznych i trwałych mechanizmów (...), 5. Zintegrowanej Strategii Umiejętności 2030 (część szczegółowa) – Obszary oddziaływania: III Rozwijanie umiejętności w edukacji formalnej – kadry uczące; IV Rozwijanie umiejętności poza edukacją formalną; VII Współpraca pracodawców z edukacją formalną i pozaformalną; VIII Planowanie uczenia się przez całe życie i potwierdzanie umiejętności. <p>Ponadto funkcjonowanie:</p> <ol style="list-style-type: none"> a) Narodowej Agencji Wymiany Akademickiej, b) Narodowego Centrum Nauki, c) Sieci Badawczej Łukasiewicz, d) Narodowego Centrum Badań i Rozwoju, e) Fundacji Rozwoju Systemu Edukacji 	

4.4. Krajowe ramy strategiczne polityki na rzecz włączenia społecznego i ograniczenia ubóstwa	EFRR EFS+	4(iii) 4(h)	NIE	Istnienie krajowych lub regionalnych ram strategicznych polityki lub ram ustawodawczych na rzecz włączenia społecznego i ograniczenia ubóstwa, które obejmują: 1. opartą na rzetelnych danych diagnozę ubóstwa i wykluczenia społecznego, w tym ubóstwa dzieci, w szczególności pod względem równego dostępu do dobrej jakości usług dla dzieci znajdujących się w trudnej sytuacji, a także pod względem bezdomności, segregacji przestrzennej i edukacyjnej, ograniczonego dostępu do podstawowych usług i infrastruktury oraz szczególnych potrzeb osób w każdym wieku znajdujących się w trudnej sytuacji;	NIE	Diagnoza w Krajowym Programie Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu (KPPUIWS) dotyczy ubóstwa i wykluczenia społecznego. Dokument zawiera analizę danych ogólnokrajowych oraz według makroregionów, stopnia urbanizacji, typów gospodarstw domowych. W diagnozie uwzględnione zostały takie problemy jak ubóstwo dzieci, bezdomność, ograniczony dostęp do usług społecznych oraz specyficzne potrzeby grup zagrożonych wykluczeniem. Diagnoza zawiera również informacje dotyczące dostępu do edukacji, w tym edukacji wczesnej i opieki. Opisany został obszar wsparcia rodziny i pieczy zastępczej, wykluczenia mieszkaniowego, ubóstwa osób pracujących i osób starszych oraz przedstawiona została sytuacja cudzoziemców - tytuły pobytowe, dostęp do usług. Diagnoza obejmuje również usługi w ramach pomocy społecznej - usługi w miejscu zamieszkania a domy pomocy społecznej, środowiskowe domy samopomocy, mieszkania chronione. Przy opracowaniu diagnozy opierano się m.in. na danych Głównego Urzędu Statystycznego, Eurostatu oraz sprawozdaniach resortowych.
				2. środki na rzecz zapobiegania i zwalczania segregacji we wszystkich dziedzinach, w tym ochrony socjalnej, rynków pracy sprzyjających włączeniu społecznemu i dostępu do wysokiej jakości usług dla osób w trudnej sytuacji, w tym migrantów i uchodźców;	NIE	KPPUIWS koncentruje się na: <ul style="list-style-type: none"> • przeciwdziałaniu ubóstwu i wykluczeniu społecznemu dzieci i młodzieży, • przeciwdziałaniu bezdomności, • rozwijaniu usług społecznych dla osób z niepełnosprawnościami, starszych i innych potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu, • wspieraniu osób i rodzin poprzez działania instytucji pomocy społecznej oraz działania podmiotów ekonomii społecznej, • wspieraniu integracji cudzoziemców poprzez rozwój usług społecznych dla migrantów oraz ich integracji na rynku pracy. We wszystkich obszarach uwzględniono działania na rzecz przejścia z opieki instytucjonalnej do opieki rodzinnej i środowiskowej, zgodnie z paradygmatem deinstytucjonalizacji zgodnie z dokumentem pn. Ogólnoeuropejskie wytyczne dotyczące przejścia od opieki instytucjonalnej do opieki świadczonej na poziomie lokalnych społeczności.

				3. środki na rzecz przejścia od opieki instytucjonalnej do opieki rodzinnej i środowiskowej;	NIE		<p>W celu spełnienia kryterium dodatkowo opracowywana jest z udziałem grupy ekspertów z zakresu poszczególnych obszarów Strategia rozwoju usług społecznych (SRUS), która będzie realizowana w obszarach:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. opieki nad dzieckiem, w tym z niepełnosprawnością, 2. opieki nad osobami starszymi i przewlekle somatycznie i psychicznie chorymi, 3. niezależnego życia – wsparcia osób z niepełnosprawnościami, 4. wsparcia osób bezdomnych, <p>Deinstytucjonalizacja obejmować będzie np.:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. priorytetowe podejście do usług społecznych realizowanych w środowisku nad usługami stacjonarnymi 2. rozwój lokalnych i zindywidualizowanych usług, które ograniczą opiekę instytucjonalną 3. wykorzystanie potencjału instytucjonalnej opieki długoterminowej na rzecz rozwoju nowych usług środowiskowych 4. zabezpieczenie usług stacjonarnej opieki długoterminowej jako ostatni i najmniej pożądanym elementem systemu 5. rozwój mieszkalnictwa treningowego i wspomaganego 6. wdrożenie systemu koordynacji i standaryzacji usług społecznych – funkcja koordynatora usług społecznych; 7. wprowadzenie systemowej usługi asystencji osobistej.
				4. rozwiązania dotyczące zapewnienia, aby opracowanie tych ram, ich wdrożenie, monitorowanie i przegląd były prowadzone w ścisłej współpracy z odpowiednimi zainteresowanymi stronami, w tym partnerami społecznymi i odpowiednimi organizacjami społeczeństwa obywatelskiego.	NIE		<p>KPPUIWS opracowano we współpracy z przedstawicielami społeczeństwa obywatelskiego i interesariuszy problematyki ubóstwa i wykluczenia społecznego. Uwzględniono rezultaty pracy niezależnych tematycznych grup eksperckich dla obszarów: rodzina i dziecko, os. starsze, os. z niepełnosprawnościami, os. z zaburzeniami psychicznymi, os. bezdomne i cudzoziemcy. Grupy eksperckie wypracowały założenia, wykorzystane następnie do zaplanowania działań w KPPUIWS.</p> <p>Monitorowanie KPPUIWS odbywać się będzie w partnerstwie i przy udziale wszystkich interesariuszy, zwłaszcza organizacji społeczeństwa obywatelskiego i podmiotów społecznych</p>

							zaangażowanych bezpośrednio w obszarach objętych Programem. W resorcie właściwym ds. rodziny i zabezpieczenia społecznego powołany będzie Zespół ds. realizacji działań KPPUiWS, z udziałem organizacji społeczeństwa obywatelskiego i podmiotów społecznych zaangażowanych w obszarach objętych KPPUiWS, administracji centralnej, samorządów wojewódzkich i lokalnych. Dane do monitorowania realizacji działań będą zbierane zgodnie z przyjętym harmonogramem w ramach każdego z Priorytetów.
4.5. Krajowe strategiczne ramy polityki na rzecz integracji Romów	EFS+	4(j)	NIE	Istnienie krajowych strategicznych ram polityki na rzecz integracji Romów, które obejmują: 1. środki na rzecz przyspieszenia integracji Romów oraz zapobiegania i eliminowania segregacji, uwzględniające aspekt poci oraz sytuację młodych Romów, oraz określające podstawowe, wymierne cele pośrednie i cele końcowe;	NIE	Link do dokumentu dostępny pod adresem: https://www.gov.pl/web/mniejszoci-narodowe-i-etniczne/rada-ministrow-uchwalila-nowy-program-integracji-spoecznej-i-obywatelskiej-romow-w-polsce-na-lata-2021-2030	<i>Program integracji</i> kontynuuje poprzednie, szeroko zakrojone działania na rzecz wyrównania szans Romów i ich integracji społecznej i obywatelskiej. Wskazuje cztery tzw. szczególne grupy wsparcia (rozd. 4.5.3.), w tym m.in.: kobiety i dziewczęta romskie oraz młodzież romską. Dokument opisuje mierniki i wskaźniki (rozd. 4.4.), służące monitorowaniu osiągnięcia założonych celów (rozd. 4.2.).
				2. rozwiązania dotyczące monitorowania, ewaluacji i przeglądu środków na rzecz integracji Romów;		Link do dokumentu dostępny pod adresem: https://www.gov.pl/web/mniejszoci-narodowe-i-etniczne/rada-ministrow-uchwalila-nowy-program-integracji-spoecznej-i-obywatelskiej-romow-w-polsce-na-lata-2021-2030	Program integracji zapewnia narzędzia monitorowania osiągnięcia celów (rozd. 4.6.4.) i ewaluacji (rozd. 4.6.5.). Jednocześnie, zapewnia możliwość ewentualnej modyfikacji metod i środków służących realizacji celów Programu integracji. Poza standardową sprawozdawczością, Program integracji kładzie nacisk na zbieranie danych, „mapujących” sytuację społeczności romskiej i umożliwiających pogłębioną analizę pojawiających się problemów.
				3. rozwiązania dotyczące uwzględniania problematyki włączenia Romów na poziomie regionalnym i lokalnym;		Link do dokumentu dostępny pod adresem: https://www.gov.pl/web/mniejszoci-narodowe-i-etniczne/rada-ministrow-uchwalila-nowy-program-integracji-spoecznej-i-obywatelskiej-romow-w-polsce-na-lata-2021-2030	Włączenie problematyki romskiej do realizowanych polityk publicznych zostało opisane w Programie integracji (rozd. 3), w tym zwłaszcza w odniesieniu do polityki społecznej, rynku pracy, przestępstw z nietolerancji, nienawiści i ksenofobii, bezpłatnej pomocy prawnej oraz podtrzymania tożsamości kulturowej.
				4. rozwiązania dotyczące zapewnienia, aby opracowanie tych ram, ich wdrożenie, monitorowanie i przegląd były prowadzone w ścisłej współpracy z romskim społeczeństwem obywatelskim i wszystkimi innymi odpowiednimi zainteresowanymi stronami, w tym na poziomie regionalnym i lokalnym.		Link do dokumentu dostępny pod adresem: https://www.gov.pl/web/mniejszoci-narodowe-i-etniczne/rada-ministrow-uchwalila-nowy-program-integracji-spoecznej-i-obywatelskiej-romow-w-polsce-na-lata-2021-2030	Włączenie właściwych interesariuszy zostało zapewnione na etapie projektowania założeń Programu integracji, m.in. przez system konsultacji społecznych – projekt został skierowany do 53 organizacji pozarządowych, głównie romskich, biorących dotychczas udział w realizacji poprzedniego Programu integracji, a także do jednostek samorządu terytorialnego. Ponadto,

							MSWiA w trybie roboczym na bieżąco monitoruje prowadzone działania, co dało możliwość takiego skonstruowania Programu, który uwzględnił pojawiające się problemy. Dla zapewnienia udział Romów w procesie tworzenia zadań Program integracji podtrzymał wymóg prowadzenia przez jednostki samorządu terytorialnego corocznych konsultacji na poziomie lokalnym z przedstawicielami społeczności romskiej. Partycypacja Romów na poziomie regionalnym jest zapewniona poprzez udział w komisjach oceniających wnioski w urzędach wojewódzkich, a na poziomie centralnym poprzez udział przedstawicieli Romów w Komisji Wspólnej Rządu i Mniejszości Narodowych i Etnicznych (mechanizmy te zostały opisane w rozdz. 4.5.2.)
4.6. Ramy strategiczne polityki na rzecz opieki zdrowotnej i opieki długoterminowej	EFRR EFS+	4(v) 4(k)	NIE	Istnienie krajowych lub regionalnych ram strategicznych polityki na rzecz zdrowia, które obejmują: 1. mapowanie potrzeb w zakresie opieki zdrowotnej i opieki długoterminowej, w tym pod względem personelu medycznego i pielęgniarskiego, w celu zapewnienia zrównoważonych i skoordynowanych środków;	NIE		Spełnienie kryterium zapewni publikacja mapy potrzeb zdrowotnych (MPZ) w zmienionej formule (mapa wraz z rekomendowanymi kierunkami działań będzie obejmować okres 5 lat. Coroczna aktualizacja MPZ dotyczyć będzie danych statystycznych i wyników analiz. Analizy przedstawione w mapie potrzeb zdrowotnych z jednej strony stanowią diagnozę systemu ochrony zdrowia, a z drugiej, dzięki prognozom i rekomendowanym kierunkom działań, przyczynią się do zapewnienia równego dostępu do opieki, wspieranie odporności oraz poprawy jakości. Uwzględniają one obszary szczególnie istotne, takie jak podstawową opiekę zdrowotną, profilaktykę. Mapy potrzeb uwzględniają rekomendowane kierunki działań na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej i na terenie województw, tj. regionalne różnice w zdrowotności społeczeństwa i dostępności do opieki zdrowotnej. W czerwcu 2020 r. na stronie www.basiw.mz.gov.pl zostały zamieszczone dane statystyczne i analizy w formie zaawansowanego narzędzia analitycznego stanowiące bazę danych statystycznych i analiz zarówno dla całego kraju, jak też dla poszczególnych województw.
				2. środki na rzecz zapewnienia efektywności, trwałości, dostępności i przystępności cenowej usług opieki zdrowotnej i opieki długoterminowej, w tym ze szczególnym uwzględnieniem osób wykluczonych z systemów opieki zdrowotnej i opieki długoterminowej oraz osób, do których najtrudniej jest dotrzeć;	NIE		Spełnieniem kryterium jest przyjęcie Policy Paper 2021+ w obszarze zdrowia. Obecna nazwa: „Zdrowa Przyszłość. Ramy strategiczne rozwoju systemu ochrony zdrowia na lata 2021-2027 z perspektywą do 2030” wraz załącznikami tj. ramy strategiczne deinstytucjonalizacji w

Załącznik do uchwały nr CCCXXVI/5861/2022 Zarządu Województwa Lubelskiego z dnia 8 lutego 2022 r.

						<p>obszarze opieki nad osobami starszymi oraz osobami z zaburzeniami psychicznymi.</p> <p>Dokument będzie wdrażany w drodze uchwały Rady Ministrów w sprawie ustanowienia polityki publicznej pt. „Zdrowa przyszłość. Ramy strategiczne rozwoju systemu ochrony zdrowia na lata 2021-2027, z perspektywą do 2030 r.</p> <p>„Zakłada on działania w czterech głównych wzajemnie zależnych obszarach: pacjenta, procesów, rozwoju i finansów. Celem tej polityki publicznej jest zapewnienie obywatelom równego i adekwatnego do potrzeb zdrowotnych dostępu do wysokiej jakości świadczeń zdrowotnych przez przyjazny, nowoczesny i efektywny system ochrony zdrowia.</p> <p>Efektom realizacji polityki ma być wydłużenie życia i poprawa stanu zdrowia społeczeństwa. Obecnie w analizach epidemiologicznych coraz więcej uwagi przywiązuje się nie tylko do długości życia, ale również do jego jakości. Niezbędne do tego jest zapewnienie odpowiedniej opieki medycznej poprawiającej zdrowotność obywateli.</p>
			3. środki na rzecz wspierania usług środowiskowych i opartych na rodzinie poprzez deinstytucjonalizację, w tym profilaktyki i podstawowej opieki zdrowotnej, opieki w domu i usług środowiskowych.	NIE		<p>Dokument <i>Zdrowa Przyszłość. Ramy strategiczne rozwoju systemu ochrony zdrowia na lata 2021-2027 z perspektywą do 2030</i>, zawiera ramy strategiczne deinstytucjonalizacji w obszarze opieki nad osobami starszymi oraz osobami z zaburzeniami psychicznymi stanowiącymi jako załącznik.</p> <p>Przyjęcie dokumentu „Zdrowa przyszłość”, w tym w szczególności załączników, przyczyni się:</p> <ul style="list-style-type: none"> - w zakresie opieki nad osobami starszymi – do poprawy jakości życia i zdrowia seniorów i ich opiekunów (rozwój zasobów kadrowych, rozwój form opieki domowej, domowej oraz innowacyjnych form opieki, wsparcie opiekunów nieformalnych i koordynacja opieki środowiskowej), - w zakresie opieki psychiatrycznej – do wzmocnienia równego dostępu do opieki zdrowotnej oraz przejścia od opieki instytucjonalnej do opieki rodzinnej i środowiskowej (inwestycje w kadry i poprawa jakości kształcenia w dziedzinie psychiatrii i innych specjalizacji zajmujących się ochroną zdrowia psychicznego, zmiana organizacji udzielania świadczeń zdrowotnych z zakresu opieki psychiatrycznej i inwestycje infrastrukturalne).

5. INSTYTUCJE PROGRAMU

Instytucje Programu			
Instytucje Programu	Nazwa instytucji	Imię i nazwisko osoby odpowiedzialnej za kontakty	E-mail
Instytucja Zarządzająca	Zarząd Województwa Lubelskiego	Marszałek Województwa Lubelskiego	kancelaria.marszalka@lubelskie.pl
Instytucja Audytowa	Szef Krajowej Administracji Skarbowej	Dominik Zalewski Dyrektor Departamentu Audytu Środków Publicznych w Ministerstwie Finansów	sekretariat.das@mf.gov.pl
Podmiot otrzymujący płatności od Komisji	minister właściwy do spraw finansów publicznych	Dorota Jaworska Dyrektor Departamentu Instytucji Płatniczej w Ministerstwie Finansów	sekretariat.ip@mf.gov.pl

6. PARTNERSTWO

Kluczowym elementem wdrażania Funduszy Europejskich jest zasada partnerstwa, której podstawę stanowi podejście oparte na wielopoziomym zarządzaniu i która zapewnia udział władz regionalnych, lokalnych i miejskich oraz innych instytucji publicznych, społeczeństwa obywatelskiego, partnerów gospodarczych i społecznych oraz – w uzasadnionych przypadkach – organizacji badawczych i uniwersytetów. Mając na względzie korzyści płynące z zaangażowania w partnerską współpracę szerokiego grona interesariuszy, od samego początku tworzenia Programu *Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027* Samorząd Województwa Lubelskiego dąży do pełnej realizacji zasady partnerstwa, wyrażonej w art. 8 rozporządzenia ogólnego oraz rozporządzeniu delegowanym Komisji (UE) nr 240/2014 z dnia 7 stycznia 2014 r. w sprawie europejskiego kodeksu postępowania w zakresie partnerstwa w ramach europejskich funduszy strukturalnych i inwestycyjnych.

Zapewnienie szerokiej partycypacji społecznej jako warunku skutecznego i efektywnego wykorzystania środków unijnych w latach 2021-2027, było więc jednym z najważniejszych wyzwań, szczególnie na etapie programowania wsparcia. W tym celu w procesie tworzenia Programu podjęto szereg działań, aby opinie i rekomendacje pozyskane zostały od jak największej liczby zainteresowanych osób i instytucji.

Proces przygotowania Funduszy Europejskich dla Lubelskiego 2021-2027 oparty został na funkcjonowaniu **Tematycznych Grup Roboczych (TGR)** oraz **Zespołu Sterującego ds. wsparcia procesu opracowania Funduszy Europejskich dla Lubelskiego 2021-2027**.

Zadaniem TGR, powołanych na potrzeby przygotowania nowego programu, było opracowanie wkładu merytorycznego niezbędnego do stworzenia projektu, a docelowo ostatecznej wersji Programu. Utworzono 9 TGR w następujących obszarach:

- Inteligentne Lubelskie (wsparcie MŚP, B+I, TIK) – CP 1
- Środowisko - CP2
- Efektywność energetyczna i gospodarka niskoemisyjna – CP2
- Transport - CP 3
- Rynek pracy – CP 4
- Włączenie społeczne (w tym integracja społeczna oraz usługi społeczne i zdrowie) - CP 4
- Kultura i turystyka - CP 4
- Kształcenie/edukacja - CP 4
- Zintegrowany rozwój terytorialny - CP 5

Dokładając wszelkich starań, aby jak najlepiej zaplanować przyszłą interwencję przy kształtowaniu składów TGR przyjęto kryterium zapewnienia jak najszerzej i zróżnicowanej reprezentacji instytucji oraz środowisk z regionu, które posiadają specjalistyczną wiedzę z poszczególnych dziedzin.

Dzięki temu w prace nad przygotowaniem Programu (oprócz właściwych merytorycznie podmiotów funkcjonujących w strukturze Samorządu Województwa Lubelskiego oraz podległych jednostek organizacyjnych) zostali włączeni przedstawiciele: Polskiej Grupy Zbrojeniowej, Wschodniego Klastra Innowacji, Lubelskiego Parku Naukowo-Technologicznego, Instytutu Nowych Syntezy Chemicznych, Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych, Zarządu Dróg Wojewódzkich, Powiatowych Urzędów Pracy, Wojewódzkiego Szpitala Specjalistycznego w Białej Podlaskiej, Rady Działalności Pożytku Publicznego Województwa Lubelskiego, Ośrodków Wsparcia Ekonomii Społecznej, Lubelskiej

Regionalnej Organizacji Turystycznej, Zespołu Lubelskich Parków Krajobrazowych, Stowarzyszenia Samorządów Euroregion Roztocze, Stowarzyszenia Samorządów Euroregion Bug, Lubelskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, Lubelskiego Samorządowego Centrum Doskonalenia Nauczycieli, Lokalnej Grupy Działania, Lubelskiego Urzędu Wojewódzkiego, Miasta Lublin (Biuro ZIT), miast subregionalnych: Zamościa, Białej Podlaskiej, Chełma, Puław, a także przedstawiciele Komitetu Monitorującego RPO WL 2014-2020.

W ramach prac TGR, ich członkowie współuczestniczyli m.in. w następujących zadaniach:

- a) przygotowanie analizy dla danego obszaru tematycznego z uwzględnieniem diagnozy społeczno-gospodarcze województwa pod kątem opisu wyzwań i uzasadnienia wyboru celów szczegółowych programu (opracowanie analiz SWOT);
- b) identyfikacja celów programu, określenie efektywnego trybu wdrażania interwencji (tryb konkurencyjny/niekonkurencyjny), typów i form wsparcia, katalogu beneficjentów/ostatecznych odbiorców, identyfikacja obszarów/projektów o strategicznym znaczeniu dla regionu;
- c) przygotowanie opisu celów szczegółowych w ramach dziesięciu priorytetów projektu programu *Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027*;
- d) przygotowanie opisu dziesięciu priorytetów programu oraz innych rozdziałów odpowiadających zakresowi tematycznemu TGR.

Prace TGR koordynuje Zespół Sterujący ds. wsparcia procesu opracowania Funduszy Europejskich dla Lubelskiego 2021-2027, odpowiedzialny m.in. za zapewnienie spójności prowadzonych prac z dokumentami strategicznymi z poziomu regionalnego i krajowego, monitorowanie postępu w realizacji założonych zadań. W jego skład wchodzi Dyrektorzy Departamentów Urzędu we właściwych merytorycznie dziedzinach planowanych do wsparcia z Programu.

Znaczenie miało także informowanie o postępie prac nad Programem na forum środowisk i instytucji, które mają swoich przedstawicieli w KM RPO WL 2014-2020.

Niezwykle istotnym elementem realizacji zasady partnerstwa na etapie programowania wsparcia jest powołanie i funkcjonowanie (uchwałą Nr CCXXXVII/4286/2021 Zarządu Województwa Lubelskiego z dnia 2 marca 2021 r.) **Grupy wspierającej prace nad przygotowaniem Funduszy Europejskich dla Lubelskiego 2021-2027** (zgodnie z uchwałą nr 1/2020 Międzyresortowego Zespołu do spraw Funduszy Unii Europejskiej z dnia 22 października 2020 r. *dotyczącej grup roboczych wspierających prace nad przygotowaniem programów na lata 2021-2027*). Do zadań Grupy należy:

- wypracowanie celów i zakresów programów, uwzględniających efekty dotychczasowych prac poświęconych celom polityki spójności, efekty negocjacji pakietu legislacyjnego na lata 2021-2027 oraz uzgodnienia dotyczące Wspólnych Ram Finansowych;
- uzgodnienie wspólnych rozwiązań dla właściwych dokumentów programowych;
- zapewnienie komplementarności inwestycji polityki spójności zapisanych w krajowych i regionalnych programach i ich zgodności z celami krajowych i europejskich dokumentów strategicznych;
- zapewnienie komplementarności programów polityki spójności z innymi instrumentami Unii Europejskiej i Krajowym Planem Odbudowy.

W celu zapewnienia przejrzystości i koordynacji procesu programowania oraz partnerskiej współpracy, pomiędzy szerokim gronem interesariuszy w przygotowaniu *Funduszy Europejskich dla Lubelskiego 2021-2027*, w skład Grupy wchodzi 11 przedstawicieli strony

rządowej (organów administracji rządowej właściwych ze względu na zakres programu), 12 przedstawicieli strony samorządowej (Zarządu Województwa Lubelskiego, innych jednostek samorządu terytorialnego) oraz 57 przedstawicieli partnerów społecznych i gospodarczych (organizacji pozarządowych, związków zawodowych, organizacji otoczenia biznesu, środowisk naukowych, instytucji o charakterze regionalnym).

Szczególne znaczenie dla przygotowania Programu miały konsultacje społeczne. Podjęto wszystkie niezbędne działania, które zapewniły, że konsultacje miały wielostronny charakter. Do udziału w konsultacjach zaproszono szerokie grono osób i instytucji, wszystkie osoby i podmioty zainteresowane, w szczególności przedsiębiorców, jednostki samorządu terytorialnego, partnerów społeczno-gospodarczych, administrację rządową oraz organizacje pozarządowe. Konsultacje trwały od 28.07.2021 r. do 30.09.2021 r. łącznie (65 dni). W celu dotarcia do jak największej liczby odbiorców ogłoszenie o rozpoczęciu konsultacji społecznych zostało opublikowane na stronach internetowych: www.lubelskie.pl, www.umwl.bip.lubelskie.pl, www.rpo.lubelskie.pl, w prasie o zasięgu lokalnym i regionalnym (wydania papierowe i serwisy internetowe) oraz na tablicach ogłoszeń Urzędu Marszałkowskiego Województwa Lubelskiego w Lublinie.

W ich trakcie zorganizowano:

- 1 konferencję inauguracyjną,
- 24 spotkania we wszystkich powiatach oraz miastach na prawach powiatu województwa lubelskiego,
- 8 spotkań branżowych, w tym: 3 spotkania dla przedsiębiorców (Lublin, Chełm, Ostrów Lubelski), 4 spotkania dla organizacji pozarządowych (1 spotkanie ogólne, 1 spotkanie dla przedstawicieli Lokalnych Grup Działania, 1 spotkanie dla seniorów, 1 spotkanie w ramach Forum Organizacji Pozarządowych z terenu Powiatu Lubelskiego w Jabłonnie), 1 spotkanie dla uczelni i instytucji badawczych,
- 24 spotkań/warsztatów dla podmiotów, które będą wdrażały instrumenty terytorialne, w tym: 3 dwudniowe warsztaty i 16 roboczych spotkań konsultacyjnych dla jednostek wchodzących w skład MOF, 1 konferencję i 4 warsztaty dla gmin zagrożonych trwałą marginalizacją.

Na spotkaniach konsultacyjnych przedstawiciele Województwa Lubelskiego omawiali szczegółowo projekt programu *Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027*, a także prezentowali szczegóły dotyczące procesu programowania perspektywy finansowej na lata 2021-2027, które będą obowiązywać państwa członkowskie w kolejnych latach oraz zmiany w stosunku do perspektywy finansowej na lata 2014-2020.

Projekt Programu był także konsultowany i pozytywnie zaopiniowany przez następujące gremia:

- Komisja Wspólna Rządu i Samorządu Terytorialnego – 2 spotkania
- Rada Działalności Pożytku Publicznego Województwa Lubelskiego – 1 spotkanie
- Wojewódzka Rada Dialogu Społecznego Województwa Lubelskiego – 9 spotkań (2 spotkania na posiedzeniach plenarnych i 7 spotkań w ramach posiedzeń Stałych Zespołów Roboczych)
- Grupa wspierająca prace nad przygotowaniem Funduszy Europejskich dla Lubelskiego 2021-2027 – 1 spotkanie

Łącznie w czasie trwania konsultacji społecznych projektu programu *Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027* odbyło się 70 spotkań. Mając na względzie transparentność podejmowanych działań, informacje o wszystkich spotkaniach były na bieżąco publikowane na stronie internetowej www.rpo.lubelskie.pl.

W okresie trwania procesu konsultacyjnego, 154 podmioty skorzystały z możliwości wyrażenia opinii na temat dokumentu, przekazując łącznie 475 uwag. Wszystkie zgłoszone uwagi i wnioski zostały poddane dokładnej analizie i pogłębionej ocenie pod kątem

możliwości uwzględnienia i wykorzystania w kolejnej wersji projektu programu *Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027*. W przypadku ich zasadności, zostały dokonane zmiany kształtu projektu programu. Brak możliwości pozytywnego rozpatrzenia i uwzględnienia uwag w projekcie programu został w należyty sposób uzasadniony.

Szczegółowe informacje w zakresie przebiegu i wyników konsultacji społecznych zawarte są w *Sprawozdaniu z przebiegu i wyników konsultacji społecznych projektu Programu Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027* opublikowanym na stronach internetowych: www.lubelskie.pl, www.umwl.bip.lubelskie.pl, www.rpo.lubelskie.pl.

Spełnienie zasady partnerstwa obejmuje także etap wdrażania, monitorowania i ewaluacji programu. Kluczową rolę we wdrażaniu będzie pełnił Komitet Monitorujący Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027 (w którego pracach zgodnie z art. 39 *Rozporządzenia ogólnego* będą uczestniczyli, na zasadach pełnoprawnych członków, przedstawiciele organizacji wymienionych w art. 8 ww. *Rozporządzenia*) oraz grupy robocze, poświęcone w szczególności wybranym kwestiom z zakresu realizacji programu powołane przez Komitet Monitorujący.

Zasada partnerstwa na etapie monitorowania i ewaluacji zostanie uwzględniona m.in. poprzez zapewnienie dostępu do informacji o postępach realizacji Programu oraz udział w dyskusji nad rezultatami ewaluacji, podczas której będą omawiane wyniki badań.

Mając na względzie zasadę partnerstwa, w programie przewidziano udział partnerów społecznych i przedstawicieli społeczeństwa obywatelskiego w realizacji zadań z obszaru zatrudnienia, edukacji i włączenia społecznego. Zakłada się więc, że środki w wysokości 1 367 036 EUR w ramach programu zostaną przeznaczone na wsparcie potencjału partnerów społecznych i organizacji pozarządowych w ramach działań zaplanowanych do realizacji w CS 4(h), 4 (j), 4 (f), 4 (b).

7. Komunikacja i widoczność

Założenia ogólne

Komunikacja na temat programu to informowanie o jego ofercie, rezultatach projektów (w tym oczekiwanych), korzyściach jakie przynoszą dla obywateli oraz wpływie polityki i FE na rozwój kraju i Unii Europejskiej.

Celem działań informacyjno-promocyjnych jest budowanie świadomości społeczeństwa o możliwościach jakie stwarzają FE, korzyściach oraz wspólnych dla całej UE wartościach leżących u podstaw wszystkich realizowanych w ramach programu projektów.

Informowanie o FE stanowi element krajowego systemu komunikacji marki Fundusze Europejskie, który podkreśla cele i znaczenie Unii Europejskiej.

Komunikacja programu Fundusze Europejskie dla Lubelskiego wiąże efekty realizowanych projektów (w tym oczekiwane) z celami polityki spójności i wartościami, które są tożsame z celami całej Unii Europejskiej.

Działania komunikacyjne prowadzone są przez IZ, IP, IW oraz IK UP we współpracy z instytucjami europejskimi, krajowymi, regionalnymi, a także partnerami społeczno-gospodarczymi i beneficjentami z województwa lubelskiego. W celu uniknięcia podwójnych standardów komunikacji oprócz instytucji zaangażowanych w realizację Programu w działania komunikacyjne zaangażowane będą też inne władze publiczne, jeśli są one właściwe terytorialnie lub rzeczowo dla danej inwestycji finansowanej z Programu.

Szczegóły założeń przedstawionych w tym rozdziale znajdują się w Strategii komunikacji Funduszy Europejskich dla Lubelskiego 2021-2027.

Cele

Działania komunikacyjne realizują cele określone w Strategii komunikacji programu:

- aktywizacja do sięgania po Fundusze Europejskie;
- wsparcie w realizacji projektów;
- zapewnienie wysokiej świadomości nt. działań rozwojowych w regionie realizowanych z udziałem Funduszy Europejskich, korzyści z nich wynikających, wartości obowiązujących w całej UE, zasad horyzontalnych (w tym zasady niedyskryminacji), a także znaczenia przynależności do UE i roli regionu w kształtowaniu przyszłości Europy.

Działania prowadzone są wyłącznie w obszarze FE w zakresie ww. celów, z wyłączeniem działań mających inny zakres np.: promowania instytucji lub osób i działań o charakterze politycznym.

Działania informacyjno-promocyjne dotyczące celów i możliwości finansowania działań z programu i na temat wyników programu i projektów, dopasowane są do potrzeb i oczekiwań konkretnych grup docelowych.

Grupy docelowe

- potencjalni beneficjenci;
- beneficjenci;
- społeczeństwo województwa lubelskiego, w tym odbiorcy efektów wsparcia z FE i osoby o niskim poziomie wiedzy o FE.

Konkretne grupy priorytetowe uwzględniające specyfikę programu, a także te wymagające dodatkowych działań i opieki komunikacyjnej zostały szczegółowo opisane w Strategii komunikacji programu.

Kanały komunikacji

Kanały i narzędzia komunikacji będą dobierane do grupy docelowej i będą wynikały z analizy bieżących trendów konsumpcji mediów przez poszczególne grupy odbiorców.

Planowane działania będą koncentrować się na wszystkich grupach docelowych, a wybór konkretnych kanałów i narzędzi będzie powiązany z wyznaczonymi celami. Priorytetowe kanały to m.in.:

- media o szerokim zasięgu (np. telewizja, radio, prasa, Internet, kino);
- media społecznościowe (kanały własne, w tym profil na Facebooku, Instagramie, YouTube oraz kampanie w kanałach płatnych);
- wydarzenia informacyjne i promocyjne;
- reklama zewnętrzna;
- publikacje i materiały audio-video;
- portal Funduszy Europejskich – wspólna platforma internetowa dla wszystkich programów;
- serwis internetowy Programu;
- sieć PIFE.

W komunikacji duży nacisk położony będzie na wykorzystanie potencjału komunikacyjnego beneficjentów i zaangażowanie ich w rolę ambasadorów marki FE. Aby wesprzeć beneficjentów w promocji projektów i w przekazywaniu wiedzy o UE, opracowano m.in. przewodnik (zawierający informacje o polityce spójności, wartościach i korzyściach płynących z członkostwa w UE) i wzory grafik do pobrania.

Budżet

Szacunkowy budżet na działania komunikacyjne IZ i IP wynosi 6 685 036 euro, w tym 5 682 281 euro wsparcia z EFRR i EFS+ co stanowi 0,25% alokacji programu. Kwoty w podziale na grupy docelowe oraz cele określone są w rocznych planach.

Budżet jest wstępnie podzielony na trzy cele komunikacji w proporcji:

1. cel – 35% (potencjalni beneficjenci);
2. cel – 10% (beneficjenci);
3. cel – 55% (społeczeństwo województwa lubelskiego).

Podział budżetu odzwierciedla realne potrzeby komunikacyjne dotyczące FE w województwie lubelskim. Został stworzony na podstawie doświadczeń i zbliżonego wykonania budżetu realizacji działań informacyjno - promocyjnych w perspektywie finansowej 2007-2013 i 2014-2020. Zwiększenie środków przeznaczonych na realizację działań skierowanych do ogółu społeczeństwa lubelskiego w ramach celu nr 3 wynika z rekomendacji KE dot. zwiększenia widoczności wdrażania FE w regionie, w tym realizacji działań w zakresie zwiększenia świadomości społeczeństwa nt. wartości obowiązujących w całej UE.

Budżet na realizację działań informacyjnych i promocyjnych w podziale na lata w mln EUR

2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	Suma
0	0	0,5	1	1	1,1	1,1	1,2	0,785	6,685

Monitoring i ewaluacja

Działania komunikacyjne podlegają stałej ewaluacji i monitoringowi pod kątem ich jakości, trafności w realizacji celów komunikacyjnych i skuteczności w dotarciu do grup docelowych. Służą temu m.in. bieżące badania ankietowe, badania jakościowe (FGI, IDI, analizy eksperckie), analizy użyteczności.

Ewaluacja strategiczna obejmuje systematyczne monitorowanie osiągnięcia założonych celów i wskaźników strategii komunikacji (w odstępie 1-3 miesięcy). Dodatkowo realizowane jest

regularne badanie społeczeństwa polskiego pod kątem oceny wiedzy i świadomości oraz rozpoznawalności FE i dostarczenia użytecznych rekomendacji dla prowadzonych działań. Monitoringowi i ocenie podlega szereg wskaźników produktu, rezultatu i oddziaływania, w tym m.in.:

1. Odsetek respondentów dostrzegających wpływ FE na rozwój województwa;
2. Znajomość celów, obszarów lub działań, na które przeznaczane są FE w województwie;
3. Odsetek mieszkańców województwa uważających, że osobiście korzystają z FE.

Ocena bieżąca i strategiczna działań komunikacyjnych dotyczących FE będzie podstawą do planowania kolejnych działań w tym obszarze i podejmowania ewentualnych działań naprawczych.

8. STOSOWANIE STAWEK JEDNOSTKOWYCH, KWOT RYCZAŁTOWYCH, STAWEK RYCZAŁTOWYCH I FINANSOWANIA NIEPOWIĄZANEGO Z KOSZTAMI

Stosowanie stawek jednostkowych, kwot ryczałtowych, stawek ryczałtowych i finansowania niepowiązanego z kosztami

Dane zostaną uzupełnione na późniejszym etapie przygotowania Programu

Planowane zastosowanie art. 94 i 95 rozporządzenia w sprawie wspólnych przepisów	TAK	NIE
Od momentu przyjęcia, program będzie wykorzystywał refundację wkładu Unii w oparciu o stawki jednostkowe, kwoty ryczałtowe i stawki ryczałtowe w ramach priorytetu zgodnie z art. 94 rozporządzenia w sprawie wspólnych przepisów (jeśli tak, proszę wypełnić aneks 1)	☒	☐
Od momentu przyjęcia, program będzie wykorzystywał refundację wkładu Unii w oparciu finansowanie niepowiązane z kosztami zgodnie z art. 95 rozporządzenia w sprawie wspólnych przepisów (jeśli tak, proszę wypełnić aneks 2)	☒	☐

Załączniki do Programu:

Aneks 1 - Wkład Unii w oparciu o stawki jednostkowe, kwoty ryczałtowe i stawki ryczałtowe

Aneks 2 – Wkład Unii w oparciu o finansowanie niepowiązane z kosztami

Aneks 3 - Wykaz planowanych operacji o znaczeniu strategicznym wraz z harmonogramem